

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 79

**ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
ΟΜΙΛΙΑΙ ΜΒ' - ΝΕ'
(ΚΕΦ. 19 - 28)**

Κείμενον: Γ. ΚΑΡΓΟΦΥΛΛΗ

*Μετάφρασις - Σχόλια
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ε. ΚΑΡΑΜΑΤΣΚΟΥ*

*Θεολόγος
ΧΡΥΣ. Δ. ΚΑΡΑΜΑΤΣΚΟΥ - ΑΔΕΞΟΠΟΥΛΟΥ
φιλόλογος*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ	10 - 220
Ὁμιλία ΜΒ' (Πράξ. ιθ' 21 - 41)	10 (221)*
Ὁμιλία ΜΓ' (Πράξ. κ' 1 - 17)	25 (231)
Ὁμιλία ΜΔ' (Πράξ. κ' 17 - 31)	37 (237)
Ὁμιλία ΜΕ' (Πράξ. κ' 32 - 38, κα' 1 - 17)	52 (247)
Ὁμιλία ΜΣ' (Πράξ. κα' 18 - 38)	69 (257)
Ὁμιλία ΜΖ' (Πράξ. κα' 39-40, κθ' 1-15)	83 (265)
Ὁμιλία ΜΗ' (Πράξ. κθ' 17-30, κγ' 1-5)	97 (274)
Ὁμιλία ΜΘ' (Πράξ. κγ' 6 - 30)	111 (282)
Ὁμιλία Ν' (Πράξ. κγ' 31-35, κδ' 1-21)	125 (290)
Ὁμιλία ΝΑ' (Πράξ. κδ' 22-27, κε' 1-22)	141 (300)
Ὁμιλία ΝΒ' (Πράξ. κε' 23-27, κς' 1-29)	159 (311)
Ὁμιλία ΝΓ' (Πράξ. κς' 30-32, κζ' - κη' 1)	179 (327)
Ὁμιλία ΝΔ' (Πράξ. κη' 2 - 16)	194 (334)
Ὁμιλία ΝΕ' (Πράξ. κη' 17 - 31)	208 (342)
ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ	221 (349)

* Οι ἑνὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς αἰτίας τοῦ ἀντιστοίχου πρωτοτύπου κειμένου.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Ο Μ Ι Λ Ι Α Μ Β ' (42).

(Πράξ. 19, 21 - 41).

Ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, ἔβητο ὁ Παῦλος ἐν τῷ Πνεύματι, διελθὼν τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀχαΐαν, πορεύσασθαι εἰς Ἱερουσαλὴμ, εἰπὼν ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ δεῖ με καὶ Ῥώμην ἵδεν. Ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων αὐτῷ, Τιμόθεον καὶ Ἐραστον, αὐτὸς ἐπέσχε χρόνον εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον πάραυτος σὺν ἄλλοις περὶ τῆς ὁδοῦ.

α'. Ἀφοῦ παρέμεινε ἀρκετὸν χρόνον εἰς τὴν πόλιν, ἐπιθυμῶν νὰ ἀποχωρήσῃ πάλιν διὰ τοῦτο καὶ στέλλει τὸν Τιμόθεον καὶ τὸν Ἐραστον εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὁ ἴδιος δὲ μένει εἰς τὴν Ἐφεσον. Πῶς λοιπὸν στρέφεται ὀπίσω πάλιν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐνῶ ἐξ ἀρχῆς προτίμησε νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Συρίαν; Δεικνύων ὅτι τὰ πάντα δὲν τὰ ἐπράττε μετὰ τὴν ἰδικὴν του δύναμιν. Ἦδη προφητεύει, λέγων «Δεῖ με καὶ Ῥώμην ἵδεν». Εἶπε δὲ αὐτό, ἴσως παρηγορῶν αὐτούς, ὅτι δὲν θὰ τοὺς ἀφήσῃ ἀνυποστηρίκτους, ἀλλὰ ὅτι θὰ ἔλθῃ πάλι πλησίον των,

1. Πράξ. 19, 21 - 23.

ὅποια φοβούμεθα». Ἦδη κατέλαβε ἐκ τῶν προτέρων τὰς ψυχὰς των, λέγων ὅτι «οὐκ εἰσὶ θεοὶ οἱ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων γινόμενοι».

Παρατήρησε διὰ ποῖον λόγον ἀγανακτοῦν οἱ Ἑλληνας· ἐπειδὴ εἶπε ὅτι «οἱ ὑπὸ ἀνθρώπων γινόμενοι οὐκ εἰσὶ θεοί». Κατευθύνει πανταχοῦ τὸν λόγον εἰς τὴν τέχνην. Ἐπειτα ἐκείνο τὸ ὅποιον κατ' ἐξοχὴν τοὺς ἐλύπησε, ἀργότερον τὸ ἀναφέρει, λέγων «Οὐ μόνον δὲ τοῦτο τὸ μέρος κινδυνεύει» δηλαδὴ, «διὰ μὲν τὰ ἄλλα οὐθεὶς λόγος, ἀλλὰ ὅτι καὶ ὁ ναὸς τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος κινδυνεύει νὰ καταφρονηθῆ». Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ φανῆ ὅτι τὰ λέγει αὐτὰ δι' ἀπόκτησιν χρημάτων, ἰδὲ τί προσθέτει. «Ἦν ἡ οἰκουμένη σέθεται». Βλέπει πῶς ἐδειξε μεγαλύτερον τὴν δύναμιν τοῦ Παύλου, καταδεικνύων ἄλλως αὐτοῦς ἐλευθεροῦς καὶ ἀθλίους, ἔσθ' ἂν θεσπιάς ἀνθρώπος δικαιόμενος καὶ σκηνοποιὸς τῶσαν σπουδαία κατορθώων;

Ἰδὲ ὅτι γίνονται αἱ μαρτυρίαι διὰ τοὺς Ἀποστόλους ἐκ μέρους τῶν ἑθρῶν. Ἐκεῖ μὲν ἔλεγον «Ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν Ἱερουσαλὴμ τῆς διδαχῆς ὁμῶν», ἐδὼ ὅτι «μέλλει καθαιρεῖσθαι τῆς Ἀρτέμιδος ἡ μεγαλειότης» τότε «οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες»⁴ ἤκουον ὅτι «οὗτοι καὶ ἐνθάδε πάρεις»⁵, τώρα ὅτι «κινδυνεύει ἡμῖν τοῦτο τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἔλθεῖν». Τιοιουτοτρόπως ἔλεγον καὶ οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τὸν Χριστὸν «Ὅρατε ὅτι ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ὀπάγει, καὶ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν τὴν πόλιν»⁶. Ἐκκο-

4. Πρὸς 5, 28.

5. Αὐτὸς 17, 6.

6. Αὐτὸς.

7. Ἰωάν. 12, 19 καὶ 11, 48.

σαντες δὲ ταῦτα ἐπλήσθησαν θυμοῦ. Πότε ἐδημιουργήθη ὁ θυμὸς; Ὅταν ἤκουσαν διὰ τὴν Ἀρτεμιν, ὅταν ἤκουσαν διὰ τὴν ἐξέουρεσιν τῶν χρημάτων διότι τοιοῦτου εἴδους εἶναι οἱ χαρακτῆρες τῶν ἀργασχόλων, ἀπὸ τῶν ὁποιοδήποτε, δηλαδὴ, νὰ γοητεύωνται καὶ νὰ ἐξάπτωνται. Διὰ τοῦτο πρέπει ὅλα νὰ τὰ πράττωμεν μὲ ἔρευναν.

Πράεξε δὲ πῶς ἦσαν καὶ εὐκόλως καταφρονούμενοι, ἐπειδὴ εὗρισκοντο ἐνώπιον ὄλων. Ἐκούσαντες δὲ, καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ, λέγει, ἔκραζον, λέγοντες Μεγάλη ἡ Ἀρτεμις Ἐφεσίων! Καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις βῆ τῆς συγχύσεως· ὤρμησάν τε ὁμασθημάτων εἰς τὸ θέατρον. Συναρπάσαντες δὲ Γάϊον καὶ Ἀρίσταρχον Μακεδόνας, συνεκδήμους Παύλου εἴλκυσαν αὐτούς.

θ'. Πάλιν ἀνοήτως οἱ Ἰουδαῖοι ἐπιτίθενται, ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἰάσονος,⁷ καὶ πανταχοῦ εὗρισκονται ἔμπροσθεν αὐτῶν τοιουτοτρόπως τίποτε δὲν εἶχον τὸ ὅποιον νὰ εἶναι πλήρες κομπασμοῦ ἢ δόξης. Τοῦ δὲ Παύλου θουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, οὐκ εἶων αὐτὸν οἱ μαθηταί. Τινὲς δὲ τῶν Ἀσιαρχῶν, ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν, παρεκάλουν μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. Παρακάλουν, διότι ἦτο ἀνευ τάξεως ὁ λαὸς, ὁ ὁποῖος τολμᾷ τὰ πάντα μὲ ἀπειρίσκεπτον ὄρμην. Καὶ ὁ Παῦλος πείθεται· διότι δὲν ἦτο ματαιόδοξος, οὔτε φιλόδοξος.

«Ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλο τι ἔκραζον ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη», (διότι τοιοῦτον εἶναι τὸ πλῆθος ἀνοήτως ἀκολουθεῖ, ὅπως τὸ πῦρ ὅταν πέσῃ εἰς τὸ βάσος), «καὶ οἱ πλείους οὐκ ἤδεισαν τίνας ἕνεκεν συνεληλύθεισαν. Ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου προεβίβασαν Ἀλέξανδρον,

7α. Πρὸς 17, 5 κ. εἰ.

προβαλόντων αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων». Παρουσιάζοντο ἐμπρὸς οἱ Ἰουδαῖοι κατ' οἰκονομίαν, διὰ νὰ μὴ δύνανται νὰ φέρουν ἀργότερον οὐδεμίαν ἀντίρρησην. Αὐτὸς καὶ προβάλλεται, καὶ ὁμιλεῖ, καὶ τί λέγει, ἄκουε· «Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, κατασεισας τῇ χειρὶ, ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ. Ἐπιγινόντων δὲ ὅτι Ἰουδαῖός ἐστι, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων, ὡς ἐπὶ ὥρας δύο κραζόντων Μεγάλη ἢ Ἄρτεμις Ἐφεσίων». Πραγματικῶς εἶναι παιδικὸς ὁ τρόπος σκέψεως ὡς νὰ ἐφοβοῦντο μήπως σῆψῃ ὁ σεβασμὸς των, ἐκραύγαζον συνεχῶς. Δύο ἔτη ἔμεινεν ἐκεῖ, καὶ ἰδὲ πόσοι ἦσαν ἀκόμη εἰδωλαλάτραι!

«Καταστείλας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον, φησὶν Ἄνδρες Ἐφεσίου, τίς γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐ γινώσκει τὴν Ἐφεσίων πόλιν νεωκόρον οὖσαν τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Διοπετοῦς;». Μεῖ αὐτὸ πρῶτον ἐσῆψε τὸν θυμὸν των. «Καὶ τοῦ Διοπετοῦς. Λέγει τοῦτο, ἐπειδὴ δὲν ἦτο φανερὸν τὸ πρᾶγμα Ἄλλο δὲ ἱερὸν αὐτῷ ἐλέγετο Διοπετές ἢ θεοβαίως τὸ εἰδωλον τῆς Ἀρτέμιδος, λοιπὸν, ἔλεγον Διοπετές, ἐπειδὴ δὲν ἦτο ἐκεῖνο τὸ πῆλινον εἰδωλον εἶχε πέσει ἀπὸ τὸν Δία, καὶ δὲν εἶχε κατασκευασθῆ ἀπὸ ἀνθρώπου ἢ ἄλλο ἄγαλμα τοιοῦτοτρόπως ἀνομάζετο ἀπὸ αὐτοῦς.

Ἐναντιρρήτων οὖν ὄντων τούτων, ὅσον ἐστὶν ὑμῶν κατασταλμένους ὑπάρχειν, καὶ μηδὲν προπετέες πράσσειν ἠγάγετε γάρ τοὺς ἄνδρας τούτους, ὅστε ἱεροσύλους, οὔτε θλασθημοῦντας τὴν θεᾶν ὁμῶν». Ἐπομένως φαίνεται τὸ ὄλον ψεῦδος· αὐτὰ δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγει, ὅστε νὰ γίνουσι καὶ ἐκεῖνοι περισσότερον ἤπιοι εἰς τὴν κρίσιν των. «Εἰ μὲν οὖν Δημήτριος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται ἔχουσι πρὸς τινὰ λόγον, ἀγοραῖοι ἄγονται, καὶ ἀνθρώποισι εἰσι ἐγκαλεῖταισαν ἀλλήλοισι. Εἰ δὲ τι περὶ ἐτέρων ἐπιζητεῖτε, ἐν τῇ ἐννῶμῳ ἐκκλησίᾳ

ἐπιλυθῆσεται· καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στάσεως περὶ τῆς σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρχοντος, περὶ οὗ δυσπρόμεθα ἀποδοῦναι λόγον τῆς συστροφῆς ταύτης. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν». Σύμφωνον πρὸς τὸν νόμον συνέλευσιν, λέγει, διότι τρεῖς συνελεύσεις ἐγένοντο συμφώνως πρὸς τὸν νόμον κάθε μῆνα· αὐτὴ δὲ ἦτο παράνομος. Ἐπειτα καὶ τοὺς ἐφόθησε, λέγων· «Κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στάσεως».

Ἄλλὰ ὡς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὰ λεχθέντα· «Ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, λέγει, ἔθετο ὁ Παῦλος ἐν τῷ Πνεύματι, διελθὼν τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀχαΐαν, πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσόλυμα. Δὲν πράττει ἐδῶ πλέον κατ' ἀνθρώπινο τρόπον, ἀλλὰ διὰ τοῦ Πνεύματος, ἕνεκα τοῦ ὀπαίου καὶ προετίμησε νὰ διέλθῃ (τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἀχαΐαν). Διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «ἔθετο» καὶ αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχει ὁ λόγος. Διὰ ποῖον λόγον ἀποστέλλει τὸν Τιμόθεον καὶ τὸν Ἐραστον, δὲν λέγει· ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι καὶ δι' αὐτὸ εἶπε τὸ ἐν Πνεύματι. «Διὸ μηκέτι στέγοντες, εὐδοκήσαμεν καταληφθῆναι ἐν Ἀθήναις μόνοι». Καὶ ἰδὲ· δύο ἀπὸ τοῦς διακονοῦντας αὐτὸν ἀπέστειλε, διὰ νὰ ἀναγγεῖλον καὶ τὴν Ἐλευσίαν του καὶ διὰ νὰ τοὺς καταστήσουσι ἀνθρώπους μὲ περισσότερον ζῆλον. Περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη παραμένει εἰς τὴν Ἀσίαν. Εἰλόγως διότι ἐκεῖ ἦτο ἡ μεγάλη ὁμάς τῶν φιλοσόφων. Καὶ ἀφοῦ ἦλθε, μὲ αὐτοὺς πάλιν συνομιλεῖ· καθ' ὅσον ἦτο μεγάλος ἐκεῖ ὁ φόβος τοῦ θεοῦ.

Δημήτριος γάρ τις, λέγει, ἀργυροκόπος, συναθροίσας τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπεν Ἄνδρες, ἐκίστασθε καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε· τῶσον ἦτο φανε-

ρόν τὸ γεγονός. «Ὅτι αὐτός, λέγει, ὁ Παῦλος πείσας μετέστησεν ἱκανὸν ὄχλον. Ἐπομένως οὐχὶ διὰ τῆς θείας, ἐάν τοὺς ἔπεισε τοιοῦτοτρόπως πρέπει νὰ πείθῃ τις τὴν πόλιν. Ἐπειτα προσθέτει, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον προσέβαλε αὐτοῦς, ὅτι δηλαδὴ οὐκ εἰσὶ θεοὶ οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι. Τί σημαίνει αὐτό; Ἀνατρέπει, λέγει, τὴν ἰδικὴν μας τέχνην. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἀντιληφθῶν, καὶ εἰπὼν ὅτι μόνος ἕνας ἄνθρωπος τοιαῦτα δύναται, καί, ἐάν ἔχη τοσαύτην δύναμιν, εἰς αὐτὸν πρέπει νὰ δώσουν ἐμπιστοσύνην, προσέθεσαν «Ἦν ὅλη ἡ Ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη οἴεται». Ἐνόμιζον ὅτι κατοχυρώνεται ἡ φωνὴ αὐτῶν διὰ τοῦ θείου Πνεύματος, ἐπειδὴ ἦσαν παῖδες εἰδωλολάτραι. Ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα, λέγει, προέρχεται ἡ εὐημερία μας. Καὶ ἐάν ἀπὸ αὐτοῦ τὸ ἐπάγγελμα προστίθεται εἰς αἴς εὐπορία, πῶς ἔπεισαν ἄνθρωπος κατωτέρας ποιότητος; πῶς ὑπερίσχυσε τοσαύτης συνηθείας; τί πράττων, ἢ τί λέγων; Δὲν εἶναι ἐκ τοῦ Παύλου, δὲν εἶναι ἐξ ἀνθρώπου. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἀρκετὸν, τὸ νὰ εἴπῃ ὅτι «οὐκ εἰσὶ θεοί». Ἐάν μὲν, λοιπόν, ἦτο τὸσον εὐκολὸν νὰ ἀποκαλυφθῇ ἡ ἀσέβεια, πρὸ πολλοῦ ἔπρεπε νὰ καταφρονηθῇ, ἐάν δὲ ἦτο (τοχυρά), δὲν ἔπρεπε νὰ καταργηθῇ τὸσον ταχέως. «Οὐ μόνον δέ, λέγει, τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος». Ὡσάν νὰ ἔλεγε, λοιπόν, κάτι σπουδαιότερον, τοῦτο προσέθεσαν. «Ἀκούσαντες δέ, καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ, ἔκραζον Μεγάλῃ ἢ Ἀρτεμῖς Ἐφεσίων»· διότι εἶχον θεοῦ εἰς κάθε πόλιν. Καὶ τοιοῦτοτρόπως συμπεριφέροντο, ὡς ἐάν ἐκέρδιζον τὸν σεβασμὸν αὐτῆς διὰ τῆς φωνῆς, καὶ καθήρουν τὰ συμβάντα.

γ'. Πρόσεξε πλῆθος ἀτακτων. «Τοῦ δὲ Παύλου, λέγει, βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, οὐκ εἶσαν αὐτὸν οἱ μαθηταί». Ὁ μὲν, λοιπόν, Παῦλος ἤθελε νὰ εἰσελθῇ

εἰς τὴν συνέλευσιν διὰ τὴν ὁμιλίαν, (διότι ἀπὸ τοὺς διαγμούς ἔπαιρνε ἀφορμὴν διὰ διδασχῆν), ἀλλὰ οἱ μαθηταὶ δὲν τὸν ἄφηναν. Πρόσεξε, πόσην φροντίδα ἔχουν μεταχειρισθῆ δι' αὐτὸν πανταχοῦ. Καὶ τὸν ἐξέβαλον ἐξ ἀρχῆς, ὥστε νὰ μὴ δεχθῇ θανάσιμον κτύπημα· ἀν καὶ ἡκουσαν θεθαίως, ὅτι πρέπει νὰ ἴσῃ καὶ τὴν Ρώμην, ὅμως ἐμποδίζουσι. Κατ' οἰκονομίαν δὲ ἐκ τῶν προτέρων ἀναγγέλλει, διὰ νὰ μὴ ταραχθοῦν ἐξ αἰτίας τοῦ γεγονότος. Τοιοῦτοτρόπως δὲν ἤθελον νὰ ὑποστῇ τι αὐτός.

«Καὶ τῶν Ἀσιάρχων δὲ τινες παρεκάλουν αὐτὸν, λέγει, μὴ εἰσελθεῖν εἰς τὸ θέατρον». Ἐπειδὴ ἐγνώριζον τὸν ζῆλον του, παρεκάλουν τὸσον τὸν ἡγάπων ὅσοι οἱ πιστοί. Καὶ διὰ τοῖον λόγον, λέγει, ἤθελε ὁ Ἀλέξανδρος νὰ ἀπολογηθῇ; μήπως διότι ὁ ἴδιος κατηγορήθη; ἤθελε νὰ ἀπολογηθῇ, διὰ νὰ εὖρῃ εὐκαιρίαν, καὶ νὰ καταστρέψῃ τὸ πᾶν καὶ νὰ ἐξάψῃ τὸν θυμὸν τοῦ λαοῦ. Εἶδες θυμὸν παρεκτεταμένον; Ὁρθῶς καὶ ἐπιτημητικῶς λέγει ὁ γραμματεὺς, «τίς ἐστὶ, θεὸς οὐ γινώσκει τὴν Ἐφεσίαν πόλιν;». Τοιοῦτοτρόπως εἰπὼν ἐκεῖνο διὰ τὸ ὅποιον ἐφοδοῦντο ὡς ἐάν ἔλεγε· «Δὲν τὴν λατρεύετε;». Καὶ δὲν εἶπε· «Τίς γὰρ ἐστὶν, θεὸς οὐ γινώσκει τὴν Ἀρτεμίν;» ἀλλὰ «τὴν πόλιν» τὴν ἰδικὴν μας, κολακεύων αὐτοῦς. Ἐναντιρρήτων οὖν τούτων ὄντων, δέον ἐστὶν ὡμᾶς κατεσταμένους ὑπάρχειν. Ἄτὰ δήθεν κατηγορεῖ, λέγων σχεδὸν «Τί, λοιπόν, ζητεῖτε, ὡς νὰ μὴ εἶναι φανερά; εἶναι φανερόν ὅτι ἡ προσβολὴ μεταβαίνει εἰς τὴν θεάν». ἤθελον νὰ κάνουν τὴν εὐσέβειαν πρόφανιν διὰ κέρδος. Ἐπειτα μὲ ἡμερίαν τοὺς κατακρίνει, ἀποδεικνύων ὅτι συνεκεντρώθησαν ἀπερισκέπτως. «Καὶ μηδὲν, λέγει, προπετὲς πράττειν». Ἀποδεικνύων ὅτι ἐνήργησαν μὲ ἀπερσοκείμια, αὐτὸ εἶπεν· «Εἰ μὲν οὖν Δημήτριος καὶ οἱ οὖν αὐτῶ ἔχουσι πρὸς τινα λό-

γον, ἀνθρώποι εἶσι». Καὶ τὸ λέγει αὐτὰ, κατηγορῶν καὶ δεικνύων ὅτι δὲν ἔπρεπε ἐξ αἰτίας μὴ δημοσίων ἀδικημάτων νὰ γίνεται συνέλευσις γενική. «Καὶ γὰρ κινδυνεύομεν, λέγει, ἐγκαλεῖσθαι». Δι' αὐτῶν πολὺ τοὺς ἔκαγε νὰ ἀπορήσουν. «Οὐδενὸς αἰτίου, λέγει ὑπάρχοντος, περὶ οὗ δινησόμεθα λόγον δοῦναι τῆς αὐτοτροφῆς ταύτης». Ἰδὲ πῶς οἱ ἀπίστοι ἀπολογοῦνται σωφρόνως καὶ σωτῆρας. Τοιοῦτοτρόπως ἔσθησε τὸν θυμὸν τῶν διότι ἔπως εὐκόλως διεγείρεται, οὕτω καὶ εὐκόλως σθῆναι. «Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν», λέγει.

Βλέπει καὶ ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει τοὺς πειρασμούς, καὶ ἀφυπνίζει καὶ ἀναζωογονεῖ μὲ αὐτοὺς τοὺς μαθητάς, καὶ τοὺς καθιστᾷ περισσότερον ἐνεργητικούς; Ἄς μὴ καταβολῶμεθα, λοιπὸν, ἀπὸ τοὺς πειρασμούς; διότι αὐτὸς θὰ φέρῃ τὸ τέλος τοῦ πειρασμοῦ ὥστε νὰ δυναθῶμεν νὰ ὑποφέρωμεν. Τίποτε δὲν δημιουργεῖ καὶ δὲν συνδέει τοὺς φίλους τόσον, ὅσον ἡ θλίψις; τίποτε δὲν ἀρμόζει τόσον καὶ δὲν κρατεῖ σφιγκτὰ τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν τίποτε δὲν εἶναι δι' ἡμᾶς τοὺς διδασκάλους τόσον κατάλληλον, διὰ νὰ ἀκούωνται αὐτὰ τὰ ὁποῖα λέγονται ἀπὸ ἡμᾶς. Διότι ὁ ἀκρατῆς ὁ ὁποῖος εὐρίσκειται εἰς κατάστασιν ἀναψυχῆς, εἶναι καὶ χαλαρὸς καὶ νωθρός, καὶ φαίνεται ὅτι ἐνοχλεῖται ἀπὸ τὸν ὀμιλητὴν, ὅταν δὲ εὐρίσκειται εἰς θλίψιν καὶ στενοχωρίαν κυριεύεται ἀπὸ μεγάλῃν ἐπιθυμίαν ἀκροάσεως· διότι ὅταν στενοχωρῆται ἐσωτερικῶς, ἐπιζητεῖ ἀπὸ παντοῦ νὰ εὔρῃ παρηγορίαν διὰ τὴν θλίψιν δὲν προσφέρει δὲ ὁ λόγος μικρὰν παρηγορίαν.

Τί λοιπὸν, λέγει, ἔπραττον οἱ Ἰουδαῖοι; πῶς ἐνῶ ἐπιέζοντο ἀπὸ τὴν ὀλιγοψυχίαν δὲν ἤκουον; Ἐπειδὴ ἦσαν Ἰουδαῖοι, οἱ πάντοτε ἀδύνατοι καὶ ἀθλοῖοι ἄλλως τε καὶ διότι καὶ ἐκεῖ ἦτο πολλὴ ἡ θλίψις, εἰς ἡμᾶς δὲ γί-

νεται λόγος διὰ τὸ κανονικόν. Διότι ἰδὲ ἐνόμισαν ἐκείνοι ὅτι ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὰ δεινὰ, τὰ ὁποῖα τοὺς ἐπιέζον, καὶ περιέπεσον μᾶλλον εἰς ἀπείρους συμφοράς. Αὐτὸ δὲ οὐχὶ τυχαίως ἐκπλήσσει τὴν ψυχὴν.

Αἱ θλίψεις μᾶς ἀποκόπτουν ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν παρόντα κόσμον ἀμέσως, λοιπὸν, ἐπιζητοῦμε τὸν θάνατον, καὶ δὲν περιοισόμεθα ὑπερβολικῶς τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον ἀκριθῶς ἀποτελεῖ μέγιστον τμήμα τῆς φιλοσοφίας, τὸ νὰ μὴ ἀφοσιώνεται δηλαδὴ καὶ νὰ μὴ εἶναι δεμένος τις εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν. Ἡ ψυχὴ ἢ ὁποῖα θλίβεται δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀσχολῆται μὲ πολλὰ, ἀλλὰ ἐπιθυμεῖ μόνον κάποιαν ἀνάπαυσιν καὶ ἡσυχίαν εἶναι ἀρεστὸν εἰς αὐτὴν νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰ παρόντα, ἔστω καὶ ἂν δὲν ὑπάρχῃ τίποτε ἄλλο. Ὅπως ἀκριθῶς τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον ἔχει καταπονηθῆ καὶ εἶναι ταλαιπωρημένον, δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀγαπᾷ, οὐτε νὰ τρώῃ ὑπερβολικῶς, ἀλλὰ νὰ ἀναπαύεται καὶ νὰ ἡσυχάζῃ, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ψυχὴ, ἢ ὁποῖα ἐφθάσῃ ἀπὸ ἀπειρα κακά, ἐπιθυμεῖ διακαῶς νὰ ἀναπαύεται καὶ νὰ ἡσυχάζῃ.

Ἡ εὐρισκομένη εἰς εὐχάριστον κατάστασιν ἔχει δειλιάσει, ἔχει ταραχθῆ, εἶναι ἐπιπολαῖος αὕτη δὲ, ἢ ὁποῖα δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἀφοσίωσιν, οὐτε διάχυσιν, εἴη εἶναι ἐσφιγμένη καὶ μένει ἀσάλευτος· καὶ αὕτη μὲν εἶναι γενναιότερα, ἐκείνη δὲ περισσότερον παιδαριώδης· καὶ αὕτη μὲν σοβαρότερα, ἐκείνη δὲ περισσότερον κενή. Καὶ ἔπως ἀκριθῶς ὅταν πέσῃ τι ελαφρόν εἰς πολὺ ὕδωρ ταλαυτεύεται, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ψυχὴ ἢ ὁποῖα ἐμπίπτει εἰς χαρὰν. Καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ τις ὅτι τὰ μεγαλύτερα εἰς ἡμᾶς ἀμαρτήματα ἔχουν γίνεαι ἀπὸ τὴν πολλὴν ἀπόλαυσιν.

Καὶ, ἂν θέλετε, ἄς περιγράψωμεν δύο οἰκίας, τὴν

μὲν ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἔχουν γάμον, τὴν δὲ ἐκείνων οἱ ὅποιοι πενθοῦν, ὡς εἰσέλθωμεν διὰ τοῦ λόγου καὶ εἰς τοὺς δύο χωρίστᾳ, ὡς ἴδωμεν ποῖος εἶναι καλλίτερος ποῖου· διότι θὰ εὐρεθῆ ἡ οἰκία τοῦ πενθοῦντος νὰ εἶναι πλήρης ὀρθῆς κρίσεως, ἢ δὲ ἐκείνου ὁ ὁποῖος ἔχει γάμον πλήρης ἀπρεπειῶν. Διότι ἰδὲ ἐκεῖ λόγοι αἰσχροὶ, γέλωτες ἀπρεπειῶν, θήματα ἀπρεπέστερα, περιβολὴ καὶ θάδισμα πλήρη ἀσχημίας, τρόποι συμπεριφορᾶς πλήρεις ἀνοησίας καὶ μωρίας· καὶ ἐντελῶς οὐδὲν ἄλλο, παρὰ τὰ πάντα ἐκεῖ εἶναι γέλως καὶ περιγέλως. Δὲν λέγω ὅτι ὁ γάμος (εἶναι γέλως καὶ περιγέλως), μὴ γένοιτο! ἀλλὰ τὰ σχετιζόμενα μὲ τὸν γάμον. Ἀποβάλλει τότε ἡ φύσις τὸ αἶσθημα τῆς αἰδοῦς ἕνεκα τοῦ θακχικῆς ἐνούσιασμοῦ, οἱ παριστάμενοι γίνονται ἀπὸ ἀνθρώπου ἄλλα οὐκ ὄντα, ἄλλοι μὲν ὡς ἴπποι ἐκβάλλουν κραυγὰς, ἄλλοι δὲ ὡς ὄνοι ἐκτινάσσουσιν τοὺς πόδας· πολλὴ ἡ φθορὰ, μεγάλη ἡ διασκόρπισις, τίποτε σημαντικόν, τίποτε ἀξιοσημείωτον· πολλὴ ἐκεῖ ἡ πανηγυρική συνοδεία τοῦ διαβόλου, μουσικὰ ὄργανα καὶ ὄσματα, πλήρη πορνείας καὶ μοιχείας. Ἄλλὰ αὐτὰ οὐκ ἐκεῖ, οὐκ ὑπάρχει τὸ πένθος, ἀλλὰ εἶναι τὰ πάντα κόσμια· διότι πολλὴ ἡ σωπὴ, πολλὴ ἡ ἡσυχία, πολλὴ ἡ καταπραΰνσις, τίποτε ἀπρεπές, τίποτε ἀκανόνιστον· καὶ ἐάν τις ἐλεγέ τι, ἔλεγε ὄλους τοὺς λόγους πλήρεις ὀρθότητος· καὶ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀξιοθαύμαστον, ὅτι εἰς ἐκείνην τὴν περιστάσιν οὐκ ἴσους ἀνδρες, ἀλλὰ καὶ συγγενεῖς καὶ γυναῖκες φιλοσοφοῦν (= ἀντιμετωπίζουν τὰ πράγματα μὲ ἐγκαρτέρησιν)· διότι τοιούτου εἶδους εἶναι ἡ φύσις τοῦ πένθους. Καὶ φαίνεται μὲν ὅτι παρηγοροῦν τὸν πενθοῦντα, ἀπείρους δὲ γνώμας λέγουσιν, πλήρεις φιλοσοφίας· προσευκαὶ ἀμέσως ἀναπέμπονται ὥστε νὰ σταθοῦν μέχρις αὐτοῦ, καὶ ἀρκετοὶ εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι παρηγοροῦν τὸν λυ-

πημένον, καὶ αἱ ἀπαριθμήσεις ἐκείνων οἱ ὅποιοι πενθοῦν ὁμοίως εἶναι ἀπείροι. Διότι τί εἶναι ἄνθρωπος; Διερεύνησις τῆς φύσεώς μας γίνεται.

δ'. Τί εἶναι, λοιπόν, ἄνθρωπος; Τοῦ θίου καὶ τῆς μικρότητος αὐτοῦ διαθεθαίωσις (ὁμολογία), ἐνθύμησις τῶν γεγονότων τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὸ μέλλον, τῆς κρίσεως. Ἐκαστος ἀναχωρεῖ πρὸς τὸν οἶκον, ἀπὸ τὸν γάμον μὲν λυπούμενος, διότι αὐτὸς ὁ θῖος δὲν εὐρίσκειται εἰς εὐτυχίαν, ἀπὸ τὸ πένθος δὲ ἀνακουφισμένος, διότι δὲν ἔπαθε τὰ τοιοῦτου εἶδους, καὶ ἀφοῦ ἔσθησε ὀλην τὴν φλόγα (τῶν παθῶν) ἔφυγε. Ἄλλὰ τί; θέλεις νὰ ἐξετάσωμεν τὰ δεσμοτήρια καὶ τὰ θέατρα; Ὁ μὲν εἶναι τόπος θλίψεως, ὁ δὲ ἀπολαύσεως· Ἐμπρός, λοιπόν, ὡς ἴδωμεν τὰ ἄσα συμβαίνουν εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν δύο.

Ἐκεῖ (εἰς τὸ δεσμοτήριον), ὑπάρχει πολλὴ ἐγκαρτέρησις· διότι οὐκ ὑπάρχει λύπη, ἐκεῖ ὁπωσδήποτε καὶ ἐγκαρτέρησις. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶναι πλούσιος πρὸ αὐτοῦ, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐπαίρεται διὰ τὰ μεγάλα, θὰ ἀνεχθῆ καὶ τὸν πρῶτον τυχόντα, ὁ ὁποῖος θὰ συνωμῆθι πρὸς αὐτόν, ἐπειδὴ ὁ φόθος καὶ ἡ λύπη ἔχει ἐπιπέσει εἰς τὴν ψυχὴν του ὡς κάποιον πῦρ ἰσχυρότερον, καὶ καθιστᾷ μαλακὴν τὴν σκληρότητα· τότε γίνεται ταπεινός, τότε μελαγχολικός, τότε ἀντιλαμβάνεται τὴν τοῦ θίου ἀλλαγὴν, τότε ὑπομένει γενναίως τὰ πάντα.

Εἰς τὸ θέατρον δὲ ὅλα τὰ ἀντίθετα, γέλως, αἰσχροῦτης, πανηγυρὶς διαβολικῆς, φθορὰ, ἄσκοπος κατανάλωσις χρόνου καὶ περιττὴ ἀνάλωσις ἡμερῶν, δημιουργία ἀπρεποῦς ἐπιθυμίας, ἐκμάθησις μοιχείας, ἀσχημίας πορνείας, διδασκαλίαν ἀσπίας, παρακλήσις αἰσχροῦτης.

τος, υπόθεσις (αίτια, θάσις) γέλωτος, απειρίας παραδείγματα.

Ἄλλὰ δὲν εἶναι τοιοῦτον τὸ δεσμοτήριον ἄλλ' ἐκεῖ ὑπάρχει ταπεινώσις, παρηγορία, παρόρμησις διὰ φιλοσοφίαν, περιφρόνησις τῶν τοῦ βίου «τὰ πάντα ἔχουν καταφρονηθῆ καὶ ἔχουν περιφρονηθῆ, καὶ ὅπως ἀκριβῶς παιδαγωγός εἰς τὸ παιδίον ἔχει τοποθετηθῆ ὁ φόθος, κατευθύνων αὐτὸν πρὸς ὅλα τὰ πρέποντα.

Ἄλλὰ, ἐὰν θέλῃς, πάλιν ἂς ἐξετάσωμεν διαφορετικῶς τοὺς ἰδίους τόπους. Ἐπεθύμουν νὰ συναντήσω ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος νὰ κατέρχεται ἀπὸ τὸ θέατρον, καὶ ἄλλον ὁ ὁποῖος νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ δεσμοτήριον, καὶ θὰ ἔβλεπες ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἑνὸς μὲν εἶναι τρομαγμένη ἔχει ταραχῆν, εἶναι πραγματικῶς δεμένη, τοῦ ἄλλου δὲ ἀνακουφισμένη, ἀποδεσμευμένη, ἀνεπιπερωμένη διότι ὁ μὲν φεύγει ἀπὸ τὸ θέατρον ἀφοῦ ἐδέε' μὲ τὰς μορφὰς τῶν ἐκεῖ γυναικῶν, φέρων δεσμὰ ἀπὸ κάθε σίδηρον φοβερώτερα, τοὺς φεύγει ἀπὸ τὸ δεσμοτήριον, ἀφοῦ ἀπηλλάγη ἀπὸ ὅλα, δὲν θὰ θεωρήσῃ πλέον ὅτι ὑποφέρει κάτι κακόν, συγκρίνων τὰ ἰδικά του μὲ τὰ τῶν ἄλλων θὰ εὐγνωμονῇ, λοιπόν, διότι δὲν ἔχει δεθῆ, θὰ περιφρονῆσῃ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, ἐπειδὴ εἶδε πολλοὺς οἱ ὁποῖοι ἦσαν πλούσιοι νὰ εὐρίσκωνται εἰς καταστάσεις δυστυχίας, καὶ ἄλλους, οἱ ὁποῖοι κατάρθωναν πολλὰ καὶ σπουδαῖα, νὰ εἶναι δεμένοι ἐκεῖ καὶ ἂν ὑποστῇ κάποιαν ἀδικίαν καὶ πρὸς αὐτὴν θὰ ἐπιδείξῃ καρτερίαν (καθ' ὅσον καὶ ἐκεῖ εἶναι πολλὰ τὰ παραδείγματα τούτου)· θὰ κατανοήσῃ τὴν μέλλουσαν κρίσιν, καὶ θὰ ριγῆσῃ, βλέπων τοὺς ἐδῶ τόπους· διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐδῶ, ἐπειδὴ εἶναι κλεισμένος εἰς τὸ δεσμοτήριον μαζί μὲ ἄλλους, γίνεται πρὸς ὄλους

ἐπεικῆς, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐκείνοι πρὸ τῆς κρίσεως, πρὸ τῆς μελλούσης ἡμέρας θὰ εἶναι ἐπεικέστεροι πρὸς τὴν γυναῖκα, τὰ παιδιά καὶ τοὺς ὑπηρέτας. Ἄλλὰ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος φεύγει ἀπὸ τὸ θέατρον, φεύγει οὐχὶ τοιαυτοτρόπως σκεπτόμεος, ἀλλὰ θὰ θλέπῃ τὴν γυναῖκα μὲ περισσοτέραν ἀποστροφὴν καὶ θὰ εἶναι πρὸς τοὺς συγγενεῖς ἐχθρικός, θὰ παροργίζεται πρὸς τὰ παιδιά, θὰ ἐξαγριῶται πρὸς ὄλους.

Μεγάλα κακὰ προετοιμάζουν τὰ θεάτρα διὰ τὰς πόλεις, μεγάλα, καὶ δὲν γνωρίζομεν οὔτε αὐτὸ, ὅτι μεγάλα προετοιμάζουν! Ἐὰν δὲ δὲν ἐκουράσθῃτε, ἂς ἐξετάσωμεν καὶ τοὺς τόπους τοῦ γέλωτος, ἐννοῶ τὰ συμπτώσια, ὅπου ὑπάρχουν ἄνθρωποι ζῶντες εἰς θάρος ἄλλων καὶ κόλακες καὶ ἀρκετὴ ἢ μαλθακότης, καὶ ἄλλους τόπους, ὅπου ὑπάρχουν χωλοὶ καὶ ἀνάπηροι.

Πάλιν ἐκεῖ μὲ μέθη καὶ φιληθονία καὶ φθορά, ἐδῶ δὲ τὸ ἀντίθετον. Ἴδὲ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ σώματος, ὅταν φλογίζεται, ὅταν εὐχαριστῆται, ταχέως μεταπίπτει εἰς νόσον· ὅταν δὲ εἶναι συγκρατημένος, οὐχὶ τοιοῦτοτρόπως.

Διὰ νὰ σὰς κάμω περισσότερο σαφὲς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λέγω, ἔστω ὅτι εἶναι ἕνα σῶμα, τὸ ὁποῖον ἔχει πολὺ αἷμα καὶ πολλὰς σάρκας καὶ εἶναι πλήρες ἀκμῆς, αὐτὸ καὶ ἀπὸ ὁποιαδήποτε τροφῆν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ γεννήσῃ πυρετόν, ἂν ἀπλῶς μείνῃ ἀργόν· ἔστω ὅτι εἶναι δὲ ἕνα ἄλλο, τὸ ὁποῖον μάχεται περισσότερο μὲ τὴν πείναν καὶ τὴν θλίψιν, αὐτὸ θὰ εἶναι δυσπρόσθητον καὶ δύσκολον νὰ νικηθῇ ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν. Καὶ ἂν ὑπάρχῃ ἐντὸς ἡμῶν αἷμα ὑγιές, ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης τασότητος πολλὰκις γεννᾷ ἀσθένειαν· ἂν δὲ εἶναι ὀλίγον, καὶ ἂν δὲν εἶναι ὑγιές, δύναται εὐκόλως νὰ λειτουρήσῃ.

Τοιουτοτρόπως, λοιπόν, και εις την περίπτωσιν τῆς ψυχῆς, ἢ μὲν εὐρισκομένη εις ἀπόλαυσιν και μαλθακότητι ἔχει τὰς ὁρμάς νὰ κλίνουν ὑπερβολικῶς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν καθ' ὅσον ἡ τοιοῦτου εἴδους εὐρίσκεται πλησίον τῆς ἀνοησίας, και τῆς ἡδονῆς, και τῆς ματαιοδοξίας, και τοῦ φθόνου, και τῶν ἐπιβουλῶν, και τῶν συκοφαντιῶν· ἀλλὰ ἔχει και ἡ ψυχὴ ἢ εὐρισκομένη εις θλίψιν και αὐτάρκειαν, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλα αὐτὰ ἔχει ἀπαλλαγῆ.

Ἴδου ὅποια εἶναι εις ἡμᾶς ἡ μεγάλη αὐτὴ πόλις. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν γεννῶνται τὰ κακὰ; οὐχὶ ἀπὸ τοῦς πλουσίους; οὐχὶ ἀπὸ τοῦς εὐφρονοῦμένους; Ποῖοι σὺρουν διὰ τῆς θίλας εις τὰ δικαστήρια; Ποῖοι κατασπαταλοῦν περιουσίας; οἱ δυστυχεῖς και περιφρονημένοι, ἢ οἱ διὰ τὰ μεγάλα ὑπερηφανευόμενοι και εὐχαριστούμενοι;

Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προέλθῃ ἀπὸ ψυχὴν θλιμμένην κάτι κακόν. Ἐγνώριζε τὴν ὠφέλειάν της ὁ Παῦλος, διὰ τοῦτο λέγει· «Ἡ θλίψις ὁπομονὴν κατεργάζεται, ἢ δὲ ὁπομονὴ δοκιμὴν, ἢ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἢ δὲ ἐλπίς οὐ κατασχόνει»*. Ἄς μὴ καταβαλλώμεθα εις τὰς θλίψεις, ἀλλὰ ὡς εὐχαριστῶμεν εις ἄλλας ἀνεξαιρέτως τὰς περιστάσεις, διὰ νὰ κερδίσωμεν κάτι σπουδαῖον, διὰ νὰ φανῶμεν δοκιμοὶ (γνήσιοι) εις τὸν Θεόν, ὃ ὁποῖος ἐπιτρέπει τὰς θλίψεις.

Μέγα ἀγαθὸν ἡ θλίψις, και αὐτὸ τὸ μαθαίνομεν ἀπὸ τοῦς παιδᾶς μας (μαθητὰς μας)· διότι χωρὶς τὴν θλίψιν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μάθῃ τίποτε χρησίμων. Ἡμεῖς, λοιπὸν, ἔχομεν ἀνάγκην τῶν θλίψεων περισσότερο ἀπὸ αὐτοῦς· διότι ἐὰν ἐκεῖνα, ἐνῶ εἶναι ἡσυχά

* 9. Ρωμ. 5, 3 - 5.

εις αὐτὰ τὰ πάθη, διαπράττειν σφάλματα, πολὺ περισσότερο ἡμεῖς, οἱ καθ' ἑξαχὴν ἐνοχλοῦμενοι ἀπὸ τῶσαυτα. Ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν ἡμεῖς μᾶλλον παιδαγωγός (διότι ἀπὸ μὲν τοῦς παιδᾶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι μεγάλα τὰ ἁμαρτήματα, ἀπὸ ἡμᾶς δὲ πολὺ μεγάλα)· παιδαγωγός δὲ εις ἡμᾶς εἶναι ἡ θλίψις.

Ὅτε, λοιπὸν, νὰ τὴν προκαλοῦμε, ἀλλὰ και ὅταν εἶναι παρούσα νὰ τὴν ὑποφέρωμεν μὲ γενναιοῦτητα, ἐπειθὴ εἶναι πάντοτε αἰτία ἀπέλων ἀγαθῶν, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν και τὴν εὐμένειον τοῦ Θεοῦ και τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ἔχουν φυλαχθῆ διὰ τοῦς ἀγαπῶντας αὐτὸν ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, μετὰ τοῦ ὁποῖου συγχρόνως και εις τὸν Πατέρα και εις τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δόναμις, τιμὴ τῶρα και πάντοτε και εις τοῦς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΓ' (43).

(Πράξ. 20, 1-17).

«Μετὰ δὲ τὸ πικραῖσθαι τὸν θέρυδον προσκαλεσάμενος ὁ Παῦλος τοὺς μαθητὰς, καὶ ἀπασιμένους, ἐξηλθε πορευθῆναι εις τὴν Μακεδονίαν».

α'. Ὑπῆρχε ἀνάγκη πολλῆς παρηγορίας ἐξ αἰτίας ἐκείνης τῆς ταροχῆς. Τοῦτο, λοιπὸν, και πράττει,

1. Πράξ. 20, 1.

καί, διὰ τὰ παρηγορήσει τοὺς μισήτάς, ἔρχεται εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἔπειτα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καί ὅτι πολὺ τοὺς παρηγόρησε, ἄκουε· «Διελθὼν δὲ τὰ μέρη ἐκεῖνα, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ποίησας τε μήνας τρεῖς, γενομένης αὐτῷ ἐπιουλής ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν Συρίαν, ἐγένετο γνώμη τοῦ ὑποστρέφειν διὰ Μακεδονίας. Συνεῖπτο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς Ἀσίας Σάπατρος Βεροιαῖος, Θεσσαλονικεὺς δὲ Ἀρίσταρχος καὶ Σεκούνδος καὶ Γάιος Δερβασίος καὶ Τιμόθεος, Ἀσιανοὶ δὲ Τυχικός καὶ Τρόφιμος. Οὗτοι προελθόντες ἔμενον ἡμᾶς ἐν Τρωάδι». Πάλιν ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐκδιώκεται, καὶ ἔρχεται εἰς τὴν Μακεδονίαν. Πῶς λέγει δὲ τὸν Τιμόθεον Θεσσαλονικεῖα; Δὲν λέγει αὐτὸ ἀλλὰ «προηγῆθασαν», (ἔφθασαν πρῶτοι), λέγει, αὐτοὶ εἰς τὴν Τρωάδα, προετοιμάζοντες εἰς αὐτὸν τὴν ὁδόν.

«Ἡμεῖς δὲ ἐξεπελεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν Ἀζύμων ἀπὸ Φιλίππων, καὶ ἦλθομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν Τρωάδα ἄχρις ἡμερῶν πέντε, ὃ διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτὰ» καθ' ὅσον νομίζω ὅτι αὐτὸς ἐφρόντιζε νὰ ἐορτάζη τὰς ἐορτὰς εἰς τὰς μεγάλας πόλεις. Ἀπὸ τοῦ Φιλίππου ἐκπέλει, ὅπου συνέθισαν τὰ γεγονότα εἰς τὸ θεσμωτήριον. Διὰ τρίτην φοράν ἐπανῆλθεν εἰς Μακεδονίαν, καὶ πολλὰς διαθεσθαιώσεις παρέχει εἰς τοὺς Φιλιππησίους, διὰ τοῦτο καὶ παραμένει ἐκεῖ.

«Ἐν δὲ τῇ μετ' τῶν Σαββάτων, συνηγμένων τῶν μαθητῶν κλάσαι ἄρτον, ὁ Παῦλος διελέγετο αὐτοῖς, μέλλων ἐξιέναι· παρέτεινε τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου». Ἰδὲ πῶς τὰ πάντα ἦσαν δευτερευούσης σημασίας συγκρινόμενα πρὸς τὸ κήρυγμα. Ἦτο τότε Πεντηκοστή, καὶ Κυριακὴ ἦτο, αὐτὸς δὲ παρατείνει τὴν διδασκαλίαν καὶ μέχρι τὸ μεσονύκτιον τῶσαν ἐπεθύμει

τὴν σωτηρίαν τῶν μαθητῶν, ὥστε οὔτε τὴν νύκτα δὲν ἠσύχαζε, ἀλλὰ τότε περισσότερον συνωμλεῖ, ἐπειδὴ ὁ πῆρχεν ἡσυχία. Πρόσεξε πῶς καὶ διὰ πολλὰ ὠμλεῖ καὶ κατὰ τὴν ὄραν τοῦ δεῖπνου. Ἀλλὰ συνεκλόνησε τὴν ἑορτὴν ὁ διάβολος, ἀλλ' ὁμοῦ δὲν ἐπεκράτησε, ἀφοῦ ἐθύθη τὸν ἀκροατὴν εἰς τὸν ὕπνον καὶ τὸν ἐριψε κάτω. Καὶ ἐξήγησε πῶς συνέθη τὸ γεγονός, ἀφοῦ προσέθεσε· «Ἦσαν δὲ λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερώῳ, οὗ ἦμεν συνηγμένοι. Καθήμενος δὲ τις νεανίας, ὀνόματι Εὐτυχος, ἐπὶ τῆς θυρίδος, καταφερόμενος ὕπνῳ θαθεῖ, διαλεγόμενου τοῦ Παύλου ἐπὶ πλείον, κατενεχθεὶς ὑπὸ τοῦ ὕπνου, ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ τριπέδου κάτω, καὶ ἤρθη νεκρός. Καταθὰς δὲ ὁ Παῦλος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτῷ, καὶ συμπεριλασθὼν αὐτόν, εἶπε· Μὴ θορυβείσθε· ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἔστιν. Ἀναθὰς δὲ, καὶ κλάσας ἄρτον καὶ γευσάμενος, ἐφ' ἱκανόν τε ὀμιλήσας ἄχρις αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν. Ἦγαγον δὲ τὸι' παῖδα ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως».

Παρατήρησε δὲ πῶς ἦτο συγκεντρωμένον τὸ θέατρον («συνηγμένων γὰρ τῶν μαθητῶν», λέγει), καὶ ποῖον τὸ σημεῖον (ὁ τόπος): διότι (ἐκάθητο εἰς τὸ παράθυρον, λέγει, καὶ ἦτο θαθεῖα νύκτα), τῶσον μεγάλη ἦτο ἡ ἐπιθυμία διὰ τὴν ἀκρόασιν τοῦ κηρύγματος. Ἄς ἐντρεπώμεθα ἡμεῖς, ἐπειδὴ δὲν πράττομεν τοῦτο οὔτε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας. Ἀλλὰ ὠμλεῖ τότε ὁ Παῦλος, λέγει, τί λέγει; Καί τῶρα ὁ Παῦλος ὠμλεῖ, μᾶλλον οὔτε τότε ὁ Παῦλος οὔτε τῶρα, ἀλλὰ ὁ Χριστὸς ὠμλεῖ, καὶ οὐδεὶς ἀκούει. Δὲν ὑπάρχει τῶρα παράθυρον, οὔτε πείνα, οὔτε ὕπνος ἐνοχλεῖ, καὶ ὁμοῦ δὲν ἀκούομεν δὲν ὑπάρχει στενότης χώρου, οὔτε ἄλλο τίποτε ἐκ τῶν τοιούτων. Καί τὸ πλέον ἀξιοθαύμαστον, ὅτι, ὅν καὶ ἦτο ἐκεῖνος νεανίας, δὲν ἦτο ρόθωμας, καί,

ἀν καὶ ἐφέρετο πρὸς τὰ κάτω ἀπὸ τὸν ὕπνον, δὲν ἐφυγεν, οὔτε ἐφοβήθη τὸν κίνδυνον μήπως καταβληθῆ. Ἐὰν δὲ κατέπεσον ἐπειδὴ ἐνούσταζε, μὴ ἀπορήσης· διότι δὲν ἐνούσταζεν ἀπὸ ραθυμίας, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Σὺ δὲ πρόσεξε, ὅτι τόσοι ἐκαίοντο ἀπὸ τὴν προθυμίας, ὥστε εὗρισκοντο καὶ εἰς τὸν τρίτον δροφον· διότι δὲν ὑπῆρχε ἀκόμη ἡ ἐκκλησία. «Μὴ θορυβεῖσθε», λέγει· «ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστίν». Δὲν εἶπε· «θὰ ἀναστηθῆ» διότι θὰ τὸν κάμω καλά, ἀλλὰ τί εἶπε· «Μὴ θορυβεῖσθε». Ἴδὲ τὴν ταπεινώσιν καὶ τὴν παρηγορίαν. «Ἀναθῆς καὶ κλάσας, λέγει, ἄρτον καὶ γευσάμενος». Αὐτὸ διέκοψε τὴν ὀμίλιαν, ἀλλὰ δὲν ἐβλαψεν. Βλέπεις τὴν λιτότητα τοῦ φαγητοῦ; «Καὶ γευσάμενος, λέγει, ἐφ' ἱκανὸν τε ὀμιλήσας ἄχρις αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν». Βλέπεις πῶς διήρχοντο τὴν νύκτα; Ἦσαν τοιοῦτου εἶδους τὰ πρὸς ἑρώσων παρατιθέμενα, ὥστε νὰ ἀπέρχονται πάλιν οἱ ἀκροασταὶ νηφάλιοι, καὶ νὰ εἶναι κατάλληλοι διὰ τὴν ἀκρόασιν τοῦ κηρύγματος.

Εἰς τί διαφέρομεν ἡμεῖς ἀπὸ τοῦς κύνας; Βλέπετε πόση ἡ διαφορά; «Ἦγαγον δὲ τὸν παῖδα ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως». Παρηγοροῦνται πολὺ καὶ ἐπειδὴ τὸν ἔλαθον ζῶντα, καὶ ἐπειδὴ ἔγινε θαύμα. «Ἦμεῖς δὲ, προσελθόντες ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀνήχθημεν εἰς τὴν Ἄσσον, ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν Παῦλον· οὕτω γὰρ ἦν διατεταγμένος, μέλλον αὐτὸς πεζεύειν. Ὡς δὲ συνέβηεν ἡμῖν εἰς τὴν Ἄσσον, ἀναλαθόντες αὐτὸν ἦλθομεν εἰς Μυτιλήνην». Εἰς πολλὰς περιπτώσεις ὁ Παῦλος χωρίζει ἀπὸ τοῦς μαθητάς· διότι Ἰδοὺ πάλιν αὐτὸς μὲν κάνει τὸ ταξίδι διὰ ξηρᾶς, ἐκεῖνοι δὲ ταξιδεύουν μὲ τὸ πλοῖον, παραχωρῶν εἰς ἐκείνους μὲν τὸ πλεον εὐκόλον, αὐτὸς δὲ προτιμῶν τὸ πλεον κουρα-

στικόν. Ἐθάδιζε διὰ ξηρᾶς, συγχρόνως καὶ πολλὰ τακτοποιῶν καὶ παιδαγωγῶν συγχρόνως οὔτε αὐτοὶ νὰ χωρίζονται ἀπὸ αὐτόν.

«Κάκειθεν ἀποπλεύσαντες τῇ ἐπαύριον, κατηγέσαμεν ἀντικρὺ Χίου· τῇ δὲ ἑτέρῃ παρεβόλομεν εἰς Σάμον, καὶ μείναντες ἐν Τρωγυλίῳ, τῇ ἐχομένῃ ἦλθομεν εἰς Μυτιλήν». Ἴδὲ πῶς, ἐπειδὴ θιάζεται ὁ Παῦλος, ἀποπλεύει, καὶ δὲν χρονотριβοῦν, ἀλλὰ παρατρέχουν τὰς νῆσους. «Ἐκρινε γὰρ ὁ Παῦλος παραπλεύσαι τὴν Ἐφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονотριβῆσαι ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἔσπευδε γὰρ, εἰ δυνατὸν ἦν αὐτῷ, τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς Ἱερουσόλυμα.

θ'. Διατί αὐτὴ ἡ θιασύνη; Ὅχι διὰ τὴν ἑορτήν, ἀλλὰ διὰ τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν. Συγχρόνως καὶ ἐκέρδιζε δι' αὐτοῦ τοὺς Ἰουδαίους, ἐπειδὴ θεσπίως ἐτέμα τὰς ἑορτάς, καὶ συγχρόνως, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ νικήσῃ τοὺς ἄχθρους ἐθιάζετο νὰ κηρύξῃ τὸν λόγον (τοῦ εὐαγγελίου). Ἴδὲ, λοιπόν, ποῖον κέρδος ἔχει ἐπιτευχθῆ, ἐπειδὴ ἦσαν ὅλοι παρόντες· ἐξ ἄλλου δὲ, διὰ νὰ μὴ παραμεληθοῦν ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν Ἐφεσον, διαφορετικῶς διηυθέτηεν. Ἀλλὰ ἄς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὰ ὅσα ἐλέχθησαν.

«Καὶ ἀποασάμενος, λέγει, τοὺς μαθητάς, ἐξῆλθε πορευθῆναι εἰς Μακεδονίαν, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα». Καὶ δι' αὐτοῦ τοὺς ἐτόνωσε πάλιν, ἀφοῦ δηλαδὴ τοὺς ἐθώσε σημαντικὴν παρηγορίαν. Ἴδὲ ὅτι πανταχοῦ τὸ πᾶν κατορθώνει διὰ τῶν λόγων, οὐχὶ διὰ θαυμάτων.

«Μέλλοντα δὲ, λέγει, ἀνάγεσθαι εἰς τὴν Συρίαν». Συνεχῶς μᾶς τὸν παρουσιάζει νὰ σπεύδῃ εἰς τὴν Συρίαν. Ἡ αἰτία δὲ ἦτο ἡ Ἐκκλησία καὶ τὰ Ἱερουσόλυμα· τοιοῦτοτρόπως εἶχεν ἐπιθυμίαν καὶ τὰ ἐκεῖ νὰ φέρῃ εἰς

πέρας. Ἄν καὶ δὲν ἦτο μεγάλη ἡ Τρῳάς, διατί, λοιπόν, ἔμειναν εἰς αὐτὴν ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας; Ἰσως ἦτο μεγάλη ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν πιστῶν. Καὶ ἐνῶ παρέμεινε ἑπτὰ ἡμέρας, κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἐδασκίησε τὴν νύκτα διὰ τὴν διδασκαλίαν· τὸσον ἦτο ἀναποσπάστως συνδεδεμένος καὶ αὐτὸς μὲ αὐτούς, καὶ αὐτοὶ μὲ αὐτόν.

«Συνηγμένοιαν δέ, λέγει, τῶν μαθητῶν κλάσαι ἄρτον». Κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν, κατὰ τὸν ὅποιον ἦτο φυσικὸν νὰ πενοῦν (καὶ δὲν ἦτο ἀκατάλληλον) ἀφοῦ ἤρχισεν ἡ ὄμιλία, παρετάθη ὥστε δὲν ἔφθασε προηγουμένως εἰς τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ συνεκεντρώθησαν μὲν διὰ νὰ κόψουν καὶ νὰ κοινωνήσουν τὸν ἄρτον, ἀφοῦ δὲ ἔπεσεν εἰς τὸ μέσον ὁ λόγος, παρέτεινε τὴν διδασκαλίαν.

Παρατήρησε πῶς καὶ εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ Παύλου ὄλοι συμμετεῖχον. Μοῦ φαίνεται ὅτι αὐτὸς καθήμενος πλησίον τῆς τραπέζης συναμῖλει, διδάσκων ἡμᾶς νὰ θεωροῦμεν ὅλα τὰ ὑπόλοιπα δευτερευούσης σημασίας. Σκιαγραφήσατέ μου ἐκεῖνον τὸν οἶκον, ὅπου ὑπῆρχαν λαμπάδες, ὅπου πλῆθος κόσμου, ὅπου ὁ Παῦλος, εὐρισκόμενος εἰς τὸ κέντρον, ὄμιλει, ὅπου πολλοὶ καταλάμβανον καὶ τὰ παράθυρα, καὶ διὰ νὰ ἀκούσουν ἐκεῖνην τὴν σάλπιγγα (Παῦλον), καὶ διὰ νὰ ἴδουν τὸ πλήρες χάριτος πρόσωπον, τί εὐλογον νὰ ὑπάρχουν οἱ διδασκόμενοι, καὶ πόσης εὐχαριστήσεως νὰ ἀπολαμβάνουν;

Διὰ ποῖον λόγον ὄμιλει κατὰ τὴν νύκτα; Ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ ἀναχωρήσῃ καὶ δὲν ἐπρόκειτο νὰ τοὺς βλέπῃ πλέον εἰς τὸ ἔξῃς· ἀλλὰ αὐτὸ μὲν δὲν τοὺς τὸ λέγει, ἐπειδὴ εἶναι ἀσθενέστεροι, εἰς τοὺς ἄλλους δὲ τὸ ἔλεγε. Συγχρόνως δὲ τὸ συμβᾶν θαυμά τοὺς ἔκανε νὰ

θυμούνται διὰ παντὸς ἐκεῖνην τὴν ἐσπέραν. Πολλὴ ἦτο ἡ εὐχαρίστησις τῶν ἀκροατῶν, διότι ἂν καὶ διεκόνη, περισσότερον παρετάθη, ὥστε ἡ πτώσις ἀπέβη ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου· ἐξ ἄλλου ἐπρόκειτο ἐκεῖνος καὶ ὄλους τοὺς ραθύμους νὰ ἐπιπλήττῃ, ὁ ὁποῖος δι' αὐτὸ ἀπέθανε, διὰ νὰ ἀκούσῃ θηλαθῇ τὸν Παῦλον.

Καὶ διὰ ποῖον λόγον, λέγει, ἐκθέτει λεπτομερῶς τὸ κάθε ἓν, καὶ τοῦ ἦλθον, καὶ τοῦ ἀνεχώρησαν, καὶ τοῦ μὲν παρέμεινε, ποῖα δὲ μέρη παρέκαμπε; Διὰ νὰ δείξῃ ὅτι αὐτὸς ἔπλεε θραδύτερον ἕως τώρα, καὶ τοῦτο πράττει μὲ τὸν ἀνθρώπινον παράγοντα, καὶ ὅτι παρέκαμπε.

«Ἐκρινε γὰρ παραπλευσαὶ τὴν Ἔφεσον, ἵνα μὴ γένηται αὐτῷ, λέγει, χρονοτριβήσα ἐν τῇ Ἀσίᾳ». Ὁρθῶς· διότι δὲν ἦτο δυνατόν, εὐρισκόμενος ἐκεῖ, νὰ παρακάμψῃ, ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ λυπηθῇ ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι ἠξίωσαν νὰ παραμείνῃ αὐτός. Ἡ, λοιπόν, καὶ αὐτὸ εἶναι δυνατόν νὰ εἴπῃ, καὶ ὅτι ἐθιάζετο. «Ἐσπευθε γὰρ, λέγει, εἰ δυνατόν ἦν αὐτῷ, τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ποιήσα ἐν Ἱεροσολύμοις». Ἐπομένως καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παραμείνῃ.

Ἰδὲ καὶ ὅτι αὐτὸς κινεῖται ἀνθρωπίνως, καὶ ἐπιθυμεῖ καὶ θιάζεται, καὶ πολλὰκις δὲν ἐπιτυχάνει. Διὰ τοῦτο δὲ συμβαίνουν αὐτὰ, διὰ νὰ μὴ νομίσωμεν, ὅτι ἦτο ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν· βίῃ οἱ ἅγιοι καὶ μεγάλοι κατὰ τὴν ἀρετὴν ἄνδρες εἶχον μὲν καὶ ἐκεῖνοι τὴν ἰδίαν φύσιν μὲ ἡμᾶς, ὅχι ὁμοῦς θεοθάλας καὶ τὴν βέλγησιν, διὰ τοῦτο καὶ εἰλικυον πολλὴν τὴν θείαν χάριν. Ἰδὲ, λοιπόν, πῶσα καὶ μόνου τῶν τακτοποιῶν κατ' οἰκονομίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν «Ἴνα μὴ δῶμεν προσκοπὴν τοῖς βουλομένοις², καὶ πάλιν «Ἴνα μὴ μωμη-

² Κορινθ. β, 3.

θῆ ἡ διακονία ἡμῶν»³. Ἰδοὺ βίος ἀνεπιλήπτος, καὶ πολλή ἡ συγκατάθεσις. Τοῦτο ὀνομάζεται οἰκονομία, τὸ νὰ εὐρίσκειται εἰς τελειότητα καὶ βίος ἀρετῆς καὶ εἰς συγκατάθεσιν ταπεινοφροσύνης.

Καὶ ἄκουε πῶς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ὑπερέβη τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς πάλιν ἦτο ταπεινότερος ὅλων. «Πᾶσι πάντα γέγονα, λέγει, ἵνα πάντα κερδήσω»⁴. Ὁ Ἰβὸς καὶ ἐρρήθη εἰς κινδύνους, ὅπως εἰς ἀλλο σημεῖον λέγει· «Ἐν ὄπωμαῖ ἡ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς»⁵. Καὶ ἦτο μέγας ὁ ζῆλος τοῦ διὰ τὸν Χριστόν. Διότι ἂν τοῦτο δὲν ὑπάρχη ἴσα εἶναι περιττὰ, καὶ τὰ τῆς κατ' οἰκονομίαν τακτοποιήσεως καὶ τοῦ ἀνεπιλήπτου βίου καὶ τοῦ παρατόλμου. «Τίς ἀσθενεῖ, λέγει, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;»⁶.

γ'. Παρακαλῶ καὶ ἡμεῖς αὐτοὺς τοὺς λόγους ἀς μιμούμεθα, καὶ ἀς ριπτόμεθα εἰς τοὺς κινδύνους διὰ τοὺς ἀδελφοὺς μας. Καὶ ἂν εἶναι πῦρ, καὶ ἂν σίδηρος, ρίψου, ἀγαπητέ, διὰ νὰ λυτρώσῃς τὸ μέλος σου· ρίψου, μὴ φοβηθῆς. Εἶσαι μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος διὰ τοὺς μαθητὰς ἔδωκε τὴν ζωὴν του· συμμαθητὴς εἶσαι τοῦ Παύλου, ὁ ὁποῖος ἐπατίμησε νὰ ὀπισθῆ ἀπειράθειν διὰ τοὺς ἐχθροὺς, διὰ τοὺς πολεμικοὺς αὐτοῦ· γέμισε ἀπὸ ζῆλον, μιμήσου τὸν Μωϋσῆα. Εἶδε κάποιον νὰ ἀδικητῆ καὶ τὸν ὑπερήσπισε, περιεφρόνησε τὴν θαιλικὴν καλοπέρασιν, καὶ ἔγινε ἐξόριστος χάριν τῶν καταπιεζομένων, περιπλανώμενος, ἐστερημένος συγγενῶν

3. Αὐτόθι.

4. Α' Κορινθ. 9, 22.

5. Β' Κορινθ. 8, 4 - 5.

6. Αὐτόθι. 11, 29.

καὶ οἰκίας· ἔμεινε τὸσον χρόνον εἰς ξένην χώραν καὶ δὲν κατηγορήσε τὸν ἑαυτὸν του, οὔτε εἶπε· «Διὰ τὸ αὐτό; περιεφρόνησα τὴν βασιλείαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ ὄξωσαν ἐξέλεξα νὰ ὑπερασπίζωμαι τοὺς ἀδικουμένους, καὶ ὁ Θεὸς μὲ περιεφρόνησε, καὶ ὄχι μόνον δὲν μὲ ἐπανάφευρεν εἰς τὴν προηγουμένην τιμὴν, ἀλλὰ καὶ διαμένω εἰς ξένην χώραν τεσσαράκοντα ἔτη. Ὅρθως θεοβίως· διότι δὲν ἔλαθον τὰς ἀμοιβὰς». Ἀλλὰ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶπεν, οὔτε ἐσκέφθη.

Τοιουτοτρόπως καὶ σὺ· καὶ ἂν πάθῃς κάποιον κακὸν ἐνῶ εὐεργετεῖς, καὶ ἂν ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον, μὴ σκανδαλισθῆς, μήτε νὰ παραχθῆς· ὅπως ὁ Θεὸς θὰ σοῦ ἀποδώσῃ τὴν ἀμοιβήν. Ὅσον καὶ ἂν καθυστερῆ ἡ ἀνταπόδοσις, τὸσον αὐξάνουσι οἱ τόκοι.

Λοιπὸν ἀς ἔχωμεν ψυχὴν ἢ ποία νὰ συμπάσῃ, ἀς ἔχωμεν νοῦν γνωρίζοντα νὰ συμπονεῖ· ἀς μὴ ἔχωμε τίποτε σκληρὸν, τίποτε ἀπάνθρωπον. Καὶ ἂν δὲν ἡμπορέσῃς νὰ προσφέρῃς, δάκρυα, στέναξε, πόνεσε διὰ τὰ συμβαίνοντα δὲν θὰ εἶναι αὐτὰ διὰ σὰ μάταια. Ἐάν πρέπει νὰ συμπάσῃς μὲ ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι δικαίως τιμωροῦνται ἀπὸ τὸν Θεόν, πολὺ περισσότερον μὲ ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι ὀφίστανται ἀδικίας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. «Οὐκ ἐξῆλθον, λέγει, Αἰνάν κόμισσθαι οἶκον ἐχόμενον αὐτῆς· λήθονται ὀδύνην ἀνθ' ὧν ἀκοδόμησαν εἰς καταγέλασταν». Κατηγορεῖ αὐτὸ ὁ Ἰεζέκιήλ, διότι δὲν συνεπόνεσαν. Τί λέγεις προφήτα; Ὁ Θεὸς τιμωρεῖ, καὶ ἐγὼ θὰ συμπονέσω τοὺς τιμωρομένους; Καὶ· διότι αὐτὸ ἐπιθυμῶ ὁ τιμωρὸς· διότι οὔτε ὁ Ἰβὸς εὐχαριστεῖ.

7. Τὸ ἀναφερόμενον χωρίον εὐρίσκεται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Προφήτου Μιχαίου. Πιθανῶς ἐκ παραδρομῆς ἀνεφέρθη ὁ Προφήτης Ἰεζεκιήλ, ἀντὶ τοῦ Προφήτου Μιχαίου, ἢ τὸ λάθος πιθανῶς νὰ ὀφείλεται εἰς ἁσφαμένον ἀντίγραφον τῶν ἀντιγραφῶν. Ἰβὲ Μιχ. 1, 10 κ.ε.ε.

ται να τιμωρή, αλλά και ιδιαίτερας ποινεί. Ἄφου, λοιπόν, ὅτε ὁ Ἰβίος ὁ τιμωρὸς εὐχαριστεῖται, μήτε σὺ θεθαίως νὰ εὐχαριστήσῃσαι.

Ἄλλὰ, ἐάν δικαίως, λέγει, τιμωροῦνται, δὲν πρέπει νὰ πονῇ· καὶ ὅμως δι' αὐτὸ πρέπει νὰ πονῇ, ἐπειδὴ ἐφάνησαν ἀξιοί τιμωρίας. Εἰπέ μου, λοιπόν, ὅταν ἔδῃς τὸν υἱὸν σου νὰ καυτηριάξῃται ἢ νὰ ἐγγχειρίζεται, μήπως δὲν πονεῖς; Φανερόν ἐστι πονεῖς· καὶ δὲν λέγεις εἰς τὸν ἑαυτὸν σου· «Τί εἶναι αὐτό;» Ἀποβλέπει ἡ χειρουργικὴ ἐπέμβασις εἰς τὴν ὕγιαν, ὡπὲρ θεραπείας γίνεται ἡ καυτηρίασις· ἀλλ' ὅμως, ὅταν τὸν ἀκούσῃς νὰ κρουγάζῃ, ἐπειδὴ δὲν ὑποφέρει τοὺς πόνους, θλίβῃσαι (= ὀποφείρις), καὶ δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ ἐλπίς τῆς ὕγιαι νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν στενοχωρίαν τῆς φύσεως.

Τοιοιουτρόπως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτῶν, καὶ ἂν τιμωροῦνται μὲ σκοπὸν τὴν ὕγιαν, ὅμως ὡς δεικνύωμεν ἡμεῖς ἀδελφικὴν θέλησιν δι' αὐτοὺς καὶ πατρικὴν διάθεσιν. Ἐπεμβάσεις χειρουργικαὶ καὶ καυτηριάσεις εἶναι αἱ τιμωρίαι τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ δι' αὐτὸ ὀφειλομένη νὰ κλαίωμεν, ἐπειδὴ ἠσθένησαν, ἐπειδὴ παρέστη ἀνάγκη τοιαύτης θεραπείας. Ἐάν τις ὀφίσταται ταῦτα διὰ στεφάνους, τότε μὴ λυπήσῃ, ὅπως παραδειγματὸς χάριν ὁ Παῦλος καὶ ὁ Πέτρος· ὅταν δὲ πληρῶνῃ ποιήν διὰ τὴν τιμωρίαν, τότε δάκρυσε, τότε στενάξαε. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ προφῆται· διὰ τοῦτο καὶ κάποιος ἐξ αὐτῶν ἐλεγεν· «Ὀἴμοι, Κύριε, ἐξαλειφθεῖς σὺ τὰ κατὰλοιπον τοῦ Ἰσραὴλ;»⁹.

Βλέπομεν ἀνθρωποκτόνους, ἀνδρας ἀχρείους, νὰ τιμωροῦνται πολλάκις, καὶ θλιβόμεθα καὶ ὀποφερόμεν. Ἄς μὴ εἰμεθα ἀδιάφοροι ὡπὲρ τὸ κανονικόν ὡς γίνω-

9. Ἰερζκ. θ, θ.

μεν ἐλεήμονες, διὰ νὰ ἐλεηθῶμεν· τίποτε δὲν ὑπάρχει ἰσάξιον αὐτοῦ τοῦ καλοῦ· τίποτε δὲν φανερόν· τὸν ἀνθρώπινον χαρακτῆρα μας ὅσον τὸ νὰ εἰμεθα ἐλεήμονες, ὅσον τὸ νὰ εἰμεθα φιλόανθρωποι. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ νέμοι ἐπιτρέπουσι τὸ πᾶν εἰς τοὺς δημίους, ἀφου ἠνάγκασαν τὸν δικαστὴν νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ποινὴν μέχρι τὴν στιγμὴν τῆς ἀποφάσεως, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν δὲ τοῦ ἔργου ἐκείνους ἐποποθέτησαν. Τοιοιουτρόπως, καὶ ἂν γίνεταί δικαίως δὲν εἶναι ἴδιον ψυχῆς φιλοσόφου τὸ νὰ τιμωρῇ, ἀλλὰ αὐτὸ ἔχει ἀνάγκην κάποιου ἄλλου· ἀφου καὶ ὁ Θεὸς δὲν τιμωρεῖ ὁ ἴδιος, ἀλλὰ διὰ τῶν ἀγγέλων.

Εἶναι, λοιπόν, ὅμοιοι οἱ ἀγγελοὶ; Μὴ γένοιτο! δὲν λέγω αὐτό, ἀλλὰ εἶναι τιμωρητικὰ δυνάμεις. Ὅταν κατεστρέφοντο τὰ Σόδομα, ὅλα ἔγιναν δι' ἐκείνων· ἦταν συνέθησαν τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον, δι' ἐκείνων ἐξεταλέσθησαν· ἀποστολὴν γάρ, λέγει, δι' ἀγγέλων παρήρῃς.¹⁰

Ὅταν ὅμως πρέπει νὰ σώσῃ, ὁ ἴδιος ἐκτελεῖ αὐτὸ τοιοιουτρόπως ἔστειλε τὸν Υἱὸν διὰ τὴν λύτρωσιν τῶν ἀνθρώπων· γένους. Καὶ πάλιν· «Τότε, λέγει, ἐρῶ τοῖς ἀγγέλοις· Συλλέξατε τοὺς ποιουντας τὴν ἀνομίαν, καὶ θάλατε εἰς τὴν κάμινον»¹¹. Διὰ δὲ τοὺς δικαίους ὅχι τοιοιουτρόπως, ἀλλ' «ὁ δεχόμενος ὅμας, ἐμὲ δέχεται»¹¹· καὶ πάλιν· «Δήσατε αὐτοῦ χειρας· καὶ πόδας, καὶ θάλατε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον»¹².

Ἴδὲ ἐκεῖ νὰ ὀπηρετοῦν οἱ βοῦλοι, ὅταν δὲ νὰ εδεργῆ εἶναι ἀνάγκη, νὰ εδεργῆ ὁ ἴδιος, νὰ προσκολλῇ ὁ ἴδιος. «Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου κληρονο-

9. Ψαλμ. 77, 49.

10. Ματθ. 13, 41.

11. Αὐτῶ. 19, 40.

μήσατε τὴν ἠταιμασμένην ὑμῶν βασιλείαν¹².

Ὅταν παρίσταται ἀνάγκη νὰ συνομιλήσῃ με τὸν Ἀβραάμ, ὁ Ἰδιος παρευρίσκειται ἕταν πρέπη νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὰ Σόδομα, τοὺς βούλους ἀποστέλλει¹³, ὅπως φημι κριθῶς κάποιος δικαστὴς ὁ ὅποιος ἐγειρεῖ τοὺς μέλλοντας νὰ τιμωροῦν. Καὶ πάλιν «Ἐβ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὄλγισα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σέ καταστήσω»¹⁴. Καὶ αὐτὸν μὲν ὁ Ἰδιος τὸν εὐλογεῖ, ἐκείνον δὲ τὸν φαῦλον ὄχι ὁ Ἰδιος, ἀλλὰ τὸν δένουν βαῦλοι.

Αὐτὰ γνωρίζοντες, ὅς μὴ χαίρωμεν διὰ τοὺς τιμαρουμένους, ἀλλὰ καὶ ὅς θλιβόμεθα ὅς ἔχωμεν πένθος δι' αὐτούς, ὅς τοὺς κλαίωμεν διὰ νὰ λάθωμεν καὶ δι' αὐτὸ ἀμοιῆθῃν. Τώρα δὲ πολλοὶ χαίρουσιν καὶ διὰ τοὺς ἀδίκως δυστυχούντας. Ἀλλὰ ἡμεῖς ὅς μὴ πράττομεν τοιοῦτοτρόπως, ἀλλὰ ὅς δεικνύωμεν πᾶσαν διάθεσιν συμπάθειας, διὰ νὰ ἀξιωθῶμεν καὶ οἱ ἴδιοι τῆς ἀπὸ τὸν Θεὸν φιλοανθρωπίας διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Μονογενοῦς (Υἱοῦ) αὐτοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦο συγχρόνως καὶ εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ «Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δόναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

12. Αὐτόθ. 22, 13.
13. Αὐτόθ. 25, 34.
14. Γέν. 19, 1.
15. Μωσῆ. 26, 21.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΔ' (44).

(Πρῆξ. 20, 17-31).

Ἐκ τῆς Μίλητου πόλεως εἰς Ἔφεσον, μετακλήσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας. Ὡς δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτόν, εἶπεν αὐτοῖς: Ἔμεις ἐπίστασθε ἀπὸ πρώτης ἡμέρας, ἦς ἐπέθην εἰς τὴν Ἀσίαν, ὡς μεθ' ὑμῶν πάντα τὸν χρόνον ἐγενόμην, δουλεύων τῷ Κυρίῳ μεθ' ὑμῶν μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πολλῶν δοκρίων καὶ πειρασμῶν, τὸν συμβάντων μοι ἐν ταῖς ἐπιθουλαῖς τῶν Ἰουδαίων, ὅς οὐδὲν ὀπισθελάμην τῶν συμφερόντων εὐὰ μὴ ἀπεργεῖλαι ἑμὴν, καὶ διδάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους, διαμαρτυρούμενος Ἰουδαίοις τε καὶ Ἑλλήσι τὴν εἰς Θεὸν μετένοσταν, καὶ πιστῶν τὴν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν¹.

α'. Ἰδὲ ὅτι αὐτὸς καὶ θιάζεται νὰ παρακάμψῃ, καὶ δὲν παραβλέπει, ἀλλὰ ὅτι τὸ πᾶν τακτοποιεῖ κατ' οἰκονομίαν. Ἀφοῦ ἔστειλε καὶ ἐκάλεσε τοὺς ὑπευθύνους τῆς ἐκκλησίας, ἐκθέτει ἐνώπιον αὐτῶν λεπτομερῶς ὅσα ἔχουν λεχθῆ. Καὶ εἶπεν ἄξιον θαυμασμοῦ πῶς ἐνφ' ἐρέθῃ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ εἴπῃ μερικὰ σημαντικὰ διὰ τὸν ἑαυτὸν του, προσπαθεῖ νὰ τὰ μετριάσῃ. Διότι ὅπως ἀκριθῶς ὁ Σαμουὴλ, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν Σαοὺλ τὴν ἐξουσία, λέγει ἐνώπιον αὐτῶν «Μὴ τι παρ' ὑμῶν εἴληφα; ὅμεις μάρτυρες καὶ ὁ Θεός², καὶ ὁ Δαβὶδ ἀπειθῆ δὲν ἐγένετο πιστευτός λέγει:

1. Πρῆξ. 20, 17-31.
2. Α' Βασιλ. 12, 3-5.

«Ἐν τῷ ποιμνίῳ ἤμην ποιμαίνων τὰ πρόβατα τοῦ πατρός μου· καὶ ὅτε ἤλθεν ἡ ἀρκτος, ταῖς χερσίν αὐτῆν ἀπεσόθουν»³ καὶ ὁ Ἰδιὸς ὁ Παῦλος λέγει πρὸς τοὺς Κορινθίους· «Ἄφρων γέγονα ὑμεῖς με ἠναγκάσατε»⁴.

Καὶ ὁ Θεὸς δὲ αὐτὸ τὸ ἴδιον κάμνει, οὐχί τυχαίως ὁμιλῶν διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ, ὅταν ἀμφισβητήται, ἀναφέρει καὶ τὰς εὐεργεσίας. Ἰδὲ, λοιπόν, καὶ ἐδῶ τί πράττει κατὰ πρῶτον προκαλεῖ τὴν ὁμολογίαν τῶν Ἰδιῶν, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι εἶναι τὰ ἄλγιστα μεγάλην κάθαρσιν, καὶ καλεῖ ὡς μάρτυρας τῶν ὧν λέγει τοὺς ἰδίους τοὺς ἀκροατάς, διότι δὲν θὰ ἐμεόβετο ἐνώπιον αὐτῶν.

Αὕτη εἶναι ἡ ἀρετὴ τοῦ διδασκάλου, ὅταν ἔχη ὡς μάρτυρας τῶν ἰδικῶν του ἐπιτευγμάτων τοὺς μαθητάς. Καὶ τὸ θαυμαστόν, ὅτι οὐχί μίαν ὅσπερ δύο ἡμέρας τοῦτο διαρκῶς ἐπρατε, ἀλλὰ ἐπὶ πολλὰ ἔτη· «ὁμοίως γάρ, λέγει, ἐπίστασθαι, πῶς μεθ' ὁμῶν πάντα τὸν χρόνον ἐγενόμην». Ἐπιθυμεῖ, λοιπόν, νὰ τοὺς παρηγορήσῃ ὅσπερ τὰ πάντα ἀνεξαιρέτως νὰ ὁπόμενον με γενναϊότητα, καὶ τὸν ἀποχωρισμὸν ἀπὸ αὐτῶν καὶ τοὺς πειρασμοὺς οἱ ὅποιοι πρόκειται νὰ συμβοῦν, ὅπως θεθαίως ἔχει γίνῃ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Μωυσέως καὶ τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ἰδὲ τί προσέθεσεν, εἰπὼν· «Πῶς μεθ' ὁμῶν ἐγενόμην πάντα τὸν χρόνον, βουλεύων τῷ Κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης». Πράσσειε τί ἰδιαιτέρως ἀρμόζει εἰς τοὺς ὀπτευθῆναι· «Μισοῦντας, λέγει, ὀρηφραίνον· αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν ἀρμόζει εἰς τοὺς ὀπτευθῆναι. Ἐνεκεν τοῦ ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ὀμονται αὐτοὶ εἰς συνείσθησιν τῆς πνευματικῆς των πτωχείας.

3. Αὐτῶν. 17, 34 - 35.

4. Β' Κορινθ. 12, 11.

Ταῦτα εἶναι τὸ θεμέλιον τῶν ἀγαθῶν, ὅπως, λοιπόν, καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγε· «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι»⁵. Δὲν εἶπε ἀπλῶς «ταπεινοφροσύνης», ἀλλὰ «μετὰ πάσης»· διότι εἶναι πολλὰ αἱ μορφαί τῆς ταπεινοφροσύνης, καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃς ταπεινοφροσύνην εἰς τοὺς λόγους, εἰς τὰ ἔργα, πρὸς τοὺς ἀνωτέρους, πρὸς τοὺς ὀφισταμένους. Θέλετε νὰ εἶπω τρόπους ταπεινοφροσύνης;

Ἐπὶ ἄρχουσιν μερικαί, οἱ ὅποιοι με τοὺς ταπεινοὺς μεν εὐρισκόμενοι εἶναι ταπεινοί, με τοὺς ὀρηφάνους δὲ ὀρηφάνοι· αὐτὸ δὲ δὲν εἶναι μορφή ταπεινοφροσύνης. Ἐπὶ ἄρχουσιν μερικαί, οἱ ὅποιοι καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν κατάλληλον περίστασιν διατηροῦν καὶ τὸ ταπεινὸν καὶ τὸ ὀρηφλὸν φρόνημα· αὐτὸ ἰδιαιτέρως εἶναι μορφή ταπεινοφροσύνης. Ἐπειδὴ, λοιπόν, πρόκειται νὰ τοὺς διδάξῃ τὰ τοιαῦτα, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι παραλογίζεται, θέτει ἐκ τῶν προτέρων θάσιν, ἀνατρέπων τὴν ὀπνοίαν· διότι ἐὰν ἦλθον με πᾶσαν ταπεινοφροσύνην, λέγει, δὲν λέγω ὅσα λέγω ἐξ αἰτίας παραλογισμοῦ. Ἐπειτα ἠπίως· «Μεθ' ὁμῶν, λέγει, ἐγενόμην, βουλεύων τῷ Κυρίῳ», ἀποδεικνύων αὐτοὺς μετόχους τοῦ ἐπιτεύγματος. Τοιοῦτοτρόπως πανταχοῦ ἡ συμμετοχὴ εἶναι καλὴν.

Παρουσιάζει, λοιπόν, κοινὰ τὰ ἐπιτεύγματα, καὶ οὐδὲν κατόρθωμα αὐτοῦ θεωρεῖ ἐξαιρητικόν. Διότι τί; λέγει· ἠδύνατο νὰ φερθῇ ἀκρίτως κατὰ τοῦ Θεοῦ; Καὶ ὅμως πολλοὶ ὀπάρχουν, οἱ ὅποιοι κατ' αὐτοῦ φέρονται ἀκρίτως· αὐτὸς δὲ ὅσπερ κατὰ τῶν μαθητῶν του δὲν συμ-

5. Ματθ. 5, 3.

περιεφέρθη ἀκριβώς. Αὐτὸ εἶναι ἡ ἐπιτυχία τοῦ διδασκάλου, ἀπὸ τὰ προσωπικά του κατορθώματα νὰ κατεύθυνῃ τοὺς μαθητάς. Ἐπειτα τὴν γενναϊότητα, λέγει, τὴν ὅποιαν καὶ αὐτὴν τὴν συγκαλύπτει.

«Μετὰ πολλῶν δοκρῶν καὶ πειρασμῶν, τῶν συμβάντων μοι ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν Ἰουδαίων». Βλέπεις ὅτι ποιεῖ διὰ τὰ συμβαίνοντα; Ἐδῶ φαίνεται ὅτι φανερῶναι καὶ τὸ φρόνημα συμπαιδείας αὐτοῦ· διότι ὁπέφερε ὅπερ ἐκείνων οἱ ποιοὶ ἐκ τῆς ἀμαρτίας εἶχον χάσθη, ὅπερ ἐκείνων οἱ ὅποιοι πράττουσιν αὐτὰ ἐπειδὴ ἔπαυσε ὅπερ αὐτῶν οἱ ὅποιοι ἐναντίον του ἔπραττον καὶ ἔχαιρε· διότι ἦτο τοῦ ὄμιλου ἐκείνου τῶν ἀνθρώπων, ὁ ὅποιος ἔχαιρε, ἐπειδὴ ἤξιώθη νὰ ὁποση ἀτιμωτικὴν τιμωρίαν ὅπερ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ*. Καὶ πάλιν εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει· «Νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασι μου ὅπερ ὁμῶν», καὶ πάλιν «Τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρόν τῆς θλίψεως καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον θάρρος δόξης καταργάζεται ἡμῖν»⁶. Ἀλλὰ τὰ λέγει αὐτὰ προσπαθῶν νὰ τὰ μετριάσῃ. Ἐδῶ δὲ δεικνύει τὴν γενναϊότητα του, καὶ ἔχει τὸσον πολὺ τὴν γενναϊότητα, ἕσον τὴν ὁπομονὴν ὡς ἐάν εἴλεγεν· Ἐκακοποιήθη ἐγώ, ἀλλὰ μαζὶ σας· καὶ τὸ φοβερόν εἶναι ὅτι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐκακοποιήθη».

Ἰδὲ ἐδῶ διακριτικὸν γνῶρισμα διδασκαλίας· καὶ τὴν ἀγάπην παρουσιάζει καὶ τὴν γενναϊότητα. «Ὡς οὐδὲν ὀπτεσιλάμην», λέγει. Δεικνύει διὰ τούτων συγκρώνως τὴν ἀνεξικακίαν καὶ τὴν δραστηριότητα. «Καὶ τῶν συμφερόντων». Ὅρθως εἶπε τοιοῦτοτρόπως· διότι ὑπῆρχον ἐκεῖνα τὰ ὅποια δὲν ἔπρεπε νὰ μέθουν. "Ο-

6. Πράξ. 5, 41.

7. Κολοσ. 1, 24.

8. Β' Κορινθ. 4, 17.

πως ἀκριβῶς δὲ τὸ νὰ ἀποκρόπτανται μερικά εἶναι Ἰδιον φθόνου τοιοῦτοτρόπως τὸ νὰ λέγῃ τὰ πάντα εἶναι χαρακτηριστικὸν μωρίας. Δι' αὐτὸ προσέθεσε· «τῶν συμφερόντων», φανερώων ὅτι «δὲν εἶπα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐβίβαζα οὐχὶ ὡς νὰ ἀφασιοῦμαι εἰς αὐτὸ τὸ βίβιον», λέγει. Ὅτι φανερῶναι δὲ αὐτὸ, ἀκούε τὸ ἔξης· διότι προσέθεσε· «Δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους», παρουσιάζων τὴν ἐπὶ μακρὸν ταλαιπωρίαν καὶ τὴν μεγάλην θυσίαν καὶ τὴν ὁπομονήν.

«Διαμαρτυρούμενος Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλλησιν». Ὅχι πρὸς οὓς μόνον, λέγει, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἔθνικούς. Ἐδῶ ἡ μετὰ θάρρους ὁμολογία καὶ ὅτι «καὶ ἐν δὲν ὠφελῶμεν εἰς τίποτε, πρέπει νὰ ὁμιλῶμεν»· διότι αὐτὸ εἶναι τὸ νὰ ὁμολογῶμεν μὲ παρρησίαν, ὅταν ὁμιλῶμεν πρὸς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δὲν προσέχουν διότι ἡ μετὰ θάρρους ὁμολογία κυρίως αὐτὸ εἶναι. «Διαμαρτυρούμαι», λέγει ὁ Μωϋσῆς, «τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν»⁹· καὶ αὐτὸς τῶρα· «Διαμαρτυρούμενος Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλλησιν τὴν εἰς τὸν Θεὸν μετάνοιαν».

θ'. Τί διδάσκεις μὲ παρρησίαν; Ὡστε νὰ ἐπιμεληθοῦν τὸν βίον ὥστε νὰ μετανοήσουν καὶ νὰ πλησιάσουν τὸν Θεόν. Διότι οὕτε οἱ Ἰουδαῖοι δὲν τὸν ἐγνώρισαν καὶ διότι δὲν ἀναγνωρίζουν τὸν Υἱόν, καὶ διὰ τὰς πράξεις καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχουν τὴν εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν πίστιν. Ἐνεκα τοῦ, λοιπόν, λέγεις αὐτὰ; Ἐνεκα τοῦ τὰ ὑπενθυμίζεις αὐτὰ; τί ἔχει γίνεαι; Μήπως ἔχεις κάτι νὰ κατηγορήσῃ; Ἀφοῦ προηγουμένως ἀνέταραξε τὸν νοῦν των, τότε προσθέτει· «Καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ δεδεμένος τῷ Πνεύματι κορευόμεαι εἰς Ἱερουσαλήμ, τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσοντά μοι μὴ εἰδώς· πλὴν ὅτι τὸ Πνεῦμά μοι τὸ ἀγιν

9. Δευτερ. 4, 26.

κατά πόλιν διαμαρτύρεται, λέγον ότι δεσμός με και θλίψεις μένουσιν. Ἄλλ' οὐδενός λόγον ποιούμαι· οὐδέ ἔχω τὴν ψυχὴν τιμὰν ἑμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν, ἣν ἔλαθον παρὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, διαμαρτύρασθαι τὸ Εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Δισαί τὰ λέγει αὐτά; Προετοιμάζων αὐτοὺς νὰ εἶναι πάντοτε ἔτοιμοι ἐνώπιον κινδύνων καὶ φανερῶν καὶ ἀφανῶν καὶ ἄλλα νὰ ὑποτάσσωνται μὲ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ Πνεῦμα. Δεικνύει δὲ ὅτι διὰ μεγάλα ἀναχωρεῖ. «Πλὴν ὅτι τὸ Πνεῦμά μοι, φησὶν, τὸ ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεται, λέγον», Διὰ νὰ δείξη ὅτι μὲ τὴν θέλησίν του ἀναχωρεῖ, καὶ διὰ νὰ μὴ θεωρήσῃ ὅτι ὑπάρχει ἐξαναγκαστικός δεσμός ἢ ἀνάγκη, εἶπε τὸ «κατὰ πόλιν».

Ἔπειτα συμπληρώνει ὅτι «οὐκ ἔχω τιμὰν τὴν ἑμμουτοῦ ψυχὴν, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν, ἣν ἔλαθον παρὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ». Βλέπετε ὅτι δὲν εἶναι οἱ λόγοι, λόγοι θρηολογοῦντος, ἀλλὰ ταπεινόφρονος καὶ παιδαγωγοῦντος ἐκείνους καὶ συμπάσχοντος δι' ἅσα γίνονται; Δὲν εἶπεν ὅτι «ὡς θλιθώμεθα, εἶναι ἀνάγκη δὲ νὰ ὑποφέρωμεν, ἀλλ' οὔτε Νομίζω». Αὐτό, λέγει πάλιν, οὐχὶ ὑπερηφανευόμενος, ἀλλὰ διδάσκων ἐκείνους μὲ τὰ πραηγόμενα μὲν τὴν ταπεινώσειν, μὲ αὐτὰ δὲ τὴν γενναϊότητα, τὸ θάρρος τῆς ὁμολογίας· ὡς ἔδην ἔλεγεν· «Δὲν προτιμῶ αὐτὴν ἀντὶ αὐτῆς· περισσότερο ἀποδεκτὸν νομίζω τὸ νὰ πραγματοποιήσω τὴν ἀποστολήν, τὸ νὰ διδάξω μὲ παρηγοσίαν». Καὶ δὲν εἶπε· «Νὰ κηρύξω, νὰ διδάξω», ἀλλὰ τί; «Διαμαρτύρασθαι τὸ Εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ». Πρόκειται νὰ λέγῃ κάτι περισσότερο ἐνοχλητικόν, ὅτι «καθαρός ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων»· δι' αὐτὸ καὶ ἐκ τῶν προτέρων ἐτοιμάζει, καὶ δεικνύει ὅτι πρὸς οὐδὲν ὑστερεῖ.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐπρόκειτο εἰς αὐτοὺς νὰ ἀποθέσῃ ἄλλο τὸ θάρρος καὶ τὸ φορτίον, προηγουμένως ἐπράυνε τὴν σκέψιν των, λέγων· «Καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ οἶδα ὅτι οὐκ ἔτι θύεσθε τὸ πρόσωπόν μου». Ἔπειτα τότε προσέθεσε τὸ «καθαρός ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων». Διπλῆ ἢ στενωχωρία, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι δὲν θὰ θλιέπον πλεόν τὸ πρόσωπόν του, καὶ οὔτε αὐτὸς θὰ θλιέτῃ ἄλλως αὐτοῦ· «οὐκ ἔτι γάρ, φησὶν, θύεσθε τὸ πρόσωπόν μου ὁμῆς πάντες, ἐν οἷς διήλθον κηρύσσων τὴν βασιλείαν». Ἐπομένως εὐλόγως ἅς ὁμολογῶ, (ἐπειδὴ πλεόν δὲν θὰ ἐλθῶ), «ὅτι καθαρός ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων· οὐ γάρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν πᾶσαν τὴν θουλήν τοῦ Θεοῦ».

Βλέπετε πῶς τοὺς φοβίζει, καὶ στενωχωρεῖ τὰς κωρασμαμένας καὶ λυπημένας ψυχὰς των; Ὁρθῶς, διότι ἦτο ἀναγκαῖον· «οὐ γάρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν, λέγει, πᾶσαν τὴν θουλήν τοῦ Θεοῦ». Ἐπομένως αὐτὸς ὁ ὅποιος δὲν λέγει, εἶναι ὑπεύθυνος τοῦ αἵματος, δηλαδὴ τῆς αἱματοχυσίας. Τίποτε περισσότερον φοβερόν ἀπὸ αὐτό. Δεικνύει ὅτι καὶ ἐκεῖνοι, ἂν δὲν πράττουσιν (τὰ ἅσα ἢ πίστις ἀπαιτεῖ), εἶναι ὑπεύθυνοι τοῦ αἵματος (τῆς ἀπωλείας των). Καὶ φαίνεται μὲν ὅτι ἀπολογεῖται, ἐκείνους δὲ φοβίζει.

«Προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὁμάς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἣν περιποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος». Παρατηρεῖς; δύο πράγματα προέβλεψε. Οὔτε, λοιπὸν, ἔχει κάποιαν ἀφέλειαν τὸ νὰ ἀνορθώσῃ μόνον ἄλλους, («φοβοῦμαι γάρ, λέγει, μὴ πως, ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι»¹⁰), οὔτε τὸ

10. Α' Κορινθ. Β, 27.

νά επιμεληθῆ μόνον τὸν ἑαυτὸν τοῦ διότι ὁ τοιοῦτος φίλαυτος καὶ ἐπιζητεῖ μόνον τὸ προσωπικόν του συμφέρον, καὶ εἶναι ὅμοιος μὲ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἔθαψεν εἰς τὴν γῆν τὸ τάλαντον. Λέγει αὐτά, ὅχι ἐπειδὴ εἶναι προτιμότερα ἢ ἰδική μας σωτηρία ἀπὸ τὴν σωτηρίαν τοῦ ποιμνίου, ἀλλὰ ἐπειδὴ, ὅταν προσέχωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, τότε καὶ τὸ ποιμνιον ἀφελείται.

«Ἐν ᾧ ὁ ἡμῶν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ». Ἰδὲ πόσαι εἶναι αἱ δεσμεύσεις. Ἀπὸ τὸ Πνεῦμα ἔχετε τὴν χειροτονίαν (ἔχετε χειροτονηθῆ), λέγει διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «ἔθετο» μίαν αὐτὴ θέσμιον. Ἐπειτα «ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ» ἰδοὺ καὶ ἡ ἄλλη. Καὶ τρίτη· «Ἦν, λέγει, ὅτι περιποιησάτο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος». Ἀποδεικνύει δι' ὧσων εἶπε πολὺ πολὺτιμον τὸ πρᾶγμα, καὶ ὅτι δὲν εἶναι δι' ἀσφάλειας ὁ κίνδυνος, ἐάν θεθαίως ὁ Δεσπότης δὲν ἀφείσθη τοῦ ἰδίου του τοῦ αἵματος ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἡμεῖς δὲ περιφρονούμε τὴν σωτηρίαν τῶν ἀδελφῶν. Καὶ ἐκεῖνος μὲν, διὰ τὴν συμφιλιώσῃ ἐχθρούς, καὶ τὸ αἷμα ἔχουσε, σὺ δὲ δὲν δύνασαι οὐτε ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἔγινον φίλοι νὰ κρατήσῃς.

«Ἐγὼ γὰρ οἶδα τοῦτο, ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἀφίξιν μου λύκοι θαρεῖς εἰς ἡμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου». Πάλιν εἰς ἄλλο σημείον τοὺς ἐπαναφέρει ἀπὸ τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσιν ὅπως, ὅταν εἰς ἄλλο σημείον λέγῃ· «Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλῃ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα»¹¹. «Ὅτι εἰσελεύσονται, λέγει, μετὰ τὴν ἀφίξιν μου λύκοι θαρεῖς εἰς ἡμᾶς. Διπλοῦν εἶναι τὸ κακόν, καὶ ἐπειδὴ ὁ ἴδιος δὲν θὰ εἶναι παρὼν καὶ ἐπειδὴ ἄλλοι θὰ ἐφορμήσουν. Διατί, λοιπόν, ἀπέρχεσθα, ἐάν αὐτὸ ἐκ

τῶν προτέρων τὸ γνωρίζεις; Τὸ Πνεῦμα, λέγει, μὲ ὁδηγεῖ.

γ'. Καὶ ἰδὲ, δὲν εἶπεν ἀπλῶς «λύκοι», ἀλλὰ προσέθεσε· «Θαρεῖς», ὑπανιστάμενος τὴν θιασώτητα καὶ τὴν θρασύτητα των καὶ τὸ πλέον φοβερὸν, ὅτι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, λέγει, ἀπὸ τοὺς ἰδίου θὰ ἐγερθεῖσιν αὐτὸ εἶναι καὶ πολὺ θυσάρεστον, ὅταν καὶ ὁ πόλεμος εἶναι ἐμφύλιος. Καὶ ὁρθῶς εἶπε· «Προσέχετε», παρουσιάζων τὸ πρᾶγμα πολὺ σοβαρὸν, (διότι εἶναι Ἐκκλησία), καὶ ὅτι εἶναι μέγας ὁ κίνδυνος, (διότι τὴν ἐλευθέρωσε μὲ λύτραν τὸ αἷμα του), καὶ ὅτι εἶναι μέγας ὁ ἀγὼν καὶ διπλοῦς. Αὐτὰ, λοιπόν, ἐφανέρωσε, εἰπὼν· «Καὶ ἐξ ὧσων αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες, λαλοῦντες διεστραμμένα, τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν». Ἐπειτα, ἐπειδὴ πολὺ τοὺς ἔκαμε νὰ φοβηθῶσιν μὲ τὸ νὰ εἴπῃ· «Λύκοις θαρεῖς», καὶ ὅτι θὰ προέλθουν ἀπὸ αὐτοὺς ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι θὰ διδάσκουν διδασκαλίαν, αἱ ὅποιοι θὰ διαστρέψουν τὴν ἀλήθειαν, ὡς νὰ εἶχεν ἀπὸ κάποιον διασωπῆ πρὸς αὐτὸν ἡ ἀπορία, ὁ ὅποιος νὰ εἴπῃ· πῶς λοιπόν; «Καὶ ποῖα θὰ εἶναι ἡ προφύλαξις;» συμπληρῶνει, λέγων· «Γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες ὅτι τριετίαν νόκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἔπαυσάμην μετὰ δακρῶν νουθετῶν εἶνα ἕκαστον».

Πρόσεξε πόσαι ὑπερβολαί· «μετὰ δακρῶν», καὶ «νόκτα καὶ ἡμέραν», καὶ «εἶνα ἕκαστον»· διότι ὅχι, ἐάν ἐθῆκε πολλούς, τότε τοὺς εὐσπλαγχνίζετο, ἀλλὰ ἐγνώριζε τὰ πάντα νὰ κράτῃ διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ μίαν ψυχῆς. Τοιοῦτοτρόπως, λοιπόν, καὶ τοὺς συνένωσε. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον λέγει, αὐτὸ σημαίνει· «Εἶναι ἀρκετὰ τὰ βρα ἀπὸ ἐμὲ ἔγινον ἔμεινα ἐπὶ τριετίαν, ἰκανοποιητικῶς ἐνισχύθησαν, ἰκανοποιητικῶς ἐθεμελιώθησαν». «Μετὰ δακρῶν», λέγει. Βλέπεις ὅτι δι' αὐτῶν τῶν λόγων τὰ δάκρυα

11. Ἐφεσ. 8. 12.

Αυτά ὡς πρόκειται καὶ ἡμεῖς. Δὲν νοεῖ ὁ καϊκός πόνεσε σὺ, ἴσως καὶ ἐκεῖνος πόνεσθ. Ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν ἴδῃ ὁ ἀσθενὴς τὸν ἱατρὸν νὰ λαμβάνῃ τροφήν, καὶ ὁ ἴδιος παρακινεῖται, τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἐδῶ θὰ συμβῇ· ἐάν σὲ ἴδῃ νὰ θλιβεσθαί, θὰ μαλακώσῃ, θὰ γίνῃ ἐνάρητος καὶ πρὸς ἀνθρώπου.

«Οὐκ εἰδώς, φησί, τὰ ἀνακαταστάσάντα μοι». Τί λοιπὸν; διὰ τοῦτο ἀπέρχεσθαι; Οὐδόλως· ἀλλὰ καὶ γνωρίζω καλὰ ὅτι δεσμεῖ καὶ θλίψει μὲ περιμένουν. Γνωρίζω λοιπὸν ὅτι μὲ ἀνομένουν πειρασμοί, ὅποιοι εἶναι δὲ δὲν γνωρίζω αὐτὸ ἀκριβῶς ἢ το φοβερότερον. Μή, λοιπὸν, θεωρήσατε ὅτι τὰ λέγω αὐτὰ θρηνησάντων δὲν ἔχω (θεωρῶ) τὴν ζωὴν μου ὡς πολῦτιμον. Διὰ νὰ διεγείρῃ τὴν σκέψιν των, λέγει αὐτά, καὶ διὰ νὰ τοὺς πείσῃ ὅχι μόνον νὰ μὴ ἀποχωροῦν, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑποφέρουν μὲ γενναϊότητα. Διὰ τοῦτο ὀνομάζει τὴν ὑπόθεσιν πορείαν καὶ διακονίαν ἀφ' ἑνὸς μὲν, δεικνύων τὴν ὀπουδαϊότητα ἀπὸ τὴν πορείαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ χρέος ἀπὸ τὴν διακονίαν. Εἶμαι, λέγει, διάκονος· τίποτε περισσότερο δὲν ἔχω.

Ἄφοῦ δὲ τοὺς παρηγόρησε, διὰ νὰ μὴ θλιβόνται, εἶ· ὅσα ὑποφέρει, καὶ εἰπὼν ὅτι ὀπόμενοι αὐτὰ μὲ χάραν, καὶ ἀφοῦ ἔδειξε τὸ κέρδος, τότε συμπληρώνει τὸ λυπηρὸν. Αὐτὸ δὲ τὸ πρότερον, διὰ νὰ μὴ καταποντίσῃ εἰς λύπην τὴν διανοίαν των. Ποῖον δὲ εἶναι αὐτό; Τὸ «καὶ ἐξ ὧν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες, λαλοῦντες διεστραμμένα».

Τί λοιπὸν, θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τις, τὸσον σπουδαῖον θεωρεῖς τὸν ἑαυτὸν σου, καί, ἂν ἀναχωρήσῃς, ἀπαθνήσκωμεν; Δὲν λέγω αὐτό, λέγει, ὅτι ἡ ἰδική μου ἀπίστια πράττει αὐτό, ἀλλὰ τί; Ὅτι θὰ ἐξεγερθῶν ἐναντίον σου μερικοί. Δὲν εἶπε· ἐξ αἰτίας τῆς ἀναχωρήσεώς μου, ἀλλὰ «μετὰ τὴν ἀφιξίν μου»· δηλαδὴ, «τὴν

ἀπομάκρυνσιν», ἂν καὶ ἦδη ἔχει γίνεαι τοῦτο· ἐάν δὲ ἔτι γίνῃ, πολὺ περισσότερο μετὰ ἀπὸ αὐτὰ θὰ γίνῃ. Ἐπειτα καὶ ἡ αἰτία «τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν». Ἐπομένως διὰ τίποτε ἄλλο (δὲν φροντίζου) αἱ αἰρέσεις παρὰ δι' αὐτό. Ἐπειτα καὶ ἡ κατηγορία· «Ἦν περιποιήσατο, λέγει, διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος». Ἐάν δὲ τὴν ἔσωσε καὶ τὴν κατέστησε κτήμα του μὲ τὸ ἴδιόν του αἷμα, ὁπωσδήποτε θὰ τὴν προστατεύσῃ.

«Νύκτα, λέγει, καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ διδασκῶν νοουετῶν». Αὐτὰ θὰ ἐλέγοντο εὐλόγως πρὸς ἡμᾶς· καὶ φαίνεται μὲν ὅτι εἶναι ὁ λόγος ἰδιαιτέρως διὰ τοὺς διδασκάλους, εἶναι δὲ κοινός καὶ διὰ τοὺς μαθητὰς. Διότι τί (θὰ ἀφελήσῃ), ἐάν ἐγὼ μὲν λέγω καὶ παρακαλῶ καὶ κλαίω νύκτα καὶ ἡμέραν, ὁ δὲ μαθητὴς δὲν ὑπακούει; Διότι διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀρκετὸν πρὸς ἀπόκρουσιν κατηγορίας, τὸ νὰ εἶναι δηλαδὴ μαθητὴς καὶ νὰ μὴ ὑπακούῃ, διὰ τοῦτο, «διαμαρτύρομαι» εἰπὼν, προσέθεσεν «Ὅδὸ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν».

Ἐπομένως αὐτὸ εἶναι χαρακτηριστικὸν μόνον τοῦ διδασκάλου, τὸ νὰ ἐξαγγεῖλῃ, νὰ κηρύξῃ, νὰ διδάξῃ, νὰ μὴ ὀπισθοχωρήσῃ, νύκτα καὶ ἡμέραν νὰ παρακαλῇ· ὅταν δὲ ἀφοῦ γίνουσι αὐτά, τίποτε δὲν γίνεται περισσότερο, ὡς γνωρίζετε ἑκαστὸ τὸ ὁποῖον ὀπολείπεται.

Ἐπειτα καὶ ἄλλη ἀπόλογία, ὅτι «καθαρός ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων». Μή, λοιπὸν, νομίσατε, ὅτι αὐτὰ λέγονται μόνον δι' ἡμᾶς· καθ' ὅσον καὶ διὰ σᾶς ὁ λόγος αὐτός εἶναι, ὥστε νὰ προσέχετε εἰς ὅσα λέγονται, ὥστε νὰ μὴ φεύγετε ἀπὸ τὴν παρακολούθησιν τοῦ κηρύγματος.

Τί νὰ κάνω; Ἴδού καθημερινῶς ἐξονίσταμαι, κραι-

γάτων Ἀπομακρυνθήτε ἀπὸ τὰ θέατρα καὶ πολλοὶ μᾶς χλευάζουν ἀποφεύγετε τοὺς ὄρκους, τὴν πλεονεξίαν ἀπειρα προτρέπομεν συμβουλευτικῶς, καὶ οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ ὁποῖος νὰ ἀκούῃ. Ἄλλὰ κατὰ τὴν νύκτα δὲν ὀμιλῶ; Ἦθελον νὰ κάμω τοῦτο καὶ κατὰ τὴν νύκτα, καὶ εἰς τὰ γεύματά σας, ἐάν θεοβίως ἦτο δυνατόν καὶ ἀφοῦ διαχωρισθῶ εἰς ἀπειρα τμήματα νὰ ἔρχομαι πηλείων σας καὶ νὰ συνομιλῶ ἄλλὰ, ἐάν μίαν φορά τὴν ἑβδομάδα σᾶς καλοῦμε, καὶ δεικνύσθε ὀκηραί, καὶ ἄλλοι μὲν δὲν ἔρχεσθε, ἄλλοι δὲ οἱ ὁποῖοι παρευρίσκεσθε, χωρὶς τίποτε περισσότερο ἀφ᾿ ἑλισσον νὰ ἀποκομίζετε, ἀπέρχεσθε, τί δὲν θὰ ἐπράττετε, ἐάν συνεχῶς αὐτὸ ἐπράττομεν;

Τὶ νὰ πράξωμεν; Γνωρίζω ὅτι πολλοὶ μᾶς ἐμπαίζου ἕνεκα τοῦ ὅτι ὀμιλοῦμεν πάντοτε διὰ τὰ ἴδια τοιοῦτοτρόπως ἔχομεν γίνεσθαι ἄρετοί. Αἴτιοι ὅμως δι' αὐτὸ δὲν εἰμεθα ἡμεῖς, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι οἱ ἀκροαταί διότι ἐκεῖνος μὲν ὁ ὁποῖος ἐπιτυγχάνει, πάντοτε χαίρει νὰ ἀκούῃ τὰ ἴδια, ὡς νὰ λέγωνται ἑπαινοὶ δι' αὐτόν, ἐκεῖνος δὲ ὁ ὁποῖος δὲν θέλει νὰ ἐπιτυγχάνῃ καὶ φαίνεται ὅτι ἐνοχλεῖται, καὶ ἂν διὰ δευτέραν φορά μόνον ἀκούσῃ, νομίζει ὅτι πολλὰκις τὸ ἀκούει. «Καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων», λέγει.

Β'. Αὐτὸ μὲν ἤρμοζεν εἰς τὸν Παῦλον νὰ τὸ εἴπῃ, ἡμεῖς δὲ δὲν ταλμῶμεν νὰ τὸ εἴπωμεν, διότι ἔχομεν συνείδησιν τῶν ἀπειρῶν ἁμαρτιῶν μας. Διὰ τοῦτο ἀκριθῶς ἤρμοζεν εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἠγγρύπνει διὰ κάθε ἕνα καὶ μὲ φροντίδα παρηκολούθει, εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ὑπέμεινε τὰ πάντα διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν μαθητῶν, νὰ λέγῃ ἡμεῖς δὲ θὰ εἴπωμεν τὸν λόγον τοῦ Μωϋσέως, ὅτι «ὠργίσθη μοι Κύριος δι' ἡμᾶς, ὅτι εἰς πολλὰ ἁμαρ-

τήματα πράγχετε καὶ ἡμᾶς»¹². Διότι ὅταν δειλιάζωμεν, ἐπειθὴ σᾶς θλίπομεν νὰ μὴ προοδεύετε, δὲν καταβάλλεται τὸ περισσότερο μέρος τῆς δυνάμεώς μας; Διότι τί ἔχει γίνεσθαι, εἰπέ μοι; Ἴδου μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἔχομεν καὶ ἡμεῖς τριετίαν, χωρὶς μὲν νὰ παρηγορῶμεν νύκτα καὶ ἡμέραν, κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ τριῶν ἡμερῶν παλλάκις τοῦτο ἐπιτελοῦντες, καὶ οὐκ ἐπίτῃ.

Τί περισσότερο ἔχει γίνεσθαι; Κατηγοροῦμεν, ἐπικρίνομεν, κλαίνομεν, θλιβόμεθα, ἂν καὶ οὐκ ἐμφανῶς, ἀλλὰ ἐσωτερικῶς. Ἐκεῖνα δὲ τὰ δάκρυα εἶναι πολὺ ἑλαφρότερα αὐτῶν διότι αὐτὰ μὲν προσφέρουν κάποιαν παρηγορίαν εἰς τοὺς λυπομένους ἐκεῖνα δὲ τὴν ἐπιτελοῦν καὶ τὴν περισφιγγουν.

Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὅταν τις εὐρίσκειται εἰς κατάστασιν στενωχωρίας, καὶ δὲν ἠμπορῇ νὰ φανερώσῃ τὴν θλίψιν, ὥστε νὰ μὴ φανῇ ὅτι εἶναι ματαδόδοξος, περισσότερα λοιπὸν ὑποφέρει παρά ἐάν ἐφανέρωνεν αὐτήν. Ἐάν κάποιος δὲν μὲ ἔκρινε διὰ περιττὴν φιλοδοξίαν, θὰ ἐθλεπτεσθῆσθε καθημερινῶς νὰ γύνα πηγὰς δακρύων ἁλῆς δὲ τὰς γνωρίζει καλῶς ὁ οἰκίσκος μου καὶ ἡ ἐρημία. Διότι πιστεύσατέ με, διὰ τὴν μὲν σωτηρίαν μου ἔχω ἀπαλπισθῆ, θρηνῶν δὲ διὰ τὰ ἴδικά σας, οὔτε ἔχω εὐκαιρίαν νὰ πενθῶ διὰ τὰς ἰδικὰς μου ἁμαρτίας τοιοῦτοτρόπως δι' ἐμὲ τὰ πάντα εἰσθε σεις. Καὶ ὅταν ἀντιληθῶσθε ὅτι σεις προοδεύετε, δὲν αἰσθάνομαι ἕνεκα τῆς εὐχαριστήσεως τὰ ἴδικά μου κακὰ καὶ ἂν ἴδω ὅτι δὲν προκόπτετε, ἕνεκα τῆς θλίψεως πάλιν, παραμερίζω τὰ ἴδικά μου, γενόμενος πλήρης χαρᾶς μὲν διὰ τὰ ἀγαθὰ σας, καὶ ἂν ἔχω ἀπειρα δεινά, κατηφῆς δὲ

12. Δευτερ. 3, 26.

13. Ἐβρ. 13, 17.

Ἄς τὸν ἀγαπήσωμεν (γνωρίζετε πόση ἀμοιβὴ πε-
διότι ἡ πρώτη ἐντολὴ εἶναι· «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν
Θεόν σου· δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῆς· Καὶ τὸν πλησίον
σου ὡς σεαυτὸν»¹⁷. Τὴν δευτέραν τὴν ἔχομεν ἐπιτύ-
χει, ἔχομεν ἀνάγκην ἡμεῖς τῆς πρώτης· ἔχομεν ἀνάγ-
κην τῆς πρώτης εἰς ὑπερβολικὸν βαθμὸν καὶ ἐγὼ καὶ
σεῖς. Τὴν ἔχομεν, ἀλλ' ὄχι ὅσον πρέπει.

Ἄς τὸν ἀγαπήσωμεν. (γνωρίζετε πόση ἀμοιβὴ πε-
ριμένει ἐκεῖνους οἱ ὅποιοι ἠγάγησαν τὸν Χριστόν)· ἄς
τὸν ἀγαπήσωμεν μὲ θερμότητα ψυχῆς, διὰ νὰ σωθῶμεν
ἀπὸ τὴν ἀναταραχὴν τοῦ παρόντος βίου, ἀπολαύοντες
τῆς ἀξιοῦ αὐτοῦ ἀγάπης, καὶ διὰ νὰ ἀξιωθῶμεν νὰ ἐπιτύ-
χωμεν τὰ ἀγαθὰ τὰ ὅποια ἔχει ὑποσχεθῆ εἰς ὅσους τὸν
ἀγαποῦν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Μο-
νογενοῦς Τοῦ Πατρὸς μετὰ τοῦ ὁποίου συγχρόνως εἰς
τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα,
δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰῶνων. Ἄμην.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Μ Ε' (45).

(Πράξ. 20, 32-38, 21, 1-16).

«Καὶ τὰ νῦν παρατίθειμι ὑμᾶς, ἀδελφοί, τῷ Θεῷ καὶ
τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, τῷ δυναμένῳ ἑποικοδομησαί,
καὶ δοῦναι κληρονομίαν ὑμῖν ἐν πᾶσι τοῖς ἡγιασμένοις»¹.

α'. Αὐτὸ τὸ ὅποιον πράττει θταν στέλλῃ ἐπιστο-

17. Ματθ. 22, 37 - 39 καὶ Μάρκ. 12, 30 - 31.
1. Πράξ. 20, 32.

λήν, αὐτὸ πράττει καὶ θταν συμβουλευθῆ' ἀπὸ προτρο-
πῆν τελειώνει εἰς εὐχὴν. Διότι, ἐπειδὴ τοὺς ἔκαμε νὰ
φοβηθοῦν πολὺ, λέγων ὅτι «λύκοι θσαρεῖς εἰς ὑμᾶς εἰσα-
λεύσονται»², διὰ νὰ μὴ ἐπιφέρῃ κτύπημα εἰς τὸν νοῦν
καὶ τὸν καταστρέψῃ, ἰδὲ τὴν παρηγορίαν. «Καὶ τὰ
νῦν», λέγει. Τοιοῦτοτρόπως εἶπε, φανερώων δι' αὐτοῦ
ὅτι θπως πάντοτε, «παρατίθειμι ὑμᾶς, ἀδελφοί, τῷ
Θεῷ καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ» δηλαδὴ «εἰς
τὴν χάριν αὐτοῦ». Καὶ ὁρθῶς εἶπε τοιοῦτοτρόπως· διότι
γνωρίζει ὅτι ἡ χάρις σώζει. Συνεχῶς τοὺς ὑπενθυμί-
ζει τὴν χάριν, καὶ οὖτων αὐτοὺς περισσότερον μερι-
μῶντας ὡς ὀφειλέτας, καὶ παρακινῶν νὰ λάβουν θάρ-
ρος.

«Τῷ δυναμένῳ ὑμᾶς ἑποικοδομησαί». Δὲν εἶπεν
«Οἰκοδομησαί», ἀλλ' «ἐποικοδομησαί», δεικνύων ὅτι ἡ-
δη ὠφελήθησαν πνευματικῶς. Ἐπειτα ὑπενθύμισε τὴν
μέλλουσαν ἐλπίδα εἰπών· «Καὶ δοῦναι ὑμῖν κληρονομί-
αν ἐν πᾶσι τοῖς ἡγιασμένοις».

Ἐπειτα πάλιν προτροπῆ. «Ἀργυρίου, λέγει, ἡ χρυ-
σίου ἡ ἱματιοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησας. Καταστρέφει τὴν
ρίζαν τῶν κακῶν, τὴν φιλαργυρίαν. «Ἀργυρίου, λέγει, ἡ
χρυσίου». Δὲν εἶπε· «δὲν ἔλθω», ἀλλ' «οὐδὲ ἐπεθύμησας». Δὲν
εἶναι ἀκόμη τοῦτο μέγα, τὸ μετὰ τοῦτο δὲ εἶναι μέ-
γα. «Ἔμεις ἐπίστασθε ὅτι ταῖς χρεῖαις μου καὶ τοῖς οὖ-
σι μετ' ἐμοῦ ὄπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὐται. Πάντα ὀπέ-
δειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτω κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαθῆναισθαι
τῶν ἀσθενούντων». Ἰδὲ αὐτὸν νὰ ἔχη χρησιμοποίησει
τὴν ἐργασίαν, καὶ ὄχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ νὰ μοχθῆ.
«Ταῖς χρεῖαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὄπηρέτησαν
αἱ χεῖρες αὐται». Αὐτὸ λέγει προτροπικῶς. Καὶ πα-

2. Πράξ. 20, 20.

τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ὄντος ἐκ τῶν ἑπτὰ, ἐμείνανεν παρ' αὐτῶ». Εἰς τὴν Καισάρειαν, λέγει, ἀφοῦ ἤλθομεν, ἐμείνανεν εἰς τὸν Φίλιππον, ὁ ὁποῖος ἦτο εἰς ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ (διακόνους).

«Τούτῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες παρθέναι τέσσαρες προφητεύουσαι». Ἄλλὰ δὲν προλέγονται εἰς τὸν Παῦλον αὐταί, ἀν καὶ εἶχον προφητικὸν χάρισμα, ἀλλὰ ὁ «Ἄγαθος» καὶ τὸ πῶς, ἀκούει. «Ἐπιμενόντων δὲ ἡμῶν ἡμέρας πλείους, ἦλθεν ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας προφήτης, ὀνόματι Ἄγαθος» καὶ ἔλθων πρὸς ἡμᾶς καὶ ἔβρας τὴν ζώνην τοῦ Παύλου, δῆσας τε αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας, εἶπε· Τάδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· Τὸν ἄνδρα, ὃς ἐστὶν ἡ ζώνη αὐτῆ, οὕτω δῆσουσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν». Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος παλαιότερον προεφήτευσεν τὴν πείναν, αὐτὸς λέγει «τὸν ἄνδρα ταῦτον, ὃς ἐστὶν ἡ ζώνη αὐτῆ, οὕτω δῆσουσιν».

«Ὅπως ἀκριβῶς ἔπραττον οἱ προφῆται, περιγράφοντες τὰ ὅσα ἐγένοντο (ἐποπτικῶς), ὅταν ἔλεγον δι' ἀσχηματώσας, ὅπως ὁ Ἰεζεκιήλ, αὐτὸ καὶ ὁστος ἕκαμε. Καὶ τὸ πλέον φοβερόν ἐστι τῆς χεῖρας ἐθνῶν παραδώσουσιν. Ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, παρεκαλοῦμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιμοι τοῦ μὴ ἀναθεῖναι αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ. Καὶ πολλοὶ τὸν παρεκάλουν νὰ μὴ ἀναχώρησιν, καὶ οὕτω τοιοῦτοτρόπως ὑπήκουσεν. Ἄπεκρίθη δὲ ὁ Παῦλος· Τί ποιεῖτε κλαίοντες καὶ συνθρόπτοντές μου (συντρίβοντες) τὴν καρδίαν; Ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐτοίμως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Μὴ πειθόμενου δὲ αὐτοῦ, ἠσυχάσαμεν, εἰπόντες· Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενεσθήτω».

Ἔ. Βλέπετε; διὰ νὰ μὴ νομίσης, ἀφοῦ ἀκούσας, ὅτι εἶναι ἀποτέλεσμα ἀνάγκης τὸ «δεδεμένος τῷ Πνεύ»

ματι πορεύομαι»⁷, μήτε ὅτι ἐνεπλάκη αὐτὸς ἐπειδὴ ἡγυῖται, δι' αὐτὸ προλέγονται ταῦτα. Ἄλλὰ αὐτοὶ μὲν ἐκλαίουσιν, αὐτὸς δὲ τοὺς παρηγόρει, θλιβόμενος διὰ τὰ δάκρυα ἐκείνων «τί ποιεῖτε γάρ, λέγει, κλαίοντες καὶ συνθρόπτοντές μου τὴν καρδίαν;». Τίποτα (δὲν ὑπάρχει) περισσότερο στοργικὸν τοῦ Παύλου· ἐπειδὴ τοὺς ἐβλεπε νὰ κλαίουσιν, ἐβλήτετο ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν ὄτεφερε διὰ τὰς ἰδικὰς του δοκιμασίας. Μὴ ἀδικεῖτε, λέγει, πράττοντες αὐτῶ διότι μὴπως ἐγὼ πονῶ; Τότε ἐσταμάτησαν, ὅταν εἶπε· «Τί ποιεῖτε συνθρόπτοντές μου τὴν καρδίαν;». Διὰ οὗς κλαῖα, λέγει, ἔχει διὰ τὰ παθήματα διότι εἶ· ἐκεῖνα καὶ νὰ ἀποθάνω ἐπιθυμῶ. Ἄς ἴδωμεν δὲ ἐξ ἀρχῆς τὰ λεχθέντα.

Ἄργυριου ἢ χρυσοῦ ἢ ἱματισμοῦ, λέγει, οὐδενὸς ἐπεθύμησα· αὐτοὶ γινώσκετε ὅτι τοῖς χρυαῖς μου καὶ τοῖς ὄσσι μετ' ἐμοῦ ὑπῆρέτησαν αἱ χεῖρες αὐταί. Δὲν ἔχουν πράξει αὐτὸ ἐπομένως εἰς τὴν Κόρινθον μόνον οἱ ἐπιφέροντες φθορὰν εἰς τοὺς μαθητάς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν. Εἰς οὐδένα σημεῖον τὸ ἐπικρίνει αὐτὸ γράφων εἰς τοὺς Ἐφεσούς. Διὰ τί λοιπόν; Διότι δὲν εὐρέθη εἰς ἀνάγκην. Ἄλλὰ καὶ εἰς τοὺς Κορινθίους λέγει· «Ὅκ ἐφράγη τὸ καύχημά μου ἐν τοῖς κλίμασι τῆς Ἀχαΐας»⁸. Καὶ δὲν εἶπεν· «Δὲν μοῦ ἐδώσατε», ἀλλ' «ἀργυρίου ἢ χρυσοῦ ἢ ἱματισμοῦ οὐκ ἐπεθύμησα, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι ὠφέλιτο εἰς ἐκείνους τὸ ὅτι δὲν ἐβίδον. Καὶ δὲν εἶπε· Ἐτίποτε δὲν ἐπεθύμησα ἐκ τῶν ἀπαραιτήτων», διὰ νὰ μὴ φανῇ πάλιν ὅτι κατηγορεῖ ἐκείνους, ἀλλὰ ταῦτο ὑπανίσταται, ὅτι εὐλόγως δὲν ἔλαβεν, ὅταν καὶ ἄλλους συνετήρει. Ἰδὲ πῶς εἰργάζετο ὁ Χρ»

7. (Πρξ. 20, 22).

8. Β' Κορινθ. 11, 10

τῶν ἀζύμων ἦλθον εἰς Τρωάδα μετὰ πέντε ἡμέρας, ἔπειτα ἔμεινον ἐκεῖ ἑπτὰ, ἔλας μαζὶ δώδεκα ἔπειτα εἰς τὴν Ἄσσον, εἰς Μυτιλήνην, (ἀπέγοντι τῆς Χίου), εἰς Τρωάδιον, εἰς Σάμον καὶ εἰς Μίλητον ἔλας δέκα ὀκτὼ ἡμέραι. Ἐπειτα εἰς τὴν Κῶν, εἰς τὴν Ρόδον, εἰς τὰ Πάταρα, εἴκοσι μία ἡμέρα· ἔπειτα ἀπὸ ἐκεῖ μετὰ ἀπὸ πέντε ἡμέρας ἦλθον εἰς Τύρον, εἴκοσι ἔξι ἡμέραι· εἰς τὸ ἔξης ἔμεινον ἐκεῖ ἑπτὰ ἡμέρας, τριάντα τρεῖς· ἔπειτα μίαν ἡμέραν εἰς τὴν Πτολεμαῖδα, τριάντα τέσσαρες· ἔπειτα εἰς τὴν Καισάρειαν παραμένει περισσοτέρας τῶν ἄλλων ἡμέρας· καὶ τότε, λοιπόν, ἀπὸ ἐκεῖ τοὺς κάνει νὰ ἀποπλεύσουν ὁ προφήτης ("Ἄγαθος). Τοιοῦτοτρόπως συμπληροῦνται ἡ Πεντηκοστή, καὶ ἐκεῖ τὴν ἑορτάζει.

Παρατήρησε ὅτι αὐτὸς πειθεται, ὅταν τὸ Πνεῦμα δὲν ἐμπόδιζε. Εἶπον· «Μὴ δῶς σαυτὸν εἰς τὸ θέατρον»¹⁰, καὶ δὲν ἐξέθεσε τὸν ἑαυτὸν του. Πολλάκις τὸν ἐφυγάθεισαν, καὶ ὑπήκουσε¹¹· πάλιν ἀπὸ παράθυρον ἔφυγε¹² καὶ τῶρα ὡς θὰ ἐλέγουμεν ἐνῶ ἀπειροὶ παρακαλοῦν (καὶ οἱ ἐν Τύρῳ καὶ οἱ ἐν Καισαρείᾳ) καὶ κλαίουσιν, καὶ ἀπειροὶ κακὰ προφητεύουσιν, δὲν συγκατατίθεται. Καὶ θεοβαίως δὲν προέλεγον τὰς δυσκολίας ἀπλῶς, ἀλλὰ προεφῆτευσον μετὰ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐάν, λοιπόν, τὸ Πνεῦμα προέτρεψε, διατί ἔφερον ἀντίρρησης; Διότι δὲν ἐγνώριζον ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο κατὰ εἰς τὸ Πνεῦμα, καὶ ἄλλως τε δὲν παρότρυνον διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· διότι δὲν τοῦ προεφῆτευσον μόνον τὰ δεινά, ἀλλὰ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀναβῆ, ἔπειδὴ τὸν ἐλυποῦντο. «Μετὰ δὲ τὸ ἐξαρτήσει τὰς ἡμέρας», λέγει·

10. Πράξ. 19, 31
11α. Πράξ. 17, 14 - 15
108. Β' Κορ. 11, 33.

δηλαδὴ «μετὰ τὴν συμπλήρωσιν» λέγει δὲ ἡμέρας τὰς προκαθορισμένας· «προπεμπόντων ἡμᾶς πάντων σὺν γυναίξει καὶ τέκνοις».

γ'. Ἴδὲ πόση ἦτο ἡ παρηγορία καὶ πάλιν ἀφοῦ προσέχονται χωρίζονται. Καὶ εἰς τὴν Πτολεμαῖδα μένουν μίαν ἡμέραν, εἰς δὲ τὴν Καισάρειαν περισσοτέρας. Καὶ ὅταν ἤκουσεν ὅτι πρόκειται νὰ πάθῃ πολλά κακὰ, τότε διάζεται, ὄχι ἔπειδὴ ρίπεται εἰς τοὺς κινδύνους, ἀλλὰ ἔπειδὴ νομίζει ὅτι τὸ Πνεῦμα προστάζει.

«Μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐπισκευασάμενοι, λέγει, ἀναθαίνομεν εἰς Ἱερουσόλυμα· δηλαδὴ, ὁ φόβος ἔλασθον τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν ὁδοπορίαν. «Συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ Καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες παρ' ὧ ἐνισθῶμεν, Μνάσασί τινα Κυπρίῳ, ἀρχιεπί μωθητῇ. Γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς Ἱερουσόλυμα, ἀσιμένως ἐδέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί».

Καὶ πρόσεξε, δὲν εἶπεν ὁ Ἄγαθος ὅτι θὰ θέσουν τὸν Παῦλον, διὰ νὰ μὴ φανῆ ὅτι τὸ λέγει κατόπιν συμφωνίας, ἀλλὰ «τὸν ἄνδρα, ὃς ἐστὶν ἡ ζῶνῃ αὐτῇ». Ἐπομένως εἶχε καὶ ζῶνῃν. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἠδύναντο νὰ τὸν πείσουν, δι' αὐτὸ ἐκλαίον, ἔπειτα ἠσχάσαν. Βλέπεις ἐγκαρτέρησιν; ὀλέπεις ἀγάπην; «Ἦουχάσαμεν, λέγει, αἰπόντας· τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω».

«Ἄγοντες, λέγει, παρ' ὧ ἐνισθῶμεν». Ἐπομένως ὄχι εἰς τὴν ἐκκλησίαν διότι τότε μὲν, ὅταν ἐπορεύοντο ὅπερ τῆς διδασκαλίας, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν φιλοξενούνται, τῶρα δὲ πλησίον κάποιου παλαιῶ μαθητοῦ. Δεικνύει ἐπομένως πολὺν τὸν χρόνον τοῦ κηρύγματος· ἐξ αὐτοῦ νομίζω ὅτι πολλὰ ἔτη εἰς τὰς Πράξεις παραλείπει αὐτὸς, ἀναφέρων μόνον τὰ πολὺ ἐπιγόντα.

Τί σημαίνει «τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω»; Ὁ Κύριος ὁ ἴδιος, λέγει, θὰ πράξῃ τὸ εὐάρεστον εἰς αὐτὸν. Ἦουχάζουν, λοιπόν, ἐκείνοι, καὶ δὲν τὸν ἀναγκά-

τρωσες, δηλαδή από πείναν, γυμνότητα και περιπλάνησιν. Μὲ εἶδες φυλακισμένον, δὲν θὰ ἴδῃς τὸ πῦρ τῆς γενένης· μὲ εἶδες νὰ εἶμαι ἄρρωστος, δὲν θὰ ἴδῃς τὰ βασανιστήρια καὶ τὰς τιμωρίας.

Ἔχεις πραγματικῶς εὐλογημένοι, αἱ ὁποῖαι ὑπηρετεῖτε μὲ τοιαῦτα ἔργα, αἱ ὁποῖαι ἡξιώθητε νὰ ὑπηρετήτε τὸν Χριστόν! Πόδες οἱ ὁποῖοι θαδίζουσι εἰς δεσμοτήρια διὰ τὸν Χριστόν, εὐκόλως ριψοκινδυνεύουσι εἰς τὸ πῦρ· δὲν δοκιμάζουσι τὰ δεσμὰ χεῖρες, αἱ ὁποῖαι τὸν εἶδαν νὰ εἶναι δεμένος.

Ἐδώσατε ἔνδυμα, καὶ ἐνδύσασι ἔνδυμα σωτηρίας· ἦσαν εἰς τὴν φυλακὴν μὲ αὐτόν, καὶ θὰ εὐρεθῆς εἰς τὴν βασιλείαν μὲ αὐτόν. Αὐτὰ τὰ ὁμολογεῖ χωρὶς νὰ ἐντρέπεται, ἀλλὰ γνωρίζων ὅτι τὸν ἴδιον ἐπεσκέψθη.

Δὲν ἐγνώριζεν ὁ πατριάρχης ὅτι φιλοξενεῖ ἀγγέλους, καὶ τοὺς ἐφιλοξένει!¹⁶ Ἄς ἐντραπέωμεν, παρακαλῶ· ἐκάθητο κατὰ τὴν μεσημβρίαν εὐρισκόμενος εἰς ξένην χώραν, ὅπου δὲν εἶχε ἰδικόν του μέρος οὔτε ἔσσαν ἕνα θῆμα ποδός· ἦτο ξένος, καὶ ὁ ξένος ἐφιλοξενεῖ ξένους· διότι ἦτο πολίτης τῶν οὐρανῶν. Διὰ τοῦτο οὔτε ὅταν ἦτο εἰς τὴν γῆν ἦτο ξένος. Ἡμεῖς θὰ εἴμεθα περισσότερο ξένοι ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν ξένον, ἂν δὲν δεχώμεθα ξένους. Δὲν εἶχεν οἰκίαν, καὶ ὡς κατάλυμα εἶχε τὴν σκηνήν.

Καὶ ἰδὲ τὴν γενναιοδαρίαν ἐβούλασε μόσχον, καὶ ἐζώμασεν ἄρτον. Ἄκουσε καὶ τὴν προθυμίαν· πράττει τοῦτο μόνος του καὶ μὴ τὴν γυναῖκα του. Πρόσεξε καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην· προσκυνεῖ καὶ παρακαλεῖ!¹⁷

8'. Διότι πρέπει νὰ ἔχη ὅλα αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικὰ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος φιλοξενεῖ τὴν προθυμίαν, τὴν

16. Γεν. 18, 3.

17. Αὐτὸθ. 18.

χαράν, τὴν γενναιοδαρίαν. Διότι ἡ ψυχὴ τοῦ ξένου δυσκολεύεται ἀπὸ ἐντροπὴν καὶ ἀσχύνεται· καὶ ἂν δὲν δείξῃ ὑπερβολικὴν χαράν, ἀπέρχεται ὡς περιφρονημένος, καὶ ἐπομένως ἔχει γίνεαι ἢ τοιοῦτου εἶδους ὑποδοχὴ χειροτέρα ἀπὸ τὸ νὰ μὴ εἶχε γίνεαι δεκτός. Δι' αὐτὸ προσκυνεῖ, δι' αὐτὸ τοὺς δέχεται μὲ τὸν λόγον, δι' αὐτὸ μὲ τὴν προσφορὰν καθίστατος. Διότι ποῖος θὰ εὐρίσκατο εἰς ἀμηχανίαν, δὲν ἐγνώριζε ὅτι αὐτὸς (ὁ Ἀθραάμ) εἶχεν αὐτὸ τὸ ἔργον;

Ἄλλὰ ἡμεῖς δὲν εὐρισκόμεθα εἰς ξένην χώραν; Ἄλλὰ ἂν βέλωμεν, θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ τὸν μιμηθῶμεν. Πόσοι ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς εἶναι ξένοι; Εἶναι κοινὴ κατοικία ἡ Ἐκκλησία, τὴν ὁποῖαν ὀνομάζομεν ἐκκλήσια· ἀσχοληθῆτε καὶ σεις, μείνατε πλησίον τῶν θυρῶν, ὑποδεχθῆτε ὅσους ἔρχονται· καὶ ἂν δὲν θέλετε εἰς τὰς οἰκίας σας, ἀλλὰ διαφορετικῶς μὲ τὸ νὰ προσφέρετε εἰς αὐτοὺς τὰ ἀναγκαῖα. Διὰ τί λοιπόν; ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔχει; λέγει. Ἐχει· ἀλλὰ τί σας ἀφελεῖ αὐτὴ ἢ σκέψις; μήπως τὸ νὰ τρέφονται αὐτοὶ ἀπὸ τὰ καινὰ χρήματα τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὸ δύναται νὰ σας ἀφελήσῃ; διότι μήπως ἂν προσεύχεται ἄλλος, σὺ δὲν πρέπει νὰ προσεύχῃσαι; διὰ τί δὲν λέγεις; «Διὰ τί λοιπόν; δὲν ποσεύχονται οἱ Ἰσραεῖς; ἐγὼ διὰ τί προσεύχομαι;».

Ἄλλ' ἐγὼ, λέγει, βίδω εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος δὲν ἠμπορεῖ νὰ καταλύσῃ ἐκεῖ. Δώσε τοῦλάχιστον εἰς ἐκεῖνον διότι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον μᾶς ἐνδιαφέρει τοῦτο εἶναι, τὸ νὰ δίδῃς καθ' ὁλοκληρίαν. Ἄκουσε τί λέγει ὁ Παῦλος; «Ἵνα ταῖς θυντὸς χήρας ἐπαρκέσῃ, καὶ μὴ θάρηται ἡ Ἐκκλησία»!¹⁸. Ὅπως θέλεις πράξε, μόνον

18. Α' Τιμόθ. 5, 16.

πράξε. Ἐγὼ δὲ δὲν λέγω· «Διὰ τὰ μὴ ἐπιβαρύνεται ἡ Ἐκκλησία», ἀλλὰ «διὰ τὰ μὴ ἐπιβαρύνεσαι οὐ»· διότι μὲ αὐτὴν τὴν σκέψιν τίποτε δὲν πράττεις, ἀφήνων τὰ πάντα εἰς αὐτήν. Διὰ τοῦτο ὑπάρχει κοινὴ κατοικία καθωρισμένη ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ τὰ μὴ λέγῃς αὐτά.

Ἄλλὰ ἔχει δοσιπότης ἡ Ἐκκλησία, λέγει, ἔχει χρήματα καὶ ἔσθια. Εἰπέ μου, ἔξοδα δὲν ἔχει; δὲν ἔχει καθημερινὴν δοσάνην; Ναί, λέγει. Διὰ τὴν, λοιπόν, δὲν βοηθεῖς μετρώς; Ἐντρέπομαι μὲν νὰ λέγω αὐτά, ἀλλ' ἡμῶς τίποτε δὲν ἀναγκάζω. Ἐάν κάποιος νομίζῃ ὅτι αὐτὰ τὰ ὅποια λέγονται εἶναι κέρδος, θὰ κἀνῃ ξηνοδοχεῖον ἰδικόν του εἰς τὴν οἰκίαν του τοποθέτησε ἐκεῖ κλίνην, τοποθέτησε ἐκεῖ τράπεζαν καὶ φωτισμὸν· διότι πῶς δὲν εἶναι παράλογον, ἐάν μὲν ἔλθουν στρατιῶται, νὰ ἔχετε σείς παραχωρημένα οἰκήματα, καὶ νὰ ἐπιμαλήσῃτε μὲ πολλὴν φροντίδα, καὶ νὰ προσφέρετε τὰ πάντα εἰς αὐτούς, ἐπειδὴ ἀποκρούουν διὰ σᾶς αὐτὸν τὸν πόλεμον τὸν αἰσθητὸν, οἱ δὲ ἔξοι νὰ μὴ ἔχουν, ποῦ νὰ διαμένουν;

Νίκησε τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπιθυμοῦμε νὰ μᾶς ἐλέγξῃς; Αὐτὸ πράξε· νὰ ὑπερβάλλῃς εἰς τὴν φιλοτιμίαν νὰ ἔχῃς οἰκίαν, ὅπου ὁ Χριστὸς παρευρίσκειται εἰπέ· «Αὐτὸ τὸ δωμάτιον εἶναι τοῦ Χριστοῦ· ἡ οἰκία αὐτὴ δὲ αὐτὸν ἔχει καθορισθῆ». Καὶ ἂν εἶναι κατέλυμα πτωχῶν καὶ ταπεινῶν, δὲν περιφρονεῖ· γυμνὸς καὶ ἔξοι ὁ Χριστὸς περιέρχεται, ἔχων ἀνάγκην μόνον στέγης· τοῦλάχιστον εἰς αὐτὸν δίδε· νὰ μὴ εἶσαι σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος, οὔτε νὰ εἶσαι διὰ μὲν τὰ θιωτικά τὸσον δραστήριος, διὰ δὲ τὰ πνευματικά ψυχρὸς. Ἄς εἶναι καὶ ἀπὸ τοῦς ὑπηρέτας ὁ πιετότερος ὁ ὅποιος ἔχει ἀναλάβῃ αὐτὸ, καὶ τοῦς ἀνοπήρους, τοῦς πτωχοῦς, τοῦς ἀστέγους ἄς δέχεται ἐντός. Αὐτὰ τὰ λέγω πρὸς ἐντροπήν· διὰ

τι ἔπρεπε μὲν ἐπάνω εἰς τὴν οἰκίαν νὰ δέχεσθαι αὐτούς, ἐάν δὲ δὲν θέλῃς, τοῦλάχιστον κάτω, τοῦλάχιστον ὅπου αἱ ἡμίονοι, τοῦλάχιστον ὅπου οἱ ὑπηρέται, βέλου τὸν Χριστὸν.

Ἴσως ὅταν ἀκούετε αὐτά, αισθάνεσθε ἀποτροπιασμὸν. Τί λοιπόν, ὅταν οὔτε αὐτὰ τὰ πράττετε; Ἴδού παροτρύνω, ἰδοὺ λέγω· «Ἄς εἶναι αὐτὸ διὰ σᾶς ἀντικείμενον φροντίδων». Ἄλλὰ δὲν θέλετε τοιοῦτοτρόπως; Λοιπὸν πράξατε διαφορετικῶς. Ὑπάρχουν πολλοὶ πτωχοὶ καὶ πτωχαί· καθορίσατε νὰ μὲν τις ἐκεῖ συνεχῶς ἄς εἶναι τοῦλάχιστον φύλαξ τῆς οἰκίας ὁ πτωχὸς· ἄς εἶναι διὰ αὐτὸν τὸν φράκτην, ἀσπίδα καὶ δόρυ. Ὅπου ὑπάρχει ἐλεημοσύνη, δὲν τολμᾷ νὰ πλησιάζῃ ὁ διάβολος, οὔτε ἄλλο τι ἀπὸ τὰ κακά. Μή, λοιπόν, περιφρονήσωμεν τὸσον κέρδος. Τώρα δὲ ὑπάρχει καθωρισμένος μὲν τόπος διὰ τὸ ὄχημα, καὶ ἄλλος διὰ τὰς ἀμάξια τῶν ἡμιόνων, διὰ τὸν Χριστὸν δὲ ὁ ὅποιος πλανᾶται οὔτε εἰς.

Ὁ Ἀθραάμ, ὅπου ἔμενε ὁ ἴδιος, ὑπεδέχετο τοὺς ξένους, καὶ ἡ μὲν γυνὴ ἔστρεκεν εἰς τὴν θέσιν ὑπηρέτριας, ἐκεῖνοι δὲ εἰς τὴν θέσιν τῶν κυρίων. Δὲν ἐγνώριζεν ὅτι ἐδέχετο τὸν Χριστὸν δὲν ἐγνώριζεν ὅτι ἐδέχετο ἀγγέλους· διότι, ἂν θεοβίως ἐγνώριζε, τὰ πάντα θὰ τὰ ἔχανε. Ἡμεῖς δὲ, ἂν καὶ γνωρίζωμεν ὅτι δεχόμεθα τὸν Χριστὸν, δὲν δεικνύομεν οὔτε τὸσον φροντίδα, ὅσην ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος ἐνόμιζεν ὅτι φιλοξενεῖ ἀνθρώπους.

Ἄλλὰ, λέγει, εἶναι πολλοὶ ἀπατεῶνες καὶ ἀχάριστοι. Καὶ ἀπ' αὐτὸ μεγαλύτερος διὰ σὲ ὁ μισθός, ὅταν τοὺς δέχεσαι διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· διότι ἐάν μὲν γνωρίζῃς ὅτι εἶναι ἀπατεῶνες, μὴ τοὺς δέχεσαι εἰς τὴν οἰκίαν, ἐάν δὲ δὲν γνωρίζῃς, διατὶ ἀνοήτως κατη-

γορείς; Διὰ τοῦτο λέγω νὰ ἀπέρχωνται εἰς τὸ ξενοδοχεῖον.

Ποία δὲ ἀπολογία θὰ ὑπάρχη, εἴταν, οὔτε δούλους γνωρίζομεν, οὔτε αὐτοὺς δεχόμεθα, ἀλλὰ εἰς ἔλους κλείωμεν τὰς θύρας; Ἄς εἶναι ἡ οἰκία μας τοῦ Χριστοῦ τὸ πανδοχεῖον· ἄς ζητῶμεν ἀπὸ αὐτοῦ τὴν ἀμοιβήν, ὅχι χρήματα, ἀλλὰ τὸ νὰ κάνουμ πρὸς χάριν μας τὴν οἰκίαν μας δοχεῖον τοῦ Χριστοῦ· ἄς τρέχωμεν πανταχοῦ, ἄς ἐλκώμεν, ἄς ἀρπάζωμεν τὸ κυνήγιον (τοὺς ξένους)· περισσότερον εὐεργετούμεθα, παρὰ εὐεργετούμεν.

Δὲν προτρέπω νὰ θυσιάσῃς μόσχον· δῶσε ἄρταν εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος πεινᾷ, ἐνδύμα εἰς τὸν γυμνόν, στέγην εἰς τὸν ξένον. Διὰ νὰ μὴ εὐρίσκῃς αὐτὰς τὰς προφάσεις: «Υπάρχει τὸ κοινὸν σίτημα τῆς Ἐκκλησίας», ἐκεῖ πρόσφερε χρήματα, καὶ ὑποδέξου σὺ· ἐπειδὴ ἐκεῖνος εἶχε τὴν ἀμοιβὴν καὶ δι' ὅσα ἐγένοντο ἀπὸ τοὺς ὀπηρέτας. Τοιοῦτοτρόπως εἶχον διαπαιδαγωγηθῆ καὶ οἱ ὀπηρέται του· ἔτρεχον καὶ δὲν ἠγανάκτουσ ὅπως οἱ ἰδικοί μας· διότι τοὺς εἶχε κάνει εὐλαθεῖς. Εἰς πόλεμον τοὺς ἀδήγει καὶ δὲν ἐγόγγυζον· τόσοι ἦσαν ὀπαμονητικοί. Διότι ἐφρόντιζε ὁμοίως δι' ἔλους, ὅπως καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν του· διότι σχεδὸν ὅπως ὁ Ἰῶθ ἔλεγεν, εἶτι «ὁμοίως ἐπλάσθημεν ἐν τῇ αὐτῇ γαστρὶ»¹⁹.

Λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἄς φροντίζωμεν διὰ τὴν σωτηρίαν μας, καὶ ἄς δεικνύωμεν πολλὴν φροντίδα διὰ τοὺς ὀπηρέτας, διὰ νὰ γίνουμ ἠθικοὶ καὶ ἐργατικοί· καὶ ἄς εἶναι καὶ ὁ ὀπηρέτης μας διαπαιδαγωγημένος διὰ τὰ περὶ τοῦ Θεοῦ. Δὲν θὰ μάς εἶναι εἰς τὸ ἔξης δύσκολος ἡ ἀρετὴ, ἐάν ἐκεῖνους διαπλάσωμεν. Ὅπως ἀκριβῶς

19. Ἰῶθ. 33. 8.

εἰς τὸν πόλεμον, εἴταν οἱ στρατιῶται εἶναι πειθαρχικοί, ὁ στρατηγὸς εὐκόλως πολεμεῖ, τὸ ἀντίθετον δὲ γίνεται, εἴταν δὲν συμβαίῃ αὐτό, καὶ εἴταν δὲ οἱ ναῦται συμφωνοῦν, ὁ κυβερνήτης εὐκόλως διευθύνει τὸ πηδάλιον, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐδῶ, ἐάν ἔχουμ τοιοῦτοτρόπως παιδαγωγηθῆ οἱ ὀπηρέται, δὲν θὰ ἀγανακτήσῃς εὐκόλως, δὲν θὰ κατηγορήσῃς, δὲν θὰ ὀργισθῆς, δὲν θὰ καταλογίσῃς. Κάποτε καὶ θὰ ἐντραπῆς τοὺς ὀπηρέτας, ἐάν εἶναι ἀξιοθαύμαστοι, καὶ θὰ σὲ βοηθήσουμ, καὶ θὰ σὲ συμβουλεύσουμ τὰ ὠφέλιμα.

Ἀπὸ ἔλους αὐτοὺς δὲ τὰ πάντα θὰ εἶναι σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἢ ἢ οἰκία θὰ γεμίσῃ ἀπὸ εὐλογίαν, καὶ ἐάν ἐπιτύχωμεν αὐτὰ τὰ ὅποια εἶναι ἀρεστὰ εἰς τὸν Θεόν, θὰ ἀπολαύσωμεν πολλὴν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν βοήθειαν, τὴν ὅποιαν ἄς γίνῃ νὰ ἐπιτύχωμεν ἔλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει βόξα, δύναμις καὶ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ὈΜΙΛΙΑ Μς' (46).

(Πράξ. 21, 18 - 38).

Ἐγὼ δὲ ἐπιπέση ἡμέρῃ εἰσῆμι· ὁ Παῦλος σὺν ἡμῶν πρὸς Ἰερουσόμ, πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι. Καὶ ἀσπασάμενος αὐτοῦς, ἔλεγείτο καθ' ἐν ἑκαστῶν ἂν ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσι διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ.¹

1. Πράξ. 21, 18 - 19.

α'. Αὐτὸς ἦτο ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου καὶ ἐπίσκοπος τῶν Ἱεροσολύμων, ἀνθρώπος σπουδαῖος καὶ ἐξιοθαύμαστος. Πρὸς αὐτὸν ἔρχεται ὁ Παῦλος, ὅπως καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτοῦ καὶ πρὸς αὐτὸν στέλλεται καὶ ἄκουε πῶς. «Τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ, λέγει, εἰσῆι ὁ Παῦλος σὺν ἡμῖν πρὸς Ἰάκωβον». Ἰδὲ τὴν ταπεινοφροσύνην. «Πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι καὶ ἀσπασάμενος αὐτοῦς, ἐξηγεῖτο καθ' ἕν ἕκαστον ὃν ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσι διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ». Πάλιν διηγεῖται εἰς αὐτοὺς τὰ σχετικὰ μὲ τοὺς εἰδωλολάτραις, ὅχι ἀπὸ ματαιοδοξίας, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ ἐπειθὴ θέλει νὰ κάμῃ φανεράν τοῦ Θεοῦ τὴν ἀγάπην, καὶ νὰ τοὺς γεμίσῃ μὲ πολλὴν χαρὰν. Πράσσει, λοιπὸν, πῶς ὅταν τὰ ἤκουσαν καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν. Δὲν ἐξέμικνον ἐκεῖνον, οὔτε ἐβωάζον, ἀλλὰ «τὸν Θεὸν ἐδόξαζον»· διότι τοιοῦτοτρόπως τὰ διηγῆθη ὡς νὰ τὰ ἀπέδιδε εἰς αὐτόν.

«Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐδόξαζον τὸν Θεόν, εἰπόντες αὐτῷ Θεωρεῖς, ἀδελφεῖ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσι. Κατηγήθησαν δὲ περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωϋσέως τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας Ἰουδαίους, λέγων μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα, μηδὲ τοῖς ἔθνεσι περιπατεῖν». Ἰδὲ καὶ αὐτοὶ μὲ πόσῃ ταπεινώσει λέγουσιν. Δὲν ὁμιλεῖ ὡς ἐπίσκοπος δεσποτικῶς, ἀλλὰ αὐτὸν παίρνουν ὡς συμμετοχὸν τῆς γνώμης ὡς νὰ ἔλεγον, ἐὰν ἀμέσως καὶ εἰ ἀρχῆς ἀπελογούντο ὅτι «δὲν ἠθέλομεν».

Βλέπεις τὴν ἀνάγκην τῆς ὑποθέσεως, «θεωρεῖς πόσαι, λέγει, μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων». Καὶ δὲν εἶπον «Πόσον μεγάλον ἀριθμὸν κατηγήσαμεν», ἀλλὰ «ὑπάρχουν». «Καὶ οὗτοι, λέγει, πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσι».

Δύο εἶναι αἱ αἰτίαι, καὶ ὁ μέγας ἀριθμὸς καὶ ἡ

ἀπόφασις· διότι οὔτε, ἐὰν ἦσαν ὀλίγοι, ἔπρεπε νὰ τοὺς περιφρονήσουν, οὔτε ἐὰν ἦσαν πολλοί, καὶ δὲν προσηλοῦντο ὅλοι εἰς τὸν νόμον, ἔπρεπε νὰ τοὺς περιποιούνται. Ἐπειτα καὶ τρίτη αἰτία. «Καὶ αὐτοὶ πάντες κατηγήθησαν, λέγει, περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωϋσέως τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας Ἰουδαίους, λέγων μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα, μηδὲ τοῖς ἔθνεσι περιπατεῖν». Δὲν εἶπον «ἤκουσαν», ἀλλὰ «κατηγήθησαν», δηλαδὴ ἐδιδάχθησαν καὶ ἐπίστευσαν ὅτι ἀποστασίαν ἀπὸ Μωϋσέως διδάσκεις, λέγων μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα, μηδὲ τοῖς ἔθνεσι περιπατεῖν». Ἄφοῦ εἶπε αὐτὸ προσέθεσε· «Τί οὖν ἐστὶ; Πάντως βεβαίως πλῆθος συνελθεῖν ἀκούσονται γὰρ ὅτι ἐλήλυθας. Τοῦτο οὖν ποιήσον, ὃ σοὶ λέγομεν». Λέγουσιν αὐτὰ ὡς ἐὰν συνεβούλευον, οὐχὶ ὡς ἐὰν διέταζον.

«Εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες, εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν. Ταύτους παραλαβόν, ἀγνίσθητι σὺν αὐτοῖς, καὶ βασάνησον ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα ἐξηρώσονται τὴν κεφαλὴν, καὶ γνῶσι πάντες ὅτι ὃν κατήχηται περὶ σοῦ οὐδὲν ἐστίν, ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὰς φυλάσσωσιν τὸν νόμον». Τὸν συμβουλεύουν νὰ ἀπολογηθῆ ἔμπρῳκτως, καὶ ὅχι μὲ λόγια. «Ἴνα ἐξηρώσονται, λέγει, καὶ γνῶσι πάντες ὅτι ὃν κατήχηται περὶ σοῦ οὐδὲν ἐστίν». Δὲν εἶπον ὅτι «διδάσκεις», ἀλλὰ «κατήχηται», πάλιν μὲ αὐτὸ δηλώνοντες τὸ «ἐδιδάχθησαν», καὶ ὅτι «στοιχεῖς», δηλαδὴ, «καὶ ὁ ἴδιος φυλάττει περισσότερο τὸ κανονικοῦ τὸν νόμον»· διότι θεσπιάς δὲν ἦτο μόνον αὐτὸ ἀντικείμενον ἐνδιαφέροντος, ἐὰν δὲν διδάσκῃ ἄλλους, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὁ ἴδιος τηρεῖ.

Τί, λοιπὸν, ἐν μάθουν οἱ εἰδωλολάτραι, δὲν θὰ σκανδαλισθοῦν; λέγει Πῶς; καθ' ὅσον καὶ ἡμεῖς οἱ διδασκαλοὶ τῶν Ἰουδαίων ἐστελομεν ἐπιστολὴν εἰς αὐτοὺς. «Περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων ἐθνῶν ἡμεῖς ἐ-

πεστείλαμεν, κρίναντες μηδέν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτοῦς, εἰ μὴ φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τὸ εἰδωλόθυτον, καὶ τὸ αἵμα, καὶ τὸ πικτόν, καὶ πορνεῖαν». Ἐβδ̄ προτρεπτικῶς. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον λέγει, αὐτὸ σημαίνει· «Ὁπως ἡμεῖς εἰς ἐκείνους παρηγγειλαμεν, ἂν καὶ κηρύττωμεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, τοιοῦτοτρόπως καὶ σὺ, ἂν καὶ διδάσκης τοὺς ἔθνικοὺς, συνεργάσου με ἡμᾶς. Ἴδὲ τὸν Παῦλον, δὲν λέγει· «καὶ θεσπάζω ἡμῶν νὰ παρουσιάσω τὸν Τιμόθεον, τὸν ὁποῖον περιέτεμον» καὶ μάλιστα δύναιμι διὰ τοῦ λόγου νὰ πείσω», ἀλλὰ ὑπήκουσεν εἰς αὐτοὺς, καὶ ἔπραξε τὰ πάντα καθ' ὅσον τοιοῦτοτρόπως ἦτο συμφέρον· διότι δὲν ἦτο ὅμοιον νὰ ἀπολογηθῆ, καὶ ἐνῶ οὐδεὶς ἐγνώριζε, νὰ πράξῃ ταῦτα. Διότι ἦτο ἐκτὸς ὑποψίας καὶ τὸ ὅτι εἶχε ἀναλωθῆ. «Τότε παραλαβὼν ὁ Παῦλος τοὺς ἀνδρας, καὶ τῆ ἔχομένη ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἀγνισθεὶς εἰσήει εἰς τὸ ἱερὸν, διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀγνισμού, ἕως οὗ προσηνέχθη ὑπὲρ ἐνὸς ἑκάστου αὐτῶν ἡ προσφορά». «Διαγγέλλων», δηλαδὴ «ἀναγγέλλων»· ὥστε ὁ ἴδιος ἦτο αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἔκανε φανερὸν τὸν ἑαυτὸν του. «Ὡς δὲ ἔμελλον αἱ ἑπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι». θ'. Πρόσεξε πῶς ἰδιαίτερος χρονοτριβεῖ εἰς αὐτοὺς. «Οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι, θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, συνέχου πάντα τὸν ὄχλον, καὶ ἐπέβαλλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, κρᾶζόντες· Ἄνθρωπος Ἰσραηλίται, βοηθεῖτε· οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχοῦ διδάσκων ἔτι τε καὶ Ἕλληνας εἰσήγαγεν εἰς τὸν ἱερὸν, καὶ κεκοίνακε τὸν ἅγιον τοῦτον τόπον. Ἴδὲ τὴν συμπεριφορὰν των πανταχοῦ πλήρη ταραχῆς, καὶ ἀνοήτως νὰ κραυγάζουν εἰς τὸ κέντρον. «Ἦσαν γὰρ ἑωρακότες Ἵρδμφιμον τὸν Ἐφῆσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, δν ἐνόμιζον ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ Παῦλος.

Ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη, καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ· καὶ ἐπιδρομέου τοῦ Παύλου, εἴλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ· καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι».

«Ἄνθρωπος Ἰσραηλίται, βοηθεῖτε», λέγει, «οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου». Ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα κατ' ἐξοχὴν τοὺς ἐτάρασσον, δηλαδὴ ὁ νόος καὶ ὁ μωσαϊκὸς νόμος, αὐτὰ ἐκεῖνοι λέγουσι. Καὶ διὰ τίποτε δὲν κατηγορήσῃ ὁ Παῦλος τοὺς Ἀποστόλους, ἂν καὶ ὁπέστη τόσα, ὅτι οἱ ἴδιοι ἔχουν γίνεαι αὐτῶν τῶν βεινῶν δι' αὐτὸν τῶσον ἦτο ἄνθρωπος μεγαλόψυχος.

«καὶ εἴλκον αὐτὸν, λέγει, ἔξω τοῦ ἱεροῦ· καὶ ἐκλείσθησαν αἱ θύραι· διότι ἤθελον νὰ τὸν φονεύσουσι, καὶ δι' αὐτὸ τὸν ἔσυραν θιασῶς ἔξω, ὥστε μὲ περισστέραν εὐκολίαν νὰ πράξουν αὐτὸ. «Ζητούντων δὲ αὐτὸν ἀποκτείνειν, ἀνέθη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπειρας ὅτι ὅλη συγκέχυται Ἰερουσαλήμ ὡς ἐξαυτῆς παραλαβὼν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρχους, κατέδραμεν ἐπ' αὐτοὺς. Οἱ δὲ, ἰδόντες τὸν χιλιάρχον καὶ τοὺς στρατιώτας, ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν Παῦλον. Τότε ἐγγύσας ὁ χιλιάρχος, ἐπέλαβετο αὐτοῦ, καὶ ἐκέλευσε δεθῆναι ἀλύσει διισί· καὶ ἐπυθάνετο τίς ἂν εἴη καὶ τί ἐστὶ πεποηκός. Ἄλλοι δὲ ἄλλα ἐβόων ἐν τῷ ὄχλῳ». Καὶ διὰ ποῖον λόγον, ἐνῶ ἐπρόκειτο νὰ τὸν ἀνακρίνῃ, ἐκέλευσε δεθῆναι ἀλύσει διισί;». Κατακραθῶν τὴν ὀργὴν τοῦ λαοῦ.

«Μὴ δυνάμενος δὲ γυνῶναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν θεόμωρον, ἐκέλευσε ἀγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολὴν. Ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοὺς ἀνασασμούς, συνέθη βαστάζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διὰ τὴν θίαν τοῦ β. χλου· ἠκολούθει γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, κρᾶζον· Αἶρε αὐτόν;». Ἦτο συνήθεια εἰς τοὺς Ἰουδαίους αὐτὸ νὰ λέγουσι, ἐναντίον ἐκείνων διὰ τοὺς ὁποῖους θὰ ἦδύ-

ναντο να εκφράσουν γνώμη, όπως και εις την περίπτωσιν του Χριστού τὸ ἴδιον παρουσιάζονται νὰ πράττουν, καὶ νὰ λέγουν «*Αρον αὐτόν»² δηλαδὴ «*Αφάνισέ τον ἀπὸ τῆν γῆν». Αὐτὸ τὸ ὅποιον εις τὴν ἐποχὴν μας, μερικὸι λέγουσι, κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴν συνήθειαν «Ρίψε τον εις τὰ σῆγνα»³, αὐτὸ σημαίνει τὸ «αἶρε αὐτόν».

«Μέλλων δὲ εις τὴν παρεμβολὴν εισάγεσθαι ὁ Παῦλος λέγει τῷ χιλιάρχῳ· Εἰ ἔξεστί μοι εἰπεῖν τι πρὸς σέ;». Ὁδηγούμενος εις τὴν κλιμακὰ τοῦ φρουρίου, ζητεῖ νὰ εἴπῃ κάτι πρὸς τὸν χιλιάρχον. Καὶ ἰδὲ μὲ πόσῃ ἡρεμίαν «Εἰ ἔξεστί μοι εἰπεῖν τι πρὸς σέ;» λέγει. «Ὁ δὲ εἶφη· Ἐλληνιστὶ γινώσκεις; Οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος, ὁ πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατάσας καὶ ἔξαγαγὼν εις τὴν ἔρημον τοὺς τετρακισχίλιους ἀνδρας τῶν σικαριῶν;». Αὐτὸς ὁ Αἰγύπτιος ἦτο κάποιος ἀνθρώπος νεωτεριστῆς καὶ ἐπαναστατῆς⁴. Πρὸς αὐτὸ, λοιπόν, ἀπολογεῖται ὁ Παῦλος, καὶ δι' ὧν εἶπεν ἀπομακρύνει αὐτὸν ἀπὸ τῆν ὄψοσαν. «Ἄς ἴδωμεν δὲ ἐξ ἀρχῆς τὰ ὅσα ἔχουν ἀναγνωσθῆ».

«Εἰσὶν ἡμῖν ἀνδρες, λέγει, τέσσαρες, εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν τούτους παραλαβῶν, ἀγνίσθητι σὺν αὐτοῖς». Πρὸς αὐτὸ, λοιπόν, δὲν ἀνθίσταται ὁ Παῦλος, ἀλλὰ ὑπακούει. Ὅμως ἦτο φανερόν, ὅτι δὲν ἦτο ἀνάγκη, προηγουμένης νὰ τὸ πράξῃ αὐτὸ, (διὰ τοῦτο καὶ τὸν πειθουν), ἀλλ' ὅτι ἦτο τὸ γεγονός κατ' οἰκονομίαν τακτοποιήσις καὶ ὑποχώρησις. Δὲν ἦτο ἐπομένως αὐτὸ ἐμπόδιον διὰ τὸ κήρυγμα, ἀφοῦ θεθεῖως καὶ οἱ

2. Ἰωάν. 19, 15.

3. σῆγνον = εἶδος κανιμάτος κερῶν ἀνομιμῆμενον μὲ κόνιν.

4. Πρόκειται διὰ στάων, ἢ ὅποια ἔλαβε χώραν ἐπὶ ἐπιτρόπου τῶν Ρωμαίων θήλικος. Τὸ γεγονός αὐτὸ μορτυρεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰουδαίου (Ἰουδ. πολ. 2, 13, 5 καὶ Ἀρχαιολ. 20, 8, 8).

ἴδιοι καθόριζον διὰ νόμου εις ἐκείνους τὰ τοιοῦτου εἶδους. Αὐτὸ, λοιπόν, πράττων κατ' οἰκονομίαν καὶ ὁ ἴδιος, ἔπειτα κατηγορεῖ τὸν Πέτρον⁵ καὶ αὐτὸ δὲν τὸ πράττει ἀπερισκέπτως· διότι αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ὅποιον ἔκραξεν αὐτὸς ἐδῶ, τοῦτο ὁ Πέτρος ἐκεῖ, σιωπῶν καὶ σταματῶν τὴν διδασκαλίαν του.

Καὶ δὲν εἶπον ὅτι «δὲν πρέπει νὰ διδάσκης τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ἐγκατεστημένους μεταξὺ τῶν ἐθνῶν», οὐτε «εἶναι ἀρκετὸν τὸ νὰ μὴ κηρύξῃς ἐκεῖ», ἀλλὰ «πρέπει καὶ κάτι περισσότερο νὰ πράξῃς, διὰ νὰ πεισθοῦν ἐκεῖνοι ὅτι φυλάττεις τὸν νόμον συγκατάθεσις εἶναι ἡ ὑπόθεσις, νὰ μὴ φοβῆθῃς οὐδέν». Καὶ ἰδὲ, δὲν τὸν πείθουν προηγουμένης, ἕως οὔτου νὰ τοῦ εἴπουν πρῶτον τὴν κατ' οἰκονομίαν τακτοποίησιν καὶ τὴν ἀφέλειαν. Καὶ τὸ νὰ πράττῃ δὲ τοῦτο εις τὰ Ἱεροσόλυμα, ἦτο ἀνεκτόν. Πράξ, λοιπόν, αὐτὸ ἐδῶ, διὰ νὰ σοῦ εἶναι δυνατὸν ἐκεῖ· νὰ τὸ πράττῃς ἐξῶ.

«Τότε παραλαβῶν, λέγει, ὁ Παῦλος τοὺς ἀνδρας τῆ ἐχομένη ἡμέρα». Δὲν μεταθέτει διὰ τὸ μέλλον, ἀλλὰ ἀποδεικνύων ἐμπράκτως τὴν ὑπακοήν, παίρνει μαζί του ἐκείνους, μετὰ τῶν ὁποίων ἐπρόκειτο νὰ κάμῃ τοὺς ἀπὸ τὸν νόμον προβλεπομένους ἀγνισμούς. Ἡ κατ' οἰκονομίαν τακτοποιήσις εἶναι τοιοῦτόν τι θερμὸν (θημουργεῖ ζῆσιν).

Καὶ πῶς, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι οἱ ἐκ τῆς Ἀσίας τὸν εἶδον εις τὸ Ἱερὸν; Ἦτο φυσικὸν αὐτοὶ διὰ μερικὰς ἡμέρας νὰ παραμένουν ἐκεῖ. Ἰδὲ πῶς αὐτὸ τὸ ὅποιον ἐγένεν ἦτο οἰκονομία· διότι ἀφοῦ ἐπίσθησαν οἱ Ἰουδαῖοι, τότε ἐπιτίθενται· εὐλόγως, διὰ νὰ μὴ ἐπιτεθοῦν ἀμοῦ καὶ ἐκεῖνοι.

5. Ἰβὲ Γαλ. 2, 11 - 14.

«Βοηθείτε, λέγει, ἄνδρες Ἰσραηλίταις. Ὡς νὰ ἐπεσον εἰς τὰς χεῖρας των κάποιοι δυσκόλως θηρευόμενος καὶ δυσκόλως ὑποτασσόμενος, «βοηθείτε», λέγουν.

«Πάντας πανταχοῦ οὗτός ἐστιν ὁ διδάσκων». Ὅχι ἐδῶ μόνον, λέγει, ἀλλὰ «πανταχοῦ». Ἐπειτα καὶ ἡ κατηγορία μεγαλύτερα, ἀπὸ τὰ παρόντα. «Ἔτι δέ, λέγει, καὶ κεκοίνακε τὸ ἱερόν, ἄνδρας Ἑλλήνας εἰσαγαγών». Καὶ θεσπάζει καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ ἀνήλθον διὰ νὰ προσκυνήσῃσιν, ἀλλὰ αὐτοὶ ἀναφέρουν ἐκαίνας οἱ ὅποιοι δὲν θὰ προετίμων νὰ προσκυνήσῃσιν.

«Καὶ ἐπιλασθόμενοι τοῦ Παύλου, λέγει, εἶλκον αὐτὸν ἔξω». Πρόσεξε τὸν θγάζον ἔξω ἀπὸ τὸ ἱερόν διότι δὲν ἐσέβοντο πλέον νόμους οὔτε δικαστήρια, διὰ τοῦτο καὶ τὸν ἐκτόπων τοιουτοτρόπως ἀπὸ ὅλα ἀποδεικνύονται ὅτι εἶναι ἀναιδεῖς καὶ ἀναίσχυντοι. Αὐτὸς δὲ τότε μὲν δὲν ἀπελογήθη, ἔπειτα δὲ ἀπελογήθη. Εὐλόγως διότι τότε δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τὸν ἀκούσῃσιν.

Καὶ διατί, λοιπόν, ἐκραύαζον «Αἶρε αὐτόν»; Ἐφοβούτο μήπως διαφύγῃ. Ἄλλὰ ἰδὲ μετὰ πόσης ταπεινοφροσύνης ὁμιλεῖ ὁ Παῦλος εἰς τὸν χιλιάρχον. Διότι τί λέγει; «Εἰ ἔξεστί μοι εἰπεῖν τι πρὸς σέ;». Τόσον ἦτο ταπεινόφρων, ὥστε καὶ ἐγνώριζε πανταχοῦ νὰ ὁμιλῇ μὲ μετριοφροσύνην. «Ὁκ ἄρα σὺ εἶ, λέγει, ὁ Αἰγύπτιος;».

γ'. Ἰδὲ τὴν δολιότητα τοῦ διαβόλου. Ἦτο ἐκεῖνος ὁ Αἰγύπτιος ἀπατεῶν καὶ ἀγύρτης, καὶ ἐνόμιζε ὅτι καλόπτε διὰ οὐκίᾳς δι' αὐτοῦ καὶ ὅτι κάνει μετόχους τῶν ἐγκλημάτων τὰ ὅποια ἀρμόζουν εἰς ἐκεῖνον καὶ τὸν Χριστὸν καὶ τοὺς Ἀποστόλους, ἀλλὰ τίποτε δὲν κατάρθωσε, ἀλλ' ὅμως ἀκόμη περισσότερον ἔλαμψεν ἢ ἀλήθεια, χωρὶς νὰ ζημιωθῇ εἰς οὐδὲν ἀπὸ τὰ τεχνάσματα τοῦ διαβόλου, ἀλλὰ καὶ περισσότερον ἔγινε λαμ-

πρὰ διότι ἐὰν μὲν δὲν ὤπῃρχαν οἱ ἀγύρται, καὶ ἔπειτα αὐτοὶ ὑπερίσχον, ἴσως θὰ ἤβύνατό τις νὰ ἐναντιωθῇ (καὶ νὰ κατηγορήσῃ), ὅταν δὲ καὶ ἐκεῖνοι ἐφάνησαν, αὐτοὶ ὑπερίσχον, αὐτὸ εἶναι τὸ ἄξιοθαύμαστον. Διὰ τοῦτο καὶ νὰ παρουσιασθῶν δὲν ἐμποδίζονται, διὰ νὰ λάμψουν τοιουτοτρόπως περισσότερον ἕως ἀκριβῶς οὗτος καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει· «Ἴνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται». Κάτι παρόμοιον ἦτο καὶ αὐτό, τὸ ὁποῖον καὶ ὁ Γαμαλιὴλ ἔλεγεν· ἔτι· «πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη Θεοῦδᾶς».

Ἄλλοι μὲν λέγουν ὅτι αὐτοὶ οἱ σικάριοι εἶναι κάποια φυλὴ Ἰησιῶν, (οἱ ὅποιοι τοιουτοτρόπως ὀνομάζονται ἀπὸ τὰ Ἰζψη τὰ ὅποια ἔφερον, τὰ ὅποια ὀνομάζονται ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους σικάι)⁴, ἄλλοι δὲ ὅτι εἶναι ἀπὸ μίαν ἀφρῆσιν τῶν Ἑβραίων. Διότι τρεῖς εἶναι εἰς αὐτοὺς αἱ καθολικῶς γνωσταὶ αἰρέσεις, Φαρισαῖοι, Σαδδουκαῖοι, καὶ Ἑσσηνοί, οἱ ὅποιοι λέγονται καὶ Ὅσιοι (διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ ὄνομα Ἑσσηνοί), ἕνεκα τῆς σεμνότητος τοῦ ἵου· οἱ ἴδιοι δὲ λέγονται καὶ Σικάριοι, ἐπειδὴ εἶναι μετὰ ζήλου ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν θρησκείαν των.

Ἄς μὴ θλιθώμεθα, λοιπόν, ἐπειδὴ ὑπάρχουν αἰρέσεις, καθ' ὃν χρόνον καὶ ψευδοχριστοὶ ἠθέλησαν καὶ εἰς τὸν Χριστὸν νὰ ἐπιτεθοῦν καὶ πρὶν ἀπ' αὐτὸ καὶ μετὰ ἀπ' αὐτό, ὥστε νὰ ρίψου σκιάν. Ἄλλὰ ἡ ἀληθὴς λάμπει καὶ εἶναι πανταχοῦ καταφανής.

Αὐτὸ συνέθη καὶ εἰς τὴν ἐποχὴ τῶν προφητῶν εἶχον παρουσιασθῆ ψευδοπροφήται, καὶ ἔλαμψον περισσότερον (οἱ ἀληθεῖς προφῆται) ἕνεκα τῆς συγκρίσεως.

4. Α' Κορινθ. 11. 19

5. Πράξ. 5. 36.

6. ΣΙCΑ·ΑΕ = Ῥωμαϊκὸν ἔγγραφοῦσιν. Εσθθθθθ.

Καθ' ὅσον ἡ ἀσθένεια φανερώνει τὴν ἡγείαν, καὶ τὸ σκότος τὸ φῶς, καὶ τὴν γαλήνην ἢ κακοκαίρια.

Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶπῃ τις ὅτι οἱ "Ἕλληνες ἦσαν ἀπατεῶνες καὶ ἀγύρται· διότι ἐκείνοι ἐξητάσθησαν. Αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Μωυσοῦς· ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς τοὺς μάγους, διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ μάγος ὁ Μωυσῆς· τοὺς ἀφῆκε νὰ διδάξουν ἕλους μέχρι τοῦ οὐραίου θαιβμοῦ ἢ μαγείας ἤτο δυνατόν νὰ φαντάζῃ (νὰ ἐπαίρειται)· περισσότερο δὲ δὲν ἐξηπάτησαν, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι ὁμολόγησαν τὴν ἡτταν.

Εἰς οὐδὲν μᾶς θλόπτουν οἱ ἀπατεῶνες, περισσότερο δὲ καὶ καλυτέρους μᾶς κάνουν, ἂν κάποιοις θέλῃ νὰ ἔχῃ προσεκτικὴν τὴν σκέψιν. Τί, λοιπόν, συμβαίνει, λέγει, ὅταν ἔχωμεν κοινήν γνώμην μὲ αὐτούς; "Οχι ἐνώπιον ἡμῶν, (δὲν ὑπάρχει σφάλμα ἐνώπιον ἡμῶν), ἀλλὰ ἐνώπιον αὐτῶν οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν ὀρθὴν κρίσιν. Ἄς μὴ φροντίζωμεν πολὺ ἡμεῖς διὰ τὴν γνώμην τῶν πολλῶν, οὔτε νὰ ἐνδιαφερόμεθα περισσότερο τοῦ κανονικοῦ δι' αὐτήν. Διὰ τὸν Θεὸν ζῶμεν, ὅχι διὰ τοὺς ἀνθρώπους· εἴμεθα πολῖται τοῦ οὐρανοῦ, ὅχι τῆς γῆς· ἐκεῖ ὑπάρχουν τὰ θραβεῖα καὶ τὰ ἐπαθλα διὰ τοὺς κάπου μας· ἀπὸ ἐκεῖ ἀναμένομεν τοὺς ἐπαίνοους, ἀπὸ ἐκεῖ τοὺς στεφάνους.

Μέχρι αὐτοῦ τοῦ σημείου ἄς φροντίζωμεν διὰ τοὺς ἀνθρώπους, μέχρι τοῦ νὰ μὴ βιδῶμε καὶ νὰ μὴ προσφέρωμεν εἰς αὐτούς ἀφορμὴν. Ἄν δέ, ἐνῶ ἡμεῖς δὲν παρῆχομεν ἀφορμὴν, ἐκείνοι θέλουν ἀνοήτως καὶ ματαίως νὰ κατηγοροῦν, ἄς γελῶμεν, καὶ ἄς μὴ σακρῶζωμεν. Σὺ νὰ φροντίζῃς τὰ ὀρθὰ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἀνθρώπων ἂν, ἐνῶ οὐ μεμνῆς διὰ τὰ ὀρθὰ, ἐκείνος ἐμπαίζει, πλέον νὰ μὴ φροντίζῃς. Ἔχεις τὰ παραδείγματα εἰς τὴν Γραφήν· "Ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω,

ἢ τὸν Θεόν;»⁷ λέγει καὶ πάλιν· «Ἀνθρώπους πείθομεν, Θεῷ δὲ πεφανερῶμεθα»⁸.

Καὶ ὁ Χριστὸς τοιοῦτατρόπως ἔλεγε δι' ὅσους ἐσκανδαλίζοντο· «Ἄφες αὐτούς, ὀηγοὶ εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν»⁹ καὶ πάλιν· «Οὐαὶ ὑμῖν, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι»¹⁰ καὶ πάλιν «λαμφάτω τὰ ἔργα ὑμῶν, ὅπως ἴδωσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς»¹¹.

Ἐάν δὲ εἰς ἄλλο σημεῖον λέγῃ· «Ὅς ἐάν σκανδαλίση ἓνα τῶν μικρῶν τούτων, συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικός περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης»¹², μὴ ἀπορήσῃς· διότι δὲν εἶναι αὐτὰ ἀντίθετα, ἀλλὰ καὶ πολὺ συμφωνοῦντα. Διότι ὅταν μὲν ἀπὸ ἡμᾶς συμβαίνει, ἀλλοίμονον εἰς ἡμᾶς, ὅταν δὲ ὅχι ἀπὸ ἡμᾶς, ὅχι πλέον. Καὶ πάλιν· «Οὐαὶ ὑμῖν, δι' οὗς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ βλασφημεῖται»¹³. Τί, λοιπόν, ἂν ἐγὼ μὲν πράττω τι ἐκ τῶν πρεπόντων, ὁ ἄλλος δὲ βλασφημῇ; Τίποτε ἐναντίον σου, ἀλλὰ κατ' ἐκείνου· διότι ἀπὸ ἐκείνου προήλθε ἡ βλασφημία (τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ).

Καὶ πᾶς εἶναι δυνατόν νὰ πράξῃς κάτι ἀπὸ τὰ πρέποντα, καὶ νὰ δώσῃς εἰς τοὺς ἄλλους ἀφορμὴν; Ἀπὸ τοῦ θέλετε, ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα τώρα, ἢ ἀπὸ τὰ παλαιὰ νὰ σᾶς φέρω παραδείγματα; Διὰ νὰ μὴ εἴμεθα δειλοὶ, θέλετε αὐτό, λοιπόν, τὸ ἴδιο τὸ τώρα νὰ ἀνα-

7. Γαλάτ. 1, 10.

8. Β' Κορινθ. 5, 11.

9. Μαρθ. 15, 14.

10. Λουκ. 6, 26.

11. Ματθ. 5, 16.

12. Αὐτόθ. 18, 6.

13. Ρωμ. 2, 24.

φέρωμε με χειροπιαστά παραδείγματα:

Είχεν ὁ Παῦλος Ιουδαϊκὴν συμπεριφορὰν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀλλὰ ἔχεν πλέον εἰς τὴν Ἀντιόχειαν Ἰουδαίαν καὶ ἐσκανδαλίζοντο, ἀλλὰ ἐκεῖνοι ἐσκανδαλίζοντο ἀδικῶς. Λέγεται ὅτι ἠσπάσθη καὶ τὸν οἰνοχόον καὶ τὴν παλλακίδα τοῦ Νέρωνος, πόσα νομίζετε ὅτι ἐναντίον του ἔχουν λεχθῆ ἀπ' αὐτοῦ διὰ τοῦτο; Ἄλλ' ἀδικῶς· διότι ἐὰν μὲν ἠσπάσθη μὲ ἀισχρὰν διάθεσιν, ἢ μὲ σκοπὸν πονηρὰ πράγματα, εὐλόγως· ἐὰν δὲ διὰ τὸν ὀρθὸν τρόπον ζωῆς, διὰ ποῖον λόγον κατηγοροῦν;

Ἄς εἶπω κάτι τὸ ὁποῖον συνέβη εἰς κάποιον ἐκ τῶν φίλων μου.

Κάποτε ἐπέπεσεν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνῶ ἦτο πολὺ νέος ἐκεῖνος, καὶ εὐρίσκετο εἰς τὴν τάξιν τοῦ διακόνου, ἐπειδὴ τότε ἔτυχε ἀπουσιάσει ὁ ἐπίσκοπος κατ' ἐκείνην τὴν περίοδον, καὶ δὲν ἐφρόντιζεν οὐδεὶς ἀπὸ τούτων πρεσβυτέρους, ἀλλὰ μόνον ἔκαμαν νὰ θιαπισθοῦν συγχρόνως εἰς μίαν οἴκητα πολὺ πλῆθος καὶ μόνον ἐβαπτίζοντο ὅλοι χωρὶς νὰ γνωρίζουν τίποτε αὐτοῦ ἐκεῖνος ἀφοῦ τοὺς ἐπῆρε κατ' ἴδιον τριακοσίους συνωμίσει, διὰ τίποτε ἄλλο μὲν, τὰ σχετικὰ δὲ μόνον μὲ τὰ μυστήρια τῆς πίστεως ἔλεγε, διότι οὐδόλως ἦτο ἐπιτρεπτόν εἰς τοὺς ἀμύητους νὰ παρευρίσκωνται. Ἐπειδὴ αὐτὸς ἔπραττε τοῦτο, ἐνόμισαν πολλοὶ ὅτι πράττει αὐτὸ ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ τὴν ἐξουσίαν. Ἄλλὰ δὲν ἐφρόντιζεν ἐκεῖνος διὰ ὅσα ἐνόμιζον οὕτε ὅμως παρέτεινε τὸ πρᾶγμα ἐπὶ ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα, ἀλλὰ ἀμέσως ἐσταμάτησεν.

Τί, λοιπόν, ἐκεῖνος ἦτο αἰτίας τοῦ σκανδάλου; Ἐγὼ θεθαίως δὲν νομίζω· διότι ἐὰν μὲν, χωρὶς νὰ ὑπάρχη αἰτία, τὸ ἔπραττεν, εὐλόγως ἀπέβιδον εἰς ἐκεῖνον τὴν κατηγορίαν, καὶ ἐὰν πάλιν παρέτεινε (τὴν διδασχὴν). Διότι ὅταν ἐμποῖζεται ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα φαί-

νοῦνται καλὰ εἰς τὸν Θεὸν ἐξ αἰτίας τοῦ σκανδάλου αἰλου, πρέπει νὰ τὸν καταφρονῶμεν τότε δὲ νὰ φροντίζομεν, ὅταν οὐδόλως ἀναγκαζώμεθα ἐξ αἰτίας ἐκεῖνου νὰ προσκρούομεν εἰς τὸν Θεὸν διότι, εἰπέ μου, ἂν, καθ' ὅν χρόνον ὁμιλοῦμεν ἡμεῖς καὶ περιγελοῦμεν ἐκεῖνους οἱ ὅποιοι μεθοῦν, σκανδαλίζεται κάποιος, ἐγὼ θὰ παύσω νὰ λέγω; Ἄκουσε τὸν Χριστὸν νὰ λέγη: «Μὴ καὶ ὑμεῖς θούλεσθε ὑπάγειν;»¹⁴.

Τοιοῦτοτρόπως δὲν πρέπει οὔτε νὰ περιφρονῶμεν οὔτε νὰ προσβάλλομεν πολὺ τὴν ἀβουαμίαν τῶν πολλῶν. Ἡ δὲν θλέπομεν ὅτι καὶ οἱ ἱατροὶ αὐτὸ κάνουν, καὶ, ὅταν μὲν ἐπιτρέπεται, ὅτι ὑποχωροῦν εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, ὅταν δὲ ἡ ὑποχώρησις ἐκεῖνον δημιουργῇ βλάβην, ὅτι δὲν τοὺς εὐσιλογηθίζονται πλέον; Πανταχοῦ εἶναι ὀρθὸν νὰ τιμᾷ κανεὶς τὸ μέτρον.

Ἐθλασθήμισαν πολλοὶ ἔνεκεν κατηχήσεως κάποιαις ὠραίαις κόρης, ἢ ὅποια ἔμεινε παρθένος· ἐφέρθησαν ἐχθρικῶς πρὸς αὐτήν, καὶ ὕβρισαν ἐκεῖνους οἱ ὅποιοι κατηχοῦν. Τί λοιπόν; Ἐπρεπε νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἐκεῖνοι ἔνεκα αὐτοῦ; Οὐδόλως· διότι δὲν ἔπραττον τίποτε ἀντίθετον, ἀλλὰ καὶ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἦτο πολὺ ἀρεστόν εἰς τὸν Θεόν.

Ἄς μὴ ἴδωμεν λοιπόν, ἐὰν σκανδαλίζωνται μερικοὶ, ἀλλ' ἐὰν δικαίως, καὶ ἐὰν ἔχῃ μὲ ἰδικὴν μας βλάβην. «Εἰ θρώμα σκανδαλίζει, λέγει, τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα»¹⁵. Εὐλόγως· διότι τίποτε δὲν ἔβλαπτε τὸ νὰ μὴ φάγω· ἐὰν ὅμως τὸν σκανδαλίξῃ, ἐπειδὴ θέλω νὰ τὸ ἀπαρνηθῶ, δὲν πρέπει πλέον νὰ φροντίζω. Καὶ ποῖον, λέγει, αὐτὸ σκανδαλίζει; Πολλοὺς γνωρίζω ἐγὼ θεθαίως.

14. Ἰωάν. 6, 87.

15. Α' Κορινθ. 8, 13 καὶ Πράξ. 15, 2-3.

“Όταν, λοιπόν, είναι αδιάφορον τὸ ἐμπόδιον, ἅς γίνῃ ἐπειδὴ, ἂν πρόκειται πρὸς αὐτὸ μόνον νὰ θλέπωμεν, εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ πολλὰ, ὅπως ἀκριβῶς, λοιπόν, καὶ τὸ ἀντίθετον, ἂν πρόκειται νὰ τὸ περιφρονῶμεν, εἶναι δυνατὸν πολλοὺς νὰ καταστρέψωμεν” ἐπειδὴ καὶ ὁ Παῦλος προσέβλεψε διὰ τὸ σκάνδαλον καὶ πῶς, ἄκουε· «Ἴνα μὴ τῇ ἀδρότητι, λέγει, ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ’ ἡμῶν»¹⁸· διότι εἰς τίποτε δὲν ἐβλάπητε τὸ νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν ὑποψίαν. “Όταν δὲ περιπέσωμεν εἰς τοιαύτην ἀνάγκην, ὥστε νὰ γίνουσι μεγάλα κακὰ ἐξ αἰτίας τοῦ σκανδάλου ἄλλου, ἅς περιφρονῶμεν ἐκεῖνον· διότι ἐκεῖνος μὲν εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἡμεῖς δὲ οὐχὶ πλέον ὑπεύθυνοι· διότι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τὸν ἐσπλάγχθισθῶμεν αὐτὸν χωρὶς θλάσῃν.

Πολλοὶ ἐσκανδαλίσθησαν, διότι μερικοὶ πιστοὶ ἦσαν ἐξαπλωμένοι εἰς ἱερά, ἐπειδὴ δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐξαπλωμένοι· ἀλλὰ κακῶς· διότι οὐδεμία θλάσῃ προήλθεν ἀπὸ αὐτῶ. Ἐσκανδαλίζοντο διότι ἔπρωγε ὁ Πέτρος μὲ τοὺς ἐθνικοὺς· ἀλλὰ ἐκεῖνος μὲν τοὺς ἀποφεύγει, αὐτὸς δὲ ὄχι πλέον.

Ἀρμόζει πανταχοῦ ἡμεῖς νὰ προσέχωμεν πολλοῦ, ὁπακοῦντες εἰς τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ μὴ δίδωμεν οὐδεμίαν ἀφορμὴν σκανδάλου, διὰ νὰ εἰμεθα καὶ οἱ ἴδιοι ἀνεύθυνοι, καὶ νὰ ἀξιωθῶμεν νὰ τῶχωμεν τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Μονογενοῦς τοῦ Υἱοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου συγχρόνως εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

18. Β' Κορινθ. 8, 20.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΖ' (47).

(Πράξ. 21, 39-40, 22, 1-18).

«Εἶπε δὲ ὁ Παῦλος Ἐγὼ εἰμὶ ἄνθρωπος Ἰουδαῖος, Ταρσεύς, τῆς Κιλικίας οὐκ ἀσήμε πόλεως πόλιτος· δέομαι δὲ σου, ἐπιτρέψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν. Ἐπιτρέψοντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Παῦλος, ἰσθίως ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν, κατίσασε τῇ χειρὶ τῶν λαόν. Παλλῆς δὲ σιγῆς γενομένης, προσεφώνησε τῇ Ἑβραϊῶν διαλέκτῳ, λέγων·

α'. Ἰδὲ αὐτὸν, ὅταν ὁμιλῇ πρὸς τοὺς Ἑβραίους, οἱ δὲν ἀποφεύγει νὰ χρησιμοποίῃ καὶ τὰς βοηθείας αἱ ὅποια ἀπορρέουσι ἀπὸ τοῦ νόμου. Ἐβδὸ τὸν μεταστρέφει ἔνεκα τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως. Τοιοῦτοτρόπως καὶ προηγουμένως ἔλεγε· «Τῶσαντες ἡμεῖς δημοσίᾳ ἀκατακρίτους ἀνθρώπους, Ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλον εἰς φυλακὴν»². Ἐπειδὴ δὲ ἐζήτησε νὰ πληροφορηθῇ· «Σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος;»³, ἐγὼ εἰμι, λέγει, ἀνθρώπος Ἰουδαῖος». Ταῦτα ἀφοῦ εἶπεν, ἀμέσως τὸν ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ αὐτῆν τὴν ὑποψίαν. Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ κατὰ τὸ ἔθνος Ἰουδαῖος, λέγει τὴν θρησκείαν κοθ' ὅσον καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν του ἔθνον Χριστοῦ⁴.

1. Πράξ. 21, 39 - 40.

2. Πράξ. 16, 37.

3. Αὐτὸς 21, 38.

4. Ἔννομος Χριστοῦ· Ἰουδαῖος μὲν ἀσήμενος τὸν νόμον, ἀλλὰ δοῦλος Χριστοῦ.

Τί είναι αυτό; Ψευδεται ὁ Παῦλος; Ἀπομακρύνσου ἀπό αὐτὴν τὴν σκέψιν! Τί λοιπόν; δὲν ἠρνήθη; Μὴ γένοιτο! Διότι ἦτο Ἰουδαῖος καὶ Χριστιανὸς τῆρῶν θύσας ἐπρεπεῖν, ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸν νόμον ἐπιβητο αὐτὸς περισσότερον ἀπὸ ἄλλους, πιστεύων εἰς τὸν Χριστόν, καὶ ὁμιλῶν πρὸς τὸν Πέτρον λέγει· «Ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι»⁵.

«Δέομαι δὲ σου, ἐπιτρέψόν μοι λαλήσαι πρὸς τὸν λαόν». Καὶ αὐτὸ ἦτο ἀπόδειξις ὅτι δὲν ψευδεται, ἐὰν θεαίως ἄλλους τοὺς παρουσιαζεν ὡς μάρτυρας. Πρόσεξε ὅτι αὐτὸς πάλιν ὁμιλεῖ μὲ ἡπιότητα. Καὶ αὐτὸ δὲ ἀπόδειξις εἶναι πάλιν μεγίστη, ὅτι διὰ τίποτε δὲν εἶναι ὑπεόθυνος, δηλαδὴ τὸ ὅτι τοιοῦτρόπως ἦτο ἔτοιμος νὰ ἀπολογηθῆ, καὶ ὅτι ἤθελε νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὸν λαόν τῶν Ἰουδαίων. Ἰδὲ ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος ἔχει ἔτοιμασθῆ δι' ἀγῶνα, ἰδὲ τακτοποιῆσαι τῆς θείας Προνοίας· ἐὰν δὲν ἤρχετο ὁ χιλιάρχος, ἐὰν δὲν τὸν ἔβενε, δὲν θὰ ἐχρειάζετο λόγον διὰ νὰ ἀπολογηθῆ, οὔτε θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν αἰσῆν (εἰς τὸ πλῆθος).

«Ἐπιτρέψαντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Παῦλος ἐστὼς ἐπὶ τῶν ἀναθημάτων». Καὶ ἕνεκα τοῦ τόπου ὅπῃ ἄρκετὴ εὐκολία, τὸ ὅτι ὁμιλεῖ καὶ ἐνῶ θρίσκεται ὀψηλά καὶ ἔχει δεσφῆ. Τί ὑπάρχει ὅμοιον πρὸς αὐτὸ τὸ θέαμα, νὰ βλέπῃς τὸν Παῦλον νὰ εἶναι δεμένος μὲ δύο ἀλυσίδας καὶ νὰ ὁμιλῇ; πῶς δὲν ἐταράχθη, πῶς δὲν ἔπαθεν σύγχυσι, βλέπων τὸσον λαόν, νὰ ἔχη ἐμπλοκὴν εἰς πᾶν πόλεμον (πρὸς αὐτόν), ἐνῶ ἦτο παρὼν ὁ ἄρχων; Προηγουμένως τοὺς ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τὴν ὁργὴν, ἔπειτα ὁμιλεῖ. Καὶ ἰδὲ μὲ πόσην φρόνησιν διότι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἔκαμεν εἰς τὴν ἐπιστολὴν πρὸς Ἑβραίους, αὐτὸ καὶ ἐδῶ

5. Γαλάτ. 2, 15.

πράττει· κατὰ πρότον τοὺς ἔλκει μετὰ τὴν συγγένειαν τῆς γλώσσης, ἔπειτα μετὰ τὴν ἰδίαν τὴν ἡμερίαν διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸ δηλώνων προσθέτει· «Πολλῆς δὲ συγῆς γενομένης, προσεφώνησε, λέγει, τῇ Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ, λέγων»· «Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου τῆς πρὸς ὑμᾶς νῦν ἀπολογίας»⁶. Ἰδὲ ὅτι ὁ λόγος εἶναι ἀπληθύνων ἀπὸ κολακείαν καὶ ἔχει τὴν ἐπιεικειαν· διότι δὲν εἶπε· «Δεσπότης», οὔτε «κύριος», ἀλλὰ «ἀδελφοί», τὸ ὅποιον ἰδιαίτερος ἐπεθύμουν ὡς ἐὰν ἔλεγε· «Δὲν εἶμαι ἕνεος ἀπὸ οὗ ἐγώ, οὔτε ἐναντίον σας», «Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες», λέγει. Αὐτὸ εἶναι ἐνδειξις τιμῆς, ἐκεῖνο συγγενείας. «Ἀκούσατέ μου τῆς πρὸς ὑμᾶς νῦν ἀπολογίας». Δὲν εἶπε· «Διδασκαλίαν», οὔτε «δημηγορίαν», ἀλλὰ «ἀπολογίαν» τοποθετεῖ τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τὴν θέσιν τοῦ παρακαλοῦντος.

«Ἀκούσαντες δὲ ὅτι τῇ Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ προσεφώνει αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον ἡσυχίαν». Βλέπεις πῶς τοὺς ἐκυρίευσεν τὸ ἐμὸ γλωσσῶν; διότι εἶχον κάποιον σεβασμὸν πρὸς τὴν γλῶσσαν ἐκείνην. Ἰδὲ καὶ πῶς προετοιμάζει τὴν ὁδὸν διὰ τοῦ λόγου, τοιοῦτρόπως ἀρχίζων καὶ λέγων· «Ἐγὼ μὲν εἰμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος, γεγεννημένος ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἀναθεραμμένος ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιήλ, πεπαιδευμένος δὲ κατὰ ἀκριβειαν τοῦ πατρῶου νόμου, ζηλωτῆς ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ, καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστε σήμερον». «Ἐγὼ μὲν εἰμι, λέγει, ἀνὴρ Ἰουδαῖος»· αὐτὸ ἰδιαίτερος ἀπὸ ἄλλων ἤθελε νὰ ἀκούσῃ, «Γεγεννημένος ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας». Διὰ νὰ μὴ νομίσουν πάλιν ὅτι εἶναι διαφορετικὸν τὸ γένος, προσέθεσε τὴν θρησκείαν.

6. Πράξ. 22, 1.

«Ἀνατεθραμμένους δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ». Δεικνύει τὴν πολλὴν του φροντίδα τὴν σχετικὴν μὲ τὴν λατρείαν, καθ' ἃν χρόνον θεοβίως καὶ ἀφοῦ ἐγκατέλειψεν τοιοῦτοῦ κόρους πατρίδα τόσο μακρὰν ἀπέχουσαν, ἐδῶ προετίμησε νὰ ἀνατραφῇ ἕνεκα τοῦ νόμου.

Πρόσεξε πῶς ἐξ ἀρχῆς ἐστρέφεται εἰς τὸν νόμον. Αὐτὰ δὲ τὰ λέγει ὅχι μόνον ἀπολογούμενος ἐνώπιον ἐκείνων, ἀλλὰ δεικνύων ὅτι ἐν ὀρθότητι πρὸς τὸ κήρυγμα ἀπὸ ἀνθρωπίνην ἐπιδίωξιν, ἀλλὰ ἀπὸ θεῖαν δύναμιν· διότι ἐνθάδε ἦτο δυνατόν νὰ μεταβληθῇ ἀμέσως αὐτὸς ὁ ὅποιος ἦτο τοιαυτοτρόπως ἀνατεθραμμένος· διότι ἐάν μὲν ἦτο κάποιος ἀπὸ τούτων πολλοῦς, φυσικὸν ἦτο αὐτὸ νὰ ὑπομισθοῦν, ἐάν δὲ κάποιος ἀπὸ αὐτούς οἱ ὅποιοι περισσότερον ἀπὸ ἄλλους εἶναι προσκεκολλημένοι εἰς τὸν νόμον, ἐν ἦτο φυσικὸν ἀπλῶς καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ σοφοῦ ἀνάγκη αὐτὸς νὰ ἀλλάξῃ.

Ἄλλὰ ἴσως θὰ εἴπῃ τις· «Τίποτε δὲν κάμνει (οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει) αὐτό, ὅτι δηλαδὴ ἐδῶ ἀνετράφη (καλλιεργήθη πνευματικῶς)· διότι τί, ἐάν εὐρέθης ἐδῶ διὰ ἐμπαιρικῶς λόγους ἢ διὰ κάποιαν ἀλλήν αἰτίαν;». Διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ, λοιπόν, ὅτι ἦτο διὰ τοῦτο, προσέθεσε· «Παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιήλ»· καὶ δὲν εἶπε μόνον «Παρὰ Γαμαλιήλ», ἀλλὰ «παρὰ τοὺς πόδας», δεικνύων τὴν ὑπομονήν, τὴν μετὰ ζήλου ἐπίδοσιν, τὴν φροντίδα διὰ τὴν ἀκράσιν, τὸν πολὺ σεβασμὸν πρὸς τὸν ἄνδρα.

«Πεπαιδευμένους κατὰ ἀκρίθειαν τοῦ πατρῶου νόμου». Ὅχι ἀπλῶς «νόμου», ἀλλὰ «τοῦ πατρῶου» προσθέτει, ἀποδεικνύων ὅτι ἦτο τοιοῦτος ἐξ ἀρχῆς, καὶ ὅτι δὲν ἐγνώριζε ἀπλῶς τὸν νόμον. Αὐτὰ δὲ φαίνεται ὅτι λέγονται ὅπερ ἐκείνων, ἦσαν δὲ κατ' ἐκείνων, ἐάν θεοβίως καὶ ἐνῶ τὸν ἐγνώρισεν τὸν ἄφρα.

Ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ προσθήσῃ πάλιν κάποιος· «Διὰ τί, λοιπόν, ἐάν μὲν γνωρίζῃς μὲ ἀκρίθειαν τὸν νόμον, δὲν τὸν ὑπερασπίζεσαι, οὕτε τὸν ἀγαπᾷς;». «Ζηλωτῆς, λέγει, ὑπάρχων»· δηλαδὴ, «ὅχι μόνον γνωρίζων, ἀλλὰ καὶ ἀφωσιωμένος πολὺ εἰς αὐτόν».

Ἔπειτα, ἐπειδὴ εἶπε δι' αὐτὸν μεγάλους ἐπαίνους, ἀνακοινῶναι τὸν ὑπόλοιπον λόγον, προσθέτῃ· «Καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστε σήμερον»· διότι δεικνύει ὅτι αὐτοὶ πράττουσιν ὅχι ἀπὸ ἀνθρώπινα κίνητρα, ἀλλὰ ἀπὸ θεῖαν ὁρμὴν. Λέγει δὲ αὐτό, ὑποχωρῶν εἰς αὐτούς, καὶ προκαταλαμβάνων τὴν γνώμην των, καὶ κυριεῶν (αὐτοῦς), εἰς ὅσα δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμίαν ἐλάτνη.

Ἔπειτα φέρει καὶ ἀποδείξεις, λέγων· «Ὅς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐβίωξα ἕως θανάτου, δεσμῶν καὶ παραδιδούς εἰς φυλακὰς ἀνδρας τε καὶ γυναῖκας, ὡς καὶ ἀρχιερεὺς μαρτυρεῖ μοι, καὶ πᾶν τὸ πρεσβύτεριον». Διὰ νὰ μὴ εἴπῃ τις· «Καὶ ἀπὸ ποῦ αὐτό εἶναι φανερόν;» φέρει ὡς μάρτυρας τὸν ἴδιον τὸν ἀρχιερέα καὶ τοὺς πρεσβυτέρους. Καὶ λέγει μὲν καταπρυθύνων· «Ζηλωτῆς ὑπάρχων καθὼς ὑμεῖς», δηλαδὴ, «ὅμοιος μὲ σᾶς», δεικνύει δὲ μὲ τὰ ἔργα, ὅτι ἦτο ἀνώτερος αὐτῶν· ἐδίωκε θεοβίως δὲν ἐζήτουν (εἶχον τὴν ἀξίωσιν) νὰ τοὺς συλλάθω, ἀλλὰ ἐζήγειρον καὶ τοὺς λερεῖς, καὶ εἰς ἄλλους τόπους μετέβαινον, καὶ δὲν ἐπαχώρουσιν μέχρι (τῆς συλήψεως) ἀνδρῶν, ὅπως σεις, ἀλλὰ καὶ γυναικῶν καὶ δένων πάντας καὶ ρίπτων αὐτούς εἰς φυλακὰς.

Ἀναμφισβήτητος ἡ μαρτυρία, ἀδικαιολόγητα τὰ τῶν Ἰουδαίων! Ἴδὲ πόσους φέρει ὡς μάρτυρας, τοὺς πρεσβυτέρους, τὸν ἀρχιερέα, τοὺς ἐδρισκομένους εἰς τὴν πόλιν.

β'. Πρόσεξε δὲ καὶ τὴν ἀπολογία του ὅτι δὲν εἶναι ἕνεκα θειλίας, ἀλλὰ περισσότερον ἕνεκα διδασκαλίας καὶ κατηχήσεως· διότι ἐάν δὲν ἦσαν σκληρό-

καρδοι οί άκροαταί, θά έβιδον προσοχήν εις τά λεγόμενα· διότι μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου τοὺς εἶχε μάρτυρας, τά ὑπόλοιπα δὲ χωρὶς μαρτυρίας.

«Παρ' ὧν καί ἐπιστολάς θεξάμενος, πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς εἰς Δαμασκὸν ἐπορευόμεν, ἄξων καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας δεδεμένους εἰς Ἱερουσαλήμ, ἵνα τιμωρηθῶσιν. Ἐγένετο δὲ πορευόμενός μοι καὶ ἐγγίζοντι τῇ Δαμασκῷ περὶ μεσημέριον ἐξαίφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιστραφάμαι φῶς ἰκανόν περὶ ἐμέ, ἔπεσόν τε εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ ἤκουον φωνῆς λεγούσης μοι· Σαούλ, Σαούλ, τί με διώκεις; Ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην· Τίς εἶ, Κύριε; Εἶπέ τε πρὸς με· Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς Ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις. Ἰδιαιτέρως μὲν, λοιπόν, καὶ αὐτὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀξία ἐμπιστοσύνης ἐξ αἰτίας ὅσων προηγήθησαν· διότι δὲν θά ἦτο δυνατόν νὰ ἀλλάξῃ. Τί λοιπόν, ἔάν ὑπερηφανεύεται; λέγει Οὐδόλλωσ. Διατί, λοιπόν, ἐγκατέλειψε ἐξαφνικῶς τόσον ζῆλον; εἶπέ μοι. Ἀναμένων τιμῆν; Καὶ ὅμως τά ἀντίθετα ὑπέφερον μήπως ἄνεσιν; Οὐτε αὐτὸ ἄλλὰ τί ἄλλο; Ἄλλὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὐρωμεν κάτι ἀπὸ σκέψεις. Αὐτὰ, λοιπόν, ἐφοῦ ἄφησε εἰς αὐτοὺς νὰ συγκεντρώσουν, διηγείται τὰ γεγονότα.

«Ἐγγίζοντι μοι, λέγει, τῇ Δαμασκῷ περὶ μεσημέριον ἐξαίφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιστραφάμαι φῶς ἰκανόν περὶ ἐμέ, ἔπεσόν τε εἰς τὸ ἔδαφος». Ἴδὲ πόσον τὸ μέγεθος τοῦ φωτός. Καὶ ὅτι δὲν ὑπερηφανεύομαι, μαρτυροῦν οἱ συνοδοιπόροι, οἱ οδηγούντες, ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι εἶδον τὸ φῶς.

«Οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες τὸ μὲν φῶς θεάσαντο, καὶ ἐμφοβοὶ ἐγένοντο, τὴν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι». Νὰ μὴ ἐκπλαγῆς, ἐπειδὴ ἐδῶ μὲν λέγει τοιοῦτοτρόπως, εἰς ἄλλο δὲ σημεῖον λέγει ὅτι «εἰστήκεισαν τὴν μὲν φωνὴν ἀκούοντες, μὴδένα δὲ θεωροῦν-

τες»⁷. Δὲν εἶναι αὐτὸ ἀντίθετον· διότι δύο ἦσαν αἱ φωναί, τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Κυρίου· ἐκεῖ, λοιπόν, λέγει τὴν φωνὴν τοῦ Παύλου, ἐδῶ δὲ καὶ προσέθεσεν, εἰπὼν «τὴν φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι». Ἐπομένως τὸ «μὴδένα θεωροῦντες»⁸, δηλώνει ὅχι τὸ ὅτι δὲν εἶδον, ἀλλὰ τὸ ὅτι δὲν ἤκουσαν· διότι δὲν εἶπεν ὅτι δὲν εἶδον τὸ φῶς, ἀλλὰ «μὴδένα θεωροῦντες εἰστήκεισαν»⁹· δηλαδὴ «μὴδένα θεωροῦντες λαλοῦντα» (χωρὶς νὰ βλέπουν κάποιον νὰ ὁμιλῇ).

Εὐλόγως δὲ αὐτὸ συνέθη· διότι ἔπρεπε αὐτὸς νὰ ἀξιωθῇ ἐκείνης τῆς φωνῆς· διότι ἔν καὶ ἐκεῖνοι ἤκουον δὲν θά ἦτο τόσον μέγα τὸ θαῦμα. Ἐπειδὴ, λοιπόν, οἱ νοθρότεροι πείθονται περισσότερο μὲ τὴν θέαν, δι' αὐτὸ καὶ ἐκεῖνοι εἶδον μόνον τὸ φῶς, τὸ ὅποιον ἦτο ἰκανόν νὰ τοὺς πείσῃ· διὰ τοῦτο καὶ καταλαμβάνονται ἀπὸ φόβου. Ἄλλωστε δὲν εἰργάσθη τὸ φῶς τόσον δι' αὐτοὺς, ὅσον δι' αὐτὸν καθ' ὅσον τοῦ ἐβλαψε τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀφοῦ ἔδωσεν εἰς ἐκεῖνους τὴν εὐκαιρίαν νὰ φωτισθοῦν, ἔάν θεασάσθαι ἤθελον, ἀπὸ ὅσα συνέβαινον εἰς αὐτόν. Μαῦ φαίνεται, λοιπόν, ὅτι ἐκεῖνοι δὲν ἐπίστευσαν κατ' οἰκονομίαν, ὥστε νὰ εἶναι ἀξιόπιστοι μάρτυρες.

«Εἶπέ τε, λέγει, πρὸς ἐμέ· Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις». Ὁρθῶς καὶ ἡ πόλις εὐρίσκειται πλησίον (τοῦ ἀνάματος), διὰ τὰ τὸν ἀναγνωρίσουν αὐτοί. Καὶ οἱ Ἀπόστολοι τοιοῦτοτρόπως ἔλεγον «Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ». Ἴδὲ καὶ αὐτὸς μαρτυρεῖ ὅτι ἐβιώκετο.

7. Πράξ. β. 7

8. Αὐτῶσ

9. Αὐτῶσ

«Οἱ δὲ αὖν ἔμοι ὄντες τὸ μὲν φῶς ἔθεάσαντο, καὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, τὴν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι. Εἶπον δέ· Τί ποιήσω, Κύριε; Ὁ δὲ Κύριος εἶπε πρὸς με· Ἀναστάς πορεύου εἰς Δαμασκόν, καὶ κεί σοι λαληθήσεται τί σε δεῖ ποιῆσαι. Ἔς δὲ οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτός ἐκείνου, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συνόντων μοι, ἦλθον εἰς Δαμασκόν. Ἀνανίας δὲ τις, ἀνὴρ εὐλαθῆς κατὰ τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν ἐν Δαμασκῷ Ἰουδαίων, ἐλθὼν πρὸς με καὶ ἐπιστάς, εἶπέ μοι· Σαοὺλ ἀδελφέ, ἀνέθελεψον. Κἀγὼ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέθελα εἰς αὐτόν».

«Ἐἰσελθε, λέγει, εἰς τὴν πόλιν, καὶ κεί σοι λαληθήσεται τί σε δεῖ ποιῆσαι». Ἰδοὺ πόλιν ἄλλος μάρτυς. Καὶ ἰδὲ πῶς τὸν καθιστᾷ ἀξιόπιστον. ἘἈνανίας δὲ τις, λέγει, ἀνὴρ εὐλαθῆς κατὰ τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν Ἰουδαίων, εἰσελθὼν πρὸς με καὶ ἐπιστάς, εἶπέ μοι· Ἀνέθελεψον. Τοιοῦτοτρόπως τίποτε δὲν εἶναι ξένον. Κἀγὼ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέθελας».

Ἐπειτα ἡ μαρτυρία ἀπὸ τὰ γεγονότα. Καὶ ἰδὲ ὅτι αὐτὴ συντίθεται ἀπὸ προσώπων καὶ πράγματα, ἀπὸ πρόσωπα καὶ φιλικὰ καὶ ξένα. Πρόσωπα εἶναι οἱ ἱερεῖς, οἱ πρεσβύτεροι, οἱ συνοδοιπόροι· τὰ πράγματα δὲ αἱ πράξεις, δὲ αἱ ἐπαθεῖ· καὶ τὰ πράγματα μαρτυροῦν εἰς τὰ γεγονότα ὅχι μόνον τὰ πρόσωπα.

Ἡ καὶ διαφορετικῶς ἕνεος ἦτο ὁ Ἀνανίας· Ἐπειτα τὸ ἴδιον τὸ γεγονός, δηλαδή ἡ ἀνάγκη τῆς ὁράσεως· Ἐπειτα ἡ μεγάλη προφητεία. Ὁ δὲ εἶπε (λέγει)· Ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προεχειρίσατό σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἰδεῖν τὸν δίκαιον. Ὁρθῶς εἶπε· Ἐτῶν πατέρων, διὰ τὸ δεῖξαι ὅτι αὐτοὶ δὲν εἶναι Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ ξένοι πρὸς τὸν νόμον, καὶ ὅτι ἐνεργοῦν ἀπὸ φθόνου ὅχι ἀπὸ ζήλου. Ἐγνῶναι, φησί, τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἰδεῖν τὸν δίκαιον. Ἐπομένως αὐτὸ ἦτο θέλημά του.

Ἰδὲ πῶς γίνεται διδασκαλία εἰς τὸπον διηγῆσεως. Ἐκαὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ὅτι εἶση μάρτυς αὐτοῦ πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὡν ἐώρακας καὶ ἤκουσας».

Ἐκαὶ ἰδεῖν, λέγει, τὸν δίκαιον· κατὰ πρῶτον λέγει αὐτό. Ἐάν δὲ εἶναι δίκαιος, αὐτοὶ εἶναι ὑπεύθυνοι. Ἐκαὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. Ἰδὲ πῶς ἐξυμῶναι τὸ γεγονός. ἘὍτι εἶση, λέγει, μάρτυς αὐτοῦ. Ἐπομένως δι' αὐτὸ δὲν θὰ προδώσῃς τὸ θέλημα καὶ τὴν ἀκρόασιν, καὶ ὅσων ἔχεις ἰδεῖ καὶ ὅσων ἤκουσας μεῖς κάθε μίαν ἐκ τῶν αἰσθήσεων τὸν διαβεβαιῶναι. Ἐκαὶ νῦν τί μέλλεις; Ἀναστάς θάπτισαι, καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἀμαρτίας σου, ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα αὐτοῦ».

γ'. Ἐδὲ μέγα πρᾶγμα εἶπεν· διότι δὲν εἶπεν· Ἐλθὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ θασπίσου, ἀλλ' ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Αὐτὸ δὲ εἶναι χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀποδεικνύοντος ὅτι αὐτὸς εἶναι Θεός· διότι δὲν εἶναι δυνατόν κάποιον ἄλλον νὰ ἐπικαλεσθῇ, παρὰ τὸν Θεόν.

Ἐπειτα μεῖς ὅσα λέγει δεικνύει ὅτι καὶ ὁ ἴδιος δὲν ἠναγκάσθη. Ὁ δὲ Κύριος εἶπε πρὸς με· Πορεύου εἰς Δαμασκόν, καὶ κεί σοι λαληθήσεται τί σε δεῖ ποιῆσαι. Τίποτε δὲν εἶναι χωρὶς μαρτυρίαν, ἀλλὰ φέρει τὴν μαρτυρίαν ὅλης τῆς πόλεως, ἡ ὅποια θεθαίως τὸν εἶδε νὰ ὀδηγῆται τυφλός.

Ἰδὲ δὲ ὅτι καὶ ἡ προφητεία ἐξεπληρώθη, τὴν ὁποῖον ἤκουσεν, ὅτι θὰ εἶναι αὐτὸς μάρτυς τοῦ Κυρίου· διότι πραγματικῶς ἔγινε μάρτυς αὐτοῦ, καὶ μάρτυς ὅπως πρέπει, καὶ μεῖς ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἔπραξε, καὶ μεῖς ἐκεῖνα τὰ ὅποια εἶπε.

Τοιοῦτοι μάρτυρες πρέπει νὰ εἴμεθα καὶ ἡμεῖς, καὶ νὰ μὴ προδιδῶμεν ἐκεῖνα τὰ ὅποια μᾶς ἐνεπιστεύθη ὁ Θεός· δὲν λέγω μόνον διὰ τὰς διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ

διὰ τὸν τρόπον ζωῆς. Διότι παρατήρησε ὅτι εἶδεν, ὅτι ἤκουσε, μαρτυρεῖ (ὁ Παῦλος) εἰς ἅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τίποτε δὲν τὸν ἐμπόδισε. Καὶ ἡμεῖς ἤκούσαμεν ὅτι ὑπάρχει ἀνάστασις καὶ ἀπειρα ἀγαθὰ, εἶναι χρέος μας, λοιπόν, νὰ ὁμολογήσωμεν εἰς ἅλους τοὺς ἀνθρώπους.

Καὶ θεοαίως ὁμολογοῦμεν, λέγει, καὶ πιστεύομεν. Πῶς, ἔφ' ὅσον πράττομεν τὰ ἀντίθετα; Εἰπέ μου, λοιπόν. «Ἐάν κάποιος ἀνίσταζε τὸν ἑαυτὸν τοῦ Χριστιανόν, ἔπειτα ἀπομακρυνθεὶς ἐσκέπτετο τὰ Ἰουδαϊκά, ἀρὰ γὰρ θὰ ἦτο ἀρκετὴ ἡ ὁμολογία αὐτῆ;». Οὐδὲν ὡς; διότι ἀπὸ τὰς πράξεις θὰ ἐξήτουν τὴν ὁμολογίαν. Τοιοῦτοτρόπως, λοιπόν, καὶ ἡμεῖς, ἐάν λέγωμεν ὅτι ὑπάρχει ἀνάστασις καὶ ἀπειρα ἀγαθὰ, ἔπειτα περιφρονῶμεν αὐτὰ, καὶ προτιμῶμεν τὰ ἐβδῶ, ποῖος θὰ μᾶς πιστεύσῃ; διότι οὐκ ἐκεῖνα τὰ ὅποια λέγωμεν, ἀλλὰ ἐκεῖνα τὰ ὅποια πράττομεν προσέχουν ἅλοι ἀνεξαρέτως.

«Μάρτυς ἔσθι, λέγει, πρὸς πάντας ἀνθρώπους», ὅχι μόνον πρὸς τὸ φιλικὸν περιβάλλον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἀπίστους; διότι οἱ μάρτυρες τοιοῦτοτρόπως εἶναι, δηλαδὴ πεθῶν οὐκ ἐκείνους οἱ ὅποιοι γνωρίζουν, ἀλλὰ ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἀγνοοῦν.

Ἄς γίνωμε μάρτυρες ἄλλοι ἐμπιστοσύνης. Πῶς δὲ θὰ γίνωμεν ἀξιόπιστοι; Ἀπὸ τὸν τρόπον ζωῆς. Ἐπειθένητο εἰς ἐκεῖνον οἱ Ἰουδαῖοι ἐπιτίθενται εἰς ἡμᾶς τὰ πάθη, τὰ ὅποια προτρέπουν νὰ ἀπικηρῶμεν τὴν ὁμολογίαν. Ἀλλὰ ἄς μὴ πειθώμεθα εἰμεθα μάρτυρες οἱ ὅποιοι ἐστάλημεν ἀπὸ τὸν Θεόν.

Διατυπώνεται ἀπὸ μερικὸς ἀνθρώπου ἡ κρίσις ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι Θεός· μᾶς ἔστειλε διὰ νὰ ὁμολογήσωμεν δι' αὐτόν. Ἄς ὁμολογήσωμεν καὶ ἄς πείσωμεν τοὺς κρινόντας· ἂν δὲν ὁμολογήσωμεν, εἰμεθα ὁπεύθου-

νοὶ καὶ διὰ τὴν πλάνην ἐκείνων. Ἐάν δὲ εἰς τὸ δικαστήριον, ἔπου (κρίνονται) θωτικά πράγματα, δὲν θὰ ἐδέχτο κάποιος μάρτυρα, ὁ ὅποιος εἶναι πλήρης κακῶν, πολὺ περισσότερον ἐβδῶ, ἔπου ἢ ἐξέτασις εἶναι διὰ τοιοῦτου εἴδους πράγματα.

Ἡμεῖς λέγομεν ὅτι ἤκούσαμε τὸν Χριστόν, καὶ ἐπιπιστεύομεν εἰς ὅσα ὁπεσχέθη· ἐκεῖνοι λέγουν «Δείξατε αὐτὸ διὰ τῶν ἔργων διότι ὁ τρόπος τῆς ζωῆς σας μαρτυρεῖ τὰ ἀντίθετα, ὅτι δηλαδὴ δὲν πιστεύετε». Τοὺς κερθίζοντας χρήματα, τοὺς ἀρπαγας, τοὺς πλεονέκτας θέλετε νὰ ἴδωμεν; ἐκείνους οἱ ὅποιοι πενθοῦν, οἱ ὅποιοι θρηνοῦν, οἱ ὅποιοι οἰκοδομοῦν, οἱ ὅποιοι τὰ πάντα ἐπιχειροῦν, ὡς νὰ πρόκειται νὰ μὴ ἀποθάνουν; Ἐάν, λοιπόν, δὲν πιστεύετε ὅτι θὰ ἀποθάνετε, πρᾶγμα τόσον ἐμφανὲς καὶ γνωστόν, πῶς θὰ σᾶς πιστεύωσιν ὅταν βιδεταὶ μαρτυρίαν (ἄνευ ἔργων); διότι ὑπάρχουν, ὑπάρχουν πολλοὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι τοιοῦτοτρόπως συμπεριφέρονται, ὡς νὰ πρόκειται νὰ μὴ ἀποθάνουν διότι ὅταν ἀρχίζουν νὰ οἰκοδομοῦν καὶ νὰ κολλεργοῦν τὴν γῆν εἰς θεοῦ γῆρας, τότε θὰ σκεφθοῦν τὸν θάνατον;

Δὲν εἶναι μικρὰ ἡ τιμωρία δι' ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι ἐκλήθημεν μὲν εἰς ὁμολογίαν, δὲν ἠδυνήθημεν δὲ νὰ μαρτυρήσωμεν ὅσα εἴδομεν. Εἶδομεν καὶ ἡμεῖς μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοὺς ἀγγέλους καὶ εὐκρινέστερον ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὅποιοι εἶδον (τὸ φῶς μετὰ τοῦ Παύλου), ἐπομένως ἄς ὁμολογήσωμεν διὰ τὸν Χριστόν διότι δὲν εἶναι θεοαίως μόνον ἐκεῖνοι μάρτυρες, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς. Δι' αὐτὸ ἐκεῖνοι ὀνομάζονται μάρτυρες, διότι, ἐνῶ διατάσσονται νὰ ἀρηθθοῦν, ὑπομένουν τὰ πάντα, διὰ νὰ εἴπουν τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡμεῖς, ὅταν διατασσώμεθα ἀπὸ τὰ πάθη νὰ ἀπαρηθῶμεν, ἄς μὴ νικώμεθα.

Ὁ πλοῦτος λέγει· «Εἰπέ ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι Χρι-

στός μή, λοιπόν, οὐ τὸν ὑπακούεις ὡς Θεόν, ἀλλὰ περιφρόνησε τὰς ἐντολάς σου». Αἱ πονηραὶ ἐπιθυμίαι τὸ ἴδιον λέγουσι ἀλλὰ οὐ μὴ παρασυρῆς, ἀλλὰ στάσου μὲ γενναϊότητα, διὰ τὰ μὴ λαχθῆ καὶ δι' ἡμᾶς· «Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνούονται»¹⁰· διότι αὐτὸ δὲν εἶναι γνώρισμα μαρτύρων, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετον.

Καὶ τὸ νὰ ἀρνηθῶν ἄλλοι μὲν, δὲν εἶναι ἄξιον ἀπορίας, τὸ νὰ γίνωμεν δὲ ἡμεῖς ἀρνηταί, οἱ ὅποιοι ἐκλήθημεν νὰ μαρτυρήσωμεν, εἶναι θαρρὸ καὶ δυσάρεστον· αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν βλάπτει τὰ ἴδικά μας. «Εἰς μαρτύριον αὐτοῖς ἀποθῆσεται»¹¹, λέγει, ἀλλὰ, ὅταν δὲν ἀποχωρήσωμεν, ὅταν μείνωμεν σταθεροί· Ἐάν θιοι ἠθέλωμεν νὰ μαρτυρήσωμεν διὰ τὸν Χριστόν, ταχέως θὰ ἐπειθαίμε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἔθνικοὺς.

δ'. Σημαντικὸν πρᾶγμα ὁ ἐνάρετος βίος, ἀγαπητοί· καὶ ἂν εἶναι κάποιος πολὺ ἐπιθετικὸς, καὶ ἂν φανερώς δὲν κατηγορῆ ἐξ αἰτίας τῆς διδασκαλίας, ὅμως κρυφίως (ἐνδομύχως) ἀποδοκιμάζει, ὅμως θὰ εἴπῃ ἐπαινετικά, ὅμως θὰ θαυμάσῃ. Καὶ ἀπὸ ποῦ, λέγει, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ὁ βίος ἀριστος; Ἀπὸ οὐδὲν ἄλλο παρὰ ἀπὸ θεῖαν ἐνέργειαν.

Τί, λοιπόν (θὰ εἰπώμεν), ὅταν καὶ οἱ ἔθνικοι εἶναι τοιοῦτοι (ἔχουν βίον ἀριστον); Ἐκεῖνοι ἐάν θεοβίως ὑπάρχουν τοιοῦτοι, ἄλλοι μὲν (ἔχουν βίον ἀριστον) ἐκ φύσεως, ἄλλοι δὲ ἀπὸ ματαιοδοξίαν.

Θέλεις νὰ μάθῃς πόση εἶναι ἡ λαμπρότης τοῦ θείου, πόσην πειθῶ ἔχει; Πολλοὶ ἐκ τῶν αἱρετικῶν τοιοῦτοτρόπως ἐνίκησαν, καὶ ἂν καὶ αἱ διδασκαλαὶ των ἦσαν ἐσφαλμέναι, οἱ πολλοὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐξ αἰτί-

ας τοῦ σεβασμοῦ διὰ τὸν θίον δὲν ἠρένησαν πλέον τὴν διδασκαλίαν, ἄλλοι δὲ ἂν καὶ τοὺς κατηγορήσαν διὰ τὴν διδασκαλίαν, τοὺς ἐσεβάσθησαν διὰ τὸν θίον· οὐχὶ ὀρθῶς μὲν, πλὴν ὅμως αὐτὸ ἔπαθον. Αὐτὸ ἐδυσφήμησε τὰ ἄγια τῆς πίστεώς μας, αὐτὸ ἀνέτρεψε τὰ πάντα, δηλαδὴ τὸ νὰ μὴ ὑπάρχῃ οὐδεὶς ἔπαινος τοῦ θίου εἰς οὐδένα, αὐτὸ βλάπτει τὴν πίστιν.

Λέγομεν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, καὶ ἄπειρα ἄλλα παρουσιάζομε, μετὰ τῶν ἄλλων δὲ καὶ αὐτὸ, ὅτι δηλαδὴ ἔπεισεν ὄλους γενικῶς νὰ διάγουν σωστὸν βίον· ἀλλὰ αὐτὸ συμβαίνει εἰς ὀλίγους. Βλάπτει τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀναστάσεως ἢ αἰσχροῦ τοῦ θίου, τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, τὴν περὶ κρίσεως καὶ πολλὰ ἄλλα προκαλεῖ, τὴν μοῖραν, τὴν ἀνάγκην, τὴν ἀπρονοήσιαν. Διότι ἡ ψυχὴ, θυσιθεῖσα εἰς πολλὰ κακά, προσπαθεῖ νὰ ἐφευρίσκῃ διὰ τὸν ἑαυτὸν τῆς αὐτῆς ὡσάν μερικὰς παρηγορίας, διὰ νὰ μὴ λυπηταί, ἐπειδὴ σκέπτεται ὅτι ὑπάρχει κρίσις, καὶ ὅτι εἰς ἡμᾶς καταλογίζονται τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας.

Ἄπειρα κακὰ δημιουργεῖ ὁ βίος, κάμνει τοὺς ἀνθρώπους θηρία, καὶ περισσότερο ἀπερικοπέτους ἀπὸ τὰ θηρία· διότι ὅσα ἀκριβῶς ὑπάρχουν εἰς κάθε φύσιν τῶν θηρίων, αὐτὰ πολλὰκις συνεκέντρωσε εἰς ἓνα ἄνθρωπον, καὶ τὸ πᾶν κατέστρεψε. Διὰ τοῦτο εἰσηγάγε ὁ διάβολος τὸ πεπρωμένον, διὰ τοῦτο εἶπεν ὅτι ὁ κομος εἶναι ἀνευ προνοίας, διὰ τοῦτο ὅτι ὑπάρχουν καλοὶ ἐκ φύσεως χαρακτήρες καὶ φαῦλοι, διὰ τοῦτο παραγγέλλει ὅτι τὸ κακὸν εἶναι ἀνευ ἀρχῆς καὶ ὁλικόν, διὰ τοῦτο πράττει τὰ πάντα, διὰ νὰ ἐπιφέρῃ φθορὰν εἰς τὸν βίον μας· διότι οὔτε ἀπὸ ἐσφαλμένας διδασκαλίας εἶναι δυνατόν νὰ ἐκφύγῃ (νὰ ἐπανέλθῃ). ὅταν εἶναι κάποιος τοιοῦτου θίου (διεφθαρμένου), οὔτε νὰ παρα-

10. Πρ. 1. 16.

11. Ἀουκ. 21. 13.

μείνη εις τὴν ὀρθὴν πίστιν, ἀλλὰ ἀπὸ ἀνάγκην πολλὴν εἶναι δυνατόν αὐτὰ καὶ τὰ ἀποδεχθῆναι διότι ἐγὼ θεοβαίως δὲν νομίζω ὅτι εὐρίσκεται τοχέως κάποιος ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὅποιοι δὲν ζοῦν ὀρθῶς, ὁ ὅποιος καὶ μὴ σκέπτεται ἀπειρα διαβολικά, ὅτι ὑπάρχει αὐτόματος γένησις, ὅτι τυχαίως δδηγούνται τὰ πράγματα, ὅτι τὰ πάντα κυβερνῶνται ἀτάκτως καὶ συγκεχυμένως.

Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, ἄς ἐνδιαφερόμεθα διὰ θεῖον καλόν, μὲ ἀποτέλεσμα καὶ μὴ ἀποδεχόμεθα διδασκαλίας κακὰς. Ὁ Κἀν ἐπιωρήθη καὶ στενάχθη καὶ κατέχευται ἀπὸ φόβου. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ πονηροὶ καὶ ἐκείνοι οἱ ὅποιοι ἔχουν συνειθῆσιν τῶν πολλῶν κακῶν· πολλάκις ἐκτινάσσονται ἀπὸ τὸν ὕπνον, πλήρεις θορύβου εἶναι αἱ σκέψεις τῶν, τεταραγμένοι οἱ ὀφθαλμοί, τὰ πάντα εἶναι πλήρη ὑποψίας, τὰ κῶστα ἐπιφέρουν κατὰπληξιν, πλήρης ἡ ψυχὴ τῶν ἀπὸ φοβερὰν ἀναμονήν, ἀπὸ δειλίαν, συσπειρωμένη ἀπὸ φόβου καὶ τρόμου, γίνεται νωθρά. Τίποτα δὲν εἶναι δυνατόν καὶ γίνῃ περισσότερο μαλθακὸν ἀπὸ τοιαύτην ψυχὴν, τίποτε περισσότερο μαρὸν. Ὅπως ἀκριβῶς οἱ παράφρονες εἶναι ἐκτὸς ἑαυτῶν, τοιοῦτότρόπως καὶ ἡ τοιοῦτου εἶδους ψυχὴ εἶναι ἐκτὸς ἑαυτῆς.

Πότε, λοιπόν, αὐτὴ θὰ ἔλθῃ εἰς συναίσθησιν, ὅταν ἔχη τὴν ἀναταραχὴν, ἡ ὅποια εὐχάριστος εἶναι, ἀφοῦ ἀπολαύσῃ γαλήνην καὶ ἡρεμίαν, καὶ ἡμπαρέση καὶ ἀναγνωρίσῃ τὴν τιμητικὴν τῆς καταγωγῆς; Ὅταν δὲ τὰ πάντα τὴν φοβίζου καὶ τὴν θορυβοῦν, καὶ θναιρα, καὶ λόγια, καὶ μορφαί, καὶ ὑποψαί μόνον, πότε θὰ δυνηθῆ καὶ ἴδῃ τὸν ἑαυτὸν τῆς, ἐὰν εἶναι τοιοῦτοτρόπως ταραγμένη καὶ θορυθημένη;

Ἄς λύσωμε, λοιπόν, τὸν φόβου τῆς, ἄς θραύσωμε τὰ δεσμά διότι ἐὰν δὲν ὑπῆρχε κόλασις, αὐτὰ ἀπὸ ποίαν κόλασιν δὲν εἶναι χειρότερα, καὶ ζῆ θηλασθῆ πάν-

τοτε μὲ φόβου, καὶ μὴ ἔχη ποτὲ θάρρος, καὶ μὴ χαλαρῶνῃ ποτὲ;

Αὐτὰ, λοιπόν, δια ἀφοῦ γνωρίζομεν ἀκριβῶς, ἄς γαληνεύωμεν, καὶ ἄς φροντίζομε διὰ τὴν ἀρετὴν, διὰ καὶ διέλθωμεν ἀμέμπτως τὴν παρούσαν ζωὴν, κατέχοντες ὀρθὴν διδασκαλίαν καὶ σωστὸν βίον, καὶ καὶ ἡμπορέσωμεν καὶ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ἔχει ὑποσχεθῆ εἰς τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν, μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοστροφίαν τοῦ Μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, μετὰ τοῦ ὅποιου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἁγίον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δόξαμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Μ Η' (48)

(Πράξ. 22, 17-20, 23, 1-5).

Ἐγένετο δὲ μοι, ὑποστρέψαντα εἰς Ἱερουσαλήμ, προσευχομένου μου ἐν τῷ Ἱερῷ, γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει, καὶ ἰδεῖν λέγοντά μοι αὐτόν Σαβῶν, καὶ ἔειπε ἐν ἀρχῇ εἰς Ἱερουσαλήμ, εἰς τὸ παραδέξασθαι σου τὴν μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ. Καὶ γὰρ εἶπον Κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ θέρων κατὰ τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπὶ σέ· καὶ ὅτε ἐξῆρχετο τὸ αἷμα Στεφάνου τοῦ μάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἑρπύτης καὶ συνεδικτὸν τῷ ἀνακρίσει αὐτοῦ, φυλάσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀνακρίνωντων αὐτόν.

α'. Παρατήρησε πώς ώθει τον εαυτόν του μέσα εις τούς κινδύνους διότι προσθέτει: «Ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι εἰς Ἱερουσαλήμ» δηλαδή, «ἦλθον πάλιν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ δράμα». «Καὶ προσευχομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ, γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει, καὶ ἰδεῖν λέγοντά μοι: Σπεύσον, καὶ ἔξελθε ἐν τάχει, διότι οὐ παραδέξονται σου τὴν μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ». Ἰδὲ, οὐτε αὐτὸ εἶναι χωρὶς μαρτυρίαν, ἀλλὰ ἡ μαρτυρία προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα. Εἶπεν ὅτι «οὐ δέξονται σου τὴν μαρτυρίαν», καὶ δὲν τὴν ἐδέχθησαν καὶ θεσβαίως ἀπὸ τούτους ὑπολογισμοὺς ἔπρεπε νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ὅπωςδήποτε θὰ τὴν δεχθῶν «ἐγὼ γὰρ ἤμην ὁ φυλακίζων καὶ δέρων», λέγει. Ἐπομένως δι' αὐτὸ ἔπρεπε αὐτὸ νὰ δεχθῶν τὴν μαρτυρίαν, καὶ ὅμως δὲν τὴν ἐδέχθησαν διὰ τοῦτο καὶ πληροφορεῖται αὐτὸ εἰς τὴν ἔκστασιν, ὅτι δηλαδὴ δὲν θὰ παραδεχθῶν τὴν μαρτυρίαν. Ἐβῶ θύο πράγματα συνθέτει (δι' ὧν λέγει) καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀπολογία εἰς αὐτοῦς (δι' αὐτά), (διότι παραλόγως καὶ ἀδικαιολογητῶς τὸν ἐδίωκον), καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς ἦτο Θεός, ἐπειδὴ προφητεύει τὰ ἐκτὸς ἀναμονῆς, καὶ ἐπειδὴ δὲν βλέπει εἰς αὐτὰ τὰ ὅποια ἔγινον, ἀλλὰ ἐπειδὴ προγνωρίζει τὰ μέλλοντα. Πῶς, λοιπόν, λέγει: «Ἐνώπιον ἔθνῶν καὶ βασιλέων οἶδόν τε Ἰσραὴλ βαστάσει τὸ ὄνομά μου»². «Θὰ κρατήσῃ», εἶπεν, δὲν θὰ πείσῃ ὅπωςδήποτε: ἄλλως τε οἱ Ἰουδαῖοι εἰς ἄλλα μέρη μὲν ἐπέιθοντο, ἐδῶ δὲ ὄχι. Ἐβῶ ὅπου ἰδιαίτερος ἔπρεπε νὰ πεισθῶν, ἐπειδὴ ἐγνώριζον τὴν προηγουμένην ἀγωνιστικότητά του, ἐδῶ δὲν ἐπέιθοντο.

«Καὶ ὅτε ἐξεχέιτο τὸ αἷμα Στεφάνου τοῦ μάρτυ-

ρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἐφεστὸς καὶ συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ». Ἰδὲ παῦ πάλιν καταλήγει ὁ λόγος, εἰς τὸ δύσκολον κεφάλαιον διότι δεικνύει ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ παρακινῶν, καὶ ὄχι μόνον ὁ παρακινῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ φονεύων μὲ πολλὰς χεῖρας τὸν Στέφανον. Τούτους ὑπενόμισε φοβερόν φόνον. Τότε, λοιπόν, ἰδιαίτερος δὲν τὸ ἠνέχθησαν ἐπειδὴ αὐτὸ τούτους ἤλεγχε: καὶ πλέον ἐξεπληροῦτο ἡ προφητεία.

Πολύς, λοιπόν, ὁ ζῆλος, καὶ μεγάλη ἡ κατηγορία, καὶ οἱ μάρτυρες τῆς ἀληθείας τοῦ Χριστοῦ μετὰ θάρρους ὁμιλοῦντες. Ἀλλὰ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἠνέχθησαν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἀκούσῶν ἄλλῃ τὴν ὁμιλίαν, ἀλλὰ τυροποληθέντες πολὺ ἀπὸ τὸν θυμὸν ἐκραυγάζον.

«Καὶ εἶπε πρὸς μεῖ Πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἀποστελῶ σε. Ἦκουσεν δὲ αὐτοῦ ἄχρι τοῦ λόγου τούτου, καὶ ἐπήραν τὴν φωνὴν αὐτῶν, λέγοντες: Ἄρρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον: οὐ γὰρ καθήκον αὐτὸν εἶναι. Κραζόντων δὲ αὐτῶν καὶ ριπτόντων τὰ ἱμάτια, καὶ κωνιορτὸν ἐσθλόντων εἰς τὸν ἄερα, ἐκέλευσεν ὁ χιλιάρχος εἰσαγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν, εἰπὼν μάστιγι ἀνετάξασθαι αὐτόν, ἵνα γινῶ δι' ἣν αἰτίαν οὕτω κατεβῶν αὐτοῦ». Καὶ ὁ χιλιάρχος ἔπρεπε νὰ ἐξετάσῃ ἂν αὐτὰ εἶχον τοιοῦτρόπως, ἢ καὶ ἐκεῖνοι οἱ Ἰβιοι. Ἀδύτος δὲ, χωρὶς νὰ πράξῃ τίποτε περισσώτερον, διατάσσει νὰ τὸν ἀνακρίνῶν μὲ μαστίγῳσιν ἐκέλευσε γὰρ αὐτόν, λέγει, εἰσαγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολήν, εἰπὼν μάστιγι ἀνετάξασθαι αὐτόν, ἵνα γινῶ δι' ἣν αἰτίαν οὕτω κατεβῶν αὐτοῦ.

Καὶ θεσβαίως ἔπρεπε νὰ πληροφορηθῇ ἀπὸ ἐκεῖνους οἱ ὅποιοι ἐκραυγάζον ἐναντίον του, καὶ νὰ ἐρωτήσῃ ἂν ἦσαν ἀντίθετοι εἰς κάτι ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν ἀλλὰ μόνον χρησιμοποιοῖ τὴν δυνάμιν του, καὶ πράττει πρὸς χάριν ἐκεῖνων διότι δὲν ἐπεδίωκεν αὐτό, πῶς

2. Πράξ. θ, 15.

θά πράξη δηλαδή κάτι δικαίως, αλλά πώς θά σταματήσει την όργην εκείνων, ή όποια ήτο άδικος.

«Ός δέ προσέτεινον αυτόν τοίς Ιμαίοις, ειπε προς τόν έστώτα έκατόνταρχον ό Παύλος· Εί άνθρωπον Ρωμαίων και άκατάκριτον έξεστιν ύμιν μαστίζειν;». Δέν έφεύθη ό Παύλος, μή γένοιτο! όταν άνόμασε τόν έαυτόν του Ρωμαίων (διότι ήτο Ρωμαίος πολίτης) διά τούτο και ό χιλίαρχος φόβεται, μόλις τό ήκουσε. Και διά ποιόν λόγον, λέγει, έφοθή; «Αν διά τίποτα άλλο δέν έφοθή, αλλά διά να μή συλληθής και τιμωρηθής περισσότερον.

Και ιδέ, δέν λέγει μόνον, άλλ' «εί έξεστιν ύμιν;». Δύο τά άδικήματα, διότι μαστιγώνεται και αναπολόγητος, και ένφ ήτο Ρωμαίος.

Τότε αυτό τό είχαν μεγάλο προνόμιον αυτοί οι όποιοί είχαν τό δικαίωμα να άνομάζονται τοιουτρόπως και δέν τό έπετύγχανον όλοι αυτό· διότι λέγουν ότι από την εποχήν του Άδριανού άνομάσθησαν όλοι Ρωμαίοι, παλαιότερον όμως δέν ήτο τοιουτρόπως. «Η και ειπε τόν έαυτόν του Ρωμαίων, διά να διαφύγη την τιμωρίαν διότι θά έγένητο εύκόλως καταφρονούμενος άν έμαστιγώνετο» τώρα δέ άφού ειπεν αυτό, εις μεγαλύτερον φόβον τούς έμβάλλει. «Εάν δέ τόν έμαστιγώσω, και θά διεστρεφον την ύπόθεσιν, ή και θά τόν έφόνευσον» τώρα δέ δέν συμβαίνει τοιουτρόπως. «Ιδέ πώς ό Θεός επιτρέπει να γίνουιν πολλά και από τόν ανθρώπινον παράγοντα, και ένώπιον αούτων και τών λοιπών.

Ό δέ χιλίαρχος, άπαντών ότι «πολλού κεφαλαίου την πολιτείαν ταύτην έκτησάμην», δεικνύει ότι ύπωπιεύθη ότι είναι πρόφασιν τό ότι ειπε ό Παύλος ότι είναι Ρωμαίος και ίσως αυτό τό ένόμισεν από την πτωχείαν του Παύλου ή όποια ήτο καταφανής.

«Ακούσας δέ ό έκατόνταρχος, προσελθών τφ χιλίαρχω άπήγγειλε, λέγων «Όρα τί μέλλεις ποιείν ό γάρ άνθρωπος ούτος Ρωμαίός έστι. Προσελθών δέ ό χιλίαρχος ειπεν αούτφ· Λέγε μοι, εί σύ Ρωμαίός εί; Ό δέ έφη· Ναί. Άπεκρίθη ό χιλίαρχος· Έγώ πολλού κεφαλαίου την πολιτείαν ταύτην έκτησάμην. Ό δέ Παύλος φησιν· Έγώ δέ και γεγέννημαι. Εούθως δέ άπέστησαν άπ' αούτου οι μέλλοντες άνετάζειν αυτόν. Και ό χιλίαρχος δέ έφοθή, επιγνούς ότι Ρωμαίός έστι, και ότι ήν αυτόν δεδεκάς».

«Έγώ δέ, λέγει, και γεγέννημαι». Έπομένως ήτο από πατέρα Ρωμαίων πολίτην. Τι, λοιπόν, γίνεται μετά από αυτό; Άφού τόν έλυσε τόν κατέβασεν εις τούς Ιουδαίους. Τοιουτρόπως δέν ήτο ψεύδος τό ότι ειπεν ότι είναι Ρωμαίος πολίτης, διότι και άφελήθη από αυτό, άφού έλύθη από τά δεσμά και πώς, άκουε· «Τή δέ έπαύριον θουλόμενος γνώναι τό ασφαλές, τό τι κατηγορείται; υπό τών Ιουδαίων, έλυσεν αυτόν, και έκέλευσε συνελθειν τούς άρχιερείς και πάν τόν συνέδριον αούτων και καταγαγών τόν Παύλον έστησεν εις αούτους».

«Άτενίσας δέ ό Παύλος τφ συνεδρίφ ειπεν»³. Ούχι πλέον προς τόν χιλίαρχον, αλλά προς τό πλήθος και τόν λαόν όμιλεί. Και τί λέγει; «Άνδρες άδελφοί, έγώ πάση συνειδήσει άγαθή πεπολίτευμαι τφ Θεφ άχρι ταύτης τής ήμέρας». Αυτό τό όποιον λέγει, αυτό σημαίνει «Δέν έχω συναίσθησιν ότι ούς έχω άδικήσει εις κάτι, ουτε ότι πράττω κάτι άξιον δι' αυτά τά δεσμά». Τι, λοιπόν, (πράττει) ό άρχιερεύς; «Έκρεπε να συγκληθής, διότι χάριν αούτων άδικώς ειχε δεθής (ό Παύλος)»

αὐτὸς δὲ καὶ ἐναντίον τοῦ ἐπιτίθεται ἐπιπλέον, καὶ διατάζει νὰ κτυπηθῇ αὐτὸς αὐτὸ ἦτο φανερόν καὶ ἀπὸ ὅσα προσέθεσεν. «Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας τοῖς παρεστῶσιν οὕτῳ ἐπέταξε τύπειν αὐτοῦ τὸ στόμα. Ὡραία θεσπιάς» ἐπαικῆς (πρῶτος) ὁ ἀρχιερεὺς. «Τότε ὁ Παῦλος πρὸς αὐτὸν εἶπε· Τύπειν σε μέλλει ὁ Θεός, τοῖχε κεκοιναμένε· καὶ σὺ κᾶθη κρίνων με κατὰ τὸν νόμον, καὶ παρανομῶν κελεύεις με τύπτεσθαι; Οἱ δὲ παρεστῶτες εἶπον· Τὸν ἀρχιερέα τοῦ Θεοῦ λοιδορεῖς; Ἔφη τε ὁ Παῦλος· Οὐκ ἦβειν, ἀδελφοί, ὅτι ἐστὶν ἀρχιερεὺς· γέγραπται γάρ· Ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἔρεις κακῶς»⁴.

8'. Μερικοὶ μὲν, λοιπόν, ἰσχυρίζονται ὅτι γνωρίζων εἰρωνεύεται, ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι οὐδόλως ἐγνώριζεν ὅτι εἶναι ἀρχιερεὺς· διότι ἀληθῶς θὰ τὸν ἐτίμα διὰ τοῦτο καὶ ἀπολογεῖται, ὡς ἐὰν ὑπῆρχε κατηγορία, καὶ συμπληρώνει· «Ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἔρεις κακῶς». Τί, λοιπόν; λέγει· διότι ἐὰν δὲν ἦτο ἀρχων τοῦ λαοῦ, ἔπρεπε ἄλλον νὰ ὑβρίζῃ; Οὐδόλως· ἀλλὰ καὶ ἂν ὑβρίζετο μάλλον νὰ ὑπομένῃ. Εἶναι ἀξιῶν δὲ νὰ ἐρευνησάμεν πῶς, αὐτὸς ὁ ὅποιος εἰς ἄλλο σημείον λέγει· «Λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα», ἐβῶ ἀντιθέτως πράττει, καὶ ὄχι μόνον δὲν ὑβρίζεται, ἀλλὰ καὶ καταρτᾶται; Μακρὰν ἀπὸ ἐβῶ! οὐδὲν ἀπὸ αὐτὰ φαίνεται ὅτι ἔχει πράξει, ἀλλὰ τὰ λόγια εἶναι, δι' ἑκείνων ὁ ὅποιος μὲ ἀκρίθειαν ἐξετάζει περισσότερο, προΐοντα θάρρους παρά θυμοῦ ἄλλως τε δὲν ἦβηλε νὰ φανῇ εὐκαταφρόνητος εἰς τὸν χιλιάρχον. Διότι ἐὰν αὐτὸς μὲν ἀπέφυγε νὰ τὸν μαστιγώσῃ, διότι θεσπιάς ἐπρόκειτο νὰ τὸν παραδώσῃ εἰς τοὺς ἴ-

ουδαίους, τὸ νὰ κτυπηθῇ ἀπὸ τοῦς ὑπηρέτας θὰ καθίστα ἐκείνον (τὸν χιλιάρχον) θρασύτερον· διὰ τοῦτο δὲν ἀπευθύνεται πρὸς τὸν ὑπηρετήν, ἀλλὰ πρὸς αὐτὸν ὁ ὁποῖος ἔδωκε τὴν διαταγὴν, αὐτὸ πραγματοποιοῦν. Τὸ δὲ «τοῖχε κεκοιναμένε, καὶ σὺ κᾶθη κρίνων με κατὰ τὸν νόμον» τὸ εἶπε, σχεδὸν αὐτὸ λέγων εἰς αὐτόν· «Ἐνῶ εἶσαι ὑπεύθυνος καὶ ἀξιὸς πολλῶν τραυμάτων».

Ἰδέ, λοιπόν, πῶς ἐξεπλάγη ὁ λαὸς διὰ τὴν μετὰ θάρρους ὁμολογίαν του· διότι ἐνῶ ἔπρεπε νὰ ἀναστατώσουν τὸ πᾶν, περισσότερον φέρονται ὡς μεθύνοντες.

Αὐτὸς δὲ καὶ τὸν νόμον δημοσίως ἀναφέρει, ἐπειδὴ θέλει νὰ δείξῃ ὅτι τὰ εἶπεν αὐτὰ τοιοῦτότρόπως ὄχι ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι ἐφοβήθη, οὔτε διὰ τὸ ὅτι δὲν ἦτο ἀξιὸς νὰ ἀκούσῃ, ἀλλὰ ὕπακούων καὶ ἐβῶ εἰς τὸν νόμον. Καὶ εἶμαι λίαν πεπεισμένος ὅτι αὐτὸς δὲν ἐγνώριζεν ὅτι εἶναι ἀρχιερεὺς (ἐκείνος), διότι ἐπανήλθε μὲν ἔπειτα ἀπὸ μεγάλο χρονικὸν διάστημα, δὲν συναναστρέφετο δὲ συνεχῶς μὲ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἐκείνον δὲ τὸν εἶδε εἰς τὸ μέσον μετὰ πολλῶν ἄλλων· διότι δὲν ἦτο ἐμφανὴς ὁ ἀρχιερεὺς, ἐπειδὴ ἦσαν πολλοὶ καὶ διάφοροι. Τοιοῦτότρόπως νομίζω ὅτι καὶ αὐτὸ πρὸς ἐκείνους ἀπευθύνεται, ἀποδεικνύων ὅτι ὕπακούει εἰς τὸν νόμον, καὶ δι' αὐτὸ ἀπολογεῖται.

Ἄς ἴδωμεν δὲ ἐξ ἀρχῆς τὰ ὅσα ἔχουν λεχθῆ. «Προσευχομένου μου, λέγει, ἐν τῷ ἱερῷ, ἐγένετο γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει». Διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ἦτο ἀπλῶς δημιουργημὰ φαντασίας, δι' αὐτὸ προσέθεσε τὸ «προσευχομένου μου». «Σπεῖσον καὶ βέλθε ἐν τάχει, λέγει, διότι σὺ παραδέξονταί σου τὴν μαρτυρίαν». Ἐβῶ δεικνύει ὅτι ἐφυγεν ὄχι ἐπειδὴ ἐφοβήτο τοὺς κινδύνους αὐτῶν (οἱ ὅποιοι προέρχονται ἀπ' αὐτούς), ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν ἐδέχοντο τὴν μαρτυρίαν του. Διατί δὲ εἶπεν ὅτι «αὐτοὶ ἐπίστανται ὅτι ἐγὼ ἤμην δεσμῶν»; Ὁ-

4. ἘΕδ. 22. 28

χι ἐπειδὴ διεφώνει πρὸς τὸν Χριστὸν, μὴ γένοιτο! ἄλλ' ἐπειδὴ ἤθελε νὰ μάθῃ τὸ τόσον παράδοξον. «Πορεύου, λέγει, ἐτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε». Ἰδὲ δὲν τὸν ἐδίδασκεν ὁ Χριστὸς τί πρέπει νὰ πράττῃ, ἀλλὰ εἶπε μόνον νὰ ἀναχωρήσῃ, καὶ ὑπακούει· τόσον ἦτο ἐντελῶς ὑπάκουος!

«Καὶ ἐπήρην τὴν φωνὴν αὐτῶν, λέγει, λέγοντες· Αἴρε αὐτόν· οὐ γὰρ καθήκον αὐτὸν ζῆν». Ὅποια αὐθάδεια! καὶ ὁμοῦ δὲν ἔπρεπε σεῖς νὰ ζῆτε, ὅχι αὐτός ὁ ὁποῖος εἰς ὅλα πείθεται εἰς τὸν Θεόν.

Ἐβαλυροὶ καὶ ἀνθρωποκτόνοι! «Καὶ τὰ ἱμάτια ἐκτινάσσοντες, λέγει, κονιορτὸν ἔβαλον». Τοῦτο πράττουσι ὥστε νὰ γίνῃ φοβερώτερα ἢ ἐξέγερσίς των, ἢ καὶ ἐπειδὴ ἤθελον νὰ φοβήσων τὸν ἀρχοντα. Καὶ πρόσθε· δὲν λέγουσι τὴν αἰτίαν, διότι τίποτε δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπουν, ἀλλὰ νομίζουσι ὅτι θὰ ἐπιφέρουν κατὰ πληγὴν μὲ τὸν θόρυθον καὶ ὁμοῦ ἔπρεπε νὰ μάθῃ ἀπὸ τοῦς καθηγούρου.

«Καὶ ὁ χιλιάρχος ἐφοβήθη, λέγει, ἐπιγνοὺς ὅτι Ρωμαῖός ἐστιν». Δὲν ἦτο θεαίως ψεῦδος τὸ ὅτι εἶπεν ὁ Παῦλος ὅτι εἶναι Ρωμαῖός. «Καὶ ἔλυσε αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν, λέγει, καὶ καταγαγὼν ἔστησεν εἰς τὸ συνέδριον. Αὐτὸ ἔπρεπε νὰ πράξῃ ἀπὸ τὴν ἀρχήν, καὶ οὔτε νὰ τὸν δέσῃ, οὔτε νὰ θελήσῃ νὰ τὸν μαστιγώσῃ, ἀλλὰ νὰ τὸν ἀφήσῃ ἀφοῦ δὲν ἔπραξε κάτι τοιοῦτον, ὥστε καὶ νὰ εἶναι δεμένος. «Καὶ ἔλυσε αὐτόν, λέγει, καὶ καταγαγὼν εἰς αὐτοὺς ἔστησε». Διὰ τοῦτο ἰδιαιτέρως ἠπόρησαν οἱ Ἰουδαῖοι.

Ἐτενίσας δὲ Παῦλος τῷ συνεδρίῳ, λέγει, εἶπεν ἄνδρες ἀδελφοί. Ἐβῶ θεικνύει τὴν παρρησίαν του, τὸ ἀπίστητον, ἄλλὰ ἰδὲ καὶ τὴν θρασύτητα ἐκείνων διότι προσέθεσεν· «Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας τύπτειν αὐτοῦ τὸ στόμα ἐπέταξε». Διατί κτυπεῖ; διότι τί εἶπε

προσβλητικόν; Ὡ τῆς ἀνασχυντίας! Ὡ τῆς θρασύτητος!

«Τότε ὁ Παῦλος πρὸς αὐτὸν, λέγει, εἶπε· Τύπτειν σε μέλλει ὁ Θεός, τοῖχε κεκοιναμένε». Ὅποια παρρησία! Τὸν ἐμπαίζει διὰ προσποιήσιν καὶ παράβαιναι τῶν νόμων διὰ τοῦτο, λοιπόν, καὶ ἀναγκαιτίζεται. Καὶ αὐτός μὲν εὐρισκόμενος εἰς ἀμηχανίαν δὲν τολμᾷ νὰ εἴπῃ τίποτε, ἀλλὰ οἱ πλησίον αὐτοῦ, ἐπειδὴ δὲν ὑπέφερον τὴν παρρησίαν του. Τοιοῦτοτρόπως εἶδον ἄνθρωπον νὰ ἐπιθυμῇ νὰ ἀποθάνῃ, καὶ δὲν ἠνέχθησαν. «Οὐκ ἦδεν, λέγει, ὅτι ἀρχιερεὺς ἐστίν». Ἐπομένως ἦτο προῖον ἀγνοίας ἢ ἐπίπληξις· διότι ἐὰν δὲν ἦτο αὐτό, τοῦλάχιστον θὰ ἀπήρχετο (ὁ ἀρχιερεὺς), ἀφοῦ τὸν ἐλάμβανε (τὸν Παῦλον), καὶ δὲν θὰ ἐσώπα, (ἦ) τοῦλάχιστον θὰ τὸν παρέδιδεν εἰς αὐτοὺς ὁ χιλιάρχος.

γ'. Ἐβῶ θεικνύει ὅτι ἔκουσας ὀφίσταται, βρα ὀφίσταται· καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀπολογεῖται πρὸς αὐτοὺς, ὑπακούων εἰς τὸν νόμον, ὅχι ἐπειδὴ θέλει νὰ ἐπιδειχθῇ εἰς αὐτούς· διότι ἐκείνους καὶ πολὺ τοὺς εἶχε κατηγορήσει. Διὰ τὸν νόμον, λοιπόν, ἀπολογεῖται, καὶ ὅχι διὰ τὸν λαόν. Εὐλόγως· διότι τὸ νὰ φονεύουν αὐτὸν ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε διαπράξει οὐδὲν ὀβίημα, ὁ ὁποῖος ἦτο ὡς πρὸς αὐτὰ ἀθῶος, ἦτο παράνομον. Ἐπομένως δὲν εἶναι ὕβρις αὐτὸ τὸ ὅποιον ἐλέγχθη ἀπὸ αὐτόν, ἐκτός ἂν θὰ ἔλεγε κάποιος ὅτι εἶναι ὕβρις καὶ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, ὅταν λέγῃ· «Οὐαὶ ὑμῖν, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκοιναμένοις».

Ναί, λέγει· ἀλλὰ, ἐὰν εἶπε πρὶν νὰ κτυπηθῇ, δὲν ἦτο προῖον θυμοῦ, ἀλλὰ παρρησίας. Ἄλλὰ εἶπον τὴν αἰ-

τιαν, ὅτι δὲν ἤθελε νὰ περιφρονηθῆ. Καὶ θεοσίως ὁ Χριστὸς εἰς πολλὰς περιπτώσεις ὕβρισε τοὺς Ἰουδαίους, ὅταν ὁ ἴδιος ὕβρισθη, ἔπως, ὅταν λέγῃ· «Μὴ δοκίματε ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν»⁶. Ἀλλὰ δὲν εἶναι αὐτὸ ὕβρις, μὴ γένοιτο!

Ἰδέ, λοιπόν, μὲ πόσῃν ἠπιότητα ὁμιλεῖ πρὸς ἐκείνους. «Οὐκ ἤδειν ὅτι ἀρχιερεὺς ἔσσι, λέγει, τοῦ Θεοῦ». Ἔλεγε αὐτὸ, καὶ δὲν ἔσταμάτησεν, ἀλλὰ δεικνύων ὅτι δὲν εἰρωνεύεται, συμπληρώνει· «Ἀρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἔρεις κακῶς». Βλέπεις πῶς καὶ ἀρχηγὸν τοῦ λαοῦ ἀκόμη τὸν ὀνομάζει;

Ἄς μάθωμεν, λοιπόν, καὶ ἡμεῖς τὴν ἐπιείκειαν, διὰ νὰ εἰμεθα ἄρτιοι εἰς κάθε ἓν ἐκ τῶν δύο· διότι ὑπάρχει ἀνάγκη πολλῆς ἀκριθείας (ἀρθῆς κρίσεως), ὥστε νὰ μάθωμεν, τί εἶναι αὐτὸ μὲν, τί δὲ ἐκεῖνο· ὑπάρχει ἀνάγκη δὲ ἀκριθείας, διότι λανθανόντως εὐρίσκονται πλῆσιον αὐτῶν αἱ κακίαι, εἰς μὲν τὴν παρρησίαν ἢ θρασύτην, εἰς δὲ τὴν ἐπιείκειαν ἢ δειλίαν· καὶ εἶναι πρέπον νὰ ἔρυνώμεν μῆπως, ἐνῶ κάποιος κατέχει τὴν κακίαν, νομίσῃ ὅτι ἔχει τὴν ἀρετὴν ἔπως ἀκριθῶς ἐὰν κάποιος δὲν ἐγνώριζεν, νομίζων ὅτι συνευρίσκεται μὲ τὴν κυρίαν, ἐνῶ συνευρίσκεται μὲ τὴν ὑπερέτριαν.

Τί εἶναι, λοιπόν, ἐπιείκεια, καὶ τί δειλία; Ὅταν δὲν ὑπερασπίζωμεν ἄλλους οἱ ὅποιοι ἀδικοῦνται, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι σιωπῶμεν, αὐτὸ εἶναι γνώρισμα δειλίας, ὅταν δὲ οἱ ἴδιοι, κακοποιούμενοι, ὑπομένωμεν, αὐτὸ εἶναι ἐπιείκεια (πραότης). Τί εἶναι παρρησία; Πάλιν τὸ ἴδιο, ὅταν ἀγωνιζώμεθα ὑπὲρ ἄλλων. Τί, λοιπόν,

6. Ἰωάν. 8, 45

θρασύτης (αὐθάδεια); Ὅταν θέλωμε νὰ ἀγωνιζώμεθα δι' ἡμᾶς τοὺς ἴδιους.

Ἐπομένως ἡ μεγαλομυχία εἶναι μαζί μὲ τὴν παρρησίαν, καὶ ἡ θρασύτης πάλι μὲ τὴν δειλίαν· διότι ἐκεῖνος ὁ ὅποιος δὲν πονεῖ διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ δυσκόλως θά πονήσει διὰ τοὺς ἄλλους, ἐκεῖνος δὲ ὁ ὅποιος δὲν ἀγωνίζεται διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ δυσκόλως δὲν θά ὑπερασπίσῃ τοὺς ἄλλους· διότι ὅταν εἶναι ἀνόθευτος ὁ χαρακτήρ μας ἀπὸ πάθη, δέχεται καὶ τὴν ἀρετὴν. Ὅπως ἀκριθῶς ἐν σώμα ἐλεύθερον ἀπὸ πυρετὸν ἔχει δύναμιν, τοιοῦτοτρόπως, λοιπόν, καὶ ἡ ψυχὴ, ἐν δὲν διαστραφῆ ἀπὸ τὰ πάθη, ἔχει δύναμιν. Μεγάλῃς δυνάμει ψυχικῆς χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ ἐπιείκεια· διὰ τὴν ἐπιείκειαν χρειάζεται ψυχὴ γενναία καὶ νεανικὴ καὶ πολὺ ἀνωτέρα. Ἡ νομίζει ὅτι εἶναι μικρὸν τὸ νὰ κακοποιήσῃ, καὶ νὰ μὴ γίνῃαι ἄγριος; Καὶ δὲν θά σφέλη κάποιος, ἐν ὀνομάσῃ τὴν φροντίδα διὰ τοὺς πλῆσιον ἀνδρείαν· διότι ἐκεῖνος ὁ ὅποιος ἔγινε τόσοσιν δυνατός, ὥστε νὰ δυνηθῆ νὰ ὑπερισχύσῃ τόσοσιν μεγάλου πάθους, θά ἠμπορήσῃ καὶ εἰς ἄλλο (πάθος) νὰ ἐπιτεθῆ μὲ τόλμην.

Λοιπόν, δύο εἶναι αὐτὰ τὰ πάθη, ἡ δειλία καὶ ὁ θυμὸς· ἐν ἐξουσιάζῃ τὸν θυμὸν, εἶναι φανερόν ὅτι θά ἐξουσιάζῃ καὶ τὴν δειλίαν κατανικῆς δὲ τὸν θυμὸν, ἐν εἶσαι ἐπιεικῆς· ἐπομένως ἐν κατανικῆς καὶ τὴν δειλίαν, θά εἶσαι ἀνδρείος. Πάλιν, ἐν δὲν ὑπερισχύσῃ τοῦ θυμοῦ, ἔχεις γίνῃαι θρασύς· αὐτοῦ δὲ ἐὰν δὲν ὑπερισχύσῃ, δὲν θά ἠμπορήσῃ οὔτε τὸν φόβον νὰ κατανικῆς· ἐπομένως θά εἶσαι καὶ δειλός· καὶ τὸ ἴδιον συμβαίνει, ὅποισιν θά συνέβαινε, ἐὰν ἦτο ἐν σώμα τόσοσιν ἀσθενές καὶ μὲ κακὴν κράσιν, ὥστε νὰ μὴ ἀντέχῃ κατένεα πόνον· αὐτὸ ταχέως κυριεύεται καὶ ἀπὸ τὸ ψυχρὸν καὶ ἀπὸ τὸ θερμὸν· διότι ἐκεῖνο τὸ ὅποισιν ἔχει

κακήν κρᾶσιν εἶναι τοιοῦτου εἴδους, ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον ἔχει καλὴν κρᾶσιν τὰ πάντα ὑπομένει.

Πάλιν, εἶναι ἡ μεγαλοψυχία ἀρετὴ, καὶ λαθάνοντως εἶναι πλησίον αὐτῆς ἡ ἀσωτία. Εἶναι ἀρετὴ ἡ οικονομία καὶ τὸ νὰ εἶναι τις οἰκονόμος, κρυφίως εἶναι ἐργός ἡ φιλαργυρία καὶ ἡ φειδῶ διὰ τὰ ἀσήμαντα. Ἐμπρός, λοιπόν, ἄς συγκεντρώσωμεν πάλιν τὰς ἀρετάς.

β'. Βεβαίως δὲν εἶναι ὁ ἀσωτος μεγαλόψυχος. Πῶς; Διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κυριεύεται ἀπὸ ὅσπαιρα πάθη πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι γενναῖος εἰς τὴν ψυχὴν; Διότι δὲν εἶναι αὐτὸ (ἡ ἀσωτία) τὸ νὰ καταφρονῆ (κάποιος) τὰ χρήματα, ἀλλὰ τὸ νὰ διατάσσεται ἀπὸ ἄλλα πάθη ὅπως ἀκριθῶς δὲν θὰ ἦτο κάποιος ἐλευθέρος, ἐάν διετάσσεται ἀπὸ τοὺς ληστές νὰ ὑπακούῃ εἰς ἐκείνους; διότι δὲν συμβαίνει ἡ σπατάλη ἀπὸ τὴν περιφρόνησιν τῶν χρημάτων, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀγνοίαν τοῦ νὰ διαχειρίζεται κανεὶς πρεπόντως; ἐπειδὴ τοιουτοτρόπως θὰ ἤθελεν, ἐάν βεβαίως ἦτο δυνατόν καὶ νὰ ἔχη καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ ἐκεῖνα. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐξοδεύει κατὰ τὸ πρέπον τὰ χρήματα, αὐτὸς εἶναι μεγαλόψυχος; διότι μεγάλην πραγματικῶς ψυχὴ (εἶναι) ἐκείνη ἡ ὁποία δὲν εἶναι δοῦλη εἰς τὰ πάθη, ἐκείνη ἡ ὁποία θεωρεῖ ὅτι τὰ χρήματα δὲν εἶναι τίποτε.

Πάλιν ἡ οικονομία εἶναι καλὴν τοιουτοτρόπως καὶ ὁ οἰκονόμος θὰ ἦτο ἀριστος, ὁ ὁποῖος ἐξοδεύει κατὰ τὰς ἀνάγκας, καὶ ἔχει ἀνοήτως μετὰ σπατάλης. Ἡ φιλαργυρία ὁμῶς δὲν εἶναι τὸ ἴδιον. Διότι ἐκεῖνος μὲν ἐξοδεύει τὰ πάντα κατὰ τὸ πρέπον, αὐτὸς δὲ, οὔτε ὅταν τὸ σπαιτῇ ἀναπόφευκτος ἀνάγκη, δὲν ἀγγίζει τὰ χρήματα.

Ὁ μὴ σπάταλος, λοιπόν, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι ἀδελφὸς τοῦ γενναίουψύχου. Ἐπομένως θὰ τοποθετήσωμεν μαζὶ τὸν μεγαλόψυχον καὶ τὸν οἰκονόμον, καὶ

τὸν σπάταλον καὶ τὸν φιλάργυρον; διότι καὶ οἱ δύο αὐτὸ τὸ παθαίνουν ἕνεκα μικροψυχίας, ὅπως ἀκριθῶς βεβαίως καὶ ἐκεῖνοι ἕνεκα γενναίουψυχίας.

Ἄς μὴ ὀνομάζωμεν, λοιπόν, μεγαλόψυχον ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἀλογίστως ἐξοδεύει; μήτε τὸν οἰκονόμον φιλάργυρον καὶ φειδῶλον, ἀλλὰ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος εἰς ἅ κατὰλληλον περιστάσιν λυπᾶται τὰ χρήματα.

Πόσα ἐξώδευσεν ἐκεῖνος ὁ πλούσιος, ὁ ὁποῖος ἐνεθόετο πορφυρᾷ καὶ μετὰξίνα ἐνδύματα; Ἄλλὰ δὲν ἦτο γενναίουψυχος; διότι κατέχετο ἡ ψυχὴ του ἀπὸ σκληρότητα, καὶ ἀπὸ πολλὰς ἀπολαύσεις; ἡ δὲ τοιοῦτου εἴδους ψυχὴ πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι μεγάλη;

Γενναίουψυχος ἦτο ὁ Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος ἐξώδευε διὰ τὴν ὑποδοχὴν τῶν ξένων, ἐθυσίαζε τὸν μόσχον, καὶ ὅπου ἐχρειάζετο, δὲν ἐλυπεῖτο ἔχει μόνον χρήματα, ἀλλὰ οὔτε τὴν ζωὴν του.

Ἄν, λοιπόν, ἴδωμεν κάποιον νὰ παραθέτῃ γεῦμα πολυτελές, νὰ ἔχη κοινὰς γυναῖκας καὶ παρασίτους, ἄς μὴ τὸν ὀνομάσωμεν μεγαλόψυχον, ἀλλὰ πολὺ μικρόψυχον; διότι ἴδῃ εἰς πόσα πάθη εἶναι δοῦλος καὶ ὑποτάσσεται, εἰς τὴν γαστριμαργίαν, εἰς τὴν ἀπρεπὴ ἡδονὴν, εἰς τὴν κολακείαν αὐτὸν δὲ ὁ ὁποῖος κατέχεται ἀπὸ τόσα πάθη καὶ δὲν θύναται νὰ ἀπαλλαγῇ οὔτε ἀπὸ ἓν ἐκ τούτων πῶς εἶναι δυνατόν νὰ τὸν ὀνομάσῃ κάποιος μεγαλόψυχον; Ἐπομένως αὐτὸν τότε κατ' ἐξοχὴν θὰ τὸν ὀνομάσωμεν μικρόψυχον, ὅταν ἰδιαίτερος πολλὰ ἐξοδεύῃ; διότι ὅσον περισσότερο ἐξοδεύει, τόσον φανερώσει τὴν καταδυναστεύσασιν ἐκείνου τῶν παθῶν; διότι ἐάν δὲν τὸν ἐθυσίαζον πολὺ, δὲν θὰ ἐξώδευε πολλά.

Πάλιν, ἂν ἴδωμεν κάποιον νὰ μὴ προσφέρῃ τίποτε εἰς κανένα ἐξ αὐτῶν, νὰ συντηρῇ δὲ τοὺς πτωχοὺς καὶ

νά βοηθῆ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην, ὁ ἴδιος δὲ νά ἐχῆ γέυμα λιτόν, αὐτὸν ὡς λέγομεν πολὺ μεγαλόψυχον διότι πραγματικῶς εἶναι γνώρισμα γενναίας ψυχῆς, νά περιφροῖ μὲ τὴν προσωπικὴν ἀνάστασιν, νά φροντίζῃ δὲ διὰ τὴν (ἀναμυχὴν) τῶν ἄλλων. Διότι εἰπέ μου, ἐάν ἴδῃς κάποιον, νά περιφροῖ μὲν ἄλλους τοὺς τυράννους, καὶ νά θεωρῇ ὅτι δὲν εἶναι τίποτε αἱ προσταγαὶ ἐκεῖνων, νά σώξῃ δὲ ἐκεῖνους οἱ ὅποιοι ὄπ' ἐκεῖνων καταδυναστεύονται καὶ κακοποιοῦνται, ἀρὰ γε ἢν θὰ τὸ ἐθεώρῃς τοῦτο σπουδαῖον;

Αὐτό, λοιπόν, καὶ ἐδῶ ὡς σκεπτόμεθα. Καταδυναστευεῖς εἶναι τὰ πάθη ἐάν λοιπὸν τὰ περιφρονησώμεν, θὰ εἴμεθα ἐξάρετοι¹ ἐάν δὲ καὶ ἄλλους ἀσώσωμεν, πολὺ μεγαλύτεροι. Εὐλόγως· διότι αὐτοὶ οἱ ὅποιοι δὲν προστατεύουν μόνον τοὺς ἑαυτοῦς των, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους, μεγαλύτεροι (εἶναι) ἀπὸ αὐτοῦς οἱ ὅποιοι δὲν πράττουν οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἄλλο. "Ἄν δέ, κάποιος διατασσόμενος ἀπὸ τὸν τύραννον, ἄλλον μὲν ἐκ τῶν ὀπηκόων κτυπῶ, ἄλλον δὲ σύρῃ διὰ τῆς θείας, ἄλλον δὲ ὑβρίζῃ, ἀρὰ γε θὰ εἴπωμεν αὐτὸ γνώρισμα μεγαλομυχίας; Οὐχὶ ἀσφαλῶς² καὶ τὸσον περισσώτερον, ὅσον ἂν εἶναι μέγας.

Τοιοιτοτρόπως καὶ εἰς ἡμᾶς· διότι τώρα μὲν εὐρίσκεται ἐμπρὸς ἡ ψυχῇ, ἡ ὅποια εἶναι εὐγενὴς καὶ ἐλευθέρα· διέταξε δὲ ὁ ἄσωτος νά κτυπηθῇ αὐτὴ ἀπὸ τὰ πάθη αὐτὸν, λοιπὸν, ὁ ὅποιος πλῆγώνει τὸν ἑαυτὸν του, αὐτὸν θὰ τὸν ὀνομάσωμεν μεγαλόμυχον; Οὐδέλλως.

Ἐπομένως ὡς μάθωμεν ποῖα (εἶναι) μὲν ἡ γενναιοψυχία, ποῖα δὲ ἡ ἀσωτία, ποῖα ἡ οἰκονομία καὶ ποῖα ἡ φυλαργυρία, ποῖα ἡ ἠπιότης καὶ ἡ δειλία, ποῖα ἡ παρησιία, καὶ ποῖα ἡ αὐθάδεια, διὰ νά ἡμπορέσωμεν, ἀφοῦ διακρίνωμεν αὐτὰ μεταξύ των, νά διέλθωμεν τὸν παρόντα θῖον ὅπως ἀρέσει εἰς τὸν Κύριον, καὶ νά ἐπιτύχω-

μεν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Μονογενοῦς του, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα, ἀνήκει δόξα, δόξα, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἄμην.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΘ' (49).

(Πράξ. 23, 6-80).

«Γνοὺς δὲ ὁ Παῦλος ὅτι τὸ ἐν μέρος ἐστὶ Σαδδουκαίων, τὸ δὲ ἕτερον Φαρισαίων, ἔκραξεν ἐν τῷ συνεδρίῳ "Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ Φαρασαῖος εἰμι, ἡδὲ Φαρισαίου¹ περὶ ἐπιπέθου καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι. Ταῦτα δὲ αὐτῶς λαλῶντος, ἐγένετο στάσις τῶν Σαδδουκαίων καὶ Φαρισαίων, καὶ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος. Σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσι μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μηδὲ ἄγγελον, μήτε πνεῦμα, Φαρισαῖοι δὲ ἠμολογοῦσι τὰ ἀμφοτέρω².

α'. Πάλιν ὁμιλεῖ διὰ τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος, καὶ δὲν ἀπολαμβάνει εἰς ἄλλας τὰς περιπτώσεις τῆς θείας χάριτος, ἀλλὰ καὶ ἐπιτρέπεται νά εισαγάγῃ κατὰ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του αὐτό, λοιπὸν, καὶ πράττει, καὶ εἰς αὐτὸ καὶ εἰς τὸ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἀπολογεῖται, θέλων νά διχάσῃ τὸ πλῆθος, τὸ ὅποιον συναμοτεῖ ἐναντίον του. Καὶ δὲν ψεύδεται ὅτι ἐδῶ, ὀνομάζων τὸν ἑαυτὸν του Φαρισαίου³ διότι ἦτο Φαρισαῖος ἀπὸ

1. Πράξ. 23, 6-8.

τοὺς προγόνους του. Δι' αὐτὸ καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀπολογεῖται· «Φαρισαῖος ἐγὼ εἰμι, υἱὸς Φαρισαίου, καὶ περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι». Διότι ἐπειδὴ ἐκεῖνοι δὲν ἤθελον νὰ εἰπουν διατὶ τὸν δικάζουν, ἀναγκάζεται, λοιπόν, ὁ ἴδιος νὰ ἀναφέρῃ.

«Φαρισαῖοι δέ, λέγει, ὁμολογοῦσι τὰ ἀμφότερα». Καὶ ἕμως εἶναι τρία, πῶς, λοιπόν, λέγει· «Ἀμφότερα»;· «Ἡ διότι τὸ πνεῦμα καὶ ὁ ἄγγελος εἶναι ἓν, ἢ διότι ἡ λέξις (ἀμφότερα) λαμβάνεται ὄχι μόνον διὰ τὰ δύο, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ τρία. Καθ' ὑπερβολὴν, λοιπόν, τοιοῦτοτρόπως εἶπε, καὶ ὄχι κυριολεκτικῶς.

Καὶ ἰδέ, ὅταν ἦλθε μὲ τὸ μέρος των, τότε ἀπολογοῦνται ὡπὲρ αὐτοῦ· «ἐγένετο γάρ, λέγει, κραυγὴ μεγάλη καὶ ἀναστάντες οἱ γραμματεῖς τοῦ μέρους τῶν Φαρισαίων, διεμάχοντο, λέγοντες· Οὐδὲν κακὸν εὐρίσκουεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ· εἰ δὲ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος, μὴ θεομαχῶμεν». Καὶ διατὶ δὲν ἀπελογήθησαν ὑπὲρ αὐτοῦ πρὶν ἀπὸ τούτου; Διότι δὲν εἶχαν ὡς τώρα μὲ αὐτοὺς ἐπικοινωνίαν, οὔτε ἦτο φανερόν πρὶν ἀπολογηθῆ, ὅτι εἶναι ἐξ ἀρχῆς Φαρισαῖος.

Βλέπεις, πῶς, ὅταν ὑποχωρήσουν τὰ πάθη, εὐρίσκειται ἡ ἀλήθεια; Αὐτὸ δὲ τὸ ὅποιον λέγουσιν, τοῦτο σημαίνει· «Ποῖον ἄδικημα (ἔχει διακράξει), ἐάν ἄγγελος ἀμύλησεν εἰς αὐτόν, ἐάν πνεῦμα, καὶ ἀφοῦ κατηγορήθῃ ὑπ' αὐτοῦ, τοιοῦτοτρόπως διδάσκει τὰ περὶ ἀναστάσεως; Λοιπὸν ἂν ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ αὐτῶν, μήπως, μαχομένοι ἐναντίον του, εὐρεθῶμεν καὶ θεομάχοι».

Παρατήρησε ὅτι αὐτοὶ μὲ σύνεσιν τὸν ὑπερασπίζουσι, καὶ ὅτι ὁ Παῦλος δὲν τοὺς δίδει οὐδεμίαν ἀφορμὴν. «Πολλῆς δὲ γενομένης στάσεως, φοβηθεὶς ὁ χιλιάρχος μὴ διασπασθῆ ὁ Παῦλος ὑπ' αὐτῶν, ἐκέλευσε τὸ στράτευμα καταβῆν ἀρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν, ἀ-

γαγεῖν τε εἰς τὴν παρεμβολήν». Φοβεῖται, λοιπόν, ὁ χιλιάρχος μήπως κακοποιηθῆ, ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι εἶναι Ρωμαῖος· διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἦτο ἀνευ κινδύνου τὸ πρᾶγμα.

Βλέπεις ὅτι δικαίως ἀνέφερον ὅτι εἶναι Ρωμαῖος πολίτης; διότι ἀληθῶς οὔτε τώρα θά ἦτο δυνατόν νὰ φοβηθῆ. Καὶ τὸ μὲν στράτευμα, λοιπόν, τὸν ἀρπάζει· μόλις δὲ εἶδον οἱ ὀδελφοὶ τὰ πάντα νὰ μὴ ἔχουν ἐπιτευχθῆ, μόνον των πράττουσι τὸ πᾶν, ἂν καὶ ἠθέλησαν μὲν καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτό, ἀλλὰ ἠμπούσθησαν τοιοῦτοτρόπως πουθενὰ δὲν σταματᾷ ἡ κακία ἂν καὶ ἐμποδίζεται ἀπὸ τόσα, καίτοι πόσοι φροντίδες κατεβλήθησαν ὡπὸ τῆς θείας Προνοίας, ὥστε καὶ τὸν θυμὸν νὰ ἀφήσουσιν, καὶ νὰ μάθουσιν ἐκεῖνα διὰ τῶν ὁποίων ἠδύναντο νὰ συνέλθουσιν. Ἄλλ' οὐδόλως ἀλιγότερον συμπεριφέρονται ἐχθρικῶς. Ἦτο λοιπὸν ἀρκετὴ ἐκείνη ἡ ἀπολογία, τὸ ὅτι ἀρπάζεται ὁ ἄνθρωπος ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ κομματιασθῆ, καὶ νὰ διαφύγῃ τόσους κινδύνους.

Ἐπὶ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστάς αὐτῷ ὁ Κύριος εἶπε· Θάρσει, Παῦλε· ὡς γάρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ, οὕτω σε δεῖ καὶ εἰς Ρώμην μαρτυρησάει. Γενομένης δὲ ἡμέρας, ποιήσαντες οἱ Ἰουδαῖοι συστροφήν, ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς μὴ φαγεῖν μηδὲ πιεῖν, ἕως οὐ ἀνέλωσι τὸν Παῦλον. Ἦσαν δὲ πλείους τεσσαράκοντα οἱ ταύτην τὴν συνωμοσίαν πεποιηκότες.

«Ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς», λέγει. Βλέπεις πῶς εἶναι βίαιοι καὶ ἐκδικητικοὶ διὰ τὴν κακίαν; Τί σημαίνει· «Ἀνεθεμάτισαν»;· Ἄντι τοῦ εἶπαν νὰ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεόν, ἐάν δὲν κατορθώσουσι ἐναντίον τοῦ Παύλου ἐκεῖνο τὸ ὅποιον νομίζουν (σωστό). Ἐπομένως διὰ παντὸς εἶναι ἐκεῖνοι κατηγορημένοι διότι δὲν ἐφόβησαν τὸν Παῦλον. Καὶ συγκεντρώνονται μαζὶ τεσσαράκοντα· διότι τοιοῦτον ἦτο τὸ ἔθνος, ὅταν μὲν πρέπη νὰ συμφωνήσῃ διὰ τὸ καλόν, οὐ-

τε δύο δὲν σπεύδουν, ὅταν δὲ διὰ τὸ κακόν, δλόκληρος ὁ λαός. Καί ἔχουν ὡς συμμετόχους καὶ τοὺς ἀρχοντας διὰ τοῦτο, καὶ αὐτὸ δηλώνων, προσέθεσεν· «Ὅτινες, προσελθόντες τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, εἶπον· Ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτοὺς μηθενὸς γεύσασθαι, ἕως οὐ ἀποκτείνωμεν τὸν Παῦλον. Νῦν οὖν ὑμεῖς ἐμφανίσατε ἑαυτοὺς τῷ χιλιάρχῳ ἐν τῷ συνεδρίῳ, ὅπως αὐτὸν καταγάγῃ πρὸς ὑμᾶς, ὡς μέλλοντας διαγινώσκειν ἀκριθέστερον τὰ περὶ αὐτοῦ· ἡμεῖς δὲ πρὸ τοῦ ἔγγισαι αὐτὸν ἕτοιμοὶ ἐσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν. Ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς Παύλου τὸ ἔνεδρον, παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν παρεμβολήν, ἀπήγγειλε τῷ Παύλῳ. Προσκαλεσόμενος δὲ ὁ Παῦλος ἕνα τῶν ἑκατοντάρχων, ἔφη· Τὸν νεανίαν τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλιάρχον· ἔχει γὰρ τι ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ· Ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν αὐτόν ἤγαγε πρὸς τὸν χιλιάρχον».

Πάλιν σώζεται ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην πρόνοιαν. Καὶ ἰδὲ ὁ Παῦλος εἰς οὐδένα ἐπιτρέπει νὰ πληροφορηθῇ, οὔτε ὁ ἑκατοντάρχος, ὥστε νὰ μὴ γίνῃ τὸ πρᾶγμα γνωστόν.

«Καὶ ἔλθων ὁ ἑκατοντάρχος ἀνήγγειλε τῷ χιλιάρχῳ, λέγων· Ὁ δέσμιος Παῦλος προσκαλεσάμενός με ἠρώτησε τοῦτον τὸν νεανίαν ἀγαγεῖν πρὸς σε, ἔχοντά τι λαλήσαι σοι. Ἐπιλαθόμενος δὲ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὁ χιλιάρχος, καὶ ἀναχωρήσας κατ' ἰδίαν, ἐπυθάνετο· Τί ἐστίν, ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαι μοι; Εἶπε δὲ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι συνέθεντο τοῦ ἐρωτήσαι σε, ὅπως αἴριον τὸν Παῦλον καταγάγῃς εἰς τὸ συνέδριον, ὡς μέλλοντές τι ἀκριθέστερον πυνθάνεσθαι παρ' αὐτοῦ. Σὺ οὖν μὴ κεισθῆς αὐτοῖς· ἐνεδρεύουσι γὰρ ἐξ αὐτῶν ἄνδρες πλείους τεσσαράκοντα, οἵτινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς μήτε φαγεῖν, μήτε πιεῖν, ἕως οὐ ἀνέλωσι τὸν Παῦλον· καὶ

νῦν ἕτοιμοὶ εἰσι προσδεχόμενοι τὴν παρά σου ἐπαγγελίαν. Ὁ μὲν οὖν χιλιάρχος ἀπέλυσε τὸν νεανίαν, παραγγεῖλας μὴδενὶ ἐκλαλήσαι ὅτι ἐνεφάνισας ταῦτα πρὸς με».

Β'. Ὁρθῶς διατάσσει ὁ χιλιάρχος νὰ τὸ ἀποκρύψῃ, ὥστε νὰ μὴ γίνῃ φανερόν. Καὶ τότε λέγει εἰς τοὺς ἑκατοντάρχους, ὅταν καὶ ἔπρεπε νὰ γίνῃ· καὶ στέλλεται, λοιπὸν, εἰς τὴν Καισάρειαν, διὰ νὰ ἀμιλήσῃ καὶ ἐκεῖ εἰς μεγαλύτερον θέατρον καὶ ἐξαιρετικώτερον ἀκρατήριον, διὰ νὰ μὴ δύνανται νὰ λέγουν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι ἐὰν ἐθλέπομεν τὸν Παῦλον, ἐὰν τὸν ἠκούομεν νὰ διδάσκῃ, θά ἐπιστεῖομεν. Καὶ αὐτῇ, λοιπὸν, ἡ ἀπολογία εἰς αὐτοὺς ἐξ αὐτοῦ ἐμποδίζεται.

«Καὶ ἐπιστάς, λέγει, ὁ Κύριος εἶπεν αὐτῷ· θάρσει, Παῦλε· ὡς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ, οὕτω σε δεῖ καὶ εἰς Ρώμην μαρτυρῆσαι. Ἰδὲ, καὶ μετὰ τὴν ἐμφάνισιν πάλιν τὸν ἀφήνει νὰ σωθῇ διὰ τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος. Καὶ ἦτο ἄξιον νὰ ἀπορήσῃ ὁ Παῦλος πῶς δὲν ἐταράχθη, οὔτε εἶπε· «Τί, λοιπὸν, σημαίνει αὐτό; Ἄρα γε μήπως ἔχω ἐξασπατηθῆ ἀπὸ τὸν Χριστόν;». Ἀλλὰ τίποτε τοιοῦτον δὲν ἐσκέφθη, οὔτε ὑπέστη, ἀλλὰ μόνον ἐπίστευεν θεθείας, δὲν ἔμεινεν ἀπρακτος ἐπειδὴ ἐπίστευεν, ἀλλὰ ὅσα ἦτο δυνατόν μετὰ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν (ἐξυπνάδα) νὰ κατανοήσῃ δὲν τὰ ἀπέρωμα.

Καὶ παρατήρησε πῶς ἐκεῖνοι προσήψαν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς τῶν κάποιο ἐξαναγκαστικῶν μέσων διὰ τοῦ ἀναθεματισμοῦ. Ἰδοὺ ἡ νηστεία μῆτηρ ἀνθρωποκτονίας· ὅπως ἀκριβῶς ὁ Ἡρόδης ἐπέθελεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὸν ἐξαναγκασμὸν ἐξ αἰτίας τοῦ ὄρκου, τοιοῦτοτρόπως, λοιπὸν, καὶ αὐτοί· διότι τοιοῦτου εἶδους εἶναι αἱ διαβολικαὶ παγίδες, μετὰ τὸ πρόσχημα δῆθεν τῆς εὐλαθείας τοποθετοῦν τοὺς δούλους. Καὶ θεθείας

ἔπρεπε νὰ προσέλθουν, ἔπρεπε νὰ κατηγορήσουν, νὰ συγκροτήσουν ἑκαστήριον διότι αὐτὰ δὲν εἶναι γνωρίσματα ἱερέων, ἀλλὰ ἀρχηγῶν ληστών, αὐτὰ οὐκ ἀρχηγῶν λαοῦ, ἀλλὰ καταστροφέων.

Καὶ ἰδὲ μεγαλοποιῶσιν κακίας. Δὲν ἀρκοῦνται μόνον (δὲν ἱκανοποιοῦνται) ἀφοῦ διεφθέραιον ὁ εἰς τὸν ἄλλον, ἀλλὰ προσπαθοῦν νὰ διαστρέψουν μαζί καὶ τὸν ἄρχοντα διὰ τοῦτο ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας ἐτακτοποιήθη, ὥστε καὶ ἐκεῖνος νὰ πληροφορηθῆ τὴν ἐνάδραν. Αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔχουσιν μόνον ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ εἰπουν τι, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι κρυφίως ἐπεχείρουν, ἀπέδειξαν τοὺς ἑαυτοῦς τὸν, ὅτι δὲν ἦσαν τίποτε. Ἦτο φυσικὸν δὲ ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ προσήλθον οἱ ἀρχιερεῖς παρακαλοῦντες καὶ ὅτι κατηγορήθησαν, ἀφοῦ ἔφυγον ἀπρακτοί. Εὐλόγως δὲ πράττει αὐτὸ ὁ χυλιάρχος διότι θεοφιλῶς δὲν ἠθέλην οὕτε νὰ κἀνῃ χάριν, οὕτε νὰ συγκατατεθῆ. Καὶ πῶς, λέγει, ἐπίστευσεν, ὅτι εἶναι ἀληθῆ τὰ ὅσα ἐγνωστοποιήθησαν ἀπὸ τὸν νεανίαν; Ἀπὸ ὅσα ἤδη ἐγένοντο ἐσκέφθη ὅτι ἦτο φυσικὸν αὐτοὶ νὰ τὸ πράξουν καὶ αὐτό. Καὶ ἰδὲ τὴν δολιότητα ὡς ἀνάγκην παρουσίασαν (αὐτὸ) καὶ εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς. Καὶ μὴ ἀπορήσης διότι ἐάν τοσοῦτον αὐτοὶ ἐκυριεύθησαν καὶ ἀπεδέχθησαν ὄλον τὸν κίνδυνον, πολλὸ περισσότερο ἦτο φυσικὸν καὶ ἐκεῖνοι νὰ πράξουν τοῦτο.

Βλέπει πῶς μετὰ τὴν ψήφον τῶν ἐκτός (τῶν μὴ Ἰουδαίων) ἀθωώμεται ὁ Παῦλος, ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὸν Πιλάτον; Ἀλλὰ παρατήρησε ὅτι καὶ ἡ κακία ἀπὸ μόνῃ τῆς καταργεῖται διότι τὸν παρέδωκαν μὲν καὶ διὰ τὴν (τὴν) φωνεῖσθαι καὶ νὰ (τὴν) καταδικάσῃ, συμβαίνει δὲ τὸ ἀντιθετὸν, καὶ σώζεται, καὶ εὐρίσκειται ἀθῶος διότι ἐάν δὲν (συνέβαινε) τοιοῦτοτρόπως, τουλάχιστον θὰ ἐκακοποιεῖτο, ἐάν δὲν (συνέβαινε) τοιου-

τοτρόπως, τουλάχιστον θὰ ἔχανετο, τουλάχιστον θὰ κατεδικάζετο.

Ὅχι μόνον δὲ ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἐπίθεσιν τὸν ἀπαλλάσσει ὁ χυλιάρχος, ἀλλὰ καὶ γίνεται φοιθῶς του, ὥστε ἀκινδύνως νὰ διασωθῆ μετὰ τήσως παρατάξεως καὶ ἄκου πῶς διότι προσθέτει: «Καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν ἑκατοντάρχων, εἶπεν ἑτοιμάσατέ μοι στρατιώτας διακοσίους, ὅπως πορευθῶσιν εἰς Καισάρειαν, καὶ ἰπτεῖς ἑβδομήκοντα, καὶ δεξιολάβους διακοσίους, ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτός κτήνη τε παραστήσαι, ἵνα, ἐπιθεθῶσαντες τὸν Παῦλον, ἀγάγωι: πρὸς Φήλικα τὸν ἡγεμόνα γράψας ἐπιστολήν, περιέχουσαν τὸν τύπον τοῦτον: Κλαύδιος Λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγεμόνι Φήλικι χαίρειν. Τὸν ἄνδρα τοῦτον, συλληφθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, ἐπιστάς σὺν τῷ στρατεύματι ἐξευλόμησεν αὐτόν, μισθῶν ὅτι Ρωμαῖός ἐστι. Βουλόμενος δὲ γνῶναι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐνεκόλον αὐτῷ, κατήγαγον αὐτόν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν. Ὅν εἶδον ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων τοῦ νόμου αὐτῶν, μὴδὲν ἀξιὸν θανάτου ἢ δεσμῶν ἐγγίλημα ἔχοντα. Μηνυθείσης δὲ μοι ἐπιβουλῆς μέλλειν ἔσεσθαι εἰς τὸν ἄνδρα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἐξ αὐτῆς ἐπεμψα πρὸς σε, παραγγείλας καὶ τοῖς κατηγοροῖς λέγειν τὰ πρὸς αὐτὸν ἐπι-σοῦ. Ἐρρωσο».

Παρατήρησε ὅτι καὶ ἡ ἐπιστολὴ ἀπολογεῖται ὑπὲρ αὐτοῦ, (οὐδὲν γάρ, λέγει, εἶδον ἀξιὸν θανάτου ἐγκλημα ἔχοντα), κατηγορεῖ δὲ ἐκεῖνος παρὰ αὐτόν τοιοῦτοτρόπως ἐπεθύμουν τὸν θάνατον. Καὶ πρῶτον μὲν λέγει ὅτι «μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐξευλόμησεν», ἔπειτα προσθέτει ὅτι «καὶ κατήγαγον αὐτόν πρὸς αὐτούς», καὶ ὅστε τοιοῦτοτρόπως ἐκεῖνοι εἶδον κατὰ τὴν κατηγορίαν καὶ ἐνῶ ἔπρεπε διὰ τὸ προηγούμενον νὰ καταπλαγοῦν καὶ νὰ ἐντροπισθοῦν,

πάλιν προσπαθοῦν νὰ (τὸν) φοβέουσαν, ὥστε νὰ γίνῃ πάλιν σαφέστερος ὁ λόγος ὑπὲρ αὐτοῦ. Καὶ διὰ ποῖον λόγον στέλλει τοὺς κατηγοροὺς; Διὰ νὰ φανῇ ἀθῶος εἰς τὸ δικαστήριον, ὅπου αὐτὰ μὲ περισσοτέραν ἀκριβειαν ἐξετάζονται. Ἄς ἰδῶμεν, λοιπόν, ἐξ ἀρχῆς τὰ λεχθέντα.

«Ἐγώ, λέγει, Φαρισαῖός εἰμι». Εἶπεν αὐτό, ὥστε νὰ κερῆθοῦν αὐτοί. Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι κολακεύει, συμπληρώνει «Περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι». Ἀπὸ τὴν κατηγορίαν των καὶ τὴν συκοφαντίαν οὐνιστῆ τὸν ἑαυτὸν του.

«Σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσι μὴ εἶναι ἄγγελον, μήτε πνεῦμα. Τίποτε ἀσώματον δὲν ἀναγνωρίζουν οἱ Σαδδουκαῖοι, ἴσως οὕτως τὸν Θεόν, ἐπειδὴ ἦσαν μερικολί νῆθροί, διὰ τοῦτο δὲν ἤθελον νὰ πιστεύουν οὔτε ὅτι ὑπάρχει ἀνάστασις.

«Καὶ ἀναστάντες, λέγει, οἱ γραμματεῖς τοῦ μέρους τῶν Φαρισαίων, διεμάχοντο λέγοντες· Οὐδὲν κακὸν εὑρίσκωμεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ».

γ'. Ἰδὲ ἀκούει καὶ ὁ χιλιάρχος ὅτι τὸν ἀπήλλαξαν ἀπὸ τῆς κατηγορίας οἱ Φαρισαῖοι, καὶ ἀπεφάσισαν διὰ ψήφου ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ μὲ περισσοτέρον θάρρος τὸν ἀποσπῆ. Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ὅποια ἐλέγησαν ὑπὸ τοῦ Παύλου ἦσαν πλήρη φιλοσοφίας.

«Ἢ δὲ ἐπιούση νυκτὶ ἐπιστάς αὐτῷ ὁ Κύριος, εἶπε· Θάρσει, Παῦλε· ὡς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ, οὕτως σε δεῖ καὶ εἰς Ρώμην μαρτυρήσαι». Πρόσεξε πόση εἶναι ἡ παρηγορία πρῶτον τὸν ἐπαινεῖ, ἔπειτα δὲν ἀφήνει νὰ φοθηθῇ οὔτε τὸ ἀγνωστον τῆς μεταβάσεως εἰς τὴν Ρώμην· ὡς ἐάν εἶλεγε· «Δὲν θὰ ἀπέλθῃς μόνον καὶ ἐκεῖ, ἀλλὰ θὰ ἐκδηλώσῃς καὶ τὸ σὴν παρηγορίαν». Ἀπὸ αὐτοῦ δὲν ἐδηλώνετο ὅτι θὰ σω-

θῆ, ἀλλ' ὅτι καὶ θὰ μαρτυρήσῃ διὰ μεγάλους στεφάνους εἰς τὴν μεγάλην πόλιν.

Διατί δὲ δὲν ἐφάνη εἰς αὐτὸν πρὶν νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν εὐσκολίαν; Διότι πάντοτε ὁ Θεὸς εἰς τὰς θλίψεις παρηγορεῖ, (διότι τότε γίνεται περισσοτέρον κοθητός), καὶ εἰς τὰς βυσκολίας μᾶς ἀσκει· ἄλλως τε τότε μὲν εὐρίσκατο εἰς ἀνεσίαν, ἐπειδὴ ἀπηλλάγη τῶν βεσμών, τώρα δὲ ἐπρόκειτο νὰ τὸν ἀκολουθήσουν δεινά.

«Ὅτι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτοὺς, λέγει, μὴ φαγεῖν, μὴδὲ πνεῖν». Πῶ, πῶ! πόση μανία! Ὑποβάλλουν τοὺς ἑαυτοῦς των εἰς τὸ ἀνάθεμα ἀπερισκέπτως.

«Ὅπως κατατάγη αὐτὸν, λέγει, πρὸς ὑμᾶς, ὡς μέλλοντας ἀκριθέστερον διαγιγνώσκειν τὰ περὶ αὐτοῦ». Τί λέγει; δὲν ὤμιλησε πρὸς σᾶς διὰ δευτέραν φοράν; δὲν ἀνομάσθη Φαρισαῖος; ποῖον, λοιπόν, τὸ περιττόν; Τοιοῦτοτρόπως οὐδὲν ἐφοβοῦντο, οὔτε τὰ δικαστήρια, οὔτε τοὺς νόμους τοιοῦτοτρόπως δὲν ὤπηρχε τίποτε δι' αὐτοὺς τὸ ὅποιον νὰ μὴ τολμαῖν. Καὶ τὸ σχέδιον προτείνουσι, καὶ τὴν πράξιν ὑπόσχονται.

«Ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς Παύλου τὸ ἐνεδρῶν». Τοῦτο, λοιπόν, ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς θείας προνοίας, τὸ νὰ μὴ ἀντιληφθοῖν δηλαδὴ αὐτοὶ ὅτι θὰ (τὸ) πληροφορηθῆ. Τί (ἔπραξε), λοιπόν, ὁ Παῦλος; Δὲν ἐταράχθη, ἀλλὰ κατενόησεν ὅτι αὐτὸ ἦτο ἔργον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀφοῦ τὸ πᾶν εἰς αὐτὸν ἀνέθεσεν, ἀπέκτησε τὴν σωτηρίαν μὲ τὴν πράξιν. Καὶ πρόσεξε πῶς ὁ Θεὸς τὰ πάντα πρὸς τὸ καλὸν προνοητικῶς ἐτακτοποίησεν. Εἶπεν ὁ νέος τὴν ἐνεδρῶν, ἔγινε πιστευτός, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, λοιπόν, σώζεται ὁ Παῦλος. Καὶ ἂν ἀπηλλάγη, λέγει, ἀπὸ τὴν κατηγορίαν, διατί ἔστειλαν τοὺς κατηγοροὺς; Ὡστε νὰ γίνῃ περισσοτέρον ἀκριθῆς ἢ ἔρευνα· ὥστε περισσοτέρον νὰ καθαρθῆ ὁ ἀνθρώπος.

Τοιούτου είδους αἱ πρόνοιαι τοῦ Θεοῦ δι' αὐτῶν διὰ τῶν ὁποίων θλαπτόμεθα, διὰ τούτων ἀφελούμεθα. Τοιουτοτρόπως καὶ τὸν Ἰωσήφ ἐπεβουλεύετο ἡ ἀρχόντισσα, καὶ ἐνόμιζε μὲν ὅτι τὸν ἐπιβουλεύεται, σκεπταμένη δὲ κακῶς (ἐναντίον του) τὸν κατέστησεν ἀσφαλῆ· διότι τὸ θεσπώτεριον ἦτο πολὺ περισσότερον ἡμερον ἀπὸ τὴν οἰκίαν, ὅπου ἐτρέφετο ἐκεῖνο τὸ θηρίον· διότι ἐκεῖ μὲν εὐρίσκατο, ἀν καὶ τὸν περιποιούητο, ὅμως εὐρίσκατο εἰς συνεχῆ φόβον μήπως κάποτε ἐπιτεθῆ ἡ κυρία, καὶ ὁ φόβος ἐπιπιεν εἰς αὐτὸν χειρότερον ἀπὸ τὸ θεσπώτεριον, μετὰ τὴν κατηγορίαν δὲ εὐρίσκατο εἰς τὸ ἐξῆς εἰς ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν, ἀφοῦ ἀπηλευθερώθη ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ θηρίον καὶ ἀπὸ τὴν ἀσχυρότητα καὶ τὴν ἐπιβουλὴν (= συκοφαντίαν)· διότι ἦτο καλύτερον δι' αὐτὸν νὰ συναναστρέφεται μὲ ἀνθρώπους ταλαπρωρημένους, παρὰ μὲ ἀρχόντισσαν παράφροναν. Ἐβῶ μὲν, λοιπόν, παρηγόρει τὸν ἑαυτὸν του, ὅτι ἔνεκα σωφροσύνης ἐνεπλάκη, ἐκεῖ δὲ ἐφοβείτο μήπως πληρωθῆ εἰς τὴν ψυχὴν· διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε περισσότερον δυσάρεστον ἀπὸ τὴν ἐρωμένην διὰ τὸν νέον ὁ ὁποῖος δὲν θέλει, τίποτε ὀδυνώτερον, τίποτε φορτικώτερον ἀπὸ ὅλα τὰ θεσμά αὐτὸ εἶναι φοβερότερον. Ἐπομένως δὲν ἔπεσεν εἰς φυλακὴν, ἀλλὰ ἠλευθερώθη ἀπὸ φυλακῆς κατέστησεν πολέμιον εἰς αὐτὸν τὸν κύριον, ἀλλὰ τὸν συνεφίλωσε μὲ τὸν Θεόν, τὸν ἔκαμε περισσότερον φίλον εἰς τὸν πραγματικῶς ἀληθῆ Δεσπότην· τὸν ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν δικήσιν τῆς οἰκίας, ἀλλὰ τὸν ἔκαμε φίλον τοῦ Δεσπότης.

Ἰδὲ τὸν ἐπώλησαν οἱ ἀδελφοὶ του, ἀλλὰ τὸν ἠλευθέρωσαν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ οἱ ὁποῖοι κατῶκου μαζιζίων, δηλαδὴ ἀπὸ φόβου καὶ πολλῆν κακολογίαν, ἀπὸ καθημερινῆν ἐπιβουλὴν, τὸν ἀπεμάκρυναν ἀπὸ δόσους τὸν ἐμίσειν· διότι τί εἶναι φοβερότερον ἀπὸ αὐ-

τὸ, ὅταν δηλαδὴ κάποιος ἀναγκάζεται νὰ συγκατοικῆ μὲ ἀδελφοῦς οἱ ὁποῖοι τὸν φθοноῦν, ὅταν τὸν ὑποπειθῶνται, ὅταν τὸν ἐπιβουλεύωνται; Ἐπομένως ἄλλα μὲν ἔπραττον καὶ αὐτοὶ καὶ ἐκεῖνοι, ἄλλα δὲ μεγάλα κατὰ τὴν Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ ἐτακτοποιούντο ὅπερ τοῦ δικαίου. Ὅταν εὐρίσκατο εἰς τιμὴν, τότε ἐκινδύνευεν ὅταν ἠτιμάζετο, τότε ἦτο ἀσφαλῆς· δὲν τὸν ἀνέφερον (= ἐνεθυμούντο) οἱ ἐνούχοι καὶ δρθῶς, διὰ νὰ γίνῃ λαμπρότερον τὸ θέμα τῆς ἀπελευθερώσεως, διὰ νὰ μὴ ἀποδίσῃ τὰ πάντα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην εὐεργεσίαν, ἀλλ' εἰς τὴν θείαν Πρόνοιαν, διὰ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ εἰς κατάλληλον περιστάσιν, ὅταν εὐρεθῆ (ὁ Φαραῶ) εἰς ἀνάγκην, διὰ νὰ τὸν ἐκβάλῃ ἀπὸ τὴν φυλακὴν ὁ Φαραῶ οὐχὶ εὐεργετῶν, ἀλλ' εὐεργετούμενος. Δὲν ἔπρεπε νὰ γίνῃ τὸ δῶρον δοῦλος, ἀλλὰ νὰ ἔλθῃ εἰς ἀνάγκην ὁ βασιλεὺς· ἔπρεπε νὰ γίνῃ φανερά ἡ σοφία του. Διὰ τοῦτο λησμονεῖ ὁ ἐνούχος, διὰ νὰ μὴ λησμονήσῃ ἡ Αἴγυπτος, διὰ νὰ μὴ τὸν ἀγνοήσῃ ὁ βασιλεὺς.

Ἐάν τότε ἐδραπέτευε, ἴσως θὰ ἦτο δυνατὸν καὶ νὰ ἐπιθυμῆ νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του διὰ τοῦτο κρατεῖται ὑπὸ πολλῶν ἐξαναγκαστικῶν μέσων, πρῶτον ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν, δεύτερον ἀπὸ τὴν φυλακὴν, τρίτον εἰς τὴν θασίλειαν, διὰ νὰ τακτοποιηθοῦν αὐτὰ κατὰ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Ἰδοὺν, λοιπόν, κάποιον ἐκλεκτοῦ εἶδους πᾶλον, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμῆ νὰ φύγῃ πρὸς τοὺς ἰδικούς του, τὸν ἐκράτει ὁ Θεὸς ἐκεῖ διὰ κατηγορίας εὐλογηφανεῖς. Διότι ὅτι ἐπεθύμει νὰ ἴθῃ τὸν πατέρα του καὶ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν θλίψιν εἶναι φανερὸν ἐκ τοῦ ὅτι τὸν ἐκόλεσε ἐκεῖ.

δ'. Θέλετε καὶ ἄλλας ἐχθρικός ἐνεργείας νὰ ἴωμεν, ὅτι γίνονται ὅπερ ἡμῶν, ὅχι μόνον μὲ τὸ νὰ ἔχωμεν ἀμοιβήν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νὰ πράττωμεν εἰς αὐτὴν τὴν περιστάσιν τὰ πρὸς τὸ συμφέρον μας; Ἐσκέφθη κα-

κόν διὰ τὸν πατέρα αὐτοῦ ὁ θεὸς του, (ὁ Ἰσαῦ), καὶ τὸν ἐδίωξεν ἀπὸ τὴν πατρίδα· τί λοιπόν; Καὶ αὐτὸς τὸν ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τοὺς κινδύνους, (διότι καὶ ὁ ἴδιος ἠσφαλισθῆ) τὸν κατέστησε εὐσεβέστερον, τὸν ἔκανε νὰ ἴσῃ τὸ ὄνειρον.

Ἄλλὰ εἰργάσθη εἰς ξένον μέρος; Ἄλλὰ νυμφεύεται ὅταν ἐπῆγεν εἰς τοὺς ἰδικούς του (συγγενείς), καὶ φαίνεται ἄξιος εἰς τὸν πενθερόν. Ἄλλ' ἐκεῖνος τὸν ἐξηπάτησεν; Ἄλλὰ καὶ αὐτὸ ἀπέθῃ εἰς καλόν, διὰ τὰ γίνῃ πατὴρ πολλῶν τέκνων. Ἄλλ' ἠθέλησε νὰ σκεφθῆ κακόν; Ὅμως καὶ αὐτὸ εἰς καλόν, διὰ τὰ ἐπιστρέψῃ, λοιπόν, εἰς τὴν πατρίδα του διότι ἐν ἡτύχει, δὲν θὰ ἐπεθώμει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν πατρίδα του. Ἄλλὰ τοῦ ἐοτέρησε τὸν μισθόν; Ἄλλὰ ἔγινε πλουσιώτερος. Τοιοιτοτρόπως, πανταχοῦ ὅσον ἐσκέπτοντο κακὰ ἐναντίον του, τὸσον ἐπετύγγανεν εἰς αὐτά.

Ἐάν δὲν ἔπαιρνε τὴν μεγαλύτεραν, δὲν θὰ ἐγένετο ταχέως πατὴρ τῶσαν τέκνων, ἀλλὰ θὰ διήνευε πολὺν χρόνον εἰς ἀτεκνίαν, καὶ θὰ ἐθλίβετο, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ γυνὴ· διότι ἐκεῖνη μὲν εὐλόγως ἐθλίβετο, ἐπειδὴ δὲν ἐγένετο μήτηρ, αὐτὸς δὲ ἔχει παρηγορίαν διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἀπομακρύνει.

Πόλιν, ἐάν δὲν τὸν ἐστέρει τῶν μισθῶν, δὲν θὰ ἐπεθώμει νὰ ἴσῃ τὴν πατρίδα του, δὲν θὰ ἐφαινετο ἡ ἐγκαρτέρησις τοῦ ἀνδρός, δὲν θὰ προσεκολλῶντο περισσότερο εἰς αὐτὸν (αἱ γυναῖκες του). Διότι ἰδὲ τί λέγουν· «Καταθρῶσει κατέφαγεν ἡμᾶς καὶ τὸ ἀργύριον ἡμῶν»². Ἐπομένως αὐτὸ ἐγένετο αἰτία τῆς ἀγάπης.

Ἐίχε, λοιπόν, δοῦλας ἀντὶ γυναικῶν, καὶ ἠγαπάει τὸ ἀπὸ αὐτάς, τοῦ ὁποῦ τῆς δὲν θὰ ἦτο ἰσάζιον ἀ-

2. Γεν. 31, 15.

πόκτημα διότι τίποτε, τίποτε δὲν εἶναι περισσότερο πολυτίμον ἀπὸ τὸ νὰ ἀγαπᾶται κάποιος τόσο ἀπὸ τὴν γυναῖκα καὶ νὰ (τὴν) ἀγαπᾷ. «Καὶ γυνή, λέγει, ἀνδρὶ συμπεριφερομένη»³. Ἐν ἀπὸ τὰ ζηλευτὰ παρουσιάζει αὐτὸ ὁ σοφός· διότι ὅταν ὑπάρχῃ αὐτὸ, κάθε πλούτος, κάθε εὐτυχία ὑπάρχει· ὅπως ἀκριβῶς, λοιπόν, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ, οὐδεμία ὠφέλεια ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἀλλὰ τὰ πάντα καταστρέφονται, καὶ εἶναι πλήρῃ ἀηδίας καὶ ταραχῆς.

Λοιπὸν καὶ ἡμεῖς αὐτὸ πρὸ πάντων ἄς ζητῶμεν. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ζητεῖ χρήματα, δὲν ζητεῖ τοῦτο. Ἀδ-τά ἄς ἐπιδιώκωμεν, τὰ ὅποια ἡμποροῦν νὰ εἶναι μόνημα. Ἄς μὴ ἐπιδιώκωμεν γάμον ἀπὸ πλουσίας, διὰ τὰ μὴ φέρῃ εἰς τὴν γυναῖκα ἡ ἀφθονία τῆς περιουσίας ὀπερηφάνειαν, διὰ τὰ μὴ γίνῃ ἡ ἀλαζονεία αἰτία διαφθορᾶς. Δὲν ἐλέπεις τί ἐπραξεν ὁ Θεός; πῶς τὴν ὑπέταξε;

Διὰ τί εἶσαι ἀγνώμων; διὰ τί ἀσυνείδητος; Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον σοῦ ἐδωρήθη ἐκ φύσεως, αὐτοῦ σὺ μὴ διαφθείρης τὴν σοφείαν.

Ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ ἐκζητῶμεν πλουσίαν, ἀλλὰ νὰ λάθωμεν κοινωνίαν τοῦ θείου (συμμέτοχον) διὰ τεκνοποιίαν. Ὅχι διὰ τὰ προσφέρει χρήματα ἡ γυνή, διὰ τοῦτο δὲν τὴν ἔδωκεν ὁ Θεός, ἀλλὰ διὰ τὰ εἶναι βοηθός· ἡ δὲ προσφέρουσα χρήματα, καὶ ὑπουργὸς γίνεται καὶ θεσποτικὴ γίνεται· ἡ ἴσως θηρίον ἀντὶ γυναικὸς γίνεται, ἔχουσα τὴν ἀξίωσιν νὰ ὑπερηφανεύεται ἐνεκα τοῦ πλούτου.

Τίποτε δὲν εἶναι περισσότερο ἐπενειδιστὸν ἀπὸ ἄνδρα, ὁ ὁποῖος θέλει τοιοιτοτρόπως νὰ πλουτήσῃ· διό-

3. Σοφ. Σειρ. 25, 1.

ει εάν ὁ ἴδιος ὁ πλοῦτος εἶναι πλήρης πειρασμῶν, ποῦ θὰ τοποθετήσωμεν τὸν τοιοῦτοτρόπως ἀποκτώμενον πλοῦτον; Διότι μὴ ἴδῃς αὐτό, εάν κάποιος σπανίως καὶ παρὰ τὸ συνήθως συμβαῖνον καὶ πέραν τοῦ λογικοῦ ἐπέτυχεν, (διότι δὲν πρέπει νὰ στρέφωμεν τὴν προσοχὴν εἰς τὰ ἄλλα πράγματα, τὰ ὁποῖα μερικοὶ ἀπολαμβάνουν, καὶ ἐπιτυγχάνουν παραδόξως), ἀλλὰ αὐτὸ τὸ λογικὸν ἅς ἴσωμεν, εάν δὲν εἶναι τὸ πράγμα πλήρες ἀηδίας.

Δὲν εἶσαι μόνος ὁ ἴδιος ὀνυπόληπτος, ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα ἐντροπιάζεις, ἀφοῦ (τὰ) ἐγκατέλειπες πτωχά, εάν τύχη νὰ ἀπέλθῃς πρῶτος, καὶ εἰς αὐτὴν (τὴν γυναικὰ) δίδεις πολλὰς ἀφορμάς διὰ νὰ συναναστραφῇ πάλιν μὲ δεῦτερον σύζυγον. Ἡ δὲν παρατηρεῖς εἶε εἰς πολλὰς αὐτὴ ἔχει γίναι ἡ δικαιολογία διὰ δεῦτερον γάμον, τὸ νὰ μὴ περιφρονῆται δηλαδὴ, τὸ νὰ ἐπιζητῇ ἐκείνους οἱ ὅποιοι ὑπερέχουσιν εἰς τὰς περιουσίας:

"Ἄς μὴ πράττωμεν, λοιπόν, τόσα κακὰ ἐξ αἰτίας χρημάτων, ἀλλὰ ἅς ἀπορρίπτωμεν τὰ πάντα, καὶ ἅς ζητῶμεν καλὴν ψυχὴν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ ἀγάπην. Αὐτὸς (εἶναι) ὁ πολὺς πλοῦτος, αὐτὸς ὁ μέγας θησαυρὸς, αὐτὰ τὰ ἀπειρα ἀγαθὰ τῶν ὁποίων ἅς γίνῃ νὰ ἀπολαύσωμεν ὅλοι ἡμεῖς πρεπόντως, καὶ νὰ ζήσωμεν συμφώνως πρὸς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ ἡμπορέωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δόναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ν' (50).

(Πράξ. 28, 31 - 35, 24, 1 - 21).

«Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται κατὰ τὰ διαταγμένον αὐτοῖς ἀκαλεθόντες τὸν Παῦλον, ἤγαγον διὰ νυκτὸς εἰς τὴν Ἀντιπαρτίδα. Τῇ τε ἑσπέρῳ ἔλαυντες τοὺς ἵππους παρεῖσθαι σὺν αὐτῷ, ὑπέστρεψον εἰς τὴν παρεμβολὴν ὀπίσσω, ἐλθόντες εἰς τὴν Καισάρειαν, καὶ ἐναθέντες τὴν ἐπιστολὴν τῷ ἡγεμόνι, παρέστησαν καὶ τὸν Παῦλον αὐτοῖς».

α'. Ὡς νὰ ἦτο κάποιος βασιλεὺς τὸν συνώδευον σωματοφύλακες μετὰ τόσοῦ πλήθους καὶ κατὰ τὴν νύκτα, ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιθέσεως τοῦ λαοῦ. Ὅταν, λοιπόν, τὸν ἔβαλον ἔξω τῆς πόλεως, τότε ἀπομακρύνονται. Δὲν θὰ τὸν ἔστειλε δὲ ὁ χιλιάρχος μὲ τόσην ἀσφάλειαν, ἀν καὶ ὁ ἴδιος εἶ' οὐδὲν δὲν τὸν εἶχε κατηγορήσει, καὶ εάν δὲν ἐγνώριζε τὴν φονικὴν διάθεσιν ἐκείνων.

Ἐναντιοῦ δὲ ὁ ἡγεμὼν, καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας ἐπαρχίας ἐστὶ, καὶ πυθόμενος εἶτι ἀπὸ Κιλικίας, διακούσασαί σου, εἶπῃ, ἔσαν καὶ οἱ κατηγοροὶ σου παρογένωνται. Ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐν τῷ πραιτωρίῳ τοῦ Ἡρώδου φυλάσσεσθαι. Ἡδὴ ἀπελογήθη ὑπὲρ αὐτοῦ ὁ Λυσίας· ἀλλ' ὅμως καὶ τώρα ἀκόμη οἱ Ἰουδαῖοι ἐπιτίθενται, καὶ καταλαμβάνουν ἐκ τῶν προτέρων τὸν ἄ

κροατήν, και πάλιν ρίπεται εις δεσμά, και άκουε πώς· διότι προσάεται: «Μετά δέ πάντα ημέρας κατέβη ο άρχιερεύς Άνανίας μετά πρεσβυτέρων και ρήτορος Τερτύλλου τινός, οτινες ανεφάνησαν τῷ ηγεμόνι κατά του Παύλου»². Ίδὲ πῶς οὔτε τοιοῦτοτρόπως ὑπεχώρησαν, ἀλλά ἐρχονται, ἄν και ἐμποδίζονται ἀπό πολλά ἐμπόδια, ὥστε νά καταιοχυνθοῦν και ἐκεῖ.

Ἐληθέντος δέ αὐτοῦ, ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ Τερτύλλος, λέγων· Πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διά σου, και κατορθωμάτων γινομένων τῷ ἔθνει· τούτω διά τῆς σῆς προνοίας, πάντη τε και πανταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε Φήλιε, μετά πάσης εὐχαριστίας. Ἔνα δέ μή ἐπί πλέον σε ἐγκόπτω, παρακαλῶ ἀκούσαι συντόμως ἡμῶν τῆ σῆ ἐπεικείῃ. Καί θεβαίως σεῖς τούτω τὸ ἔχετε πράξει, ποῖα, λοιπόν, ἀνάγκη ρήτορος; Ίδὲ πῶς και αὐτός ἀμέσως ἐκ τῶν προτέρων θέλει νά τόν παραδώσῃ ὡς νεωτερίζοντα και ἐπαναστάτην, και προκαταλαμβάνει τόν δικαστήν μέ τοὺς ἐπαίνους. Ἐπειτα, ὡς ἂν εἶχε νά εἶπῃ πολλά, ἔνεκα σπουδῆς τὰ παραλείπει, και μόνον αὐτὸ λέγει: «Ἔνα δέ μή ἐπί πλέον σε ἐγκόπτω». Ίδὲ πῶς ἐμπνέει εις τόν δικαστήν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς τιμωρίας, ἔάν θεβαίως ἐπρόκειτο νά συλλάβῃ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἀναταράσσει τὴν οἰκουμένην, και τὸ θεωροῦν ὡς σπουδαῖον κατέρθωμα.

Ἐυρόντες γάρ τόν ἄνδρα τούτον λοιπόν, και κινούντα στάσεις πᾶσι τοῖς Ἰουδαίσι τοῖς κατά τὴν οἰκουμένην, πρωτοστάτην τε τῆς τῶν Ναζωραίων αἰρέσεως, δεσ και τὸ ἱερὸν ἐπέβρασε θεθήλωσαι ἄν και ἐκρατήσαμεν, και κατά τόν ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρίναι. Παρελθὸν δέ Λυσίας ὁ χιλίαρχος μετά πολ-

2. Πράξ. 24, 1.

λῆς θίας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγε, καλεύσας τοὺς κατηγοροὺς αὐτοῦ ἔρχεσθαι ἐπὶ σοῦ· παρ' οὗ δυνήσῃ αὐτός, ἀνακρίνας περὶ πάντων τούτων, ἐπιγνώναι ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ.

Ἐπί τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην, λέγει, Ἰουδαίσι στάσεις κινούντα. Τὸν συκοφαντοῦν, λοιπόν, ὡς καταστροφέα και κοινὸν ἐχθρὸν τοῦ ἔθνους και πρωτοστάτην τῆς αἰρέσεως τῶν Ναζωραίων. Ἐθεωρεῖτο αὐτὸ θετι εἶναι ἐπονεῖδιστον, ἢ αἰρεσις δηλαδὴ τῶν Ναζωραίων· διὰ τούτω και αὐτὸ παρουσίασαν, και ἀπ' αὐτὸ πάλιν τὸν ἐσυκοφάντου· διότι ἡ Ναζαρέτ ἦτο ἀσμος.

Ἐκαὶ εὐρόντες, λέγει. Πρόσεξε πῶς θαρέως τὸν συκοφαντοῦν ὡς νά εἶχε δραπετεύσει, και ὡς νά ἐπέτυχον (τὴν σύλλημιν) μετά δυσκολίας, ἄν και εὐρίσκετο ἐπὶ τῆς ἡμέρας εις τόν ναόν. «Ὀν και ἐκρατήσαμεν, και κατά τόν ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρίναι».

Παρατήρησε πῶς ὑβρίζουν και τὸν νόμον, ἔάν θεβαίως δὲν ἦτο χαρακτηριστικὸν τοῦ νόμου αὐτό, τὸ νά κτυποῦν δηλαδὴ, τὸ νά φονεύουσι, τὸ νά ἐνεθρεύουσι. Ἐπειτα κατηγοροῦν και τὸν Λυσίαν· «Παρελθὸν δέ Λυσίας ὁ χιλίαρχος μετά πολλῆς θίας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγεν»· πράττων πράξιν ἢ ὁποῖα δὲν ἤρμοζεν εις αὐτόν, ὅμως τὴν ἐπραξε. Ἐπαρ' οὗ δυνήσῃ αὐτός, ἀνακρίνας περὶ τούτων πάντων, γινῶναι ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ. Συνεπέθεντο δέ και οἱ Ἰουδαῖοι, φάσκοντες ταῦτα ὁδῶς ἔχειν».

Τί (πράττει), λοιπόν, ὁ Παῦλος; ἀρά γε σιωπῆ δι' αὐτά; Οὐδὲν ἄλλὰ ὁμιλεῖ πάλιν μετά παρηρησίας, και ἀποκρίνεται (και τούτω συμβαίνει ἐπειδὴ ἠθέλησεν ὁ ἡγεμὸν)· προσέθεσε λοιπόν· «Ἀπεκρίθη δέ ὁ Παῦλος, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ ἡγεμόνος λέγειν· Ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτὴν δίκαιον τῷ ἔθνει τούτω ἐπιστάμενος, εὐθυμότερον τὰ περὶ ἐμαυτοῦ ἀπολογουμαι,

δυναμένου σου γνῶναι ὅτι οὐ πλείους εἰσὶ μοι ἡμέραι δέκα δύο, ἀφ' ἧς ἀνέβην προσκυνήσων ἐν Ἱερουσαλήμ· καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὐρόν με πρὸς τινὰ διαλεγόμενον ἢ ἐπιαύστασιν ποιοῦντα ὄχλου, οὔτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς, οὔτε κατὰ τὴν πόλιν· οὔτε παραστήσαι νῦν δύνανται, περὶ ὧν νῦν κατηγοροῦσά μου». Δὲν εἶναι αὐτὰ τὰ λόγια (λόγια) κολακείας, τὸ ὅτι δηλαδὴ ἀμολόγησεν εἰς τὸν δικαστὴν δικαιοσύνην, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκεῖνα, τὸ ὅτι εἶπον· «Πολλὴς εἰρήνης τυγχάνοντες διὰ σοῦ».

Διὰ τί, λοιπόν, ἀδίκως φιλονικεῖτε; ἐξέτασε δὲ ἑκεῖνοι παρεκλίνου πρὸς ἀδικίαν, αὐτὸς ἐζήτει τὸ δίκαιον, διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν· «Ἐδθυμότερον τὰ περὶ ἑμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι», ἔπειτα καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ χρόνου (τὸ) ἰσχυρίζεται· «ἐκ πολλῶν ἐτῶν γάρ, λέγει, ὄντα σε κριτὴν ἐπιστάμενος». Καὶ τί, αὐτὸ συνέβαλλε πρὸς ἀπόδειξιν; Πολύ· διότι δεικνύει ὅτι καὶ ὁ ἴδιος δὲν γνωρίζει τίποτε ἀπὸ ὧσα κατηγορεῖται ὅτι ἔχει πράξει. Ἐάν δὲ ἐδημιούργησε ποτὲ ἐξέγερσιν, θὰ τὸ ἐγνώριζεν, ἀφοῦ ἦτο δικαστὴς, καὶ δὲν βὰ τοῦ διέφευγε τὴν προσοχὴν τὸ τοιοῦτον. Ἐπειτα, ἐπειδὴ ὁ κατηγορὸς δὲν ἠδύνατο νὰ δεῖξῃ (τὸ ὅποιον συνέβη) εἰς Ἱερουσόλυμα, ἰδὲ τί λέγει· «Τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην πᾶσιν Ἰουδαίοις», ἐπινοήσας ψεῦδος ἐπὶ ψεῦδους. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος, ἀποσιπῶν αὐτὸν ἀπ' αὐτό, «προσκυνήσων ἀνέβην» λέγει, ἀπολογούμενος σχεδὸν δι' αὐτοῦ, ὅτι δηλαδὴ τόσοον μακρὰν εὐρίσκομαι ἀπὸ τοῦ νὰ προκαλῶ ἐπαναστάσεις· καὶ ἐμμένει εἰς αὐτὸ τὸ δίκαιον, τὸ ὅποιον ἦτο ἰσχυρόν· διότι συμπληρώνει· «Καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ, οὔτε ἐν τῇ πόλει, οὔτε ἐν τῇ συναγωγῇ εὐρόν με πρὸς τινὰ διαλεγόμενον»· τὸ ὅποιον ἦτο καὶ ἀληθές. Καὶ ἐκεῖνος μὲν «πρωτοστάτην» λέγει, ὡσάν εἰς περιπτώσιν μάχης καὶ ἐξεγέρσεως, αὐτὸς δὲ ἰδὲ πῶς ἀ-

ποκρίνεται μὲ ἡπιότητα· «Ὁμολογῶ δὲ τοῦτο σοι, ὅτι κατὰ τὴν ὁδόν, ἢν λέγουσιν ἀρεσιν, σὺτω λατρεύω τῷ πατρῷ Θεῷ, πιστεύων πᾶσι τοῖς κατὰ νόμον καὶ ἐν τοῖς προφήταις γεγραμμένοις, ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν Θεόν, ἢν καὶ αὐτοὶ προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι νεκρῶν, δικαίων τε καὶ ἀδίκων».

Β'. Παρατήρησε· ἐκεῖνοι τὸν ἐξεχώριζον (ἀπὸ τὸν νόμον), αὐτὸς συνεισάγει καὶ καθιστᾷ τὸν ἑαυτὸν τοῦ φίλου μὲ τὸν νόμον, μὲ ἐκεῖνα διὰ τῶν ὁποίων ἀπολογεῖται· καὶ, πιστοποιῶν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶπε, πάλιν προσθέτει· «Ἐν τούτῳ δὲ καὶ αὐτὸς ἀσκή, ἀπρόσκοπον ἀνεβῆσθαι ἔχων πρὸς τὸν Θεόν καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους διὰ παντός. Δι' ἐτῶν δὲ πλείονων παρεγνόμην, ἐλεημοσύνας ποιῶσων εἰς τὸ ἔθνος μου καὶ προσφοράς, ἐν οἷς εὐρόν με ἠγνῶσμεν ἐν τῷ ἱερῷ οὐ μετὰ ὄχλου, οὐδὲ μετὰ θορύβου τινός».

Διὰ τί, λοιπόν, ἀνέβης; διὰ τί ἤλθες; «Προσκυνήσων, ἐλεημοσύνας, φησὶ, ποιῆσαι»· ὥστε αὐτὸ δὲν ἦτο ἴδιον φιλονικίου. Ἐπειτα καὶ ἀφαιρεῖ τὸ προσωπεῖον τῶν, λέγων ἀκαθόριστος· «Ἐν οἷς εὐρόν μὲν τινες τῶν ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι· οὓς ἔδει ἐπὶ σοῦ παρῆναι, καὶ κατηγορεῖν εἰ τι ἔχουσιν πρὸς με. Ἡ αὐτοὶ οὕτω εἰπάτωσαν, εἰ τι εὐρόν ἐν ἐμοὶ ἀδίκημα, σπάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου· ἢ περὶ μίᾳς ταύτης φωνῆς, ἧς ἐκέκραξα ἑστῶς ἐν αὐτοῖς, ὅτι περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ σήμερον κρίνομαι ὑφ' ὑμῶν». Αὐτὸ (εἶναι) ἢ ἀφθονος ὑπαρξίς δικαίου τὸ νὰ μὴ ἀποφεύγῃ δηλαδὴ τοὺς κατηγοροὺς, ἀλλὰ νὰ εἶναι πρωτομαμαμένος εἰς ὄλους νὰ λογοδοτή.

«Περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ σήμερον, λέγει, κρίνομαι». Καὶ δὲν εἶπε τίποτε, ἀπὸ ὧσα ἠδύνατο εὐλόγως νὰ εἴπῃ, ὅτι δηλαδὴ τὸν εὐκοφάντησαν, ὅτι τὸν συνέλαβον, ὅτι τοῦ ἕκαμαν ἐνέδραν, (διότι αὐτὰ λέγεται ὅτι ἔγιναν ἀπὸ ἐκείνου· ἀπὸ αὐτὸν δὲ, καὶ ἐνῶ ὑπῆρχε κίν-

δυνος, ἔτι πλέον), ἀλλὰ σιωπῶ, καὶ μόνον ἀπολογεῖται, ἂν καὶ δύναται νὰ εἴη ἀπειρα. Αὐτὸ καὶ εἰς τὴν Καισάρειαν τὸν καθίστα ἐπιφανῆ, τὸ ὅτι θελαδῆ ἦλθε μὲ τὴσιν συνοδείαις.

«Ἐν οἷς εὐρόν με, λέγει, ἠγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ». Πῶς, λοιπόν, τὸ ἔμiane; διότι δὲν ἦτο χαρακτηριστικὸν τοῦ ἴδιου καὶ νὰ ἐπιτελῇ ἀγνιστικὰς τελετάς καὶ νὰ προσκυνῇ, καὶ δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν νὰ ἀρχεται καὶ νὰ θεηλῶνῃ. Τοῦτο καὶ ἐνέχει ὑπόνοιαν δικαιολογίας τὸ νὰ μὴ ἐπιτρέπη νὰ γίνεται λόγος ἐπὶ μακρόν. Καὶ κάνει χάριν εἰς τὸν δικαστὴν. Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι δι' ἐκείνον περικόπται τὴν ἀπολογία. Ἀλλὰ ὅς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὰ λεχθέντα.

Ἐπειδὴ πρὸ αὐτοῦ ὠμίλησε διὰ πολλῶν ὁ Τέρτυλλος, δεικνύων ὅτι κουράζεται, δὲν εἶπεν· «Ἀκουσε τὴν ὑπόθεσιν», ἀλλ' «ἵνα σε μὴ ἐπὶ πλείον ἐγκόπτω, παρακαλῶ ἀκούσαι σε ἡμῶν τῆ σῆ ἐπεικείρα». Δῆθεν σεβόμενος αὐτὸν τοιοῦτοτρόπως ὀμιλεῖ ἢ καὶ πραγματικῶς αὐτὸ (εἶναι) ἀπόδειξις εὐμενείας, ἔάν, ἐνῶ ἦτο δυνατόν νὰ εἴπῃ πολλά, λέγῃ ὀλίγα κάποιος διὰ νὰ μὴ ἐνοχλῇ.

«Εὐρόμεν γὰρ τὸν ἄνδρα τούτον λοιμὸν ὄς, λέγει, καὶ τὸ ἱερὸν ἐπέiraσε θεηλῶσαι». Λοιπόν, δὲν ἔμiane. Τί, λοιπόν, ἔάν αὐτὸ τὸ ἐπραξεν εἰς ἄλλην περίπτωση; Οὐδῶλος διότι θεθαίως καὶ θά (τὸ) ἔλεγε· τῶρα δὲ «ἐπέiraσε» μὲν λέγει, τὸ πῶς δὲ δὲν προσθέτει. Καὶ αὐτὰ μὲν τὰ ὅποια εἶναι ἐναντίον τοῦ Παύλου τοιοῦτοτρόπως τὰ ἐμεγαλοποιήσεν, παρατήρησε δὲ τὰ ἀφορῶντα εἰς αὐτοὺς πῶς τὰ ἐλαττώνει.

«Ὅν καὶ ἐκρατήσαμεν, λέγει, καὶ ἠθελήσαμεν κρῖναι κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον. Παρελθὸν δὲ λυσίας ὁ χιλιάρχος μετὰ πολλῆς θίας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγεν». Ἐβῶ δεικνύει ὅτι καὶ ἐνοχλοῦνται, ἐρχόμενοι

εἰς ἕνα δικαστήρια, καὶ ὅτι δὲν θά τὸν ἠνάχλου, ἔάν δὲν τοὺς ἠνάγκαζεν ἐκεῖνος (ὁ χιλιάρχος), καὶ ἔάν δὲν ἠρπαξε τὸν ἄνδρα καθ' ὅσον δὲν ἦτο ἀρμόζον εἰς αὐτὸν διότι τὰ ἀδικήματα ἦσαν ἐναντίον μας, καὶ τὸ δικαστήριον ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἐνώπιόν μας. Ὅτι δὲ τοῦτο σημαίνει, ἰδὲ τὸ ἐξῆς· «Μετὰ πολλῆς, λέγει, θίας» διότι αὐτὸ εἶναι θία.

«Παρ' οὖς δυνήση γνώμαι». Δὲν τολμᾷ οὔτε νὰ κατηγορήσῃ, (διότι ἦτο τῆς ἴδιας γνώμης ὁ ἄνθρωπος), οὔτε ἀπλῶς τὸ παρασλέπει. Ἐπειτα πάλιν, διὰ νὰ μὴ φαῖνῃ ὅτι ψεύδεται, ὀρίζει τὸν ἴδιον τὸν Παῦλον κατηγοροῦν τοῦ ἑαυτοῦ του. «Παρ' οὖς, λέγει, δυνήση ἀνακρίνας περὶ πάντων τούτων ἐπιγνώμαι».

Ἐπειτα καὶ οἱ μάρτυρες τῶν ὄσων ἐλέχθησαν· «Συνεπέθεστο δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, φάσκοντες ταῦτα ὁδῶς ἔχειν». Οἱ κατηγοροὶ (εἶναι) οἱ ἴδιοι καὶ μάρτυρες καὶ κατηγοροὶ.

Ἄλλ' ὁ Παῦλος «ἐκ πολλῶν ἑτῶν ὄντα σε κριτὴν ἐπιστάμενος δίκαιον» ἀποκρίνεται. Δὲν εἶναι ἐπομένως κάποιος ἀγνωστος, οὔτε ἕνεος, οὔτε νεωτεριστῆς, ἔάν θεθαίως γνωρίζῃ τὸν δικαστὴν ἀπὸ πολλὰ ἔτη. Καὶ ὀρθῶς συνεπλήρωσε τὸ «δίκαιον», διὰ νὰ μὴ προσέξῃ (ὁ δικαστῆς) τὸν ἀρχιερέα, οὔτε τὸν λαόν, οὔτε τὸν κατηγοροῦν. Ἰδὲ πῶς δὲν ἐπροχώρησεν εἰς ἀσθάθειαν (ἀλαζονείαν), ἂν καὶ θεθαίως ἦτο ἀναπόφευκτον.

«Πιστεύων, λέγει, πᾶσι τοῖς κατὰ νόμον». Εἶπεν αὐτὸ, δεικνύων ὅτι δὲν θά ἦτο δυνατόν νὰ πράξῃ παρὲς τοιαῦτα ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος πιστεύει ὅτι θά ὑπάρξῃ ἀνάστασις, τὴν ὅποιαν καὶ οὗτοι οἱ ἴδιοι προσμένουν. Δὲν εἶπε περὶ αὐτῶν ὅτι πιστεύουν εἰς θσα ἐγράφησαν εἰς τοὺς προφῆτας, (διότι δὲν ἐπίστευον), ἀλλ' αὐτὸς εἰς θσα ἐπίστευεν, οὐχὶ ἐκείνοι· πῶς δὲ (πιστεύει), θά ἐχρειάζετο μακρηγορίας νὰ λέγῃ τῶρα.

Τόσα εἶπε, καὶ εἰς οὐδὲν σημεῖον ἔχει μνημονεύσει τὸν Χριστόν. Ἐδῶ δὲ εἰπὼν, «πιστεύων», καὶ τὰ σύμφωνα πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ περιέλαβεν, ἀλλὰ κατὰ πρῶτον ἀρχαλεῖται μὲ τὸν λόγον τῆς ἀναστάσεως, ἣ ὅποια ἦτο κοινὴ εἰς αὐτοὺς πίστις, καὶ κατήργει τὴν ὑποψίαν κάθε διαφωνίας.

Ἐπειτα καὶ ἡ αἰτία τῆς πορείας (εἰς Ἱερουσόλυμα). «Ἐλεημοσύνας, λέγει, καὶ προσφοράς ποιήσω εἰς τὸ ἔθνος μου, παρεγενόμεν», καὶ αὐτὸ εἰπὼν «ἐπὶ πλείονων». Πῶς, λοιπὸν, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ θεωρηθῆσθε ἐκείνους διὰ τοὺς ὁποίους τόσῃ ὁδὸν διήμυσεν, ὥστε νὰ κάμῃ ἐλεημοσύνην;

«Ὁ μὲτὰ ὄχλου, λέγει, οὐδὲ μετὰ θορόθου». Πανταχοῦ ἀνασκευάζει τὴν κατηγορίαν διὰ στάσι. Ὁρθῶς δὲ καὶ καλεῖ ὡς μάρτυρας τοὺς κατηγορούς, τοὺς προερχομένους ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, λέγων «Ὅς δεῖ ἐπὶ σοῦ κατηγορεῖν, εἴ τι ἔχοιεν πρὸς με». Τόσον εἶχε πεποιθῆσιν ὅτι εἶναι ἀθῶος δι' ἅσα κατηγορεῖτο, ὥστε καὶ τοὺς καλεῖ ὡς μάρτυρας. Ὅχι μόνον δὲ τοὺς προερχομένους ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξ Ἱερουσαλήμ δὲν ἀρνείται ὡς κατηγορούς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς καλεῖ πάλιν, προσθέτων· «Ἡ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν» καθ' ὅσον δι' αὐτὸ ἐξ ἀρχῆς ἀταράσσοντο, ὅτι ἐκήρυττε τὴν ἀνάστασιν. Καὶ ὀρθῶς ἐκραττα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διότι ὅταν αὐτὸ ἀπεδεικνύετο, εὐκόλως καὶ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν Χριστόν θὰ παρουσιάζοντο, ὅτι δηλαδὴ ἀνέστη.

«Τί εἶδον, λέγει, ἐν ἔμοι ἀδίκημα, σπάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου;». «Ἐν τῷ συνεδρίῳ», εἶπε, δεικνύων ὅτι τίποτε δὲν εἶδον, ὅχι ἀφοῦ ἔγινε ἰδιαιτέρως ἡ ἀνάκρισις, ἀλλὰ ἐνῶ ἦτο παρών ὁ λαὸς καὶ μὲ ἀκρίθειαν ἀνέκρινε.

γ'. «Ὅτι δὲ αὐτὰ τὰ λέγω ἀληθῶς, μαρτυροῦν οἱ περὶ αὐτοῦ κατηγοροῦντες. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν· Ἐν

τούτῳ δὲ αὐτὸς ἀσκά, ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχων πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους· διότι αὐτὴ εἶναι ἡ τελεῖα ἀρετὴ, ὅταν δηλαδὴ οὐτε εἰς τοὺς ἀνθρώπους δίδωμεν ἀφορμὰς, καὶ ὅταν φροντίζωμεν νὰ εἰμεθα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἀμεμπτοί.

«Ἦς ἐκέκραξεν, λέγει ἐν τῷ συνεδρίῳ». Καὶ τὴν βίαν αὐτῶν φανερώνει μὲ τὸ νὰ εἶπῃ· «Ἐκέκραξα» ὡς ἐάν ἔλεγεν· «Δὲν εὐνοῦνται νὰ εἰπουν ὅτι ἐκραττας αὐτὰ μὲ τὸ πρόσημα τῆς ἐλεημοσύνης;» διότι δὲν ἐκρατταν τοῦτο μετὰ τοῦ λαοῦ οὐτε μετὰ θορόθου· ἀλλως τε, ἂν καὶ ἔγινε ἔρευνα περὶ αὐτοῦ, τίποτε πλέον δὲν εὔρισκετο.

Εἶδες ἠπιότητα, ἂν καὶ ὑπήρχον κίνδυνοι; Εἶδες μαλακὸν τρόπον ἐκφράσεως, καὶ πῶς ἐν ἐπιδιώκει μόνον, νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπὸ τὴν κατηγορίαν, ὅχι νὰ περιβάλλῃ καὶ ἐκείνους μὲ ἀδικήματα, ἐκτὸς ἐάν κάπου ἠναγκάζετο, ὅταν ἀπελογεῖτο; ὅπως ἀκριθῶς καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· «Ἐγὼ δοκίμιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν Πατέρα μου· ὑμεῖς δὲ ἀτιμάζετε με».

Αὐτὸν ἄς μιμούμεθα καὶ ἡμεῖς, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἦτο μιμητὴς τοῦ Χριστοῦ. Ἐάν ἐκείνος δὲν εἶπε τίποτε τὸ βαρὸ δι' αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἔφθασαν μέχρι φόνου καὶ σφαγῆς, ποίας συγγνώμης θὰ εἴμεθα ἡμεῖς ἄξιοι, οἱ ὅποιοι ἐξαγριούμεθα εἰς τὸν ὀνειδισμόν καὶ τὰς προσβολὰς, οἱ ὅποιοι ὀνομάζωμεν τοὺς ἐχθροὺς μας ἀκαθάρτους καὶ ἐβελουρούς; ποῖαν δὲ ἀπολογίαν θὰ ἔχωμεν, ὅταν ἔχωμεν καθ' ὀλοκλήριον ἐχθρούς; Δὲν ἀκούεις ὅτι ἐκείνος ὁ ὅποιος ἀποβιβθεῖ τιμὴν, τὸν ἑαυτοῦ του τιμᾷ; Ἡμεῖς δὲ προσβάλλομεν τοὺς ἑαυτοὺς μας.

Κατηγορείς διότι προσεβλήθης, διατί, λοιπόν, εμπίπτεις εἰς τὸ ἀδίκημα; διατί περιβάλλεις τὸν ἑαυτὸν σου μὲ συμφορὰν; Μείνε ἀτάραχος, μείνε ἀνεπηρέαστος; μὴ περιβλήθῃς μὲ τὸ κακόν, ἐπειδὴ ἐπιθυμίαις καὶ πλῆξης ἄλλον. Διότι δὲν μᾶς φθάνει ἡ ἄλλη ταραχὴ τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία διαταράσσεται χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ὁ ταρασσών, (ὅπως αἱ ἐπιθυμίαι αἱ ἀκρεταίαι, αἱ λύπαι καὶ αἱ λιποψυχία καὶ ὅσα ἕμοια), ἀλλὰ καὶ ἄλλας προσθέτομεν. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀνέχεται κάποιος ὅταν ὑβρίζεται, λέγει; Πῶς δὲν εἶναι δυνατόν; εἰπέ μου τραῦμα γεννᾶται εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τοὺς λόγους; μῶλωτες εἰς τὰ σώματα; ποῖα, λοιπόν, ἐλάβη γίνεται εἰς ἑσᾶς μας;

Ἐπομένως, ἂν θέλωμεν, ἠμποροῦμε νὰ ὑποφέρωμεν. Ἄς θέσωμεν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς μας ἐντολὴν νὰ μὴ θλιθῶμεθα, καὶ θὰ ἀνεχώμεθα' ὡς εἶπωμεν πρὸς τοὺς ἑαυτοὺς μας: «Δὲν εἶναι γνώρισμα ἔχθρας, εἶναι γνώρισμα ἀσθενείας» καθ' ὅσον πραγματικῶς εἶναι γνώρισμα ἀσθενείας; διότι, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἔχθρας οὔτε μαθηρότητος, ἤθελε καὶ ἐκεῖνος νὰ τοὺς ἀναχαίτῃ καὶ ἦτο ἡδικημένος εἰς ἄπειρα.

Ἄν τοῦτο μόνον κατανοήσωμεν, ὅτι δηλαδὴ εἶναι ἴδιον ἀσθενείας, θὰ ἀνεχώμεθα, καὶ θὰ συγχωρήσωμεν μὲν ἐκεῖνον, θὰ προσπαθήσωμεν δὲ νὰ μὴ περιπέσωμεν (εἰς αὐτὰ) καὶ οἱ ἴδιοι. Διότι ἐρωτῶ ὅλους τοὺς παρόντας: Ἄρα γε, ἂν θελήσετε, ἠμπορεῖτε νὰ φέρεσθε μὲ ἐγκατεργασίαν, τοιουτοτρόπως ὥστε νὰ ὑπομένετε τοὺς ὑβρίζοντας; Ἐγὼ θεδαίως νομίζω.

Λοιπόν, σὲ ὕβριαι χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, ἀλλὰ ἀναγκασόμενος ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τῆς ψυχῆς συγκρατήσω. Δὲν βλέπεις αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι κατέχονται ἀπὸ βαιμῆναια; Ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος ὅχι τόσο ἀπὸ ἔχθραν, ὅσον ἀπὸ ἀσθένειαν τὸ ὑπομένει αὐτὸ, τοιουτοτρόπως

καὶ ἡμεῖς δὲν ταρασσόμεθα ἀπὸ τὸ εἶδος τῶν ὕβρων, ὅσον ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς μας; διότι πῶς ὑποφέρωμεν τοὺς παράφρονας, οἱ ὁποῖοι τὰ ἴδια ὑβρίζουν;

Πάλιν, εἴαν εἶναι φίλοι οἱ ὑβρίζοντες ἢ καὶ ἀνώτεροι, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀνεχώμεθα, πῶς, λοιπόν, δὲν εἶναι παράδοξον, ὅταν μὲν εἶναι αὐτοὶ οἱ τρεῖς, καὶ φίλοι καὶ παράφρονες καὶ ἀνώτεροι, νὰ ἀνεχώμεθα, ὅταν δὲ εἶναι ἰσότημοι ἢ καὶ κατώτεροι, νὰ μὴ ἀνεχώμεθα; Πολλὰς φορές εἶπον τὸ πρᾶγμα εἶναι ῥοπή καὶ συναρπαγὴ' ὡς ὑπομείνωμεν δι' ἄλλων, καὶ ἐκερδίσαμεν τὸ πᾶν. Ὅσον ὑβρίζει κάποιος περισσότερον, τόσο περισσώτερον εἶναι ἀσθενής.

Γνωρίζεις τότε πρέπει νὰ θλιθῶμεθα; Ὅταν, ἐνῶ ὑβρίσαμεν ἡμεῖς, ἐκεῖνος σωθήσῃ (διότι τότε αὐτὸς μὲν εἶναι δυνατός, ἡμεῖς δὲ ἀσθενεῖς); ἂν δὲ συμβῇ τὸ ἀντίθετον καὶ νὰ χαίρωμεν πρέπει ἑλασθε στέφανον, ἀνεκηρύχθης νικητής, χωρὶς νὰ ὀδηγηθῆς εἰς ἀγῶνα, καὶ χωρὶς νὰ ὑποφέρῃς τὴν ἐνόχλησιν τοῦ ἡλίου καὶ τῆς θερμότητος καὶ τῆς κόνεως, οὔτε νὰ ἀγωνισθῆς καὶ νὰ δώσης ἀφορμὰς, ἀλλὰ μόνον ἐπειδὴ ἠθέλησες, καὶ καθήμενος ἢ ὀρθιος, ἔλασθε τὸν μέγαν στέφανον καὶ ὄχι μόνον μέγαν, ἀλλὰ πολὺ ἀνώτερον ἀπὸ ἐκεῖνους; διότι δὲν εἶναι ὅμοιον νὰ καταθάλης ἔχθρον ἀντίπαλον, καὶ νὰ κατανικήσῃς τὰ θέλη τῆς ὀργῆς. Ἐνίκησες χωρὶς νὰ δώσης ἀφορμὴν, κατενίκησες τὸ πάθος σου, ἐφόνευσες τὸ διηγηγεμένον θηρίον, καὶ ἐφίμως τὸν μαινόμενον θυμὸν, ὡς κάποιος κριστος ποιμὴν ἐπρόκειτο ἡ μάχη νὰ εἶναι ἐμφύλιος, ὁ πόλεμος ἐντόπιος. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι κάθονται πλησίον τῶν τοιχοῦν καὶ πολιορκοῦν ἀπ' ἔξω ἐμβόλουν εἰς ἐμφυλίους πολέμους καὶ τότε ὑπερισχόουν, τοιουτοτρόπως, λοιπόν, καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος προσβάλλει, ἂν δὲν διεγείρῃ τὸ ἐντὸς ἡμῶν πάθος, δὲν θὰ ἦ

μπορέση νά ἐπικροτήση· ἐάν ἡμεῖς δὲν ἐξάψωμεν τοὺς ἑαυτοῦς μας, ἐκεῖνος δὲν ἔχει οὐδεμίαν δόναμιν.

Ἄς ὑπάρχη εἰς ἡμᾶς ὁ σπινθήρ τῆς ὀργῆς, ὥστε νά ἀνάπτεται εἰς καταλλήλους περιστάσεις, ὅχι ἐναντίον ἡμῶν τῶν ἰδίων, οὔτε διὰ νά μᾶς ἐμβόλη εἰς πολλάς συμφοράς. Δὲν θλέπετε εἰς τὰς οἰκίας ὅτι τὸ πῦρ εἶναι τοποθετημένον εἰς ἓν μέρος καὶ ὅχι πανταχοῦ διεσκορπισμένον, οὔτε εἰς χόρτον, οὔτε εἰς ἐνδύματα, οὔτε τυχαίως (ἐδῶ καὶ ἐκεῖ) ὥστε, ὅταν φυσήσῃ ἄνεμος, νά μὴ δυναμώσῃ, ἀλλά, καὶ ἂν ἔχη λόχον κάποια ὀηρέτρια, καὶ ἂν ὁ μάγειρος ἀνάπτῃ τὴν πυράν, δίδεται ἔντονος ἐντολὴ μήτε εἰς τὸν ἄνεμον, μήτε πλησίον ζύλου, μήτε κατὰ τὴν νύκτα νά τὸ πράττῃ αὐτό, ἀλλά, ὅταν ἡ νύκτα ἐξαπλωθῇ, τὴν κοιμίζομεν (τὴν πυράν), ἔπειδὴ φοβούμεθα μήπως κάποτε ἀνάψῃ, ἐνῶ ἡμεῖς θὰ κοιμώμεθα, καὶ ἐνῶ οὐδεὶς θὰ εἶναι θεηθὸς καὶ δαυὸς μᾶς κατακάψῃ.

Τοῦτο ἄς γίνεταί καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ θυμοῦ· ἄς μὴ ἔχη διασπαρῆ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῶν σκέψεών μας, ἀλλά εἰς κάποιον θάθος τοῦ νοῦ, ὥστε νά μὴ φθάσῃ εὐκόλως ὁ ἄνεμος ὁ προερχόμενος ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ ἀντιθέτου, ἀλλ' ἀπὸ ἡμᾶς νά δέχεται τὸν ἄνεμον, οἱ ὅποιοι γνωρίζομεν πρεπόντως καὶ χωρὶς κίνδυνον νά θέτομεν αὐτὸ (τὸ πῦρ) εἰς ἐνέργειαν. Ἄν ἀπ' ἐξῶ δέχεται τὸν ἄνεμον, δὲν γνωρίζει τὸ μέτρον, ἀλλὰ τὰ πάντα θὰ κατακαύσῃ· πολλές φορές καὶ ἐνῶ ἡμεῖς κοιμώμεθα αὐτὸς ὁ ἄνεμος θὰ ἐμπέσῃ καὶ τὰ πάντα θὰ κατακαύσῃ.

Ἄς ὑπάρχη, λοιπὸν, εἰς ἡμᾶς (τοιούτος θυμός), ὥστε νά ἀνάπτῃ μόνον φῶς (διότι ὁ θυμὸς ἀνάπτει φῶς, ὅταν κατὰ τὸ πρέπον ἐμφανισθῇ)· καὶ ἄς ἔχωμεν φλόγας ἐναντίον ἐκεῖνων οἱ ὅποιοι ἀδικοῦν ἄλλους, ἐναντίον τοῦ διαβόλου. Ἄς μὴ εὐρίσκεται πανταχοῦ, μήτε νά

ἔχη ριφή ὁ σπινθήρ, ἀλλὰ ἄς τὸν φυλάττωμεν εἰς τὴν στάχτην, καὶ ἄς τὸν κοιμίζωμεν εἰς τὰς ταπεινὰς σκέψεις. Δὲν τὸν ἔχομεν ἀνάγκην πάντοτε, ἀλλά, ὅταν πρέπη νά ἐπιτελέσῃ καὶ νά πράξῃ κάτι ἥτιον, ὅταν πρέπη νά καταστήσῃ μαλακὴν τὴν ἀσυνειδησίαν, ὅταν (πρέπη) νά καταδικάσῃ τὴν ψυχὴν.

δ'. Πόσας συμφορὰς ἐπέτελεσαν θυμοὶ καὶ ὀργαί! Καὶ τὸ πλέον φοβερόν, ὅταν ἀνορθωθῶμεν, δὲν εἴμεθα ἀκόμη κύριοι διὰ νά συνέλθωμεν, ἀλλὰ ἄλλους ἀναμένομεν ὁ κάθε ἓνας ἐντρέπεται καὶ κοκκινίζει, ὅταν ἐπανεέλθῃ διὰ νά συμφιλίωσῃ τὸν ἄλλον. Ἰδέ· δὲν ἐντρέπεται μὲν νά διαχωρίζεται καὶ νά δημιουργῇ σχίσμα, ἀλλὰ γίνεται ἀρχηγὸς τοῦ κακοῦ, ἐντρέπεται δὲ νά προσέλθῃ καὶ νά συνδέσῃ τὰ διεστώσα καὶ συμβάλῃ νά τὸ ἴσιον, τὸ ὅποιον θὰ συνέβαινε, ἂν κάποιος μὲν δὲν διαστάξῃ νά ἀποκόψῃ τὸ μέλος του, ἐντρέπεται δὲ νά τὸ ἐνώσῃ.

Τι λέγεις ἄνθρωπε; ἔκανες μεγάλως ἀδικίας, καὶ ὁ ἴδιος ἔγινες αἴτιος τῆς συμπλοκῆς; Λοιπὸν θὰ ἦσουν δίκαιοι νά ἀναχωρήσῃς πρῶτος καὶ νά συμφιλιωθῆς, ἔπειδὴ ὁ ἴδιος ἔδωσες τὴν ἀφορμὴν.

Ἄλλὰ ἔκαμαν ἀδικίας, καὶ ἐκεῖνος εἶναι αἴτιος. Λοιπὸν, καὶ δι' αὐτὸ, διὰ νά σὲ θαυμάσουν περισσότερον, διὰ νά ἔχης τὰ πρωτεῖα ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πρώτην φοράν, καὶ εἰς τὴν δευτέραν, ὅπως ἀκριβῶς δὲν εἶσαι αἴτιος διὰ νά δημιουργηθῇ ἡ ἔχθρα, τοιοῦτοτρόπως οὔτε διὰ νά ἐπικρατῇ ἡ ἔχθρα περισσότερον ἴσως καὶ ἐκεῖνος ἐντρέπεται καὶ κοκκινίζει, ἔπειδὴ, ἔχει συναίσθησιν πολλῶν (κακῶν).

Ἄλλ' εὐρίσκεται εἰς παραλογισμὸν; Τόσον περισσότερο νά μὴ διαστάξῃ νά προστρέξῃς· καθ' ὅσον εἶναι διπλοῦν εἰς αὐτὸν τὸ πάθος, καὶ ὁ παραλογισμὸς θηλασθῇ καὶ ἡ ὀργή. Σὺ εἶπες τὸν λόγον, διὰ τὸν ὅποι-

ον ἀφελείς πρώτος νὰ ἀπέλθῃς, (σὺ) ὁ ὁποῖος εἶσαι ὀγιῆς, ὁ ὁποῖος δόνασαι νὰ θλέπῃς· διότι ἐκεῖνος εὐρίσκειται εἰς τὸ σκότος· διότι τοιοῦτον εἶναι ἡ ὀργή καὶ ἡ ὑπερηφάνεια. Σὺ δὲ ὁ ὁποῖος εἶσαι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ αὐτὰ καὶ ὀγιῆς πρόσθετε, ὁ ἱατρὸς πρὸς τὸν ἀσθενῆ. Μήπως λέγει κάποιος ἐκ τῶν ἱατρῶν «Ἐπειδὴ εἶναι ἀσθενής, δὲν πηγαῖνα;». Ἄλλὰ εἰ· αὐτὸ ἰδιαίτερος πηγαῖνου, ὅταν ἴδου κάποιον ὁ ὁποῖος δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἔλθῃ· εἰ· ἐκεῖνους μὲν οἱ ὁποῖοι ἤμποροῦν, φροντίζουν καὶ ὀλιγώτερον, ἐπειδὴ δὲν ἀσθενοῦν βαρέως, διὰ δὲ ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι κείνται ἀσθενεῖς ἐπὶ κλίνης δὲν φροντίζουν ὀλιγώτερον.

Ἡ δὲν νομίζεις ὅτι ἡ ἀκρισία καὶ ὁ θυμὸς εἶναι φοβερώτερα τῆς ἀσθενείας; ὁ μὲν (θυμὸς) δὲν ὁμοιάζει μὲ κάποιον σφοδρὸν πυρετὸν, ἡ δὲ (ὀργή) μὲ σῶμα τὸ ὁποῖον φλογίζεται καὶ πρήσσεται; Ἐνόησε πόσον κακὸν εἶναι νὰ ἔχῃ πυρετὸν καὶ πρήξιμον πηγαινε, σῆσε τὸ πῦρ· διότι ἤμπορεῖς μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ· ὡς εἰ· ὕδατος κατανίκησε τὴν φλόγωσιν.

Τί, λοιπόν, ἂν μὲ αὐτὸ τὸ ἴδιον περισσότερο ὑπερφανεύεται; λέγει. Τίποτε διὰ σέ· διότι σὺ μὲν ἐπραξες τὸ ἐξαρτώμενον ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σου, ἐκεῖνος δὲ ἄς σκέπτεται διὰ τὸν ἑαυτὸν του· ἄς μὴ μᾶς κατηγορήῃ ἢ συνείδησις, ὅτι, ἐπειδὴ ὕστεροῦμεν εἰς κάτι ἀπὸ τὰ πρέποντα, συμβαίνει τοῦτο.

«Ψάμιζε, λέγει, τὸν ἔχθρὸν σου· ταῦτο γὰρ ποιῶν, ἀνθρακας πυρὸς σφωρῶσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ». Καὶ ὅμως, καὶ τοῦτου συμβαίνοντος, προτρέπεται νὰ ἀπέλθωμεν καὶ νὰ συμφιλιωθῶμεν καὶ νὰ εὐεργετῶμεν, ὅχι διὰ νὰ συγκεντρώναμεν κάρβουνα ἀναμμένα, ἀλ-

λά διὰ νὰ καταπραῦνεται ἐκεῖνος, ὅταν ἀντιληφθῇ τοῦτο, διὰ νὰ κατέχεται ἀπὸ τρόμον, διὰ νὰ φοβῆται περισσότερο τὰς εὐεργεσίας τῶν ἐχθρῶν καὶ τὰς φιλίας παρὰ τὰς ἐπιβουλὰς· διότι δὲν βλάπτει τόσο ὁ ἐχθρὸς ὁ μνησικακὸς ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον μισεῖ, ὅσον ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ὠφελεῖ καὶ εὐεργετεῖ· διότι ὅταν εἶναι μνησικακὸς, καὶ τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἐκεῖνον ἰσως βλάπτει ὀλίγον, ὅταν δὲ εὐεργετῇ, κάρβουνα ἀναμμένα συγκεντρώνει εἰς τὴν κεφαλὴν του. Ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ πράττωμεν, λέγει, διὰ νὰ μὴ συγκεντρώναμεν κάρβουνα; Ἄλλὰ διαφορετικῶς θέλεις νὰ συγκεντρώνης κάρβουνα εἰς τὴν ἰδικὴν σου κεφαλὴν; καθ' ὅσον καὶ αὐτὸ τὸ ἐπιτελεῖ ἡ μνησικακία.

Ἄλλὰ περισσότερο νὰ ἐπεκταθῶμεν; Οὐδὲν ὅμως· διότι δὲν τὸ πράττετε σὺ τοῦτο, ἀλλὰ ἐκεῖνος ὁ θηριώδης· διότι ἐάν, ἐνῶ σὺ εὐεργετεῖς καὶ τιμᾶς καὶ συμφιλιῶνεις, ἐκεῖνος συνεχίζει νὰ φυλάσσει τὴν ἀποτροφήν, διὰ τὸν ἑαυτὸν του ἔχει ἀνάψει τὸ πῦρ, ὁ ἴσιος ἔκαυσε τὴν κεφαλὴν του· σὺ δὲ εἶσαι ἀθάωτος.

Νὰ μὴ γίνῃς περισσότερο φιλόνητος ἀπὸ τὸν Θεόν, διότι θὰ πάθῃς μύρια θεία· μᾶλλον δὲ, ὅτε ἂν θέλῃς θὰ ἤμπορέσης, οὔτε εἰ· ὀλίγον. Διότι πῶς; «Ὅσον ἀπέχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς, λέγει, τοσοῦτον ἀπέχουσιν αἱ θουλαὶ μου ἀπὸ τῶν βουλῶν ὑμῶν», καὶ πάλιν· «Εἰ ὑμεῖς, λέγει, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος δώσει ὑμῖν;».

Ἄλλὰ αὐτὰ εἶναι πρόσημα καὶ πρόφασις. Ἄς μὴ σκεπτόμεθα, λοιπόν, δοτικῶς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Καὶ

5. Ἡσ. 55. 8-9.

6. Ματθ. 7, 11.

πῶς δολίως σκεπτόμεθα; λέγει. Εἶπε· «Τοῦτο ποιῶν, ἀνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ», οὐ δὲ λέγει· «Φοβοῦμαι τὸν ἐχθρόν, διότι ἐνήργησεν εἰς ἕαρος μου μεγάλως ἀδικίας». Δὲν λέγεις αὐτά; Πῶς δὲ εἶχες ἐχθρόν καθ' ὁλοκλήριαν; Φοβεῖσαι ἐκεῖνον ὁ ὅποιος (σὲ) ἠδίκησε, τὸν ἑαυτὸν σου δὲν τὸν φοβεῖσαι; Εἶπε νὰ ἐφροντίζεις διὰ τὸν ἑαυτὸν σου! Μὴ πράττης μὲ τοιοῦτον σκοπὸν· μάλλον δὲ πράξε τοῦλάχιστον μὲ τοιοῦτον σκοπὸν. Ἄλλὰ δὲν πράττεις. Δὲν σοῦ λέγω ὅτι: θὰ συγκεντρώσης κάρθουνα ἀναμμένα, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἄλλο ἐπὶ πλεόν λέγων μόνον πράξε. Διότι ὅλα αὐτὰ τὰ λέγει ὁ Παῦλος, διὰ νὰ σὲ προτρέψῃ νὰ λύσῃς τὴν ἐχθραν μὲ τὴν προσδοκίαν τῆς τιμωρίας. Ἐπειδὴ εἴμεθα θηριώδεις, καὶ δὲν θὰ ἀνεχόμεθα διαφορετικῶς νὰ ἀγαπήσωμεν τὸν ἐχθρόν, ἐάν δὲν ἀναμένωμεν κάποιαν τιμωρίαν, ὡς εἰς κάποιο θηρίον δίδει αὐτὴν τὴν τροφήν διότι εἰς τοὺς Ἀποστόλους δὲν λέγει αὐτό, ἀλλὰ τί; «Ὅπως γένησθε ὅμοιοι τοῦ Πατρὸς ὁμοῦν τοῦ ἐν οὐρανοῖς». Ἄλλως τε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παραμεινῇ κάποιος ἐχθρός, ὅταν ἐδεργῆτῃ καὶ ἐδεργετῆται· δι' αὐτὸ ἔθεσεν (ἔγραψεν αὐτά).

Διαπὶ ἐνῶ μὲ τὰ λόγια φιλοσοφεῖς, μὲ τὰ ἔργα δὲν φυλάττεις ὅτε τὸ μέτριον; Ὅρθως, δὲν τὸν τρέφεις, διὰ νὰ μὴ συσωρεύσῃς κάρθουνα ἀναμμένα λοιπὸν, λυπῶσαι; λοιπὸν ἀγαπᾷς, καὶ μὲ τοιοῦτον σκοπὸν πράττεις; Γνωρίζει ὁ Θεός, ἐάν μὲ τοιοῦτον σκοπὸν λέγεις· καὶ θεοῖώς ἐνώπιόν μας δολίως σκέπτεσαι καὶ προβάλλεις ὡς πρόφασιν τὸν λόγον. Φροντίζεις διὰ τὸν ἐχθρόν καὶ φοβεῖσαι μήπως τιμωρηθῇ; λοιπὸν, ἔσθη.

7. Ρωμ. 12, 20.

8. Ματθ. 5, 48.

σας τὴν ὀργήν· διότι ἐκεῖνος ὁ ὅποιος τόσον ἀγαπᾷ, ὡστε νὰ παραβλέπῃ τὴν προσωπικὴν ὠφελείαν ὑπὲρ τῶν ὄσων εἰς ἐκεῖνον συμφέρουν, δὲν ἔχει ἐχθρόν. Θὰ ἠδύνασο νὰ εἴπῃς τοῦτο· «Μέχρι ποῶν σημείων παίζωμεν μὲ ἐκεῖνα τὰ ὅποια δὲν πρέπει νὰ παίζωμε, καὶ τὰ ὅποια δὲν συγχωροῦνται;».

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ τὴν ἰδικὴν μας ἀδελφότητα, ἠγαπημένοι ἀπὸ τὸν Κύριον καὶ Θεὸν καὶ Σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ σὰς παρακαλῶ καὶ ἱκετεύω, ἀφοῦ ἀφαιρέσωμεν αὐτάς τὰς προφάσεις, νὰ μὴ περιφρονῶμεν τοὺς θεοῦ νόμους, μὴτε νὰ παραβλέπωμεν τὰς ἐντολάς του, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ διέλθωμεν τὴν παροῦσον ζωὴν εὐαρέστως εἰς τὸν Κύριον, καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ τὰ ὅποια μᾶς ἔχει ὑποσχεθῆ, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δυνάμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Α' (51).

(Πράξ. 24, 22-27, 25, 1-32).

«Ἀνεβάλετο δὲ, λέγει, ὁ Φηλιεῦς αὐτὸς, ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς δόξου, εἰπὼν· Ὅταν Λυσίας ὁ χιλιάρχος καταβῇ, διαγνώσωμαι τὰ καθ' ὅμιλος. Διακατεμένος τε τῇ ἐκατοντάρχῃ τηρεσθαι τὸν Παῦλον, ἔχειν τε εὐνοίαν, καὶ μηδένα κυλιῶν τῶν ὄσων ὑπηρετεῖν ἢ προσερχεσθαι αὐτῷ»¹.

1. Πράξ. 24, 22 - 23

α'. Ἰδὲ πῶσος ἐλεγχος γίνεται πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἀληθείας, πρῶτον μὲν (ἀνακρίνεται) ἀπὸ πολλοῦς. ἔπειτα καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ὥστε νὰ μὴ εἰπουν ὅτι ἐξηγοτήθη τὸ δικαστήριον. Διὰ τὴν ἐπειδὴ ὁ ρήτωρ ἀνέφερε τὸν Λυσίαν, εἰπὼν ὅτι βιαίως τὸν ἀπέσπασε, προσέθεσεν καταλλήλως τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Φηλικα, καὶ λέγει· «Ἀνεβόλετο δὲ ὁ Φηλιεῖς αὐτοῦς, ἀκριθέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ» δηλαδὴ, «σκοπίμως καθυστέρησε»· ὅχι ἐπειδὴ ἐχρειάζετο νὰ μάθῃ, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἠθέλε νὰ ἀπομακρύνῃ τοὺς Ἰουδαίους. Δὲν ἠθέλε νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἕνεκα ἐκείνων· νὰ τὸν τιμωρήσῃ πάλιν δὲν ἦτο δυνατόν διότι ἦτο ἀναίσχυντα. Διὰ τοῦτο καὶ ἀργοπαρεῖ, εἰπὼν· «Ὅταν Λυσίας ὁ χιλιάρχος καταβῆ, διαγνώσομαι τὰ καθ' ὑμᾶς. Διαταξαμένους τε τῷ ἑκατοντάρχῃ τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον, ἔχειν τε ἄνεσιν, καὶ μηδένα κωλύειν τῶν ἰδίων ὑπηρετῶν ἢ προσέρχεσθαι αὐτῷ».

«Ἐχειν τε, λέγει, ἄνεσιν». Τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτὸς τὸν ἀθώωσεν ἀπὸ τὰ ἀδικήματα. Διὰ τὴν, λοιπόν, τὸν κρατεῖ ἀφοῦ τὸν ἀπήλασε; Κάμνων χάριν εἰς ἐκείνους, ἢ καὶ ἀκόμη ἀναμένων ὅτι βὰ λάθῃ χρήματα. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκ νέου καλεῖ τὸν Παῦλον καὶ ὅτι διὰ τοῦτο τὸν ἐκάλεσε, μᾶς τὸ καθιστᾷ φανερόν ὁ συγγραφεὺς, προσθέτων καὶ λέγων· «Μετὰ δὲ τινος ἡμέρας παραγενόμενος ὁ Φηλιεῖς σὺν Δρουσίλλῃ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, οὖσα Ἰουδαία, μετεπέμψατο τὸν Παῦλον, καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν πίστεως. Διαλεγόμενου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας καὶ τοῦ κρῖματος, τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι, ἔμφοθος γενόμενος ὁ Φηλιεῖς, ἀπεκρίθη· Τὸ νῦν ἔχον πορεύου· καιρὸν δὲ μεταλαθῶν μετακαλέσομαι σε. Ἄμα καὶ ἐπιτίξων ὅτι τὰ χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Παύλου, ὅπως λή-

σῃ αὐτόν· διὸ καὶ πυκνότερον αὐτόν μεταπεμπόμενος ὠμίλει αὐτῷ».

Ἰδὲ πῶς τὰ γραφόμενα ἀκολουθοῦν τὴν ἀλήθειαν. Ἐκάλει δὲ αὐτόν συνεχῶς, ὅχι διότι τὸν ἐθαύμαζεν, οὔτε διότι ἐπεδοκίμαζε τὰ ὅσα ἐλάγοντο, οὔτε διότι ἠθέλε νὰ πιστεύσῃ, ἀλλὰ τί; «Προσδοκῶν, λέγει, χρήματα δοθήσεται αὐτῷ».

Πρόσεξε πῶς δὲν κρύπτει ἐδῶ τὸ σχέδιον τοῦ δικαστοῦ· ἂν καὶ δὲν θὰ ἐπραττε τοῦτο ἐὰν τὸν καταδικάζε, οὔτε θὰ ἠθέλε νὰ ἀκούσῃ ἀπὸ κατάδικον καὶ φαῦλον. Καὶ ἰδὲ ὅτι ὁ Παῦλος, ἂν καὶ ὀμύλῃ εἰς ἄρχοντα, δὲν λέγει τίποτε ἀπὸ αὐτά, μὲ τὰ ὅποια ἦτο φυσικὸν νὰ καταστήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἠπίαν, ἀλλὰ τοιαῦτα (λέγει), ἀπὸ τὰ ὅποια καὶ φοβεῖται, καὶ τρομάζει τὴν σκέψιν· «διαλεγόμενος γάρ, λέγει, περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας καὶ τοῦ μέλλοντος κρῖματος ἔσεσθαι, ἔμφοθος ὁ Φηλιεῖς ἐγένετο». Τόσον μεγάλη ἦτο ἡ δύναμις τῶν λόγων τοῦ Παύλου, ὥστε καὶ τρομάζουσαν τὸν ἄρχοντα. Καὶ αὐτὸς μὲν ἀντικατεστάθη (ἀπὸ ἄλλον), καὶ τὸν ἀφήνει βέσμιον, ἂν καὶ θεοβλαστὸς δὲν ἔπρεπε, ἀλλὰ τὸν ἀφήσεν, ἀφ' ἑνὸς διὰ νὰ θέσῃ τέλος, ἀφ' ἑτέρου κάμνων χάριν εἰς ἐκείνους.

Αὐτοὶ δὲ τοιοῦτοτρόπως ἐπετίθεντο, διὰ νὰ κατηγορήσων πάλιν, ἂν καὶ εἰς οὐδένα τῶν Ἀποστόλων ἐπετέθησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ ἐνῶ ἐπετίθεντο πάλιν ἀπεμακρύνοντο. Τοιοῦτοτρόπως κατ' οἰκονομίαν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐρισκόμενος ἀπέναντι τοιοῦτων θηρίων, καὶ ἡμῶς ἔχουν τὴν ἀξίωσιν νὰ ὀδηγηθῇ πάλιν αὐτὸς ἐκεῖ διὰ νὰ δικασθῇ.

Ἄλλὰ καὶ ἐδῶ εἰς τὸ ἐξῆς προνοητικῶς ἔτακτο· τοίησεν ὁ Θεός, μὴ δίδων ἐξουσίαν εἰς τὸν ἄρχοντα διότι ἦτο φυσικὸν αὐτὸς, ἐπειδὴ προσφάτως ἀήλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν, καὶ νὰ θελήσῃ νὰ κάμῃ χάριν, ἀλ-

λά δὲν ἐπέτρεψεν ὁ Θεός. Ὅταν δὲ ἐπανήλθον εἰς τὴν πατρίδα των, εἰς τὸ ἐξῆς κατηγοροῦν ἀναιδῶς καὶ περισσότερον καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὸν συλλάβουν συμφώνως μὲ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου, πάλιν κατὰ τὸ συνηθισμένον εἰς αὐτοὺς ἔδειξαν ἀνεκίνου τὰ σχετικά μὲ τὸν Καίσαρα, πράγμα τὸ ὅποιον καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Χριστοῦ ἔπραττον διότι τὸ νὰ ἀπολογηθῇ ὁ Παῦλος διὰ τὰ ἀδικήματα κατὰ τοῦ Καίσαρος, ἦτο τοῦτο φανερόν, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸ ἐξηγῶν συμπληρῶναι «Διευτίας δὲ πληρωθείσης, ἔλαθε διάδοχον ὁ Φῆλιξ Πόρκιον Φῆστον. Θέλων δὲ χάριν καταθέσθαι τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Φῆλιξ, κατέλιπε τὸν Παῦλον δεδεμένον».

«Φῆστος οὖν, ἐπιθὰς τῇ ἐπαρχίᾳ, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέθῃ εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπὸ Καισαρείας. Ἐνεφάνισάν τε αὐτῷ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Παύλου, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, αἰτούμενοι χάριν παρ' αὐτοῦ, ὅπως μεταπέμψῃται αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἐνεδρὸν ποιῶντες ἀνελεῖν αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδόν. Ὁ μὲν οὖν Φῆστος ἀπεκρίθη τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον ἐν Καισαρείᾳ, ἑαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι. Οἱ οὖν δυνατοὶ ἐν ἡμῶν, λέγει, συγκρατήσαντες, εἰ τί ἐστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, κατηγορεῖσθαι αὐτοῦ. Διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας πλείους ἢ δέκα, καταθὰς εἰς Καισαρείαν, τῇ ἐπαύριον καθίσας ἐπὶ τοῦ θήματος, ἐκέλευσε τὸν Παῦλον ἀγῆθαι. Παραγενομένου δὲ αὐτοῦ, περιέστησαν οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβεθηκότες Ἰουδαῖοι, πολλὰ καὶ θαρᾶ αἰτιάματα φέροντες κατὰ τοῦ Παύλου, ἀ οὐκ ἴσχυον ἀποδείξαι, ἀ πολυλογυμένῳ αὐτοῦ ὅτι οὔτε εἰς τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων, οὔτε εἰς τὸ ἱερὸν, οὔτε εἰς Καίσαρά τι ἤμαρτον. Ὁ Φῆστος δὲ, τοῖς Ἰουδαίοις θέλων χάριν καταθέσθαι, ἀποκριθεὶς τῷ Παύλῳ, εἶπε· Θέλεις, εἰς Ἱε-

ροσόλυμα ἀναθὰς, ἐκεῖ περὶ τούτων κρίνεσθαι ἐπ' ἐμοῦ;»².

Παρατήρησε πῶς καὶ αὐτὸς κάμνει χάριν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, εἰς ἕλῶν τὸν λαόν, καὶ εἰς τὴν πόλιν. Διὰ τοῦτο πάλιν καὶ αὐτὸν τὸν τρομάζει (ὁ Παῦλος), χρησιμοποιοῦν ἀνθρώπινα μέσα· καὶ ἀκούε πῶς·

«Εἶπε δὲ ὁ Παῦλος· ἐπὶ τοῦ θήματος Καίσαρος ἐστὼς εἰμι, οὐ μὲ δεῖ κρίνεσθαι Ἰουδαίους οὐδὲν ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ κάλλιον ἐπιγινώσκεις· εἰ μὲν γὰρ ἀδικῶ, καὶ ἀξίον θανάτου πέπραχά τι, οὐ παραιτούμαι τὸ ἀποθανεῖν, εἰ δὲ οὐδὲν ἐστίν ἂν αὐτοὶ κατηγοροῦσί μου, οὐδεὶς μὲ δύναται αὐτοῖς χαρίσασθαι Καίσαρα ἐπικαλοῦμαι». Ἄλλὰ θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ κάποιος ἐδῶ· «Καὶ διὰ ποῖον λόγον, ἐνῶ ἤκουσε ὅτι «καὶ ἐν Ρώμῃ σε δεῖ μαρτυρῆσαι τὰ περὶ ἐμοῦ»³, ἔπραττεν αὐτὰ ὡς νὰ μὴ ἐπίστευς;». Μὴ γένοιτο! ἀλλὰ καὶ ἔχων πολλὴν πίστιν. Περισσότερον, λοιπόν, ἦτο γνώρισμα ἐκείνου ὁ ὅποιος ἐμβόλλει (τὸν Θεόν) εἰς πειρασμὸν τὸ νὰ πιστεύῃ εἰς ἐκείνην τὴν ἀπόφασιν, καὶ τὸ νὰ ρίπτῃ τὸν ἑαυτὸν του εἰς μυρία κινδύνους, καὶ νὰ λέγῃ· «Ἄς ἴδωμεν ἐάν ἡμπορῇ ὁ Θεός καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ μὲ λυτρώσῃ». Ἄλλὰ δὲν πράττει αὐτὸ ὁ Παῦλος, ἀλλὰ τὰ πάντα ὅσα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του τὰ προσφέρει, ἀναθέτων τὸ πᾶν εἰς τὸν Θεόν· μὲ ἡμεῖον δὲ καὶ προσβάλλει τὸν ἀρχοντα, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπολογούμενος· διότι τοῦτο σχεδὸν λέγει· «Ἐάν μὲν ἀδικῶ, καλῶς ἐάν δὲ δὲν ἀδικῶ, βιαστὴ μὲ παραδίθεις;». «Οὐδεὶς δύναται με, λέγει, χαρίσασθαι». Τὸν ἐφώτισεν, ὥστε οὔτε ἂν ἤθελε νὰ κάμῃ χάριν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐ-

2. Πράξ. 25, 1 - 8.

3. Πράξ. 23, 11.

κείνους να ἔχη ὡς ἀπολογίαν τὴν ἐπιθυμίαν (τοῦ Παύλου).

«Τότε ὁ Φῆτοτος, συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου, ἀπεκρίθη· Καίσαρα ἐπικέκλησαι, ἐπὶ Καίσαρα πορεύσῃ».

6'. Ἰδὲ, ἀνακοινώνεται εἰς τὸν Ἀγρίππαν, ὡς καὶ ἄλλοι νὰ γίνουσι πάλιν ἀκροαταί, καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ στρατὸς, καὶ ἡ Βερνίκη. Ἐπειτα δὲ πάλιν ἀπολογία.

«Ἡμερῶν δὲ διαγενομένων, Ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ Βερνίκη κατήντησαν εἰς Καισάρειαν, ἀσπασόμενοι τὸν Φῆστον. Ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβον ἐκεῖ, ὁ Φῆτοτος τῷ βασιλεῖ ἀνέθετο τὰ κατὰ τὸν Παῦλον, λέγων· Ἄνθρωπος εἶσι καταλειμμένος ὑπὸ Φῆλικος δέσμιος, περὶ οὗ, γενομένου μου εἰς Ἱερουσόλυμα, ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων, αἰτούμενοι κατ' αὐτοῦ δίκην πρὸς οὐς ἀπεκρίθη ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος Ῥωμαίοις χαρίζεσθαι τινα ἄνθρωπον εἰς ἀπόλειαν, πρὶν ἢ ὁ κατηγορούμενος κατὰ πρόσωπον ἔχει τοὺς κατηγοροῦντας, τότεν τε ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος. Συνελθόντων οὖν αὐτῶν ἐνθάδε, ἀναβολὴν μηδεμίαν ποιησάμενος, τῇ ἐξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ θήματος, ἐκέλευσα ἀχθῆναι τὸν ἄνθρωπον περὶ οὗ σταθέντες οἱ κατηγοροὶ οὐδεμίαν αἰτίαν ἐπέφερον, ἂν ὑπενόουν ἐγὼ· ζητήματα δὲ τινα περὶ τῆς Ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον πρὸς αὐτόν, καὶ περὶ τινος Ἰησοῦ πενηκόντος, ὃν ἔφασκεν ὁ Παῦλος ζῆν. Ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ περὶ τὴν τοῦτου ζήτησιν, ἔλεγον εἰ θούλοιστο πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ, κακεῖ κρινεσθαι περὶ τούτων. Τοῦ δὲ Παύλου ἐπικαλεσαμένου τηρηθῆναι αὐτόν εἰς τὴν τοῦ Σεβαστοῦ διάγνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτόν, ἕως ἂν πέμψω αὐτόν πρὸς Καίσαρα. Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Φῆστον ἔφη· Ἐβουλόμην καὶ

αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι. Ὁ δὲ, αὐρίων, φησὶν, ἀκούσῃ αὐτοῦ».

Ἰδὲ πάλιν κατηγορία διὰ τοὺς Ἰουδαίους, ὅχι ἀπὸ τὸν Παῦλον, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἀρχόντων, «Ἐνεφάνισαν, λέγει, οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων, αἰτούμενοι κατ' αὐτοῦ δίκην πρὸς οὐς ἐγὼ ἀπεκρίθην. Πρόσεξε καὶ τί ἀποκρίνεται πρὸς ἐντροπήν των· ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος Ῥωμαίοις χαρίζεσθαι τινα ἄνθρωπον εἰς ἀπόλειαν» δηλαδὴ, «πρὶν νὰ δώσουν ἔπειτα εἰς αὐτὸν τὸν λόγον εἶναι ἀδύνατον νὰ χαρισθῇ (εἰς ἐκεῖνους) ἄνευ λόγου».

Ἄφου δὲ ἔπραξε κατὰ τὸ σῆμα, δὲν εἶδεν αἰτίαν διὰ τοῦτο εὐρίσκειται εἰς ἀμηχανίαν δι' αὐτόν. Καὶ εἶναι φανερόν αὐτό, ἀπὸ ὅσα συνεπιλήρωσε, λέγων· «Ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ περὶ τὴν τοῦτου ζήτησιν, τοιοῦτοτρόπως εἶπε, καλύπτων τὸ σφάλμα του. Καὶ ἐκεῖνος μὲν καλύπτει, ὁ Ἀγρίππας δὲ ἐπιθυμεῖ νὰ τὸν ἴδῃ».

Ἰδὲ ὅτι πάντοτε οἱ ἀρχόντες ἀποφεύγουσι τὴν Ἰουδαϊκὴν ἐνόχλησιν, καὶ ὅτι ἀναγκάζεται πολλάκις νὰ πράττουσι παρὰ τὸ δίκαιον, καὶ ἐπιζητοῦν προφασεῖς δι' ἀναβολὴν διότι ἀνέβαλε ὅχι ἀγνοῶν, ἀλλὰ καλῶς γνωρίζων. Ὁ δὲ Ἀγρίππας ὅχι μόνον δὲν ἀναβάλλει, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀκούσῃ· αὐτὸ εἶναι καὶ ἄξιον θαυμασμοῦ, ἀπὸ ποῖαν αἰτίαν ἔφθασεν εἰς ἐπιθυμίαν νὰ θέλῃ νὰ ἴδῃ ἄνθρωπον, ἂν καὶ ἀδίκως, ὅμως κατηγορούμενον.

Τοιοῦτοτρόπως ἦτο καὶ αὐτὸ ἀποτέλεσμα κατ' οικονομίαν τακτοποιήσεως διὰ τοῦτο καὶ ἡ σύζυγός του ἀκούει μετ' αὐτοῦ, καὶ δὲν ὑπολείπεται τῆς ἀκροάσεως. Καὶ δὲν παρακολουθεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ μὲ πολλὴν ἐκτίμησιν. Τόσον μεγάλῃν εἶχε τὴν ἐπιθυμίαν διότι δὲν θὰ ἐζητοῦσε νὰ ἀκούσῃ, ἐάν δὲν ἐπεθύμει, οὔτε θὰ ἔκανε καὶ τὴν γυναῖκα μέτοχον τῆς ἀκροάσεως, ἐάν δὲν

είχε σπουδαίαν γνώμην δι' αὐτόν. Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι καὶ ἐκεῖνη αὐτὸ ἐπεθύμει. Καὶ ἰδὲ τὸν Παῦλον ἀμέσως νὰ ὁμιλῇ ὄχι μόνον περὶ πίστεως, οὐτα περὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτῶν τὰ ὅποια πρέπει νὰ πράξῃ οὖν. Ἀλλὰ ἅς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὰ λεχθέντα.

«Τὸ νῦν ἔχον, λέγει, πορεύου καιρὸν δὲ λαθῶν, μετακαλέσομαι σε». Ἰδὲ τὴν ἀσυνειδητοῖαν ἐνῶ ἀκούει τοιοῦτου εἰδους λόγου, ἀνέμενεν δεῖ θὰ λάθῃ χρήματά ἀπὸ αὐτόν. Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ τὸ φοβερόν, ἀλλὰ καὶ ὅταν συνωμίλῃσεν δὲν τὸν ἡλευθέρωσεν, ἀλλὰ, ἐπειδὴ εὐρίσκετο πρὸς τὸ τέλος τῆς περιόδου τῆς ἐξουσίας του, τὸν ἄφησε δέσμιον, διὰ νὰ κάμῃ χάριν εἰς τοὺς Ἰουδαίους· ὥστε δὲν ἐπεθύμει σφοδρῶς μόνον τὰ χρήματα, ἀλλὰ καὶ τὴν δόξαν. Πῶς ζητεῖς χρήματα, ἀχρεῖτε, ἀπὸ ἀνθρώπων, ὁ ὁποῖος τὸ ἀντίθετον κηρύττει; Ὅτι δὲν ἔλασεν, εἶναι φανερόν ἐκ τοῦ ὅτι τὸν ἄφησε φυλακισμένον, διότι θὰ τὸν ἡλευθέρωνεν, ἐὰν θεαίως ἐλάμβανεν. Αὐτὸς ὁμιλεῖ διὰ τὴν ἐγκράτειαν, ἐκεῖνος δὲ ἀνέμενε νὰ λάθῃ χρήματα ἀπὸ αὐτόν, ὁ ὁποῖος δι' αὐτὰ συνωμίλει. Καὶ δὲν εἶχε θάρρος μὲν νὰ ζητήσῃ, (διότι τοιοῦτον πρῶγμα εἶναι ἢ κακία, δειλία δηλαδὴ καὶ ὑποψία διὰ τὰ πάντα), ἠλπίζεν ὅμως ἐπομένως εὐλόγως ἔκαμε χάριν εἰς αὐτούς, ἐπειδὴ τὸσον χρόνον ἐκυβέρνησεν ἐκεῖ.

«Φήστας οὖν, ἐπιφάς τῇ ἐπαρχίᾳ ἐνεφάνισαν αὐτῷ ὅ τε ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων κατὰ Παύλου», λέγει. Ἀμέσως καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν προσήλθον οἱ ἱερεῖς, καθ' ὅσον δὲν θὰ ἐδίσταζον καὶ εἰς τὴν Καισάρειαν νὰ ἔλθουν, ἐὰν δὲν ἀνήρχετο (αὐτὸς) πρὸ ὀλίγου, ὅπου θεαίως ἀμέσως προσέρχονται (εἰς αὐτόν) ὅταν ἀνήλθον.

«Καὶ καταθὰς ἐν Καισαρείᾳ διατρίβει δέκα ἡμέρας». Ἀμέσως, νομίζω, ὥστε νὰ εὐρεθῇ μεταξύ ἐκεῖ-

νων οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ τὸν φονεύσουν. Ὁ Παῦλος δὲ εὐρίσκετο εἰς τὴν φυλακὴν.

«Καὶ παρεκάλουν αὐτόν, λέγει, ὅπως μεταπέμψῃται αὐτόν εἰς Ἱερουσαλήμ. Καὶ διὰτὶ ἐζήτησαν χάριν, ἐὰν εἶναι δίκαιον νὰ ἀποθάνῃ; Ἀλλὰ τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς ἐκεῖνον ἔγινε φανερά ἡ ἐπιθυμία, ὥστε νὰ εἶπῃ ὅταν ὁμιλεῖ· «Ἄνδρες οἱ συμπαρόντες, θεωρεῖτε τοῦτον, περὶ οὗ τὸ πλῆθος ἐνέτυχόν μοι τῶν Ἰουδαίων»⁴ διότι διὰ τοῦ «ἐνέτυχον» φανερώνει τὸ ὅτι ζητοῦν ἐναντίον αὐτοῦ χάριν». Ὅστε ἤθελον πλέον νὰ ἐκδώσῃ αὐτὸς ἀπόφασιν, ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο τὴν ὁμίλιαν τοῦ Παύλου.

Διατὶ φοβεῖσθε; διατὶ ἐπισπεύθετε; (Διότι αὐτὸ φανερώνει τὸ «φυλάττεσθαι αὐτόν»). Διότι μήπως φέυγει; «Οἱ οὖν ἐν ὑμῖν, λέγει, δυνατοὶ κατηγορεῖτωσαν αὐτοῦ». Πάλιν κατηγοροὶ εὐρίσκονται εἰς τὴν Καισάρειαν, καὶ πάλιν ὁ Παῦλος ἐξάγεται (ἐκ τῆς φυλακῆς). «Τῇ δὲ ἐπαύριον καθίσας, λέγει, ἐπὶ τοῦ θήματος».

γ'. Ἰδὲ, ἀμέσως ὅταν ἦλθεν ἐκόθισεν εἰς τὴν δικαστικὴν ἔδραν τοιοῦτοτρόπως τὸν ἐπιέζον μὲ τὸσην διασύνῃν, τοιοῦτοτρόπως τὸν ἐξαναγκάζουν. Καθ' ὅσον, μὲν, λοιπόν, δὲν εἶχε λάθει ποτὲ ἕως τότε πείραν τῶν Ἰουδαίων καὶ τῆς τιμῆς τῆς ἐξ αὐτῶν προερχομένης, ὀρθῶς ἀπήνησεν, ὅταν δὲ εὐρέθη εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ αὐτὸς προσφέρει χάριν εἰς αὐτούς· ὄχι μόνον δὲ προσφέρει χάριν, ἀλλὰ τὸ πράττει αὐτὸ μετὰ πανουργίας· καὶ ἀκούε πῶς· διότι συμπληρώνει· «Θέλεις εἰς Ἱεροσόλυμα ἀναθᾶς, ἐκεῖ περὶ τούτων κρίνεσθαι ἐπ' ἐμοῦ;». Ὡς ἐὰν ἔλεγεν· «Δὲν οὐ παραδίβω εἰς αὐτούς, ἀλλὰ ὁ ἴσθις θὰ εἶμαι δικαστῆς». Λέγει δὲ αὐτὸ, καὶ

4. Πράξ. 25, 24.

κάνει αὐτὸν κύριον, διὰ τὴν ἀλλοίωσιν διὰ τῆς τιμῆς· ἐπειδὴ, ἂν ὄψῃεν ἀπόφασιν, καὶ πολὺ ἀδιάντροπον εἶφαίτο, ἐνῶ οὐδὲν ἔξητάσῃ, ἐκεῖ τὴν θέλησιν τὴν (τὸν) δειγνύσῃ. Ὁ δὲ Παῦλος δὲν εἶπε· «Δὲν θέλω», μήπως καὶ κάμῃ τὸν δικαστὴν σκληρότερον, ἀλλὰ πάλιν μετὰ θάρρους ὁμολεῖ, καὶ λέγει· «Ἐπὶ τοῦ θήματος Καίσαρος ἐστὼς εἰμι, οὐ με δεῖ κρίνεσθαι».

Μεγάλη ἢ μετὰ θάρρους ὁμολογία. Καὶ ἰδὲ πῶς τοὺς ὑπολογίζει· διότι λέγει τοῦτο σχεδὸν δι' ἑσῶν ἀπολογεῖται· «Μὲ ἐξεβίωσαν μίαν φορὰν αὐτοί, καὶ αὐτὰ νομίζουσιν ὅτι με καταδικάζει, τὸ τὴν δεικνύουσιν εἶχον σφάλλει ἐνώπιον τοῦ Καίσαρος· θέλω τὴν δικασθῶ ἐνώπιον αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἡδικήθη». Ταιουτοτρόπος εἰπὼν, συμπληρῶναι· «Ἰουδαίους οὐδὲν ἡδικήσα, ὡς καὶ οὐ κάλλιον ἐπιγινώσκεις».

Τὸν ἀνείδισε, λοιπὸν, αὐτὸν, καὶ ἐπειδὴ προσφέρει χάριν. Ἐπειτα, ἐπειδὴ τὸν ἀνείδισε, πάλιν σταματῶ τὸν λόγον, προσθέτων· «Εἰ μὲν οὖν ἀδικῶ, ἢ ἀξίον τι θανάτου πέπραχα, οὐ παραιτοῦμαι τὸ ἀποθανεῖν». Κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ μου ψηφίζω, λέγει.

Τοῦτο δὲν εἶναι γνώρισμα ἐπιθυμοῦντος τὸν θάνατον, ἀλλὰ πολὺ θαρραλέου, μὲ ὅσα εἶπε· διότι μετὰ τῆς παρηγορίας πρέπει νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἡ μετ' ἐπιχειρημάτων ὑπεράσπισιν, ὥστε νὰ τὸν μεταβάλῃ.

«Εἰ δὲ οὐδὲν ἐστίν, ἂν κατηγοροῦσθε μου, οὐδεὶς με δύναται χαρίσασθαι». Καὶ ἂν θέλῃ, λέγει, δὲν θὰ ἠμπορέσῃ. Δὲν εἶπε· «Δὲν εἰμαι ἀξίος νὰ ἀποθάνω», οὕτε «νὰ ἀπελευθερωθῶ», ἀλλὰ «ἔτοιμος νὰ δικασθῶ ἐνώπιον τοῦ Καίσαρος» συγχρόνως καὶ ἐπειδὴ ἐνεθυμήθη τὸ θάραμα, περισσότερο εἶπε θάρρος διὰ τὴν ἐπικαλεσθῆ (τὸν Καίσαρα). Καὶ δὲν εἶπε· «Σὺ», ἀλλὰ «οὐδεὶς», καὶ προσέθεσε· «Καίσαρα ἐπικαλοῦμαι», διὰ τὴν μὴ προσβάλῃ ἐκεῖνον.

«Τότε ὁ φησὶς, συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου, ἀπεκρίθη Καίσαρα ἐπικέκλησαι· ἐπὶ Καίσαρα παρεῖση». Εἶδες πῶς κάμει χάριν; Διότι τοῦτο εἶναι χάρις, τὸ νὰ συμφωνῇ με τοὺς κατηγοροῦντας, πρῶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι δειγμὰ κακοήθους γνώμης καὶ (γνώμης) ἢ ὅποια διαταράσσει τὴν τάξιν.

Παρατήρησε ὅτι πάλιν παρατείνεται ἡ δίκη του καὶ ὅτι γίνεται ἡ συκοφαντία ἀφορμὴ διὰ τὸ κήρυγμα· διότι αὐτὰ κατὰ πρόνοιαν Θεοῦ τακτοποιοῦνται, ὥστε μετ' εὐκολίας καὶ μετ' ἡσυχίας νὰ ἀδηγηθῇ αὐτὸς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, χωρὶς νὰ διατρέχῃ κίνδυνον ἀπὸ κανέναν διότι δὲν ἦτο ὁμοίον τὸ νὰ ἔλθῃ ἀπλῶς, καὶ (τὸ νὰ παρουσιασθῇ) μετ' αὐτὴν τὴν κατηγορίαν. Αὐτὸ καὶ ἔκαμε τοὺς Ἰουδαίους νὰ συγκεντρωθῶν ἐκεῖ.

Ἐπειτα πάλιν περὶ καιρὸς, ἐνῶ αὐτὸς παραμένει εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, εἶναι νὰ μάθῃς βεῖ, ἂν καὶ διήλυθε χρόνος, τίποτε δὲν κατορθῶνουν τὰ τῆς συκοφαντίας ἐναντίον του, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν ἐπιτρέπει.

Ἄγριππας δὲ οὗτος ὁ βασιλεὺς καὶ Βερνίκη κατήντησαν εἰς Καισάρειαν. (Αὐτὸς ὁ Ἄγριππας ὁ ὀνομαζόμενος καὶ Ἡρώδης, νομίζω ὅτι εἶναι ἄλλος, ὅτι εἶναι αὐτὸς τέταρτος μετὰ αὐτῶν ἐκεῖνον τὸν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰακώβου)⁴⁰. Ἰδὲ ὅτι οἱ ἐχθροὶ συνεργάζονται ἀκουσίως. Ἠθέλησεν ὁ Ἄγριππας νὰ ἀκούσῃ, ὥστε νὰ γίνῃ πολὺ τὸ ἀκροατήριον καὶ δὲν ἀκούει ἀπλῶς, ἀλλὰ μετὰ κάθε προετοιμασίαν. Καὶ παρατήρησε τὴν ἀπολογία, τὴν ὅποιαν λέγει ὁ ἄρχων· «Καὶ αὐτοῦ δὲ τούτου ἐπικαλεσαμένου τὸν Σεβαστὸν, ἔκρινον πέμπειν αὐτὸν περὶ οὐ ἀσφαλές τι τῷ κυρίῳ γράψαι οὐκ ἔχω»⁴¹.

40. Πράγματι, πρόκειται διὰ τὸν υἱὸν τοῦ Ἄγριππα, ὁ ὁποῖος ἐδουλόγησε τὸν Ἀνάστατον Ἰάκωβον. Ἰδὲ Πράξ. 12, 2 κ.ε.ε.
5 Πράξ. 25, 25 - 26.

Τοιοιουτρόπως γράφει ὁ Φῆστος, καὶ διασαφρται ἡ Ἰουδαϊκὴ σκληρότης· διότι ὅταν τὰ λέγῃ αὐτὰ ὁ ἄρχων, εἶναι ἐκτὸς ὑποψίας (ὅτι τὰ λέγει πρὸς δημοστῆριν τοῦ Παύλου). Διὰ τοῦτο δὲ εὖ λέγει, ὥστε καὶ ἀπὸ αὐτὸν νὰ κατηγορηθοῦν οἱ Ἰουδαῖοι· μετὰ δὲ ἀπὸ τὴν κατηγορίαν ἔλων πρὸς αὐτούς, τότε ὁ Θεὸς ἐπιφέρει τὴν τιμωρίαν.

Πρόσεξε δὲ· κατηγορήσεν ὁ Λυσίας, κατηγορήσεν ὁ Φῆλιξ, κατηγορήσεν ὁ Φῆστος καὶ αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἔκαμαν χάριν εἰς αὐτούς, κατηγορήσεν ὁ Ἀγρίππας. Τί λοιπόν; Τούς κατηγορήσεν καὶ οἱ Φαρισαῖοι. Καὶ ὅτι τούς κατηγορήσεν, ἀκούε αὐτὸν νὰ λέγῃ· «Οὐδεμίαν αἰτίαν ἐπέφερον, ὡν ὀπνεύουν ἐγώ». Καὶ βεβαίως προσήγαγον, ἀλλὰ δὲν τὸν καταδίκασαν (δὲν ἦσαν καταδικαστικαὶ αἱ κατηγορίαι)· διότι ἢ μὲν συκοφαντία καὶ τὸ τόλμημα ἐπέτρεπε τοῦτο νὰ ὑπομιάζεται, ἢ δὲ ἔρευνα οὐδὲν τοιοῦτον.

«Καὶ περὶ τίνος, λέγει, Ἰησοῦ τεθνηκότος». Εὐλόγως «περὶ τίνος» λέγει, διότι ἦτο ἄνθρωπος εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ δὲν ἐφρόντιζε δι' αὐτὰ. «Ἐνεκα αὐτῆς τῆς αἰτίας καὶ τὸ ἀπορούμενος ἐγώ», εἶπεν, «εἰς τὴν περὶ τούτων ἐξέτασιν»· καθ' ὅσον πραγματικῶς ἐξέφυγε ἀπὸ τὴν ἀσκήν τοιοῦτου κριτοῦ ἢ ἐξέτασιν τοιοῦτων πραγμάτων. Καὶ ἐὰν εὐρίσκειαι εἰς ἀσπίαν, διὰ τὸν σῦρεις εἰς Ἱερουσόλυμα; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, προβάλλων τὴν ἀξίωσιν νὰ μὴ δικασθῇ ἀπὸ αὐτὸν, ἐπικαλεῖται τὸν Καίσαρα, λέγων «Ἐπὶ τοῦ θήματος Καίσαρος ἐστὼς ἐμεῖ, οὐ μὲ δεῖ κρίνεσθαι»· καθ' ὅσον περὶ τούτου (τὸν) κατηγοροῦν. Ἀκούεις ἐπιθυμίαν; ἀκούεις συκοφαντίαν τῶν Ἰουδαίων, ἀκούεις συμπεριφορὰν;

δ'. «Ὅλα αὐτὰ παρότρυνον τὸν Ἀγρίππαν καθὼς ἤκουε νὰ ἐπιθυμῆσιν νὰ μάθῃ. Καὶ ὁ Φῆστος τοῦ κάνει

τὴν χάριν, καὶ γίνεται ὁ Παῦλος εἰς τὸ ἐξῆς ἐπιφανέστερος. Τοιαῦτα, ὅπως ἀκριβῶς εἶπον, αἱ συκοφανταὶ προεξένησαν. Ἐὰν δὲν συνέβαινον αὐτὰ, οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν τῶν ἀρχόντων θὰ εἶχε τὴν ἀξίωσιν νὰ τὸν ἀκούσῃ, οὐδεὶς (θὰ ἤκουε) μὲ τόσην αἰγὴν καὶ ἤσυχαν. Καὶ φαίνεται μὲν ὅτι διδάσκει καὶ ἀπολογεῖται, ὁμιλεῖ δὲ μᾶλλον μετὰ πολλῆς πειθαρχίας. «Ἄς μὴ θεωρήσωμεν, λοιπόν, τὰς συκοφαντίας ὡς φοβερὸν πρᾶγμα. Καθ' ὅσον δὲν θὰ σκεπτόμεθα κακὸν διὰ τοὺς ἑαυτούς μας, οὐδεὶς δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ σκεφθῇ κακὸν ἐναντίον μας, μᾶλλον δὲ σκέπτονται μὲν κακὸν, οὐδὲως δὲ θλάπτουν, ἀλλὰ καὶ μᾶς ὠφελοῦν τὰ μέγιστα» ὥστε ἡμεῖς εἴμεθα κύριοι τοῦ ἑαυτοῦ μας, καὶ διὰ νὰ δυστυχήσωμεν καὶ διὰ νὰ μὴ δυστυχήσωμεν.

Ἰδοῦ, ὁμολογῶ μὲ παρηρησίαν, καὶ λέγω μεγαλοφώνως καὶ δυνατώτερον ἀπὸ σάλπιγγα, καὶ, ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ κραυγάζω, ἀφοῦ ἀνερχόμενος εἰς ὄψηλόν μέρος, δὲν θὰ ἀπέφευγον (νὰ κραυγάζω), ὅτι τὸν Χριστιανὸν οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι κατοικοῦν εἰς τὴν γῆν, θὰ ἠμπορέσῃ νὰ τὸν θλάσῃ. Καὶ διὰ τὴν λέγω ἐκ τῶν ἀνθρώπων; Ὅστε ὁ ἴδιος ὁ δαίμων, ὁ βασανιστής, ὁ διάβολος, ἐὰν δὲν ἀδικῆσῃ ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸν του· καὶ ἂν κάποιος βελήσῃ νὰ πράξωμεν ἡμεῖς ὁτιδήποτε κακὸν, ματαίως θὰ προσπαθῆσῃ. Διότι ὅπως ἀκριβῶς οὐδεὶς θὰ ἠδύνατο νὰ θλάσῃ ἄγγελον, ἐὰν εὐρίσκειτο ἐπὶ γῆς ὡς ἄνθρωπος, τοιοιουτρόπως οὔτε ἄνθρωπος ἄνθρωπον. Ἀλλὰ οὔτε αὐτὸς θὰ ἠμπορέσῃ νὰ θλάσῃ ἄλλον, ὅσον θὰ εἶναι ἀγαθός.

Τί, λοιπόν, θὰ ἐγένετο ἴσον πρὸς αὐτὸ, ἐὰν δὲν δύναται οὔτε νὰ θλάσῃ, οὔτε νὰ θλάσῃ ἄλλον; Διότι αὐτὸ δὲν εἶναι μικρότερον ἐκείνου, δηλαδὴ τὸ νὰ μὴ βέλη νὰ θλάπτῃ ἄλλον. Ἐπομένως εἶναι κάποιος ἀγγελος καὶ ὁμοιος μὲ τὸν Θεόν· διότι τοιοῦτος εἶναι καὶ

ὁ Θεός· ἀλλὰ ἐκεῖνος μὲν ἐκ φύσεως, αὐτὸς δὲ ἀπὸ ἐλευθέρων βούλησιν.

Ὅτε, λοιπόν, ἡμπορεῖ νὰ θλασθῆ, οὔτε νὰ θλάσῃ ἄλλον. Τὸ δὲ «δὲν ἡμπορεῖ» μὴ τὸ νομίσης ἴδιον ἀδυναμίας (διότι ἡ ἀδυναμία εἶναι τὸ ἀντίθετον), ἀλλὰ τὸ μὴ δεκτικὸν ἔννοῶ· διότι ὁ χαρακτήρ ἐκεῖνος οὔτε θλάσθην δέχεται, οὔτε νὰ ἀδικῇ ἄλλον· διότι καὶ αὐτὸ εἶναι ἄλλη θλάσθῃ· διότι διαφορετικῶς δὲν θλάπτομεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, παρὰ μὲ τὸ νὰ θλάπτωμε τὸν ἄλλον, καὶ τὰ μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά μας τοι οὐτοτρόπως γίνονται ἀπὸ τὴν ἀδικίαν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας.

Ἐπομένως καὶ διὰ τοῦτο ὁ Χριστιανὸς δὲν δύναται νὰ θλασθῆ, διότι οὔτε νὰ θλάπῃ δύναται. Πῶς δὲ, ἐνῶ θλάπτομεν ἄλλους, τοὺς ἑαυτοὺς μας θλάπτομεν, ἔμπρὸς διὰ κάθε ἓν ἐκ τῶν πραγμάτων, ἀφοῦ προετείναμε τὸν λόγον, ὡς ἐξετάσωμεν τὸ λεγόμενον.

Ἄς ἀδικῇ κάποιος, ὡς ὕριξ, ὡς εἶναι πλεονέκτης· ποῖον ἄρα γε ἐβλαψεν αὐτός; ὄχι πρῶτον τὸν ἑαυτὸν του; Εἰς κάθε ἓνα θεσπίως εἶναι φανερόν εἰς ἄλλον μὲν ἡ ζημία εἶναι χρηματικὴ, εἰς ἄλλον δὲ ψυχικὴ καθ' ὅσον εἰς ἄλεθρον καὶ εἰς τιμωρίαν παραδίδεται ἡ ψυχὴ τοῦ τοιοῦτου.

Πάλιν ἄλλος ὡς φθονῆ· ποῖον, λοιπόν, ὁ τοιοῦτος εἴδους ἐβλαψεν; ὄχι τὸν ἑαυτὸν του; εἰπέ μου. Διότι τοιοῦτος εἶναι ὁ χαρακτήρ τῆς ἀδικίας· θλάπτει πρῶτον ἀπείρως ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος (τὴν) δημιουργεῖ, ἄλλοι δὲ τὸν ἄλλον, μᾶλλον δὲ οὔτε ὀλίγον τὸν θλάπτει, ἀλλὰ καὶ τὸν ὀφελεῖ.

Ἄλλὰ δὲν ἔχω εἶπει τίποτε πειστικόν. Ἔστω, λοιπόν, κάποιος πτωχός (διότι κυρίως εἰς αὐτοὺς ὁπάσχει τὸ πᾶν). ὁ ὁποῖος ἔχει ὀλίγα χρήματα, καὶ ἔχει τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, ἄλλος δὲ πλούσιος καὶ εὐκα-

τάτατος, ὁ ὁποῖος ἔχει καὶ πολλὴν οἰκονομικὴν δύναμιν, καὶ ὡς λαμβάνῃ, λοιπόν, τὰ (ὁπάρχοντα) τοῦ πτωχοῦ, ὡς τὸν γυμνῶν, καὶ ὡς τὸν παραδίδῃ εἰς πτωχείαν, ὁ ἴδιος δὲ ὡς εὐρίσκειται εἰς ἀπόλαυσιν μὲ ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐβλαψεν ἀδίκως ἀπὸ ἐκεῖνον ὁ τοιοῦτος ὄχι μόνον δὲν τὸν ἐβλαψεν εἰς τίποτε, ἀλλὰ καὶ τὸν ὀφελήσεν, ὁ ἴδιος δὲ ὄχι μόνον δὲν ὀφελήθη, ἀλλὰ ἐβλάσθη. Πῶς; Πρῶτον μὲν βασανιζόμενος ἀπὸ τὴν συναίσθησιν τῆς πονηρᾶς πράξεως, καὶ καθημερινῶς κεντριζόμενος, καὶ ἀπὸ ὅλων κατηγορούμενος, ἔπειτα δὲ εἰς τὴν μελλοντικὴν τιμωρίαν. Ἄλλὰ ὅτι ὁ ἴδιος μὲν θλάπτεται, ἔγινε φανερόν ἀπ' ἐδῶ, εἰπέ δὲ, πῶς ὀφελεῖται ἐκεῖνος. Διότι τὸ νὰ κακοπάθῃ (κάποιος) καὶ νὰ ὑποφέρῃ μὲ γενναϊότητα, ἔχει μέγα κέρδος· διότι τὸ νὰ κακοπάθῃ εἶναι ἐξωλέωσις ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα, εἶναι ἀσκησις φιλοσοφίας, εἶναι διδασκαλία ἀρετῆς.

Ἄς ἴδωμεν, λοιπόν, ποῖος εὐρίσκειται εἰς συμφοράς, αὐτὸς ἢ ἐκεῖνος· διότι ἐκεῖνος μὲν, ἂν εἶναι καρτερικός, θὰ ὑποφέρῃ μὲ γενναϊότητα, αὐτὸς δὲ καθημερινῶς θὰ εὐρίσκειται εἰς τρόμον καὶ ἀμφιβολίαν· ποῖος, λοιπόν, ἀδικεῖται, αὐτὸς ἢ ἐκεῖνος;

Λέγεις φανταστικὰς διηγήσεις, λέγει· διότι ὅταν κάποιος δὲν ἔχη νὰ φάγῃ, καὶ ἀναγκάζεται νὰ θρηνηθῇ καὶ νὰ ἐγκαταλείπεται ἀποθαρρυνόμενος ἢ ἔταν δὲν λάθῃ ἀφοῦ προσῆλθε διὰ νὰ ἐπατήσῃ, δὲν χάνει καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα;

Σὺ λέγεις φανταστικὰ πράγματα· διότι ἐγὼ παρουσιάζω τὰ πράγματα. Διότι εἰπέ μου, οὐδεὶς ἐκ τῶν πλουσίων δὲν ἐγκαταλείπεται ἀποθαρρυνόμενος; Διατί, λοιπόν; μήπως ἡ πενία εἶναι αἰτία αὐτοῦ; Ἄλλὰ δὲν πάσχει ἐκ πείνης; Καὶ τί εἶναι αὐτό; Μεγαλύτερα εἶναι ἢ τιμωρία, ὅταν πράττῃ τοῦτο μὲ πλοῦτον. Διότι οὔτε ὁ πλοῦτος τὸν κάνει γενναῖον, οὔτε ἡ πενία ἀδύνατον·

και αν θελήση ὁ σπλήν ἀφήνει τὸν κατόλληλον τόπον νὰ καταλάβῃ τὸ ἄλλο μετὰ τοῦ ἱσικοῦ του (μέρους), δὲν εἶναι αὐτὸ ἀσθένεια;

Τὸ ὕγρον πάλιν, τὸ ὅποιον εὐρίσκεται ἐντὸς ἡμῶν, τὸ στομαχικὸν ὕγρον δηλαδή, ἐάν γεμίῃ τὰ πάντα, δὲν εἶναι αὐτὸ ὕδρωπικία; Μὲ ἐκεῖνο πάλιν ἡ χολή ὡς ἐπιζήτη ἐρυθραιάν, καὶ πανταχοῦ ὡς διασκορπίζεται τὸ αἷμα.

Τί δέ, εἰς τὴν ψυχὴν ὁ θυμὸς, ἡ ἐπιθυμία καὶ ἄλλα τὰ ἄλλα, ἀν ὑπερβῶν τὸ μέτρον, δὲν καταστρέφουν συγχρόνως τὸν ἀνθρώπον; Τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ τροφή· ἐάν ληθῆ περισσότερὰ ἀπὸ δεσιν εἶναι δυνατόν νὰ κατεργασθῇ διὰ τῆς πέψεως, περιεκύκλωσε τὸ σῶμα μὲ ἀσθενείας διότι ἀπὸ τί (προέρχονται) αἱ ἀσθένειαι τῶν ποδῶν; ἀπὸ τί αἱ παραλύσεις καὶ οἱ σπασμοὶ τοῦ σώματος; Ἐρᾶ γε ἔχι ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴν τῶν τροφῶν;

Πάλιν εἰς τὸ σῶμα, ἀν θελήσῃ ὁ ὀφθαλμὸς νὰ λάβῃ περισσότερον (φῶς), ἡ θελήσῃ νὰ ἴδῃ περισσότερον τοῦ καθωρισμένου, ἡ λάβῃ μεγαλύτερον φῶς, ἔβλαψε μᾶλλον παρὰ ὠφέλησεν ἡ ὑπερβολή. Ἐάν δέ, ἐκαὶ ὅπου τὸ φῶς εἶναι κατὰ ὠφέλιμον, ὁ ὀφθαλμὸς ἐάν θελήσῃ νὰ ἴδῃ περισσότερον, καταστρέφεται, ὅταν ἴδη φωτεινότερον, κατάλαβε ὡς πρὸς τὸ κακόν.

Ἡ ἀκοή ἐάν δεχθῇ μεγάλην φωσίνην, ὁ νοῦς ὀφίσταται ἀποπληξίαν· ἡ διάνοια, ὅταν σκεφθῇ τὰ ὑπὲρ τὴν δύναμίν της, μένει ἐκπληκτος, καὶ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον γίνεται ὑπὲρ τὸ κανονικὸν χάνεται ἀδίκως· διότι αὐτὸ (εἶναι) πλεονεξία, τὸ νὰ ἔχη δηλαδὴ περισσότερον τοῦ καθωρισμένου.

Τοιοῦτοτρόπως, λοιπὸν, καὶ ὡς πρὸς τὰ χρήματα, ὅταν θέλωμεν νὰ ἐπιθέσωμεν περισσότερα φορτία, καίτοι δὲν τὸ ἀντιλαμβάνόμεθα, τρέφομεν ἐντὸς μας φοδερὸν τὸ θηρίον, μὲ τὸ νὰ ἔχωμεν πολλὰ, μὲ τὸ νὰ ἔ-

χωμεν ἀνάγκην πολλῶν, ἐμβάλλοντες τοὺς ἑαυτοῦς μας εἰς ἀπείρους φροντίδας, δίδοντες πολλὰς ἀφορμὰς εἰς τὸν διάβολον. Διὰ τοῦτο δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη μόχθου εἰς τὸν διάβολον διὰ τοὺς πλουσίους· διότι ἕνεκα τοῦ πλοῦτου γίνονται ἔτοιμοι πρὸς προσβολὴν ὑπ' αὐτοῦ. Ἄλλ' ἔχι καὶ δι' ἐκείνους οἱ ὅποιοι συζοῦν μετὰ τῆς πτωχείας, ἀλλὰ πᾶν τὸ ἀντίθετον. Τοιοῦτοτρόπως αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ πράγματα καταστρέφουν.

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ νὰ ἀπέχετε ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ διαφύγωμεν τὰς παγίδας τοῦ πονηροῦ, καὶ, φροντίζοντες διὰ τὴν ἀρετὴν, νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰῶνια ἀγαθὰ, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀνάηκει δόξα, δύναμις, τιμὴ, τῶρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Β' (52).

«Τῆ ὄν ἐπὶ πρὸν ἐλθόντες τοῦ Ἀγρίππα καὶ τῆς Βερνίκης μετὰ πολλῆς φαντασίας, καὶ ἐπισπέντων εἰς τὸ ἀκροατήριον σὺν πρ τοῖς χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσι τοῖς κατ' ἐξουσίαν οὖαι τῆς πόλεως καὶ κληθεῖσιντες τοῦ Θέντου, ἡ γῆ ὁ Παῦλος»¹.

α'. Ἴδὲ ὅποιον ἀκροατήριον συγκεντρώνεται εἰς

1. Πράξ. 25, 23.

(Πράξ. 25, 23-27, 26, 1-29).

τόν Παύλον. «Τοῖς κατ' ἔξοχην, λέγει, τῆς πόλεως» διότι ἀφοῦ συνεκέντρωσεν ὁ ἄρχων καὶ ὁ βασιλεὺς ὅλους τοὺς ἀπολόβους, τοικοεισπρατῆρας τὸν συναντοῦν. Μαί] δὲ μὲ αὐτοὺς καὶ οἱ χιλιάρχοι καὶ οἱ πρόκριτοι τῆς πόλεως παρευρίσκονται· αὐτοὺς δὲ ὀνομάζει «κατ' ἔξοχην».

Ἐπειτα ὀδηγεῖται καὶ ὁ Παῦλος· καὶ ἰδὲ πᾶς, ὅταν αὐτὸς ὠδηγήθῃ, ἀναγγέλλεται ὑπὸ τοῦ φήσους· διότι οὐ μόνον τὸν ἀπαλλάσσει τῶν κατηγοριῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπολογεῖται ὡς περ αὐτοῦ. Τί λέγων;

Ἐπιτίθειαι βασιλεῦ, καὶ πάντες οἱ συμπαραόντες ἡμῖν ἄνδρες, θεωρεῖτε τούτον, περὶ οὗ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐνέτυχόν μοι ἐν τε Ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε, ἐπιβοῶντες μὴ δεῖν ζῆν αὐτὸν μηκέτι. Ἐγὼ δὲ, καταλαθόμενος μηδὲν ἄξιον θανάτου αὐτὸν πεπραχέναι, καὶ αὐτοῦ δὲ τούτου ἐπικαλεσαμένου τὸν Σαβαστὸν, ἔκρινα πέμπειν αὐτόν. Περὶ οὗ ἀσφαλὲς τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω· διὸ προήγαγον αὐτὸν ἐφ' ὁμῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ, βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὅπως, τῆς ἀνακρίσεως γενομένης, οὐδὲ τι γράψαι· ὄλον γὰρ μοι δοκεῖ πέμποντα δέσμιον μὴ καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ αἰτίας σημεῖναι.

Πρόσεξε πῶς κατηγορεῖ μὲν ἐκείνους, αὐτὸν δὲ τὸν ἀθωώνει. Ὡς ἀφρονία δικαιοσύνης δὲν εὐρίσκει ὁ ἄρχων αἰτίαν διὰ τὴν καταδικασίαν, ἐνῶ ἔγινε συστηματικὴ ἐξέτασις· ἐκείνοι δὲ ἰσχυρίζοντο ὅτι αὐτὸς εἶναι ἄξιος θανάτου. Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγεν· Ἐγὼ δὲ καταλαθόμενος, λέγει, μηδὲν ἄξιον θανάτου πεπραχέναι αὐτόν· ἔπειτα προσέθεσε, λέγων· Περὶ οὗ ἀσφαλὲς τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἀπάθει-ξίς τῆς ἀθωότητος τοῦ Παύλου, δηλαδὴ τὸ νὰ μὴ θόναται ὁ δικαστὴς νὰ εἴπῃ ὅ,τιδήποτε δι' αὐτόν.

Διὸ προήγαγον αὐτόν, λέγει, ἐφ' ὁμῶν ἄλογον γὰρ μοι δοκεῖ εἶναι πέμποντα δέσμιον μὴ καὶ τὰς κατ'

αὐτοῦ αἰτίας σημεῖναι. Παρατήρησε εἰς κοίτας μεγάλαις ἀμφιβολίας ἐνέβαλον οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς ἀρχόντας τῶν. Τί, λοιπόν, πρᾶτται Ἀγρίππας; Θέλω νὰ μάθῃ κάτι δι' αὐτά, εἶπε πρὸς τὸν Παῦλον·

Ἐπιτρέπεται σοι ὅπερ σεαυτοῦ λέγεις². Ἐνεκα τῆς πολλῆς ἐπιθυμίας νὰ ἀκούσῃ ὁ βασιλεὺς τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ὁμιλήσῃ. Ὁ Παῦλος δὲ ὁμιλεῖ, μετὰ θάρρους, λοιπόν, οὐ καλοκαίμων, ἀλλὰ λέγων ὅτι διὰ τοῦτο εἶναι εὐτυχής, ἐπειδὴ ὁμιλεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὰ πάντα· καὶ ὅτι (εἶναι εὐτυχής) δι' αὐτὸ, ἄκουε ὅσα λοιπὸν προβάλλει, λέγων· Τότε ὁ Παῦλος ἀπελογεῖτο, ἐκτεινας τὴν χεῖρα. Περὶ πάντων, ὧν ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ Ἰουδαίων, βασιλεῦ Ἀγρίππα, ἤγημαι ἔμαυτὸν μακάριον, ἐπὶ σοῦ μέλλον ἀπολογεῖσθαι σήμερον, μάλιστα γνώστην ὄντα σε πάντων τῶν κατὰ Ἰουδαίους ἔθων καὶ ζητημάτων διὸ δέομαι σου μακροθύμως ἀκοῦσαί μου. Ἄν καὶ ἔπρεπε νὰ φοβηθῆ ἑθεαίως, ἐάν ἤσθάνετο ἐνοχὴν, ἐπειδὴ ἐκρίνετο ἐνώπιον τοῦ γνωρίζοντος τὰ πάντα· ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι γνώρισμα καὶ θαρᾶς συνειδήσεως, τὸ νὰ μὴ ἀποφεύγῃ ἐπὶ λαθῆ δικαστήν, ὁ ὁποῖος γνωρίζει μὲ ἀκρίβειαν ὅσα ἔχουν συμβῆθῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ χαίρῃ· διὰ τοῦτο καὶ θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν τοῦ εὐτυχῆ, καὶ λέγει· Δέομαι σου μακροθύμως ἀκοῦσαί μου.

Ἐπειδὴ πρόκειται νὰ παρατείνῃ τὸν λόγον καὶ νὰ εἴπῃ κάτι διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ, δι' αὐτὸ προλαμβάνων παρεκάλεισε, καὶ λέγει· Τὴν μὲν οὖν θωσίν μου τὴν ἐκ νεότητος, τὴν ἀπ' ἀρχῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνῳ μου ἐν Ἱεροσολύμοις, ἴσασσι πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, προγινώσκοντές με ἀνωθεν (ἐάν θέλωσι μαρτυρεῖν), ὅτι κατὰ

2. Πράξ. 26. 1

τὴν ἀκρίβειοτάτην ἀφρῆσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας ἐξησα Φαρισαίος. Αὐτὸ τὸ ὅποιον λέγει, τοῦτο σημαίνει «Πῶς θὰ ἐγενόμην ἀπαναστάτης ἐγὼ ὁ ὁποῖος ἤμουν τοιοῦτος ὡς νέος καὶ ὁμολογούμενος ὑπὸ πάντων;». Ἐπειτα καὶ ἀπὸ τὴν ἀφρῆσιν (τῶν Φαρισαίων) φαίνεται ἡ ἀξιοπιστία ἐκείνου τὸ ὅποιον εἶπεν διότι προσθέτει «Κατὰ τὴν ἀκρίβειοτάτην ἀφρῆσιν τῆς θρησκείας ἐξησα». Καὶ ἐπειδὴ πάλιν ἦτο φυσικὸν νὰ εἴπουν μερικοὶ «Τί λοιπόν, ἐάν ἡ μὲν ἀφρῆσις (εἶναι) θαυμαστή, σὺ δὲ φαῦλος;» Ἰδὲ πῶς τακτοποιεῖ αὐτὸ τὸ ὅποιον θαλάσως καιροφυλακτεῖ (τὴν κατηγορίαν αὐτὴν): διότι καλεῖ ὡς μάρτυρας ἄλλους τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὅποιοι γνωρίζουν τὸν θῆλον τοῦ καὶ τὴν ἀνατροφὴν «ἴσασι γάρ, λέγει, πάντες Ἰουδαῖοι, προγινώσκοντές με ἄνωθεν, ἐάν θέλωσι μαρτυρεῖν».

«Καὶ νῦν ἐπ' ἐλπιδί τῆς πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν γενομένης ἐπαγγελίας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἔσθηκα κρινόμενος, εἰς ἣν τὸ διωδεκάφυλον ἡμῶν, ἐν ἐκτενεῖναι νύκτα καὶ ἡμέραν λατρεῖον, ἐλπίζει καταντῆσαι· περὶ ἧς ἐλπιδος ἐγκαλοῦμαι, βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὑπὸ Ἰουδαίων. Τί; ἀπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν, εἰ ὁ Θεὸς νεκροὺς ἐγείρει;». Δύο συλλογισμοὺς ἐκθέτει περὶ τῆς ἀναστάσεως, ἕνα μὲν ἀπὸ τοὺς προφήτας, (καὶ δὲν ἀναφέρει προφήτην, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν τὴν γνώμην τῶν Ἰουδαίων), ἄλλον δὲ (συλλογισμὸν), τὸν καὶ περισσότερον ἰσχυρόν, ἀπὸ τὰ γεγονότα. Ποῖον, λοιπόν, ἀναφέρει (σχυρότερον); «Ὅτι ἠμίλησεν εἰς αὐτὸν ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος ἀνέστη ἐκ νεκρῶν. Καὶ ἐτοιμάζει τὴν πραγματοποίησιν καὶ αὐτοῦ ἐκ τῶν συλλογισμῶν, διηγούμενος μὲ ἀκρίβειαν τὴν προηγουμένην μανίαν του· ἔπειτα καὶ μὲ ἔπαινον τῶν Ἰουδαίων. «Ἠύκτα καὶ ἡμέραν λατρεῖον ἐλπίζει, λέγει, καταντῆσαι». Ἐπομένως, καὶ ἂν δὲν

ἡμουν ἀνεπιλήπτου θῆλου, δὲν ἔπρεπε δι' αὐτὰ νὰ κρίνωμαι, βασιλεῦ Ἀγρίππα.

Ἐπειτα καὶ ἄλλη σκέψις. «Τί; ἀπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν, εἰ ὁ Θεὸς νεκροὺς ἐγείρει;». Διότι ἐάν δὲν ὑπῆρχε τοιαύτη δοξασία, διότι ἐάν δὲν ἦσαν ἀναθρεμμένοι μὲ τοιαύτας διδασκαλίας, τώρα δὲ εἰσῆγγο, ἴσως δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ δεχθῆ ἄλλοις τὸν λόγον. Ἐπειτα λέγει πῶς ἦτο διώκτης, (καὶ αὐτὸ προετοιμάζει τὸ συμπέρασμα) καὶ παρουσιάζει ὡς μάρτυρας τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ τὰς πόλεις αἱ ὁποῖαι εἶναι ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἔτι ἤκουσε νὰ τοῦ λέγῃ: «Σκληρὸν σοι πρὸς κέντρα λακτίζεις».

Ἐπειτα δεικνύει καὶ τὴν φιλονθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ἔτι ἂν καὶ ἐδιώκετο παρουσιάσθη, καὶ ἔτι «δὲν ἐεργέτησε μόνον ἐμέ, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἔστειλε (αὐτῶν) διδάσκαλον».

θ'. Καὶ τὴν προφητείαν δὲ, τὴν ὅποιαν ἤκουσε, φανερώνει: «Εἰς τοῦτο ὄφθην σοι ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς ἐγὼ σε ἀποστέλλω». Αὐτὰ ἄλλα δεικνύων, ἔλεγεν: «Ἐγὼ μὲν οὖν ἐδοξα ἑμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πράξαι: ὁ καὶ ἐποίησα ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ πολλοὺς τῶν ἁγίων ἐγὼ φυλακαῖς κατέκλεισα, τὴν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν λαθῶν ἀναιρουμένων τε αὐτῶν κατήνεγκα ψῆφον· καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς ἠνάγκαζον ἑλασσημεῖν περισσῶς τε ἐμμανόμενος αὐτοῖς, ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις. Ἐν οἷς καὶ παρευόμενος εἰς τὴν Δαμασκὸν μετ' ἐξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς παρὰ τῶν ἀρχιερέων, ἡμέρας μέσης κατὰ τὴν ὁδὸν εἶδον, βασιλεῦ, σφραγίσθην ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου περιλάμπων με φῶς, καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ παρευμένους. Πάντων δὲ καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν, ἤκουσα φωνὴν λαλοῦ-

σαν πρὸς με, καὶ λέγουσαν τῇ Ἑβραϊῶν διαλέκτῳ· Σαοὺλ, Σαοὺλ, τί με διώκεις; σκληρὸν σοὶ πρὸς κέντρα λακτίζειν. Ἐγὼ δὲ εἶπον· Τίς εἰ, Κύριε; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις. Ἀλλὰ ἀνάστηθι, καὶ στήθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου· εἰς τοῦτο γὰρ ὤφθην σοι, προχειρίσασθαι σε ὑπηρετῆν καὶ μάρτυρα ὧν τε εἶδες, ὧν τε ὠφθήσομαί σοι, ἔξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς ἐγὼ σε ἀποστέλλω, ἀνοίξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν τοῦ ἀποστρέψαι ἀπὸ σκότους εἰς φῶς, καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τὸν Θεόν, τοῦ λαθεῖν αὐτοὺς ἄφασιν ἁμαρτιῶν καὶ κληρὸν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πιστεῖ τῇ εἰς ἐμέ.

Πρόσεξε μὲ πόσην ἡμερῶν ὁμιλεῖ· Ὁ Θεός, λέγει, μοῦ εἶπε ὅτι «ὠφθην σοὶ προχειρίσασθαι σε ὑπηρετῆν καὶ μάρτυρα ὧν τε εἶδες, ὧν τε ὠφθήσομαί σοι, ἔξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς ἐγὼ σε ἀποστέλλω, ἀνοίξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ ἀποστρέψαι ἀπὸ σκότους εἰς φῶς, καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τὸν Θεόν, τοῦ λαθεῖν αὐτοὺς ἄφασιν ἁμαρτιῶν». Ὡς ἐὰν ἔλεγε· «Δι' αὐτῶν ἐπίσθην, δι' αὐτῆς τῆς ὀπτασίας μὲ καθοδήγησε, καὶ τόσον μὲ ἐπίσειεν, ὥστε νὰ μὴ ἀνασθῶμαι δι' ἄλλων χρόνων».

Ὁ Θεὸς, βασιλεῦ Ἀγρίππαι, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθῆς τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίῳ, ἀλλὰ τοῖς ἐν Δαμασκῷ πρώτον καὶ Ἱεροσολύμοις, εἰς πᾶσάν τε τὴν χώραν τῆς Ἰουδαίας, καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγέλλω μετανοεῖν καὶ ἐπιτρέφειν ἐπὶ τὸν Θεόν, ἄξια τῆς μετανοίας ἔργα πράσσοντας. (Ἐγὼ, λοιπόν, ὁ ὁποῖος διαπαιδαγωγῶ τοὺς ἄλλους διὰ θίον ἄριστον, πῶς θὰ ἦτο δυνατόν ὁ ἴδιος, λέγει, νὰ ἔχω γίνει ἀρχηγός ἐπαναστάσεως καὶ ἐριδος);

Ἐνεκα τούτων οἱ Ἰουδαῖοί με συλλαβόμενοι ἐν τῷ ἱερῷ ἐπειρώδοντο διαχειρίσασθαι. Ἐπικουρίας οὖν τυ-

χὼν τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ἔστηκα, μαρτυρούμενος μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ, οὐδὲν ἐκτός λέγων ὧν τε οἱ προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι καὶ Μωϋσῆς, εἰ παθητός ὁ Χριστός, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ τε λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσιν». Παρατήρησε πῶς ὁ λόγος του εἶναι ἐκτός κολακείας, καὶ πῶς τὸ πᾶν ἀποδίδει εἰς τὸν Θεόν.

Ἐπειτα ἡ μετὰ θάρρους ὁμολογία· «Ἄλλ' οὐδὲ νῦν ἀφίσταμαι», καὶ τὸ θέβαιον διότι ἀπὸ τοῦς προφήτας ἰσχυρίζομαι, εἰ παθητός ὁ Χριστός, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν· ὡς ἐὰν ἔλεγεν ὅτι «Πρῶτος ὁ Χριστός ἀναστάς οὐκέτι ἀποθνήσκει». Εἶναι φανερόν ἐκ τοῦ ὅτι ἐκήρυξαν αὐτὸ εἰς θελοῦς ὅτι καὶ διὰ τοὺς ἑαυτούς των ἀναμένου.

Ἐπειτα, ἰδὼν ὁ Φῆστος τὸ θάρρος, ἐπειδὴ ὁμιλεῖ πρὸς τὸν βασιλέα, μὴ καταπαύων ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ἐστραμμένος πρὸς αὐτόν, ὡς νὰ ἔπαθε κάτι, καὶ λέγει· «Μαίνη, Παῦλε». Ὅτι δὲ τὸ λέγει τοῦτο ὡς νὰ ἔπαθε κάτι, ἀκούε τὰ ἐξῆς· «Ταῦτα δὲ αὐτοῦ διαλεγόμενου, ὁ Φῆστος μεγάλη τῇ φωνῇ ἔφη· Μαίνη, Παῦλε· τὰ πολλὰ σε γράμματα εἰς μονίαν περιτρέπεις. Τί (πράττει), λοιπόν, ὁ Παῦλος; ἀπαντῶν μὲ ἐπείκειαν, λέγει, «οὐ μαίνομαι, κράτιστε Φῆστε, ἀλλὰ· ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι». Ἐπειτα καθιστᾷ γνωστὴν καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν ἀπηύθυνε τὸν λόγον πρὸς τὸν βασιλέα· «Ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεὺς, πρὸς ὃν καὶ παρρησιαζόμενος λαλῶ· λανθάνειν γὰρ τούτων αὐτόν τι οὐ πέθισμαι οὐδὲν οὐ γὰρ ἔσειν ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο. Πιστεύεις, βασι-

λεῦ Ἀγρίππα, τοῖς προφήταις; Οἶδα ὅτι πιστεύεις». Τοιοῦτοτρόπως εἶπεν αὐτό, σχεδὸν ἐμπαίζων καὶ λέγων πρὸς αὐτούς· «Ἵνωρίζω ὅτι γνωρίζεις τὰ πάντα με ἀκριβείαν καὶ ἔπρεπε μὲν πρώτοι σεῖς νὰ γνωρίζετε αὐτὰ (διότι αὐτὸ τὸ ἄποιον προσθέτει τοῦτο φανερώσει, τὸ «οὐ γὰρ ἔστιν ἐν γυναικα πεπραγμένον τοῦτο»), ἀλλὰ δὲν ἠθελήσατε».

«Πιστεύεις, βασιλεῦ Ἀγρίππα, τοῖς προφήταις; Οἶδα ὅτι πιστεύεις. Ὁ δὲ Ἀγρίππας πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη· Ἐν ὀλίγῳ με πείθεις Χριστιανὸν γενέσθαι. Ὁ δὲ Παῦλος εἶπεν· Εὐξαίμην ἂν τῷ Θεῷ καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν πολλῷ οὐ μόνον σέ, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας μου σήμερον γενέσθαι τοιούτους, ὅποιος καὶ γὰρ εἰμι παρεκτός τῶν δεσμῶν τούτων». Ἰδὲ πῶς εἰσάγει, λέγων· «Εὐξαίμην ἂν ἔγωγε τῷ Θεῷ (οὐκ) ἐν ὀλίγῳ, δηλαδὴ «παρ' ὀλίγον». Καὶ δὲν προσεύχεται ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ ἐντατικῶς· «Τοιούτους, λέγει, γενέσθαι πάντας, οὐ μόνον σέ, ἀλλὰ καὶ πάντας, ὅποιος καὶ γὰρ εἰμι». Ἐπειτα καὶ συμπληρώνει· «Παρεκτός τῶν δεσμῶν τούτων». Οὐχὶ ἀποθαρρυνόμενος διὰ τὰ δεσμά, οὔτε ἐν τρεπόμενος, ἐπειδὴ εἶχε θεθῆ, (διότι αὐτὸ ἦτο δι' αὐτόν, περισσότερον παντός ἄλλου, ἄξιον δόξης), ἀλλὰ ἀποθλέπων πρὸς τὴν προκατάληψιν ἐκείνων, τοιοῦτοτρόπως εἶπε· δι' αὐτὸ προσέθεσε τὸ «παρεκτός τῶν δεσμῶν τούτων», Ἄλλα ὡς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὰ ἅσα ἀνεγνώσθησαν.

Ἐπὶ οὖν ἐπαύριον εἰσελθόντων εἰς τὸ ἀκροατήριον, κελεύσαντος τοῦ Φίλοστου, λέγει, ἦρχη ὁ Παῦλος. Ἀπεμακρόνησαν, λοιπόν, οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἔκαμε χρῆσιν τῆς ἐπιθυμίας (αὐτοῦ), καὶ τότε γίνεται δι' αὐτὸν (τὸν Παῦλον) ἐξαίρετον τὸ θέατρον· διότι μετὰ πολλὴν ἐπίδειξιν ἔφθασαν ὁ βασιλεὺς καὶ ὄλον τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἔχει μόνον οἱ μὲν, καὶ οἱ ἄλλοι ἔχει

(ἀλλὰ ὄλον με ἐπίδειξιν). «Τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων, λέγει, συνέτυχόν μοι ἐν τῇ Ἱεροσολύμοις καὶ ἐνόησε, ἐπιθεσῶντες μὴ δεῖν αὐτὸν ζῆν μηκέτι».

γ'. Ἰδὲ τὴν μακίαν (παραφροσύνην)· ἐκραύγαζον, λέγοντες ὅτι πρέπει αὐτὸς νὰ ἀποθάνῃ. Ἀπὸ αὐτὸ ἀπαδεικνύει ὅτι δικαίως ἀπεκαλέσθη τὸν Καίσαρα· διότι ἐὰν δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπουν τίποτε φοβερόν, ἐκεῖνοι δὲ εἶχον κυριεύθῃ ἐκ παραφροσύνης, εὐλόγως ἔρχεται πρὸς ἐκεῖνον.

«Ὅπως, τῆς ἀνακρίσεως ὅψ' ὕμῶν γενομένης, σὴν γράψαι», λέγει. Βλέπεις πῶς πολλάκις ἐξετάζεται τὸ γεγονός; Καὶ αὐτῆς τῆς ἀπολογίας, λοιπόν, αἰτίαι οἱ Ἰουδαῖοι, τὴν ὅποιαν ἐπρόκειτο νὰ μάθουν καὶ οἱ ἐν Ρώμῃ εὑρισκόμενοι.

Ἐπεὶ πάντων, ὧν ἐγκαλοῦμαι, βασιλεῦ Ἀγρίππα, λέγει, ἤγημαι ἑμαυτὸν μακάριον, μέλλων ἐπὶ σοῦ ἀπολογεῖσθαι. Παρατήρησε πῶς χωρὶς τὴν θέλησιν τῶν γίνονται κήρυκες καὶ τῆς ἰδικῆς τῶν κακίας καὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ Παύλου καὶ εἰς τὸν ἴδιον τὸν ἄρχοντα· ὥστε με περισσότερον λαμπρότητα ἀδηγεῖτο ἐνώπιον τῆς ἀρχῆς ὁ Παῦλος, παρά, ἐὰν ἀπύρχετο χωρὶς δεσμῶν· διότι ἀδηγεῖτο οὐχὶ πλέον ὡς ἀγύρτης καὶ πλάνος (= ἀπατεῶν), ἐπειδὴ τὸν ἠθώωσαν τόσοι δικασταὶ. Ἀφοῦ, λοιπόν, ἀπέβαλε τὰ πάντα, ἐνώπιον αὐτῶν, πλησίον τῶν ὅποιων ἐγεννήθη καὶ ἐτράφη, ἔχει ἀπλῶς, ἀλλὰ τόσον καθαρὸς ἀπὸ ὑποψίαν ἀναβαίνει εἰς τὴν Ρώμην.

Καὶ δὲν εἶπε· «Διὰ τί, λοιπόν, αὐτό; μίαν φορὰν ἐπεκαλέσθη τὸν Καίσαρα ἀπέριους φορὰς ἐπέρασα ἀπὸ δικῆν· μέχρι τότε; ἀλλὰ τί; Πόλλιν ἦτο ἔτοιμος νὰ λογοδοτήσῃ καὶ ἐνώπιον τοῦ γνωρίζοντος ἰδιαιτέρως τὰ σχετικὰ μετὰ τοὺς Ἰουδαίους. Διὰ τοῦτο ἀπολογεῖται καὶ μετὰ πολὺ θάρρος, διότι δὲν ἔχουν ἐξουσίαν αὐτοὶ οἱ ὅποιοι τὸν καταδικάζουν αὐτόν, ἐν καὶ δὲν ἔ-

χουν αυτοί εξουσίαν, αλλά ενώ έχει ισχύν εκείνη ή απόφασις, ότι «πρός Καισαρα πορεύση»⁴, όμως λογοδοτεί, και (βίβει) πολλές λογοδοσίας δι' ἑλασθεῖν μόνον διὰ τὰ μέν, και διὰ τὰ ἄλλα ὄχι.

Σχεδόν δὲ τοῦτο λέγει μετ' ἐκείνα διὰ τῶν ὁποίων ἀποκρίνεται· «Κατηγοροῦν δι' ἐπαναστάσιν, κατηγοροῦν διὰ αἵρεσιν, και δι' ἐβελήλωσα τὸν νόον, δι' ἑλασ ἀπολογουμαι· «Τὴν μὲν οὖν θίωσίν μου τὴν ἐκ νεότητος ἴσαι· πάντες οἱ Ἰουδαῖοι·» δι' τὴν μὲν δὲν εἶναι ἴδιον τοῦ ἰδικοῦ μου χαρακτηριστὸς τὸ νὰ κάνω ἐπαναστάσεις, μάρτυρες εἶναι οἱ ἴδιοι οἱ κατηγοροί. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον λέγει και πρὸ αὐτοῦ· «Ζηλωτῆς ὄντων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων, αὐτὸ και ἐδὼ ὁκαινίσσεται μετ' ἡμῶν λέγει· «Τὴν ἐκ νεότητός μου θίωσιν». Και ὅταν ἦτο παρὸν ὁ λαός, τότε ζητεῖ τὴν μαρτυρίαν των. Δὲν πράττει αὐτὸ μόνον ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τοῦ Λυσίου, ἀλλά και ἐνώπιον τοῦ φησίου και πάλιν ἐδὼ, ὅταν ἦσαν παρόντες περισσότεροι· ἐκεῖ δὲ δὲν ὄπρηχεν ἀνάγκη πολλῆς ἀπολογίας, ἐπειδὴ τὸν ἠθώωνον αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Λυσίου.

«Ἰσαι, λέγει, πάντες Ἰουδαῖοι προγινώσκοντές με ἀνώθεν». Και δὲν λέγει ποῖου εἴδους εἶναι ὁ θίωσός του, ἀλλά ἀφήνει εἰς τὴν συνείδησιν αὐτῶν, και τοποθετεῖ τὸ πᾶν εἰς τὴν αἴρεσιν, δεικνύων ὅτι αὐτὸ ὅτι δὲν θὰ προετίμα αὐτὴν, ἐάν ἦτο φαῦλος και κακόδοξος. Διὰ τὴν ἠρησκευτικὴν αὐτὴν βοήθειαν, λέγει, διὰ τὴν ὁποῖαν ἔχω εὐρεθῆ εἰς κρίσιν αὐτὴ και ἀπὸ αὐτοῦ γίνεται ἀποδεκτὴ, δι' αὐτὴν προσήχοντα, δι' αὐτὴν λατρεύουσιν, διὰ τὴν ἐπιτύχουσαν αὐτὴν ἐγὼ κηρύσσω, και δι' αὐτὴν τὴν ἐπίβια κατηγοροῦμαι· ἐπο-

μένως εἶναι ἴδιον παραφρόνων νὰ πράττουσιν μὲν τὰ πάντα, διὰ τὴν ἐπιτύχουσαν, νὰ ἐκδιώκουσιν δὲ ἐκείνον ὁ ὁποῖος πιστεύει εἰς αὐτὴν.

«Ἐγὼ μὲν οὖν ββοῶμαι ἑμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου, λέγει, δεῖν πολλὰ ἐναντία πρῶξαι· δηλαδὴ ἐπροέκρινον νὰ πράττω αὐτά, ἐπειδὴ δὲν ἤμουν ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά ἤμουν ἐξ αὐτῶν οἱ ὁποῖοι τὸν ἐπολέμουσιν. Διὰ τὰ ὅσα και εἶναι ἀξιόπιστος μάρτυς, δι' ὁ πράττων πολλά, και ὁ πολέμων ἐκείνους οἱ ὁποῖοι πιστεύουσιν, και ὁ ἀναγκάζων νὰ θλασφημοῦσιν και ὁ κινῶν τὰ πάντα, πόλεις, ἀρχοντας, και ἐκτελών αὐτὰ μόνος του, τὸσον αἰφνιδίως ἔχει μεταβληθῆ.

«Ἐπειτα πάλιν οἱ μάρτυρες οἱ συμπορευόμενοι· ἔπειτα παρουσιάζει τὸν ἑαυτὸν του δι' ἐπίσημον δικαίως και ἀπὸ τὸ φῶς, και ἀπὸ τοὺς προφήτας, και ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα, και ἀπὸ ὅσα τώρα ἔχουν συμφῆ· διότι προσέθεσεν· «Ἡμέρας μέσης κατὰ τὴν ὁδὸν εἶδον περιλάμπαν με φῶς, και τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους. Ἰδέ, λοιπόν, πῶς και ἀπὸ τοὺς προφήτας και ἀπὸ αὐτὰ πείθει αὐτούς. Διότι διὰ τὴν μὴ φανῆ ὅτι εἰσάγει καινοτομίας, ἀν και δύναται νὰ εἴπῃ σπουδαῖα, πάλιν καταφεύγει εἰς τοὺς προφήτας, και τὰ ἰδικὰ των (λόγια) φέρει εἰς τὸ μέσον. Αὐτὸ μὲν, λοιπόν, εἶναι περισσότερο ἀξιόπιστον, διότι ἔγινε τώρα, ἀλλά, ἐπειδὴ τὸ εἶπε μόνος, πάλιν ἐπιβεβαιώνει αὐτὸ ἀπὸ τοὺς προφήτας. Και πρόσθεσε δι' αὐτὸς δὲν ὁμιλεῖ ὁμοίως εἰς τὸ δικαστήριον και εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἐκεῖ μὲν, λοιπόν, λέγει δι' αὐτὸς «ἐφονεύσατε», ἐδὼ δὲ τίποτε τοιούτου εἶδους, ὥστε νὰ μὴ τοὺς παροξύνῃ περισσότερο, ἀλλά τὸ ἴδιον φανεράναι, εἰπὼν· «Εἰ παθητός ὁ Χριστός». Τοιούτοτρόπως τοὺς ἐλευθερώνει ἀπὸ τὰ ἐγκλήματα· Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐγὼ, λοιπόν, κηρύσσω, ἐάν ἀνέστη

4. Πρὸς. 25, 12.

πρώτος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἀπὸ τούδ' προφήτας τὸ ἀποδεικνύω καθ' ὅσον καὶ οἱ προφήται αὐτὸ κηρύσσουν. Ἐπομένως δεχθῆτε τὸν λόγον του ὡς ἐάν ᾦτο τῶν προφητῶν. Ἐπειδὴ δὲ εἶπε τὸ ὄραμα, καὶ μὲ ἀφοσίαν εἰς τὸ ἐξῆς λέγει καὶ τὰ ἐπιτεύγματα. Ποῖα εἶναι αὐτά;

«Τοῦ ἀνοίξει αὐτῶν, λέγει ὀφθαλμούς, καὶ ἀποστρέψει ἀπὸ σκότους εἰς φῶς, καὶ ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τὸν Θεόν· εἰς ταῦτο γὰρ ὤφθη σοι· δηλαδὴ, ἔχει διὰ τὰ τὸν τιμωρήσῃ, ἀλλὰ διὰ τὰ τὸν κάμψαι ἀπόστολον».

Ἰδὲ, παρουσιάζει τὰ κακὰ τὰ ὁποῖα συνθλίβουν τοὺς ἀπίστους, τὸν Σατανᾶν, τὸ σκότος, θῆρας καὶ τὰ κατὰ τῶν πιστῶν, τὸ φῶς, τὸν Θεόν, τὴν κληρονομίαν τῶν ἁγίων. Καὶ δὲν προτρέπει ἀπλῶς νὰ μετανοοῦν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιδείξουν θίον ἄξιον θαυμασμοῦ. Καὶ Ἰδὲ πανταχοῦ τοὺς ἐθνικούς συνδεομένους εἰς τὸν λόγον διότι οἱ παρευρισκόμενοι προήρχοντο ἀπὸ ἐθνικούς.

«Μαρτυρούμενος, λέγει, μικρῶ τε καὶ μεγάλῳ, δηλαδὴ «καὶ εἰς ἐπίσημον καὶ εἰς ἄσημον». Αὐτὸ τὸ εἶπε τοιοῦτοτρόπως διὰ τοὺς στρατιώτας. Ἐπειτα, ἐγκαταλείπων τὴν θέσιν τοῦ ἀπολογουμένου, ἔλαθε τὴν θέσιν τοῦ διδασκάλου διὰ τοῦτο καὶ ὁ Φῆστος τοῦ λέγει· «Μαίρη».

Ἐπειτα, διὰ τὰ μὴ φωνῆ εἶναι ὁ ἴδιος διδάσκαλος, προσθέτει τοὺς προφήτας, τὸν Μωϋσεῶν· «Εἰ παθητός, λέγει, ὁ Χριστός, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ τε λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσιν». «Ὁ Φῆστος μεγάλην τῆ φωνῆ ἔφη». Τοιοῦτοτρόπως ἡ φωνῆ ᾦτο φωνῆ θυμοῦ καὶ ὀργῆς.

δ'. Τί, λοιπόν, (πράττει) ὁ Παῦλος; «Ὁὐ γὰρ ἔστι, λέγει, ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο». Ἐδῶ τὸ λέγει αὐτὸ διὰ τὸν σταυρὸν, διὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ ὅτι ἔχει

διαβολῆ ἢ διδασκαλίᾳ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, «πιστεύετε, λέγει, βασιλεῦ Ἀγρίππα». Δὲν εἶπεν «εἰς τὴν ἀνάστασιν», ἀλλὰ «εἰς τοὺς προφήτας». Ἐπειτα τὸν προκαταλαμβάνει, καὶ λέγει· «Οἶδα ὅτι πιστεύεις».

Πρὸς αὐτὸν (ὀμιλεῖ) καὶ ὁ Ἀγρίππας· «Ἐν ὀλίγῳ με πείσεις Χριστιανὸν γενέσθαι». Δὲν ἀντελήφθη ὁ Παῦλος τί σημαίνει «ἐν ὀλίγῳ», ἀλλ' ἐνόμισεν ὅτι «παρ' ὀλίγον», διὰ τοῦτο καὶ πρὸς αὐτὸ ἀπαντᾷ· τόσον ᾦτο ἀπλοῦς. Καὶ δὲν εἶπε· «Δὲν θέλω», ἀλλὰ «εἰχομαι οὐ μόνον σέ, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας».

Ἰδὲ ὅτι ὁ λόγος εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κολακείαν. «Εἰχομαι, λέγει, σήμερον γενέσθαι πάντας τοιαύτους, ὁποῖος καὶ ἐγὼ εἰμι, παρεκτός τῶν δεσμῶν τούτων». Παρατήρησε· αὐτὸς ὁ ὁποῖος καυχᾶται διὰ τὰ δεσμά, ὁ ἀναφέρων αὐτὰ ὡς χρυσὴν ἀλυσίδα, τώρα εἰ· αὐτὰ ἀπεύχεται. Καὶ μὴ ἀπορήσης· διότι ἀκόμη εὐρίσκοντο εἰς ἀσθενεστέραν κατάστασιν, καὶ εἶχε τὸν λόγον περισσότερο ἐπιεικῆ. Διότι, ὅτι τὰ δεσμά τὰ ἐθεώρει ὅτι εἶναι καλύτερα πρᾶγμα, εἶκουε πῶς πάντοτε εἰς τὰς ἐπιστολάς τοποθετεῖ (αὐτὰ) πρὸ πάντων τῶν ἄλλων, λέγων· «Παῦλος δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁵ καὶ πάλιν «Τούτου χάριν τὴν ἀλυσιν περικίμαι, ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέβεται»⁶ καὶ ἔχει δεσμῶν ὡς κακοῦργος»⁷.

Παρατήρησε· ἔχει μόνον «δεσμῶν», ἀλλὰ καὶ «ὡς κακοῦργος» προσέθεσεν, αὐξάνων τὴν ἐκ τῶν δεσμῶν βόξαν. Ἦτο δὲ διπλῆ ἢ τιμωρία, καὶ ὅτι εἶχε δεθῆ, καὶ ὅτι ὡς κακοῦργος διότι ἐὼν μὲν τοιοῦτοτρόπως εἶχε

5. Γαλάτ. 1, 14.

6. Ἐφεσ. 3, 1.

7. Β' Τιμοθ. 2, 9 καὶ Κολοσ. 4, 3.

8. Β' Τιμοθ. 2, 9.

δεσθῆ, ὡς διὰ καλῶν, θά ἔφερε κάποιαν παρηγορίαν τὸ γεγονός, τώρα δὲ καὶ ὡς κακοῦργος, καὶ ὡς συληφθεὶς διὰ τὰ φοβερά· καὶ ἡμῶς διὰ τίποτε ἐξ αὐτῶν θέν ἐφρόντιζε.

Τοιοῦτον πρᾶγμα ἡ ψυχὴ (γίνεται), ὅταν λάθῃ πτερά ἀπὸ τὸν οὐράνιον ἔρωτα· διότι ἐάν ἐκείνοι οἱ ὁποῖοι αἰσθάνονται αὐτὸν τὸν αἰαχρὸν ἔρωτα οὐδὲν θεωροῦν οὔτε ἔνδοξον οὔτε πολῦτιμον, ἀλλ' ἐκείνα, ὅσα τοὺς ἐνισχύουν πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν, αὐτὰ κρίνονται καὶ ἔνδοξα καὶ πολῦτιμα, καὶ αὐτὸ εἶναι διὰ τούτους τὰ πάντα, δηλαδὴ ἡ ἐρωμένη, πολὺ περισσότερο οἱ κυριευθέντες ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἔρωτα, οὐδὲν θεωροῦν τὰς τιμωρίας.

Ἐάν δὲ θέν ἀντιλαμβάνομεθα ὅσα λέγονται, θέν εἶναι ἄξιον ἀπορίας· διότι θέν ἔχομεν πείραν αὐτῆς τῆς φιλοσοφίας. Διότι ἂν κάποιος κυριευθῆ ἀπὸ τὸ πῦρ τοῦ Χριστοῦ, γίνεται τοιοῦτος, ὁποῖος θά γίνῃ κάποιος ἄνθρωπος μόνος κατοικῶν εἰς τὴν γῆν· τοιοιούτῳ οὐδὲν τὸν ἐνδιαφέρει, διὰ τὴν δόξαν καὶ τὴν θλασπιν δόξης, ἀλλ' ὅπως ἀκριθῶς, ἐάν κατοικῶν μόνος οὐδενὸς θά ἐφρόντιζεν, τοιοιούτῳ οὔτε τότε τὸ τοιοῦτος φροντίζει.

Τὰς ταλαιπωρίας δὲ τῶσον τὰς περιφρονεῖ καὶ τὰς μαστιγώσεις καὶ τὰς φυλακάς, ἀκριθῶς ὡς ἐάν αὐτὰ τὰ ὑψίστατα μὲ ἄλλο σῶμα, ἢ ὡς ἐάν εἶχε ἀκαμπτον (ἀπρόσθλητον) σῶμα· τὰ εὐχάριστα δὲ εἰς τὸν θίον τοιοιούτῳ τὰ χλευάζει, καὶ δι' αὐτὰ θέν γίνεται αἰσθητός, ὅπως ἡμεῖς διὰ τὰ νεκρά σώματα, ἢ οἱ ἴδιοι ὅταν εἰμεθα νεκροί. Τῶσον δὲ ἀπέχει ἀπὸ τὸ νὰ κυριευθῆ ἀπὸ κόποιου πάθος, ὅσον ὁ χρυσὸς ὅταν δοκιμάζεται εἰς τὴν φλόγα ὁ καθαρὸς θά ἀπέχη ἀπὸ τὸν ῥύπον. Διότι ὅπως ἀκριθῶς τὰ ἔντομα θέν θά ἦ-το δυνατόν νὰ ἐμπέσουν εἰς τὸ μέσον τῆς φλογός, ἀλ-

λὰ ἀπομακρύνονται, τοιοιούτῳ καὶ τὰ πάθη θέν τολμοῦν νὰ τὸν πλησιάσουν. Καὶ ἐπεθύμουν μὲν δι' αὐτὰ νὰ δύναμαι νὰ παρουσιάσω παραδείγματα ἀπὸ ἡμῶς, ἐπειθὴ θέ εὐρισκόμεθα εἰς ἀπορίαν (= ἀμηχανίαν) εἶναι ἀνάγκη νὰ καταφύγω πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον.

Ἰσέ, λοιπὸν, πῶς συμπεριφέρετο αὐτὸς πρὸς ὁλον τὸν κόσμον. Ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, λέγει, καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ⁹ δηλαδὴ, «εἶμαι νεκρὸς διὰ τὸν κόσμον, καὶ ἐκεῖνος δι' ἐμέ νεκρὸς»· καὶ πάλιν «Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός»¹⁰. Αὐτὸ εἶναι δυνατόν νὰ τὸ λέγῃ μόνος ὁ Παῦλος, διότι ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι ἀπέχομεν τῶσον ἐκείνου, ὅσον ἀπὸ τὴν γῆν ὁ οὐρανός, νὰ καλεπτόμεθα, ὅστε μῆτε τὸ στόμα νὰ τολμῶμεν νὰ ἀνοίξωμεν.

Ὅτι δὲ ἦτο ὡς εἰς ἔρημον τόπον, καὶ τοιοιούτῳ πῶς ἐθεώρει τὰ παρόντα, ἀκούε αὐτὸν νὰ λέγῃ. «Μὴ σκοποῦντων ἡμῶν τὰ θλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ θλεπόμενα»¹¹. Τί λέγεις; Καὶ θεθαίως τὸ ἀντίθετον συμβαίνει (εἰς ἡμᾶς) ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον λέγεις· διότι τὰ μὲν ἀόρατα θέν τὰ θλέπομεν, τὰ δὲ ὁρατὰ τὰ θλέπομεν. Ὅπως εἶναι οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦς ὁποῖους εἶχες, τοιοῦτοι εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἀπὸ τὸν Χριστὸν ἔχουν δοθῆ· διότι ὅπως ἀκριθῶς αὐτοὶ (οἱ Ἰσικὸί μας) τὰ μὲν θλεπόμενα (= ὁρατὰ) θλέπουν, τὰ δὲ ἀόρατα θέν τὰ θλέπουν, τοιοιούτῳ ἐκεῖνοι τὸ ἀντίθετον οὐδεὶς, ὁ ὁποῖος θλέπει τὰ ἀόρατα, θλέπει τὰ ὁρατὰ· οὐδεὶς, ὁ ὁποῖος θλέπει τὰ ὁρατὰ, θλέπει τὰ ἀόρατα. Ἡ θέν συμβαίνει αὐτὸ καὶ εἰς ἡμᾶς; Διότι ὅταν, συγκεντρώσαντες τὸν νοῦν, σκεπτόμεθα κάτι ἐκ τῶν ἀοράτων, οἱ ὀφθαλ-

⁹ Γαλ. 8, 14.

¹⁰ Αὐθ. 2, 20.

¹¹ Β' Κορινθ. 4, 18

μοί γίνονται εις ἡμᾶς ἀππλλαγμένοι ἀπὸ δραστηριότητος (παραμένουν ἀκίνητοι, χωρὶς νὰ δραστηριοποιούνται).

Ἄς περιφρονήσωμεν τὴν δόξαν, ἃς ἐπιθυμῶμεν περισσότερο νὰ χλευαζώμεθα παρά νὰ ἐπαινώμεθα· διότι ἐκεῖνος μὲν ὁ ὁποῖος χλευάζεται οὐδὲν ἔλαττειται, ἐκεῖνος δὲ ὁ ὁποῖος ἐπαινεῖται, (θλάττειται) πολὺ. Ἄς μὴ ὑπερφηανεύωμεθα δι' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα τρομάζουν τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἃς πράττωμεν αὐτὸ ὡς εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν παιδῶν· διότι οὔτε, ἐὰν ἴδωμεν κάποιον νὰ τρομάξῃ τὰ παιδιά, τὸν θαυμάζομεν· διότι ἐὰν κάποιος φοβῆσθαι, παιδιά φοβῆσθαι· διότι δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τρομάξῃ ἄνθρωπον. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἐκφοβίζουσι τὸ πράττουσι αὐτὸ ἢ σηκώνοντες πρὸς τὰ ἐπάνω τὰς ἀεφαιρίδας, ἢ διαφορετικῶς παραμορφώνοντες τὸ πρόσωπον, ἐὰν εἶχον δὲ εἰς κατὰστασιν φυσικὴν καὶ ἥρεμον τὸ θῆμμα, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ πράξουν τοῦτο, τοιαυτοτρόπως, λοιπόν, καὶ αὐτοὶ, διαστρέφοντες τὴν δευδέρκειαν τοῦ νοῦ, αὐτὸ πράττουσι. Ἐπομένως ἄνθρωπον θεοαίως ἦσαν καὶ καλὸν εἰς τὴν ψυχὴν οὐδεὶς θὰ ἐφοβεῖτο, ἀλλὰ ὅλοι τὸν συμπαθοῦμεν, τὸν τιμῶμεν, τὸν σεβόμεθα. Δὲν βλέπετε πῶς ὁ προκαλῶν φόβον καὶ μισητὸς εἶναι καὶ εἰς ὁλοὺς ἡμᾶς ἀνεπιθύμητος; Διότι τί δὲν ἀποστρεφόμεθα ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ μᾶς τρομάξουν μόνον; οὐχὶ τὰ θηρία, οὐχὶ τὰς φωνάς, οὐχὶ τὰς μορφάς, οὐχὶ τὸπους, οὐχὶ τὸν ἀέρα, ὅπως τὸ σκότος;

ε'. Ἄς μὴ θεωρῶμεν σπουδαῖον, ἐὰν μᾶς φοβοῦνται οἱ ἄνθρωποι· διότι πρῶτον μὲν οὐδεὶς ἄνθρωπος μᾶς φοβεῖται, δεῦτερον καὶ ἐν μᾶς φοβοῦνται (ἃς μὴ νομίζομεν) ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι σπουδαῖον πρᾶγμα. Μέγα ἀγαθὸν εἶναι ἡ ἀρετὴ· καὶ ἰδὲ πῶς εἶναι μέγα ἂν καὶ θεωρῶμεν ἀθλία τὰ πράγματα, διὰ τῶν ὁποίων ἔχει

οὐσταθῆ, τὴν ἰδίαν τὴν θαυμάζομεν καὶ τὴν μακαρίζομεν· διότι ποῖος δὲν θὰ ἐκαλοτόχιζε τὸν φιλόσοφον, ἐν καὶ (ὑπάρχῃ) πείνᾳ, καὶ ὅσα τοιαῦτα φαίνονται· δι' εἶναι ἀξιολόγητα; Ὅταν, λοιπόν, (ἡ ἀρετὴ) λάμπῃ δι' ἐκείνων τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ὅτι εἶναι ἀθλία, ἰδὲ τὴν ὑπεροχὴν.

Ἐπερφηανεύεσαι, ἄνθρωπε, διὰ τὴν ἐξουσίαν; Καὶ ποῖα ἐξουσία, εἰπέ μου, ἐξελέγη διὰ χειροτονίας; Ἐγίνετο δυνατὸς ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου; ἔσωτερικῶς χειροτόνησε τὸν ἑαυτὸν σου. Διότι δὲν εἶναι ἄρχων ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται (ἄρχων), ἀλλὰ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶναι. Διότι ὅπως ἀκριβῶς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ κάμῃ ὁ βασιλεὺς ἰατρὸν οὔτε ρήτορα, τοιαυτοτρόπως οὔτε ἄρχοντα· διότι οὔτε τὰ γράμματα οὔτε τὸ δῆγμα κάνουν τὸν ἄρχοντα. Ἐπειδὴ, ἐὰν θέλῃς, ἃς κατασκευάσῃ κάποιος ἰατρεῖον, ἃς ἔχῃ καὶ μαθητάς, ἃς ἔχῃ καὶ ὄργανα καὶ φάρμακα καὶ ἃς εἰσέρχεται εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, ἀρὰ γε εἶναι ἀρκετὰ αὐτὰ νὰ τὸν κάμουν ἰατρὸν; Οὐδὲν ἄλλο ἀλλὰ ὑπάρχει ἀνάγκη τῆς τέχνης, καὶ χωρὶς αὐτῆν ὅχι μόνον δὲν ἀφελοῦν αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ θλάπτουσι· διότι ὁ μὴ ἰατρὸς εἶναι καλύτερον νὰ μὴ ἔχῃ οὔτε φάρμακα. Ἐκεῖνος μὲν, λοιπόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει, οὔτε σῶζει, οὔτε καταστρέφει, ἐκεῖνος δὲ ὁ ὁποῖος ἔχει καταστρέφει, μὴ γνωρίζων πῶς θὰ τὰ χρησιμοποίησῃ· ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει ἡ σωτηρία μόνον εἰς τὴν φύσιν τῶν φαρμάκων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τέχνην τοῦ προσκομίζοντος· διότι ἐὰν αὐτὸς δὲν ὑπάρχῃ, τὰ πάντα ἔχουσι καταστραφῆ.

Τοιοῦτος εἶναι καὶ ὁ ἄρχων· ἔχει ὄργανα, τὴν φωνήν, τὴν ὀργάνην, τοὺς δημίους, τὰς ἐξορίας, τὰς τιμὰς, τὰς δωρεάς, τοὺς ἐπαινοὺς· ἔχει καὶ φάρμακα, τοὺς νόμους· ἔχει καὶ ἀσθενεῖς, τοὺς ἀνθρώπους· ἔχει ἐργαστήριον, τὸ δικαστήριον· ἔχει μαθητάς, τοὺς στρατιώτας·

ἄν, λοιπόν, δὲν γνωρίζῃ τὴν λατρικὴν ἐπιστήμην, οὐδεμία ἢ ὠφέλεια αὐτῶν.

Ὁ δικαστὴς εἶναι ἰατρός τῶν ψυχῶν, ὄχι τῶν σωμάτων ἂν δὲ αὐτῇ (ἢ σωτηρία) τῶν σωμάτων ἔχει ἀνάγκη τὴν ἐπιμελείαν, πολὺ περισσότερον ἢ τῆς ψυχῆς, ἐπειδὴ καὶ σπουδαιότερα εἶναι ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὰ σώματα.

Ἐπομένως τὸ νὰ ἔχη (κάποιος) τὸ ὄνομα ἀρχοντος δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι ἀρχὼν διότι καὶ ἄλλοι ἔχουν σπουδαία ὀνόματα, (ὅπως Παῦλος, Πέτρος, Ἰάκωβος, Ἰωάννης), ἀλλὰ δὲν εἶναι (σπουδαῖοι) ἀπὸ τὰ ὀνόματα διὰ τῶν ὁποίων ὀνομάζονται, ὅπως ἀκριβῶς οὕτε ἐγὼ ἀλλὰ εἶμαι μὲν ὅμοιος κατὰ τὸ ὄνομα μὲ ἐκείνον τὸν μακάριον, ὄχι ὅμοιος τῆς αὐτῆς σημασίας δὲν εἶμαι ὁ Ἰωάννης, ἀλλὰ ὀνομάζομαι.

Τοιουτοτρόπως καὶ ἐκεῖνοι δὲν εἶναι ἀρχοντες, ἀλλὰ ὀνομάζονται. Εἶναι δὲ ἐκεῖνοι ἀρχοντες καὶ χωρὶς αὐτῶν, ὅπως καὶ ὁ ἰατρός, καὶ ἂν δὲν μεταχειρίζεται τὴν ἐπιστήμην, τὴν ἔχει δὲ εἰς τὴν ψυχὴν, εἶναι ἰατρός. Εἶναι ἀρχοντες οἱ ὅποιοι εἶναι κύριοι τῶν ἑαυτῶν των. Διότι αὐτὰ τὰ τρία εἶναι εἰς τὴν ψυχὴν, ἡ οἰκία, ἡ πόλις, ἡ οἰκουμένη· καὶ προχωροῦν εἰς τὴν ὁδὸν τὰ πράγματα. Πρέπει, λοιπόν, ἐκεῖνος ὁ ὅποιος πρόκειται νὰ ἱβρώσῃ οἰκίαν, καὶ νὰ τὴν οἰκοδομήσῃ ὀρθῶς, προηγουμένως νὰ τακτοποιῇ τὴν ψυχὴν του· διότι εἶναι οἰκία ἰδική του ἂν δὲ δὲν ἠμπορῇ (νὰ ρυθμίξῃ) τὴν ἰδικήν του, ὅπου εἶναι μία ψυχὴ, ὅπου κύριος ὁ ἴδιος, ὅπου πάντοτε συνευρίσκεται μὲ τὸν ἑαυτὸν του, πῶς θὰ οἰκοδομήσῃ τοὺς ἄλλους; Ἐκεῖνος ὁ ὅποιος ἠμπορεῖ νὰ κανονίσῃ τὴν ψυχὴν του, καὶ πράττων τὸ μὲν νὰ ἀρχῇ, τὸ δὲ νὰ ἄρχεται, αὐτὸς καὶ οἰκίαν θὰ δινηθῇ (νὰ ρυθμίξῃ)· αὐτὸς δὲ (ὁ ὅποιος θὰ δινηθῇ νὰ ρυθμίξῃ) οἰκίαν, καὶ πόλιν. Ἐκεῖνος δὲ ὁ ὅποιος θὰ δινηθῇ πόλιν,

καὶ οἰκουμένην. Ἐάν θὲ δὲν ἦτο δυνατόν τὴν ψυχὴν (νὰ τακτοποιῆσθαι), πῶς θὰ ἠμπορῆσθαι τὴν οἰκουμένην;

Αὐτὰ ὅτι ἐμοῦ ἐλέγχθησαν, διὰ νὰ μὴ εἰμθα φοβησμένοι ὡς πρὸς τὰς ἐξουσίας, διὰ νὰ γνωρίζωμεν τί, λοιπόν, εἶναι ἐξουσία· διότι αὐτὸ δὲν εἶναι ἐξουσία, ἀλλὰ χλευασμὸς καὶ βουλεία, καὶ ἀπειρα ἄλλα θὰ ἠδύνατο κάποιος νὰ (τὴν) ὀνομάσῃ.

Ἐπὶ μου τί εἶναι χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀρχοντος; Ἄρα γε ὄχι τὸ νὰ ὠφελῇ καὶ νὰ ἐνεργητῆ τοὺς ὑπηκόους; Τί, λοιπόν, ἂν αὐτὸ δὲν συμβαίη; πῶς θὰ ὠφελῆσθαι ἄλλους αὐτὸς ὁ ὅποιος δὲν ὠφέλησεν τὸν ἑαυτὸν του; αὐτὸς ὁ ὅποιος ἔχει ἀπείρους τυραννικὰς ἐξουσίας τῶν παθῶν εἰς τὴν ψυχὴν πῶς θὰ ἐξολοθρεύσῃ τὰς τῶν ἄλλων;

Τοιουτοτρόπως καὶ ἡ ἀπόλαυσις δὲν εἶναι αὐτῆ ἀπόλαυσις, ἀλλὰ ἄλλη. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἀρχὼν δὲν ἐβείχθη αὐτὸς ἀλλὰ ἄλλος, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ ἀπολαυσάντων ἄλλος εἶναι· διότι φαίνεται μὲν ὅτι εἶναι καλοπέρασις τὸ νὰ ἀπολαύσῃ τῆς ἡδονῆς καὶ τὸ νὰ τρώγῃ καθ' ἑρβολήν, δὲν εἶναι ὅμως αὐτὸ, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετον, τὸ νὰ ἔχη τὴν ψυχὴν ἀξιοθαύμαστον καὶ τὸ νὰ εὐρίσκειται εἰς εὐχαρίστησιν. Διότι ἔστω κάποιος, ὁ ὅποιος τρώγει, πίνει, σπαταλᾷ, ἐπειτα ἄς φροντίξῃ καὶ ἄς λυθῆται, μήπως ἠμπορεῖ αὐτὸς νὰ εἶναι εἰς κατάστασιν ἀπολαύσεως; Ἐπομένως δὲν εἶναι τὸ νὰ τρώγῃ καὶ νὰ πίνῃς ἀπόλαυσις, ἀλλὰ τὸ νὰ εὐρίσκειται εἰς κατάστασιν εὐχαριστήσεως.

Ἄς εἶναι κάποιος ὁ ὅποιος λαμβάνει ξηρὸν ἄρτον, καὶ ἄς χορταίη μὲ εὐχαρίστησιν, ἄρα γε αὐτὸ εἶναι ἡδονή; Ἀσφαλῶς καὶ ἀπόλαυσις.

Ἄς ἴδωμεν, λοιπόν, εἰς ποῖον παρευρίσκεται αὐτῆ, εἰς τοὺς πλουσίους ἢ εἰς τοὺς μὴ πλουσίους; Ὁδὲ μόνον εἰς αὐτούς, οὕτε εἰς ἐκεῖνους, ἀλλὰ εἰς ἐκείνους οἱ ὅποιοι τοιουτοτρόπως τακτοποιοῦν τὴν ψυχὴν

των, ώστε να μη ἔχη πολλές ἀφορμὰς λύτης. Καὶ ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ θῖος; ἴσως θὰ εἴπῃ κάποιος· διότι θλέπω ἄλλους ἀνεξαιρέτως νὰ ἔχουν ἀνοίξει τὸ στόμα καὶ νὰ θέλουν νὰ ἀκούσουν ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ θῖος, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει λύπας. Βεβαίως ἄς δηλογοηθῇ ἀπὸ σὰς πρῶτον ὅτι αὐτὸ εἶναι εὐχαριστήσις, αὐτὸ ἀπόλαυσις, ὅταν δὲ ἐνοχλῇ λύπη, καὶ δὲν ἀπαιτῇ ἀπὸ ἐμὲ κρέας, καὶ οἶνον, καὶ μπαχαρικά, καὶ ἐνδύματα μεταξωτὰ καὶ πλῆθος φαγητῶν. Ἀλλὰ ἂν ἀποδείξω ὅτι εἶναι παρὼν ὁ τοιοῦτος θῖος ἀνευ αὐτῶν, αὐτὴν τὴν εὐχαριστήσιν ἀγάπησε, αὐτὸν τὸν θῖον· διότι τὰ πολλὰ ἐκ τῶν λυπηρῶν παρερύσκονται εἰς ἡμᾶς ἕνεκα τοῦ ὅτι δὲν σκεπτόμεθα πρεπόντως.

Ποῖος, λοιπὸν, θὰ λυπηθῇ περισσότερο, αὐτὸς ὁ ὁποῖος δὲν φροντίζει διὰ τίποτε ἐξ αὐτῶν ἢ ἐκείνος ὁ ὁποῖος φροντίζει; αὐτὸς ὁ ὁποῖος φοβεῖται τὰς μεταβολὰς ἢ ὁ μὴ φοβοῦμενος; ὁ φοβοῦμενος θασκανίαν, φθῶνον, συκοφαντίαν, ἐπιθουλάς, ἀφανισμόν, ἢ ὁ ἐκτὸς αὐτῶν (εὐρισκόμενος); ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχει ἀνάγκην περισσότερο ἢ ὁ οὐθένος; ὁ δουλεύων εἰς πολλούς, ἢ εἰς οὐδένα; ὁ ἔχων ἀνάγκην ἀπείρων, ἢ ὁ ἐλεύθερος; ὁ φοβοῦμενος ἕνα κύριον, ἢ ὁ πολλούς;

Λοιπὸν, μεγαλύτερα ἢ ἀπόλαυσις εἶδ᾽. Αὐτὴν, λοιπὸν, ἄς ἐπιδιώκωμεν, καὶ ἄς μὴ εἴμεθα φοβισμένοι διὰ τὰ παρόντα, ἀλλὰ ἄς χλευάζωμεν πᾶσαν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν τοῦ θῖου καὶ ἄς εὐρισκώμεθα πάντοτε εἰς ἀρμονίαν, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ διέλθωμεν αὐτῶν τὸν θῖον χωρὶς λύπην καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα ἡμεῖς ἔχει ὑποσχεθῆ (ὁ Θεὸς) μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δόναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΓ' (53).

(Πρῶξ. 26, 30-32, 27 καὶ 28, 1).

Ἐπίστευε δὲ ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ ἡγεμὸν, ἢ τε Βερνίκην, καὶ οἱ συγκαθήμενοι αὐτοῖς καὶ ἀναχωρήσαντες ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες ὅτι οὐδὲν θανάτου ἔξιν ἢ θαμῶν πρὸς αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος οὗτος. Ἀγρίππας δὲ τῷ Φίλιππῳ ἔφη· Ἀποκτείνεσθαι ἔδυνάτο ὁ ἄνθρωπος οὗτος, εἰ μὴ ἐπικέλευτο Καίσαρα!

α'. Ἰδὲ πῶς καὶ πάλιν διὰ τῆς ψήφου τάσσονται (= ἀποφασίζουσι) ὀπὲρ αὐτοῦ, καὶ μετὰ ἀπὸ τὸ ὅτι εἶπεν (ὁ Φίλιππος) «Μαίνθη» ἀπολλάσσουν αὐτὸν ἔχει μόνον ἀπὸ τὸν θάνατον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς δεσμῶν καὶ ὀριστικῶς θὰ τὸν ἀπήλασσον, ἐὰν δὲν εἶχεν ἐπικαλεσθῆ τὸν Καίσαρα. Ἀλλὰ αὐτὸ ἔχει συμβῆ κατ' οἰκονομίαν ἔχει μόνον δὲ αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ἀπέλθῃ μὲ τὰς δεσμῶν. Διὰ τοῦτο ἔλεγε· «Μέχρι δεσμῶν ὡς κακοῦργος»· διότι ἐὰν ὁ Κύριός του κατετάχθη μεταξὺ τῶν παρανόμων, πολὺ περισσότερο αὐτός. Διότι τότε φαίνεται τὸ ἄξιον θαυμασμοῦ, τὸ νὰ ἔχης ἀναμειχθῆ μὲ αὐτοὺς χωρὶς οὐβόλως νὰ θλαθῆς ἀπ' αὐτούς.

Ἐὼς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν Ἰταλίαν, παρεδίδουν τὸν τε Παῦλον καὶ τινες ἑτέρους δε-

σμάτας ἑκατοντάρχη, ὀνόματι Ἰουλίῳ, σπείρας Σεβασιτῆς. Ἐπιθάντες δὲ πλοῖῳ Ἀδραμυτηνῶ, μέλλοντες πλεῖν τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν, ὅπως σὺν ἡμῖν Ἀριστάρχου Μακεδόνας Θεσσαλονικέως. Τῆ δὲ ἐτέρας κατήχθημεν εἰς Σιδῶνα². Πρόσεξε μέχρι ποῦ συμβαδίζει ὁ Ἀριστάρχος με τὸν Παῦλον. Ὁρθῶς καὶ χρησίμως παρευρίσκειται ὁ Ἀριστάρχος, διότι πρόκειται ἕλα γενικῶς νὰ τὰ ἀναφέρῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν.

«Φιλανθρώπως τε ὁ Ἰούλιος τῷ Παύλῳ χρησάμενος, ἐπέτρεψε πρὸς τοὺς φίλους παρευθέντα ἐπιμελείας τυχεῖν. Κάκειθεν ἀναγθέντες ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κύπρον διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναντίους».

Ἐπέτρεψε, λέγει, Ἰούλιος φιλανθρώπως τῷ Παύλῳ χρησάμενος. Ὁρθῶς πράττειν αὐτὸ ἐπιτρέπει, ὥστε νὰ τύχῃ περιποιήσεως ἀφοῦ ἀπέλθῃ πλησίον τῶν γνωστῶν (φίλων) διότι ἦτο φυσικὸν νὰ εἶναι αὐτὸς πολὺ κακοποιημένος ἐκ τῶν δεσμῶν, ἐκ τοῦ φόβου, ἐκ τῆς κακομεταχειρίσεως. Ἰδὲ πῶς οὕτε αὐτὸ κρίνεται, ὅτι ἤηλ, ἤθελε νὰ τύχῃ περιποιήσεως.

Πάλιν δυσκολίαι, κἀλλιν ἀνεμοὶ ἀντίθετοι. Πρόσεξε ὅτι ὁ Φίος τῶν ἁγίων τοιουτοτρόπως δι' ἄλων δημιουργεῖται διέφυγον τὸ δικαστήριον, καὶ περιπίπτουν εἰς ναυάγιον καὶ τρικυμίαν αὐτὸ φανερώσαν, προσθέτει «Τὸ τε πέλαιος, τὸ κατὰ τὴν Κυλικίαν καὶ Παμφυλίαν, διαπλεύσαντες, κατήλθομεν εἰς Μύρα τῆς Λυκίας. Κάκει εὐρών ὁ ἑκατοντάρχος πλοῖον Ἀλεξανδρινὸν πλέων εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀνεβίβασεν ἡμᾶς εἰς αὐτό».

«Εὐρών πλοῖον, λέγει, Ἀλεξανδρινόν». Εὐλόγως εὐρίσκειται, ὥστε καὶ ἐκεῖνοι νὰ ἀναγγελοῦν τὰ σχετι-

κά με τὸν Παῦλον εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν Λυκίαν. Ἰδὲ ὅτι ὁ Θεὸς οὐδὲν καθιστᾷ γέρον, οὔτε τροποποιεῖ, ἀλλὰ τὸν ἀφήνει νὰ πλῆρῃ εἰς τοὺς δυσμενεῖς ἀνέμους. Ἀλλὰ καὶ τοιουτοτρόπως θαῦμα ἀπεργάζεται διότι διὰ νὰ πλέουν ἀσφαλῶς, δὲν τοὺς ἀφήσεν εἰς τὸ πέλαιος, ἀλλὰ πάντοτε ἐπλεον πλησίον τῆς Ἠραῆς.

Ἐν Ἰκαναῖς δὲ ἡμέραις θραυτικουσύντες, καὶ μάλιστα γενόμενοι κατὰ τὴν Κνίδου, μὴ προσεόντες ἡμᾶς τοῦ ἀνέμου, ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κρήτην κατὰ Σαλμῶνην μόλις τε παραλεγόμενοι αὐτὴν, ἤλθομεν εἰς τόπον τινα, καλούμενον Καλοῦς λιμένας, ὃ ἐγγύς ἦν πόλεως Λυσαίας. Ἰκανοῦ δὲ χρόνου διαγενομένου, καὶ ὅπως ἦδη τοῦ πλοῦς ἐπισφαλοῦς διὰ τὸ καὶ τὴν νηστείαν ἦδη παρεληλυθέναι, παρήγει ὁ Παῦλος αὐτοῖς λέγων Ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας οὐ μόνον τοῦ φορτίου καὶ τοῦ πλοίου, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν. Ὁ δὲ ἑκατοντάρχος τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ ἐπέθετο μᾶλλον ἢ τοῖς ὅπῳ τοῦ Παύλου λεγομένοις.

Νομίζω ὅτι ἐδῶ λέγει τὴν νηστείαν τῶν Ἰουδαίων. Διότι μετὰ τὴν Πεντηκοστήν ἐξῆλθον ἀπ' ἐκεῖ μετὰ ἀπὸ πολλῶν χρόνων, ὥστε εἰς τὸν ἴδιον σχεδὸν χειμῶνα νὰ φθάσουν εἰς τὰ μέρη τῆς Κρήτης. Καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι μικρὸν θαῦμα, νὰ διασωθοῦν δηλαδὴ καὶ ἐκεῖνοι ἐξ ἀτίας αὐτοῦ.

Ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας, λέγει, οὐ μόνον τοῦ φορτίου καὶ τοῦ πλοίου, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν. Ὁ Παῦλος μὲν, λοιπόν, προέτρεψε νὰ παραμείνουν, καὶ προλέγει τὰ μέλλοντα, ἐκείνοι δὲ σπεύδοντες, καὶ ἐμποδιζόμενοι ὅπῳ τοῦ τόπου, ἤθελον νὰ διέλθουν τὸν χειμῶνα εἰς Φοινίκια.

δ'. Καὶ πρόσεξε τὴν πρόνοιαν κατὰ πρῶτον μὲν ἀ-

2. Πράξ. 27, 1 - 3.

πέπλευσαν και ἐξῆλθον, ἔπειτα, μόλις ἐπέπεσον ἀνεμῶς, τὸ παρέδωσαν εἰς τὴν τύχην, και μετὰ δυσκολίας ἐσώζοντο. «Ἀνευθέτου δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρχοντος πρὸς παραχειμασίαν, οἱ πλείους ἔβητο θουλήν ἀνοχθῆναι ἐκείθεν, εἴ πως δύναντο κατανήσαντες εἰς θοαίικα παραχειμάσαι, λιμένα τῆς Κρήτης, θλέπονται κατά Λίβα και κατά χῶρον. Ὑπονεύσαντες δὲ Νότου, δόξαντες τῆς προθέσεως κεκρατηκῆναι, ἀφαντες ἄσπον παρέλέγοντο τὴν Κρήτην. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἔβαλε κατ' αὐτὴν ἀνεμῶς τυφωνικός, ὁ καλούμενος Εὐροκλύδων συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου, και μὴ δυναμένου ἀντοφθαλμείν τῷ ἀνέμῳ, ἐπιδόντες ἐφερόμεθα. Νησίον δὲ τι ὑποδραμόντες, καλούμενον Κλαύδην, μόλις ἰσχύσαμεν περικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκάφης, ἦν ἀφαντες, θοηθείαις ἐχρῶντο ὑποζωνόντες τὸ πλοῖον φοβούμενοι τε μὴ εἰς τὴν σῦρτιν ἐκπέσωσι, χαλάσαντες τὰ ἰστία, οὕτως ἐφέροντο. Σφοδρῶς δὲ χειμαζόμενων ἡμῶν, τῇ ἐξῆς ἐκβολὴν ἐποιούοντο και τῇ τρίτῃ αὐτοχείρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἐρρίψομεν. Μῆτε δὲ ἡλιῶν μῆτε ἀστρῶν ἐπιφανόμενων ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλίγου ἐπιχειμῶνι, λοιπὸν περιηρείτο πᾶσα ἐλπίς τοῦ σώσεσθαι ἡμᾶς. Πολλῆς δὲ αἰτίας ὑπαρχούσης, τότε σταθεὶς ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ αὐτῶν εἶπεν».

Ἰδὲ μετὰ ἀπὸ τῶσιν τρικυμίαν δμυεῖ εἰς αὐτοὺς ἔχει παρεμβοίαν, ἀλλὰ ἐπιθυμῶν τοῦλάχιστον νὰ γίνῃ πιστευτός εἰς τὸ μέλλον. Διὰ τοῦτο και λαμβάνει ὡς ἐγγύθιοι. τὰ ὅσα ἔχουν συμβῆ πρὸς μαρτυρίαν τῆς ἀληθείας τῶν ὁσων θὰ λεχθῶν. Καὶ δύο γεγονότα προλέγει, και ὅτι πρέπει νὰ ἐκβληθῶν εἰς νῆσον, και ὅτι τὸ μὲν πλοῖον θὰ καταστραφῆ, οἱ δὲ ἐντὸς εὐρισκόμενοι θὰ σώθῶν. (τὸ ὅποῖον δὲν ἦτο προῖδὸν σκέψως, ἀλλὰ προφητείας), και ὅτι αὐτὸς πρέπει νὰ παρουσιασθῆ εἰς τὸν Καίσαρα. Τὸ δὲ «κεχάρισται σοι ὁ Θεὸς ἃ

πάντας, τὸ ὅποῖον εἶπεν, δὲν εἶναι ἐξ ἀλαζονείας, ἀλλὰ ἐπειδὴ θέλει νὰ προσεταιρισθῆ τοὺς ταξιδεύοντας ἔχει διὰ νὰ τοῦ χρεωστοῦν ἔδνωμασούνην, ἀλλὰ διὰ νὰ ὑπακούουν εἰς ὅσα ὑπ' αὐτοῦ λέγονται, ὡμίλησε τοιούτοτρόπως. Τὸ δὲ «κεχάρισται σοι ὁ Θεὸς» διὰ τὸν Παῦλον ἔχει λεχθῆ. Ἀλλὸ σχεδὸν λέγων εἰς τοῦτον «εἶναι ἀξιοὶ μὲν νὰ ἀποθάνουν, ἐπειδὴ παρήκουσαν ἀλλὰ πρὸς χάριν σου τοῦτο γίνεσται».

«Πολλῆς δὲ, λέγει, αἰτίας ὑπαρχούσης, τότε σταθεὶς ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ αὐτῶν εἶπεν Ἔδει μὲν, ὃ ἄνδρες, πειθαρχῆσαντάς μοι, μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς Κρήτης, κερθῆσαι τε τὴν ὕβριν καὶ τὴν ζημίαν. Καὶ τὰ νῦν παραινῶ ὑμᾶς εὐθυμεῖν ἀποβολὴν γὰρ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται ἐξ ὑμῶν, πλην τοῦ πλοίου. Παρέστη γὰρ μοι ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ, ὃς εἶπῆ, ὃ και λατρεύω, λέγων Μὴ φοβοῦ, Παῦλε· Καίσαρι σε δεῖ παραστήναι· και Ἰδοὺ κεχάρισται σοι ὁ Θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετὰ σοῦ. Διὸ εὐθυμεῖτε, ἄνδρες· πιστεύω γὰρ τῷ Θεῷ ὅτι οὕτως ἔσται, καθ' ὃν τρόπον λελάληται μοι. Εἰς νῆσον δὲ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν. Ὡς δὲ τέσσαρες καιδεκάτῃ νύξ ἐγένετο, διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἄδριῳ κατά μέσον τῆς νυκτὸς ὑπνεῶσιν οἱ ναῦται προσάγειν τινὰ αὐτοῖς χῶραν· και θολίσαντες εὐρον ὀργυιάς εἰκοσι· βραχὺ δὲ διαστήσαντες, και πάλιν θολίσαντες, εὐρον ὀργυιάς ἑκα πέντε· φοβούμενοι τε μὴ πως εἰς τραχεῖς τόπους ἐκπέσωσιν, ἐκ πρῶμνης ρίψαντες ἀγκύρας τέσσαρας, ἤβηοντο ἡμέραν γενέσθαι. Τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου, και χαλασάντων τὴν σκάφην εἰς τὴν θάλασσαν, προφάσει ὡς ἐκ πῶρας μελόντων ἀγκύρας ἐκτείνειν, εἶπεν ὁ Παῦλος τῷ ἑκατοντάρχη και τοῖς στρατιώταις· Ἐάν μὴ οὗτοι μείνωσιν ἐν τῷ πλοίῳ ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε. Τότε οἱ στρατιῶ-

ται ἀπέκοψαν τὰ σκηνία τῆς σκάφης, καὶ εἶσαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν».

Ἐδῶ φανερώσει ὅτι ἐπρόκειτο νὰ φύγουν οἱ ναῦται παρακούοντες εἰς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐλέγετο· ὁ δὲ ἑκατόνταρχος ὑπακούει μαζὶ μὲ τὸς στρατιώτας· διὰ τοῦτο καὶ λέγει· «Ἐὰν οὐτοὶ φύγωσιν, ὁμῆς σωθῆναι οὐ δύνασθε», χωρὶς νὰ τὸ εἴπῃ δι' αὐτό, ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς συγκρατήσῃ, καὶ νὰ μὴ διαμειωθῇ ἡ προφητεία.

Ἰδὲ ὅτι ὅπως ἀκριθῶς εἰς τὴν ἐκκλησίαν παιδαγωγοῦνται αὐτοὶ ὡς πρὸς τὴν ἐγκαρτέρησιν τοῦ Παύλου, τοὺς ὁποίους σώζει μέσα ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς κινδύνους. Καὶ κατ' οἰκονομίαν δὲν γίνεται πιστευτός ὁ Παῦλος, διὰ νὰ πιστευθῇ μετὰ τὴν ἐμπειρίαν τῶν γεγονόντων· αὐτό, λοιπόν, καὶ συνέβη.

Καὶ πάλιν προτρέπει νὰ λάθωσιν τροφήν, καὶ ὑπακούουν καὶ ὁ ἴδιος πρῶτος λαμβάνει, ὅχι μὲ τὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἔργου πείθων, ὅτι τίποτε δὲν ἐβλάψεν ἢ τρικυμία, ἀλλὰ μᾶλλον ἀφέλησε τὰς ψυχὰς τῶν.

«Ἀχρι δὲ οὐ ἐμελλεν ἡμέρα γίνεσθαι, παρεκάλει ὁ Παῦλος ἅπαντας μεταλαθεῖν τροφῆς, λέγων· Τεσσαρεσκαίδεκάτην σήμερον ἡμέραν προσδοκῶντες, ἄσιτοι διατελεῖτε, μηδὲν προσλαθόμενοι. Διὸ παρακαλῶ ὁμᾶς μεταλαθεῖν τροφῆς· τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ὀμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει· οὐδενὸς γὰρ ὁμῶν θρῖξ τῆς κεφαλῆς πεσεῖτε. Εἰπὼν δὲ ταῦτα, καὶ καθῶν ἄρτον, εὐχαρίστησε τῷ Θεῷ ἐνώπιον πάντων, καὶ κλάσας ἤρξατο ἐσθίειν. Ἐβύβημι δὲ γενόμενοι πάντες, καὶ αὐτοὶ προσελάθοντο τροφῆς. Ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσσαι ἐβδομήκοντα ἕξ. Κορεσθέντες δὲ τῆς τροφῆς, ἐκούφιζον τὸ πλοῖον, ἐκβαλλόμενοι τὸν ὄϊον εἰς τὴν θάλασσαν. Ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσκον· κόλπον δὲ τινα κατενόουν, ἔχοντα ἀγιαλόν,

εἰς ὃν ἐβουλεύσαντο, εἰ δυνατόν, ἐξῆσαι τὸ πλοῖον. Καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες εἴων εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων καὶ ἐπάραντες τὸν ἀνέμονα τῆ πνεύσῃ κατεῖχον εἰς τὸν ἀγιαλόν. Περιπεσόντες δὲ εἰς τόπον διθάλασσον, ἐπέκειλαν τὴν ναῦν· καὶ ἡ μὲν πῦρα ἐρείσασα ἔμεινεν ἀσώλευτος, ἡ δὲ πρόμα ἐλύετο ὑπὸ τῆς θίας τῶν κυμάτων.

γ'. Πάλιν προσπαθεῖ ὁ διάβολος νὰ ἐμποδίσῃ τὴν προφητείαν· καὶ ἐσκέπτοντο νὰ φονεύσωσιν μερικοὺς, ἀλλὰ δὲν ἄφησεν ὁ ἑκατόνταρχος, διὰ νὰ σώσῃ τὸν Παῦλον· τόσον πλέον εἶχε γίνῃ φίλος μὲ αὐτόν. Ἐτῶν δὲ στρατιωτῶν θουλή ἐγένετο, ἵνα τοὺς δεσμώτας ἀποκτείνωσιν, μὴ τις ἐκκολυμῆσας διαφύγοι. Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος, βουλόμενος διασῶσαι τὸν Παῦλον, ἐκάλυψε αὐτοὺς τοῦ βουλήματος, ἐκέλευσέ τε τοὺς δυναμένους κολυμβᾶν ἀπορριψάντας πρῶτους ἐπὶ τὴν γῆν ἐξίμεναι, καὶ τοὺς λοιποὺς, οὓς μὲν ἐπὶ σανίσιν, οὓς δὲ ἐπὶ τιμῶν τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου. Καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας διασωθῆναι ἐπὶ τὴν γῆν.

«Καὶ διασωθέντες, τότε ἐπέγνωσαν ὅτι Μαλίτη ἡ νῆσος καλεῖται». Βλέπετε πόσον καλὸν ἔγινεν ἀπὸ τὴν κακοκαιρίαν; Ἐπομένως ἡ τρικυμία δὲν ἦτο ἀποτέλεσμα ἐγκαταλείψεως. Καὶ πῶς, λέγει, ὑπέμενον, ἐνῶ ἦσαν χωρὶς τροφῆν, καὶ δὲν ἐλάμβανον τίποτε; Κατεῖχε αὐτοὺς ὁ τρόμος, καὶ δὲν τοὺς ἄφηεν νὰ ἐπιθυμήσωσιν τροφῆν, ἐπεὶ ἐπρόκειτο νὰ κινδυνεύσωσιν διὰ τὰ ἔσχατα. Αὐτό, λοιπόν, τὸ ὅποιον συνέβη ἔγινεν ἐξ αἰτίας τῆς καιρικῆς καταστάσεως, τὸ δὲ θαῦμα μεγαλύτερον, διότι εἰς τοιαύτην καιρικὴν κατάστασιν ἐσώθησαν

ἐκ μέσων τῶν κινδύνων καὶ ὁ ἴδιος καὶ οἱ ὀπλοῖται ἐξ αἰτίας του.

«Καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμονα, τῇ πνεύσῃ καταίχον εἰς τὸν σιγαλόν». Εἶπεν αὐτό, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δείξῃ τὴν δυσκολίαν, τὴν ὅποιαν ὑπέμενον πιεζόμενοι ὑπὸ τῆς τρικυμίας· διότι πολλὰς φορές δὲν πράττουσι τοιοῦτοτρόπως. Διὰ τοῦτο καὶ κατέβασαν τὸ λαπτὸν ὕψωμα, δηλαδὴ τὰ ἴστια, (βιότι στὰν ὑπάρχη ὀρμητικὸς ἄνεμος, αὐτὸ γίνεται), ἐμποδίζοντες τὴν ἐφοδὸν τοῦ ἀνέμου. Αὐτὰ δὲ ὄφιστανται εἰς τὸ Ἄδριατικὸν πέλαγος, ὅπου εἶναι δύσκολος ἡ σωτηρία.

«Ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσαι ἐθδομήκοντα ἔξ». Καὶ ἀπὸ τοῦ εἶναι φανερὸν βεῖ ἦσαν τόσοι οἱ συνταξιθεύοντες; Ἦτο φυσικὸν νὰ τοὺς ἐρατῆ τὸν λόγον, διὰ τὸν ὅποιον ταξιδεύουσι, καὶ νὰ τὰ πληροφορηθῆ ὅλα. Αὐτοὶ δὲ δὲν ἔλαβον τίποτε, διότι δὲν τοὺς ἐνδιέφερε ἡ τροφή, ἐπειδὴ ὁ κίνδυνος δὲν ἦτο διὰ συνήθη πράγματα.

Καὶ παρατήρησε πῶς δὲν συνέθη τυχαίως οὕτε ἡ ρυμῶλκῆσις τοῦ ταξιάρχου διὰ τὸν Παῦλον, οὕτε ἀκατάλληλον τὸ ταξιδίον, ἀλλὰ τὸ καθιστῆ εὐκαιρίαν διδασκαλίας. Δὲν ἦτο δὲ ἀσήμαντον αὐτό, ἐὰν θεοβαίως ὄλοι αὐτοὶ ἐπίστευσαν. Ἄλλὰ ἄς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὰ ὅσα ἔχουσι λεχθῆ.

Ἐἰκανοῦ δὲ χρόνου διαγενομένου, καὶ ὄντος ἤδη ἐπισφαλούς τοῦ πλοῦς, παρήγει ὁ Παῦλος, λέγων αὐτοῖς: «Ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ ζημίας μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν». Ἰδὲ τὴν ταπεινῶσιν διὰ νὰ μὴ φανῆ ὅτι προφητεύει. Ἀλλὰ ὅτι λέγει ἀπὸ σκέψιν, «θεωρῶ» λέγει· διότι δὲν θά ἦτο δυνατόν νὰ τὸ ἀποδεχθοῦν, ἐὰν ἀμέσως τὸ ἔλεγεν αὐτό. Προηγουμένως, λοιπὸν, προφητεύει, καὶ λέγει: «Ὁ Θεός, ὃ λατρεύω», προτρέπων ἐπιμόνως αὐτούς. Πῶς, λοιπὸν, δὲν ἔγινε μὲ ἀπόλειαν

ἀνθρώπων; Θά ἐγίνετο, ἐὰν δὲν τοὺς διέσωξεν ὁ Θεός. Διότι ὅσον (ἐξηγητῶ) ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ γεγονότος, θά ἐχάνοντο· ἀλλὰ ὁ Θεός ἐμπόδισεν.

«Ὁ δὲ ἑκατοντάρχης, λέγει, τῷ κυβερνήτῃ μᾶλλον ἐπίθετο ἢ τοῖς ὑπὸ τοῦ Παύλου λεγομένοις». Διὰ νὰ ἀποδειχθῆ ὅτι δὲν ἔλεγεν αὐτὰ κατόπιν σκέψεως, ὁ κυβερνήτης λέγει τὰ ἀντίθετα, ἐν καὶ εἶχε πείραν ὡς πρὸς αὐτὰ τοιοῦτοτρόπως δὲν προήρχοντο ἀπὸ συλλογισμὸν τὰ λεγόμενα.

Ἐνευθέτου δὲ τοῦ λιμένος, λέγει, ὑπάρχοντος. Παρατήρησε καὶ ὁ τόπος διδάσκει ὅτι δὲν εἶναι ἀπὸ σκέψιν, ἐπειδὴ εἶναι ἀκατάλληλος· περισσότερον δὲ κατόπιν σκέψεως φαίνονται ὅτι ὁμιλοῦν οἱ περισσότεροι ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι καὶ σκέπτονται νὰ ἀποπλεύσουν ἀπ' ἐκεῖ· ἀλλὰ τίποτε περισσότερον ἐκ τούτου δὲν κερδίζουν αὐτοὶ· διότι περιπίπτουσι εἰς θαλασσοταραχὴν, καὶ ρίπτουσι τὸ φορτίον, τὸ ὅποιον ἔφερον μαζί των. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸ δηλώνων προσέθεσε: «Σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν, αὐτάχειρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἐρρίψαμεν». Διὰ νὰ μὴ δύνανται νὰ ἀπειθοῦν μετὰ ἀπὸ αὐτὰ, ταῦτα ἐπιτρέπονται. Καὶ φοβερὰ τρικυμία σηκώνεται, καὶ σκότος πολὺ ἐξαπλοῦται. Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ καταστραφοῦν, καὶ ὁ σίτος ρίπτεται εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὰ πάντα· διότι τοῦτο ἡμαίνει· «Τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἐρρίψαμεν».

Ἐπολλῆς δὲ αἰτίας ὑπαρχούσης, εἶπεν ὁ Παῦλος, «Ἔθει πειθαρχήσαντάς μοι κερδήσαι τὴν ζημίαν». Εἶδες πῶς δὲν συνεισέφερον ἀσήμαντα διὰ τὴν ἀκρόασιν καὶ ἡ τρικυμία καὶ τὸ σκότος; Καὶ ἰδὲ πῶς ἀπακούει ὁ ἑκατοντάρχης, ὥστε καὶ τὴν λέμβον νὰ ἀφήσῃ καὶ νὰ τὴν χάσῃ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ναῦται δὲν ἐπέισθησαν ἀκόμη, ἀλλὰ ἀργότερον πειθόνται, μὴ ἀπορήσῃς καθ' ὅσον τὸ γένος αὐτῶν εἶναι κατὰ κάποιον τρόπον θρασὺ καὶ

δύσκολον εἰς τὸ νὰ πειθῆται. Σὺ δὲ ἐξέτασε ἀπ' αὐτῶν τὴν σύνεσιν τοῦ Παύλου· διότι δὲν ἐπιπλήττει καὶ δὲν παροργίζεται, ἀλλὰ μὲ ἡμερίαν λέγει «οὕτως ἔθει»· διότι ἐγνώριζεν ὅτι δὲν εἶναι εὐπρόσδεκτος κάποιος ὁ ὁποῖος εἰς τὰς συμφορὰς κατηγορεῖ, ἀλλὰ, ὅταν καὶ τὰ περισσότερα τῆς συμφορᾶς παραιοῦσιν, τότε γίνεται εὐπρόσδεκτος. Τότε, λοιπόν, ἐπιτίθεται, ὅταν κάθε ἐπιτιμία σωτηρίας ἀπεμακρύνῃ· τότε προλέγει καὶ τὰ αἴτια.

«Ὡς δὲ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ νύξ ἐγένετο, λέγει, φοβούμενοι ἤρχοντο ἡμέραν γενέσθαι». Διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κάποιος ὅτι τίποτε δὲν συνέβη, αὐτὸ προσέθεσε, δεικνύων ὅτι τὰ πάντα συνέβησαν. «Ὅτι δὲ συνέβη, καὶ ὁ φόβος τὸ θεσπάζει»· «ἤρχοντο γάρ, λέγει, ἡμέραν γενέσθαι φοβούμενοι». Καὶ τὸ μέρος φοβερόν, (διότι ὡς πρὸς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος αὐτὰ συμβαίνουν), καὶ πολλὴ ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὴν τροφῆν «τεσσαρεσκαίδεκάτῃ γὰρ σήμερον ἡμέραν προσδοκῶντες, αἰτοῦ διατελείτε». Ὡστε ἐξ ἑλῶν γενικῶς ἦσαν ἐν μέσῳ τοῦ θανάτου· διὰ τοῦτο καὶ προσθέτει· «Παρακολῶ ὑμᾶς προσλαθεῖν τροφῆς· τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει»· δηλαδή, «διὰ νὰ μὴ καταστραφῆτε ἀπὸ πείναν, λάθετε τροφῆν». «Λαθῶν δὲ ἄρτον, λέγει, εὐχαρίστητε τῷ Θεῷ».

8'. Ἰδὲ τὸ ὅτι εὐχαρίστησεν αὐτὸς διὰ τὰ ὅσα συνέβησαν ὄχι μόνον τοὺς ἐνεθάρρυνεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἑκάμην εὐθύμους. «Ἦμεν δὲ, λέγει, πᾶσαι αἱ ψυχαὶ ἐν τῷ πλοίῳ διακόοιαι ἐβδομήκοντα ἔξ». Δι' αὐτοὺς εἶπεν· «Ἀποβολὴ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται ἐξ ὑμῶν». Αὐτὸ εἶναι χαρακτηριστικὸν ψυχῆς ἣ ὅποια ἔχει λάθει εἰδήσεις, τὸ νὰ εἴπῃ δηλαδή ὅτι θὰ σωθῶν. «Κορσεθέντες δὲ τῆς τροφῆς, ἐκούφιζον τὸ πλοῖον, ἐκβαλλόμενοι τὸν σῆτον». Βλέπεις; ὑπακούουν μόνον εἰς τὸ νὰ λάθουν τροφῆν· ἀλλὰ τοιοντοτρόπως, λοιπόν, τὸ πᾶν ἔρριψαν εἰς

τὸν Παῦλον, ὥστε καὶ τὸν σῆτον νὰ ρίψουν (εἰς τὴν θάλασσαν). Ἰδὲ ὅτι αὐτοὶ καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράττουσιν καὶ δὲν ἐμποδίζουν τὸν Παῦλον.

«Ὅτε δὲ, λέγει, ἡμέρα ἐγένετο, ἀνῆκαν τὰς ζευκτηρίας». Καταστρέφεται τὸ πλοῖον τὴν ἡμέραν, διὰ νὰ μὴ ἐξασθενήσουν ἀπὸ τὸν φόβον, διὰ νὰ ἴδῃς μὲ ἔργον (ἐμπράκτως) τὴν προφητείαν.

«Ἰῶν δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο, ἵνα τοὺς δεσμώτας ἀποκτείνωσιν». Βλέπεις ὅτι καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ ἔκαμαν χάριν εἰς τὸν Παῦλον; διότι ἐξ αἰτίας αὐτοῦ δὲν ἄφησε νὰ φονευθῶν αὐτοὶ ὁ ἐκατόνταρχος. Τόσον μού φαίνεται ὅτι ἦσαν ἐκεῖνοι κακοὶ κοινῶς παραδειβεγμένοι, ὥστε νὰ προτιμήσουν καὶ νὰ τοὺς φονεύσουν· ἀλλὰ δὲν ἐγίνε πλεόν τίποτε, ἐπειδὴ ἠμποδίσθη ὁ σκοπός, ἀλλὰ ἄλλοι μὲν ἐκολίμησαν, ἄλλοι δὲ ἐφέροντο ἐπάνω εἰς σάνθας, καὶ ἔλοι τοιοντοτρόπως ἐσώθησαν, καὶ ἡ προφητεία ἐπραγματοποιεῖται, ἃν καὶ δὲν ἦτο κάποια ἀξιόλογος ἕνεκα τοῦ χρόνου· διότι δὲν τὴν προείπεν πρὶν ἀπὸ πολλὰ ἔτη, ἀλλὰ ἀκολουθῶν τὴν φύσιν τῶν γεγονότων· διότι τὰ πάντα ἦσαν ἀπροσδόκητα, καὶ ἕνεκα τῆς ἰδικῆς τῶν σωτηρίας ἐπιηροφουρῶντος ποῖος ἦτο ὁ Παῦλος. Ἀλλὰ βὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ κάποιος· «Διατί δὲν ἔσωσε καὶ τὸ πλοῖον;». Διὰ νὰ μάθουν ποῖον κίνδυνον διέφυγον· ὅτι δὲν ἦτο τὸ πᾶν ἀπὸ ἀνθρωπίνην βοήθειαν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ἣ ὅποια σώζει ἄνευ πλοίου.

Ἐπομένως οἱ δίκαιοι, καὶ ἂν ἐδρίσκωνται εἰς τρικυμίαν, καὶ ἂν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἂν εἰς τὸ πέλαγος, τίποτε φοβερόν δὲν ὀφίστανται, ἀλλὰ καὶ ἄλλους μαζί σώζουσιν. Ἐάν πλοῖον τὸ ὅποιον ἐκινδύνευε καὶ ναυάγιον τὸ ὅποιον ἀνέμενον, καὶ δεσμῶται χάριν τοῦ τὴν σίκαν ἁγίου ἀνθρώπου· διότι πολλὰ αἰ συμφορὰ καὶ εἰς ἡμᾶς ἀναφαίνονται, καὶ πολὺ φοβερότερα!

αὐτῶν, ἀλλὰ εἶναι δυνατόν καὶ εἰς ἡμᾶς νὰ χαρισθῶν, μόνον ἂν ὑπακούωμεν εἰς τοὺς ἁγίους, ὅπως ἀκριβῶς ἐκείνοι. ἂν πράττωμεν ὅσα προστάζουν· διότι ὄχι μόνον σώζονται, ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι εἰσέρχονται τὴν πίστιν. Καὶ ἂν εἶναι δέσμιος ὁ ἅγιος, κατορθώνει περισσό- τερα ἀπὸ τοὺς ἐλευθέρους. Καὶ παρατήρησε ὅτι ἐδῶ ἡ πόλις ἔχει σωθῆναι. Ὁ ἐλεύθερος ἐκατόνταρχος εἶχεν ἀνάγκην αὐτοῦ τοῦ δεσμοῦ· ὁ εἰδήμων κυβερνήτης ἐχρειάζετο τὸν μὴ κυβερνήτην, μᾶλλον δὲ τὸν πραγμα- τικῶς κυβερνήτην· διότι δὲν διηύθυνε τοιοῦτον σκά- φος, ἀλλὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς οἰκουμένης, ὅπου ἐκεῖ- νον ἀφοῦ ἔμοσθε, τὸν Κύριον καὶ τῆς θαλάσσης, ὄχι διὰ τῆς ἀνθρωπίνης τέχνης, ἀλλὰ διὰ τῆς πνευματικῆς σο- φίας. Εἰς αὐτὸ τὸ σκάφος (συμβαίνουν) πολλὰ ναυά- για, πολλὰ κύματα, πνεύματα πονηρὰ· «Ἔσωθεν μά- χαι, ἔξωθεν φόβοι»· ἐπομένως ὁ πραγματικῶς κυβερ- νήτης ἐκεῖνος ἦτο.

Παρατήρησε πῶς ὁλος, λοιπόν, ὁ ὅλος μας εἶναι τοιοῦτος· διότι ἄλλοτε μὲν ἀπολαμβάνομεν τῆς ἀγά- πης τοῦ Θεοῦ, ἄλλοτε δὲ συμφορᾶς, ἄλλοτε δὲ καὶ ἔ- νεκα τοῦ ἀναποφασίστου ἡμῶν, καὶ ἔνεκεν τῆς κωφρό- τητος ἐμπίπτομεν εἰς ἀπειρα κακὰ τοῦτο δὲ μᾶλλον συμβαίνει, ἐπειδὴ δὲν ὑπακούομεν εἰς τὸν Παῦλον, ὅ- ταν σπεύδωμεν νὰ ἀπέλθωμεν κάπου, ὅπου δὲν προτρέ- πει· διότι καὶ τώρα συνταξιδεύει μὲ ἡμᾶς διὰ πλοίου, ἀλλ' ὄχι δέσμιος, ὅπως τότε· προτρέπει καὶ τώρα, καὶ λέγει εἰς τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν βάλασσαν αὐτῆν· «Προσέχετε ἑαυτοῖς»· αἰσελεύσονται γὰρ μετὰ τὴν ἀφι- εῖν μου λύκοι φαρεῖς εἰς ὑμᾶς⁴, καὶ πάλιν· «Ἐν ὅσῃ-

4 Β' Κορινθ. 7, 5.
5 Πρὸς Ε. 20, 28 · 28.

ροις καιροῖς ἐνοστήσονται καιροὶ χαλεποί, καὶ ἔσονται οἱ ἄνθρωποι φιλαυτοί, φιλόργυροι, φλαζόνες⁵. Αὐτὸ εἶναι φοβερώτερον ἀπὸ ὄλους τοὺς ἀνέμους.

6'. Ἄς μὲνωμεν, λοιπόν, ἐκεῖ ὅπου προτρέπει, εἰς τὴν πίστιν, εἰς τὸν λιμένα τὸν ἀσφαλῆ· αὐτὸν περισ- σότερον ἄς ἀκούωμεν, παρὰ τὸν ἐντὸς ἡμῶν εὐρισκί- μενον κυβερνήτην, δηλαδὴ τὸν νοῦν. Ἄς μὴ πράττω- μεν ὅσα αὐτὸς θὰ ὑπαγορεύῃ, ὅσα ὁ ναύκληρος, ἀλ- λά ὅσα ὁ Παῦλος ἀπειροῦς τοιαύτας τρικυμίας διηλ- θε. Ἄς μὴ μανθάνωμεν ἀπὸ πειζῶν, ἀλλὰ πρὸ τῆς πεί- ρας ἃς κερδίζομεν καὶ κατορθώομεν καὶ ζημίαν. Ἄ- κουσε τί λέγει· «Οἱ βουλόμενοι πλουτεῖν ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμόν»⁷. Ἄς ὑπακούωμεν, λοιπόν, εἰς αὐτόν, διότι καὶ ἐκεῖνοι, ἐπειδὴ δὲν ἔδειξαν ἐμπιστοσύνην, θλέ- πετε τί ἔπαθον.

Καὶ πάλιν εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει τί δημιουργεῖ ναυάγια· «Οἵτινες, λέγει, ἐνουάγησαν περὶ τὴν πίστιν»⁸. Σὺ δὲ νὰ μὲνης ἀκλόνητος εἰς ὅσα ἔμοσθε καὶ διὰ τὴν ἀλήθειάν των ἐβεβαίωσθες. Ἄς ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Παῦλον καὶ ἂν εὐρισκώμεθα ἐν μέσῳ τρικυ- μίας, ὅπως ὁσέποτε θὰ λυτρωθῶμεν τῶν κινδύνων, καὶ ἂν ἐπὶ δεκατέσσαρας ἡμέρας διαμείνωμεν χωρὶς τρο- φῆν, καὶ ἂν ὑποθίσασθῃ ἡ ἐλπίς τῆς σωτηρίας, καὶ ἂν εἴμεθα εἰς θύελλαν καὶ σκότος, ἔάν ὑπακούσωμεν εἰς αὐτόν, θὰ ἀπαλλαγόμε τῶν κινδύνων. Πλοῖον ἄς θεωρῶμεν ὅτι εἶναι ἡ οἰκουμένη ὅλη, καὶ εἰς αὐτὸ οἱ κωκυργοὶ καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἔχουν πολλὰ κακὰ, ἄλλοι μὲν ἄρχοντες, ἄλλοι δὲ φύλακες, ἄλλοι δὲ δί-

6 Β' Τιμόθ. 3, 1 - 2.

7 Α' Τιμόθ. 6, 9.

8 Αὐτῶν. 1, 10.

καιρι, ὅπως ὁ Παῦλος, ἄλλοι δὲ δέσμοι, οἱ ὅποιοι ἔχουν δεθῆ μετὰ ἀμαρτίας· ἐν μὲν, λοιπόν, ὑπακούω-
μεν εἰς τὸν Παῦλον, δὲν χανόμεθα καὶ ἐν εἰμεθα δέ-
σμοι, ἀλλὰ καὶ ἐλευθερονόμεθα· καὶ εἰς ἡμᾶς θὰ κά-
μη χάριν ὁ Θεὸς πρὸς χάριν του. "Ἢ δὲν θεωρεῖς ὅτι
εἶναι φοβερός δεσμός τὰ ἀμαρτήματα καὶ τὰ πάθη;
διότι δὲν εἶναι μόνον αἱ χεῖρες δεμέναι, ἀλλὰ ὀλόκλη-
ρος ὁ ἄνθρωπος. Διότι εἰπέ μου, ὅταν κάποιος ὁ ὁ-
ποῖος ἔχει ἀποκτήσει παλλὰ χρήματα δὲν ἐξοδεύῃ οὔ-
τε δοπανῶ, ἀλλὰ τὰ κρατῆ, δὲν εἶναι δεμένος φοβερώ-
τερον ἀπὸ κάθε δέσμιον, διὰ τῆς φιλαργυρίας, δε-
σμοῦ στερεοῦ;

Τί, λοιπόν, ὅταν κάποιος ὑποτάσσεται εἰς τὴν μοί-
ραν, δὲν ἔχει δεθῆ πάλιν αὐτὸς μετὰ ἄλλα δεσμά; Τί, ἔ-
ταν εἰς παρατηρήσεις⁸⁶; τί, ὅταν εἰς αἰωνούς; δὲν εἶ-
ναι αὐτὰ χειρότερα ἀπὸ κάθε δεσμόν; τί, ὅταν εἰς ἀ-
φρονα ἐπιευμία καὶ ἔρωτα; Ποῖος θὰ θραύσῃ εἰς σῆς
αὐτοῦς τοὺς δεσμούς; Ὑπάρχει ἀνάγκη τοῦ Θεοῦ, ὡ-
στε νὰ λυθοῦν. Καὶ ἐν μὲν ἐξ αὐτῶν εἶναι ἀρκετὸν νὰ
ἐπιφέρῃ κίνδυνον, ὅταν δὲ (ὑπάρχουν) καὶ δεσμά καὶ
τρικυμία, κατάλαθε ποῖον τὸ μέγεθος τῶν κινδύνων
διότι τί δὲν εἶναι ἀρκετὸν νὰ καταστρέψῃ; δὲν εἶναι ἡ
πίνα, ἡ τρικυμία, ἡ κοκία τῶν συμπλεόντων, τὸ ἀκα-
τάλληλον τοῦ καιροῦ; Ἀλλὰ ἐνώπιον ὄλων αὐτῶν ἐ-
στάθῃ ἡ λαμπρότης τοῦ Παύλου.

Τοιοιουτρόπως, λοιπόν, καὶ τώρα ἄς κρατῶμεν
πλησίαν μας τοὺς ἁγίους καὶ δὲν θὰ ὑπάρχῃ κακοκαι-
ρία· μᾶλλον δέ, καὶ ἐν εἶναι τρικυμία, θὰ γίνῃ καλα-

⁸⁶ Ἐννοεῖ ἐνταῦθα παρατηρήσεις ἡμερῶν καὶ φορέων τῆς ἐθνο-
μάδος ἢ τοῦ μηνός ἢ τοῦ ἔτους ἐκ τῶν ὁσίων ὁ Ἄπ. Παῦλος ἀποτρέ-
πει τοὺς Γαλάτας (Γαλ. 4. 10).

καιρία καὶ πολλὴ ἡμέμια, καὶ λύτρωσις ἀπὸ τοῦς κιν-
δύνους· ἐπειδὴ εἶχε σκεῖον τὸν ἅγιον ἐκεῖνη ἡ χήρα,
καὶ ὁ θάνατος τοῦ τέκνου ἐλόθη, καὶ ἔλαθε πάλι ζῶν-
τα τὸν παῖδα⁸⁷.

"Ὅπου φθάνουν πόδες ἁγίων, τίποτε δὲν θὰ εἶναι
λυπηρὸν καὶ ἐν συμῆ, (συμβαίνει) διὰ δοκιμασίαν
καὶ διὰ μεγαλύτεραν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ἄς συνήθισῃς
τὸ ἔδαφος τῆς οἰκίας νὰ καθίζετα ἀπὸ τοιούτους πό-
δας, καὶ δὲν θὰ πατήσῃ ἐκεῖ δαίμων. Καὶ πολὺ εὐλό-
γως· διότι ὅπως ἀκριβῶς, ὅπου θὰ ὑπάρχῃ εὐωδία, δὲν
θὰ ἔχῃ μέρος ἡ δυσοδία, τοιοιουτρόπως καὶ ὅπου ὑ-
πάρχει τὸ ἅγιον μῶρον, πνίγεται ὁ δαίμων, εὐχαριστεῖ
τοὺς φίλους, παιδρῶναι τὴν ψυχὴν, τὴν ἀφήνει ἐλευθε-
ραν. Ὅπου ὑπάρχουν ἀκαθαρταί, ἐκεῖ θηρία ὅπου φιλο-
ξενία, δὲν ὑπάρχουν ἀκαθαρταί· διότι ἡ ἐλεημοσύνη, ὅ-
ταν εἰσέρχεται, κόπτει τὰς ἀκαθαρτάς μετὰ ὀξύτητα με-
γαλύτεραν ἀπὸ κάθε δρέπανον, μετὰ περισσώτερον σφο-
δρότητα ἀπὸ κάθε φλόγα. Μὴ φοβηθῆς· σέβεται τὰ ἴ-
χνη τῶν ἁγίων, ὅπως ἀκριβῶς τοὺς λέοντας αἱ ἀλώ-
πεκες· «δικαίος γάρ, λέγει, ὡς λέων πέποιθεν»⁸⁸.

"Ἄς ὀδηγῶμεν ἐντὸς τῆς οἰκίας αὐτοῦς τοὺς λέον-
τας, καὶ ἅλα τὰ θηρία ἐκδιώκονται, χωρὶς νὰ φωνά-
ζουν αὐτοὶ πολὺ, ἀλλὰ μόνον μετὰ τὸ νὰ ὀμιλοῦν. Διότι
οὔτε ὁ θρυγηθὸς τοῦ λέοντος δὲν ἀπομακρύνει τόσο
τὰ θηρία, ὅσον ἡ προσευχὴ τοῦ δικαίου ἐκδιώκει τοὺς
δαίμονας; ἐν μόνον ὀμιλήσῃ, ἔχουν ἤδη καθίσει ἐκ φό-
βου συνεσταλμένα.

Καὶ τοῦ, λοιπόν, ὑπάρχουν τοιοῦτοι, λέγει; Παν-

⁸⁸ Ἀναφέρεται ὁ ἱερός Πατὴρ εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ υἱοῦ τῆς
χήρας εἰς τὸ Ἔρριπο ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἠλία. (182 Γ' Βασ. 17,
17 κ. ἐξ).

⁸⁹ Περσικ. 28, 1.

τοχοῦ, ἂν ἡμεῖς πιστεύωμεν, ἂν τοὺς ζητῶμεν, ἂν ἐνδιαφερώμεθα. Ποῦ τοὺς ἐζητήσες; εἶπέ μου πότε εἶχες αὐτὸ τὸ ἔργον; πότε ὑπελόγησες αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; Ἐάν, λοιπόν, δὲν ζητῆς, μὴ ἀπορήσῃς, ἐπειδὴ δὲν εὐρίσκεις: «ὃ γὰρ ζητῶν εὐρίσκει»¹⁰, ὅχι ὁ μὴ ζητῶν. Ἄκουσε τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὰς ἐρημίας: ἀπομάκρυνε χρυσὸν καὶ ἀργύριον εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης ὑπάρχουν. Καὶ ἂν δὲν δέχεσαι εἰς τὴν οἰκίαν, πῆγαινε σὺ πρὸς αὐτόν, μαθήτευσε πλησίον τοῦ ἀνδρός, νὰ εἰσαι εἰς ἐκεῖνον τὴν οἰκίαν, διὰ τὰς ἡμπορέσῃς νὰ ἐπιτύχῃς, καὶ νὰ ἀπολαύσῃς τὴν ἐξ ἐκεῖνου εὐλογίαν διότι εἶναι σπουδαία ἡ εὐλογία ἢ προερχομένη ἀπὸ τοῦ ἁγίου, τὴν ὁποίαν ἂς φροντίζωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν. Ἰνα θοηθούμενοι ἀπὸ τὰς εὐχὰς των ἀπολαύσομεν τὴν φιланθρωπίαν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐνδυναμώνει, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Μονογενοῦς Τοῦ Υἱοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνίκει δόξα, δύναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Δ' (54).

(Πράξ. 28, 2-16).

«Οἱ δὲ θάρβαροι παρεῖχον αὐτὴν τυχούσαν φιλανθρωπίαν ἡμῶν ἀνάψαντες γὰρ πυρᾶν, προσελάβοντο πάντας ἡμᾶς διὰ τὸν ἵσταν τὸν ἑξεσπῶτα καὶ διὰ τὸ φύχος.

10. Ματθ. 7. 8.

Συστρέφαντος δὲ τοῦ Παύλου φρυγᾶνον πληθος, καὶ ἐπιβέντος ἐπὶ τὴν πυρᾶν, ἔχιδνα, ἐκ τῆς θέρας διαξέλαθουσα, καθήψατο τῆς χειρὸς αὐτοῦ¹.

α'. Ἐξηγεῖ, πῶς προσέφερον τὴν φιλανθρωπίαν οἱ θάρβαροι: «ἀνάψαντες γὰρ, λέγει, πυρᾶν, προσελάβοντο πάντας ἡμᾶς». Ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμία ἀφέλεια διὰ τὴν σωτηρίαν ἐξ ἄλλης πηγῆς καὶ ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ τοὺς δημιουργήσῃ καταστροφὰς ἢ κακοκαίρια, ἀνάπτουν πυρᾶν. Ἐπειτα ὁ Παῦλος ἀφοῦ ἔλαθε φρύγωνα, τὰ ἔβασεν ἐπάνω εἰς τὴν πυρᾶν τοῦτο καὶ δηλώνων προσθέτει, λέγων: «Συστρέφαντος δὲ τοῦ Παύλου φρυγᾶνον πληθος». Ἴδὲ ὅτι καὶ αὐτὸς ἐνεργεῖ καὶ ὅτι δὲν θαυματουρεῖ ἀνευ λόγου εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν, ἀλλὰ ἐξ ἀνάγκης: διότι καὶ κατὰ τὴν τρικυμίαν προεφήτευσεν ἐπειδὴ ὑπῆρχεν αἰτία, ἀλλ' ὅχι ἀνευ λόγου, καὶ ἔβδω πάλιν μαζεύει φρύγωνα καὶ τὰ θέτει ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Ἐλέπεις ὅτι δὲν πράττει τίποτε ἐγαϊστικόν, οὔτε περιττόν, ἀλλὰ διὰ νὰ σωθοῦν οἱ ἴδιοι καὶ νὰ ἀπολαύσουν κάποιαν θερμότητα.

Ἐπειτα ἔχιδνα (= ὄχιά), ἡ ὁποία ἐξῆλθεν ἐξ αἰτίας τῆς θερμότητος, ἐδάγκασε τὴν χεῖρα του: καὶ ὅτι (τὸν) ἐδάγκασε, τὸ κάνει φανερόν ἐκ τοῦ συμπεράσματος, λέγων: «Ἐς δὲ εἶδον οἱ θάρβαροι τὸ θηρίον κρεμάμενον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους: Πάντως φονεὺς ἐστὶν ὁ ἀνθρώπος οὗτος, ὅν, διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης, ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἶασε». Ὅρθως καὶ αὐτὸ ἐπετράπη, ὥστε καὶ νὰ ἴδουν αὐτοὶ καὶ νὰ εἴπουν ταῦτα, διὰ νὰ γίνῃ πιστευτὸν τὸ θαῦμα ὅταν γίνῃ.

1. Πράξ. 28, 2-3.

Ἰδὲ συγκροτημένην τὴν φυσικὴν κρίσιν καὶ εἰς τοὺς θαρρέαρους, καὶ μὲ σεβασμὸν νὰ λέγουν οἱ ἴδιοι μεταξύ των, καὶ ὄχι ἀνοήτως νὰ κατηγοροῦν. Τοιοῦτα τρόπος καὶ αὐτοὶ προηγουμένως ἐλέπουν, διὰ νὰ θαυμάσουν περισσότερον.

Ἐν μὲν οὖν, ἀποτιναζόμενος τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ, ἔπαθεν οὐδὲν κακόν, οἱ δὲ προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι, ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν. Ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδοκόντων καὶ θεωρούντων μὴδὲν ἄστονον εἰς αὐτὸν γινόμενον, μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεόν αὐτὸν εἶναι. Αὐτοὶ οἱ ἄποιοι ἐνόμιζαν ὅτι αὐτὸς θὰ ἐπρήσκειτο, δηλαδὴ ὅτι θὰ διερρήγγυτο, αὐτοὶ, ὅταν εἶδον ὅτι δὲν ἔπαθε τίποτε, λέγουν ὅτι εἶναι θεός. Πάλιν ἄλλη ὑπερβολὴ τιμῆς αὐτῶν, ὅπως ἀκριθῶς καὶ τοῦ λαοῦ εἰς τὴν Λυκαονίαν.

Ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον χωρία ὄπηρχε τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι Ποπλίῳ, ὃς ἀναθεζόμενος ἡμᾶς τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. Ἰδού πάλιν ἄλλας φιλόξενος καὶ πλούσιος καὶ πολὺ εὐπορος, ὁ Πόπλιος. Αὐτός, χωρὶς νὰ ἴδῃ τίποτε, ἀλλ' εὐσπλαγχνισθεὶς αὐτοῦς ἐξ αἰτίας ἴδιον τῆς συμφορᾶς, τοὺς ἐδέχθη καὶ τοὺς περιποιήθη.

Ἐγένετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ Ποπλίου, πυρετοῖς καὶ δυσεντερίᾳ συνεχόμενον, κατακείμεθα πρὸς θν ὁ Παῦλος, εἰσαλθὼν καὶ προσευξάμενος, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἰάσατο αὐτόν. «Ὡστε ἦτο ἀξίως νὰ εὐεργετηθῆ διὰ τοῦτο καὶ, ἀποδίδων ἀμοιβὴν εἰς αὐτὸν διὰ τὴν ὑποδοχὴν, τὸν ἐθεράπευσε. Ταύτου δὲ γενομένου, καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ ἔχοντες ἀσθενεῖς ἐν τῇ νήσῳ, προσήρχοντο καὶ ἐθεραπεύοντο· οἱ καὶ πολλὰς τιμὰς ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ἀναγομένους ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν» δηλαδή, «καὶ εἰς ἡμᾶς ὅταν ἐπρόκειτο νὰ

ἀποπλευρώμεν ἔδωκαν τὰ ἀναγκαῖα καὶ εἰς τοὺς ἄλλους».

Ἰδὲ ὅτι αὐτοὶ οὔτε δεῖν ἐσώθησαν ἀπὸ τὴν κακοκαιρίαν μένουν χωρὶς περιποίησιν, ἀλλὰ καὶ ὅτι μὲ φιλοτιμίαν τοὺς ὑποδέχονται ἐξ αἰτίας αὐτοῦ· διότι τρεῖς μῆνας ἦσαν ἐκεῖ τρεφόμενοι ὄλοι. Καὶ ὅτι ἐμειναν τόσον χρόνον, ἀκούε πῶς τοῦτο ἐξηγῶν προσθέτει· «Μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν ἐν πλοίῳ παρακειμακῶτι ἐν τῇ νήσῳ Ἀλεξανδρινῷ, παρασήμῳ διασκοῦροις. Καὶ καταχθέντες εἰς Συρακοῦσας, ἐπεμείναν ἡμέρας τρεῖς. Ὅθεν περιελθόντες κατητήσαμεν εἰς Ῥήγιον, καὶ μετὰ μιαν ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου δευτεραῖοι ἤλθομεν εἰς Ποτιόλους· οἱ εὐρόντες ἀδελφούς, παρεκλήθημεν ἐπ' αὐτοῖς ἐπιμείναι ἡμέρας ἑπτὰ καὶ οὕτως εἰς τὴν Ῥώμην ἤλθομεν. Κάκειθεν οἱ ἀδελφοί, ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν ἄχρις Ἀππίου Φόρου, καὶ τριῶν Ταβερνῶν ὡς ἰδῶν ὁ Παῦλος, εὐχριστήσας τῷ Θεῷ, ἔλαθε θάρσος».

Ἰδὲ ὅτι ὅλα αὐτὰ γίνονται διὰ τὸν Παῦλον, ὥστε νὰ πιστεύσουν οἱ δεσπῶται, οἱ στρατιῶται, ὁ ἑκατόνταρχος· διότι ἐὰν ἦσαν ἄκαμπτοι (ἀξέστοι) καὶ μὲ αὐτὰ τὰ ὅποια ἤκουσαν ὅταν τοὺς συνεβούλευσε, καὶ ἀπῆλθον μὲ ὅσα προεῖπεν, καὶ μὲ ὅσα ἐθαυματούργησε, καὶ μὲ ὅσα τοὺς ἔθρηψε, θὰ ἐφαντάζοντο σπουδαῖα δι' αὐτόν. Ἰδὲ, ὅταν ὑπάρχη σωστὴ κρίσις, καὶ ὄχι προκατελημμένη ἀπὸ κάποιο πάθος, πῶς ἀμέσως ἀποδέχεται τὰς ὀρθὰς κρίσεις καὶ τὰς ἀποφάσεις μετὰ ἀκριβοῦς διακρίσεως. Ἦδη ἔφθασε τὸ κήρυγμα καὶ εἰς τὴν Σικελίαν τοιοῦτοτρόπως ἔφθασε ἐπισυσμένως καὶ εἰς Ποτιόλους, ὅπου καὶ ἀφοῦ ἔδρον μερικοὺς ἀδελφούς διέμεινον πλησίον των. Ἐπειτα καὶ ἄλλοι ἔνεκα τῆς φήμης τοὺς συναντοῦν τόσον μεγάλη ἦτο ἡ προθυμία τῶν ἀδελφῶν, ὥστε δὲν τοὺς ἐτάραξε τὸ ὅτι

ἦτο δέσμιος ὁ Παῦλος, ἀλλ' ἐξήλθον εἰς προϋπάντησιν.

Παρατήρησε ὅτι καὶ αὐτὸς ὅπως κατὰ ἀνθρώπινον «θάρος γάρ, λέγει, ἔλαθεν, ἰδὼν τοὺς ἀδελφοὺς». Ἄν καὶ εἶχε τόσα θαύματα ἐπιτελέσει, ἀλλ' ὁμοῦς ἐλάθε καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ἐμφανισεῶς τῶν βοηθειῶν. Ἐξ αὐτοῦ πληροφοροῦμεθα ὅτι ὡς ἄνθρωπος καὶ παρηγορεῖτο, καὶ ἀντιθέτως.

«Ὅτε δὲ ἤλθομεν εἰς Ῥώμην, ἐπετρέπη τῷ Παύλῳ μένειν καθ' ἑαυτὸν σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ». Βλέπεις; τοῦ ἐπετρέπη νὰ μὴν μόνος του. Δὲν εἶναι καὶ αὐτὸ μικρὰ ἀπόδειξις τοῦ ὅτι αὐτὸς πολὺ ἐθαυμάσθη² διότι δὲν τὸν περιελάμβανον μετὰ τῶν ἄλλων.

Ἐγένετο δὲ μετὰ τρεῖς ἡμέρας συγκαλέσασθαι τὸν Παῦλον τοὺς ὄντας τῶν Ἰουδαίων πρώτους. Ἐπειτα ἀπὸ τρεῖς ἡμέρας ἐκάλεσε τοὺς προκρίτους τῶν Ἰουδαίων, ὥστε νὰ μὴ προλάβουν αὐτοὶ νὰ μάθουν (τὰ γεγονότα). Καὶ τί κοινὸν πρὸς ἐκείνους εἶχεν; διότι δὲν θὰ ἐπρόκειτο αὐτοὶ νὰ τὸν κατηγορήσουν. Ἄλλ' ὁμοῦς δὲν ἐφρόντιζεν αὐτὸ, ἀλλὰ νὰ διδάξῃ αὐτὸ καὶ νὰ μὴ παρουσιασθοῦν εἰς αὐτοὺς τὰ ὅσα ἐλέγοντο.

β'. Οἱ μὲν, λοιπὸν, Ἰουδαῖοι, ἐνῶ εἶδον τόσα θαύματα, τὸν κατεδίωκον, τὸν ἀπεμάκρυνον· οἱ δὲ ἑσθῆροι, χωρὶς νὰ ἴδουν τίποτε, ἔνεκα μόνον τῆς συμφορᾶς (τὴν ὁποῖαν ἀντιμετώπισεν) ἦσαν φιλόανθρωποι. «Πάντως, λέγει, φονεὺς ἔστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος». Δὲν ἐκφράζουν ἀπλῶς τὴν γνώμην των, ἀλλὰ «πάντως» λέγουσιν δηλοσθῆ, ὅσον εἶναι δυνατόν νὰ ἴσωμεν. «Καὶ ἡ δίκη, λέγει, ζῆν οὐκ εἶασεν αὐτὸν». Ἐπομένως εἶχον καὶ τὴν περὶ προνοίας ἀντίληψιν, καὶ συνέβαινε νὰ εἶναι αὐτοὶ οἱ ἑσθῆροι μὲ πολὺ περισσότερο ἀρετὴν κρι-

σιν ἀπ' ὅτι οἱ φιλόσοφοι³ διότι αὐτοὶ μὲν δὲν ἐπιτρέπουν νὰ ἀπολαμβάνουν προνοίας τὰ ὑπὸ τὴν σελήνην, αὐτοὶ δὲ νομίζουσιν ὅτι πανταχοῦ εἶναι παρὼν ὁ Θεός, καὶ ὅτι, καὶ ἂν κάποιος πολλὰ διαφύγῃ, δὲν θὰ διαφύγῃ εἰς τὸ τέλος⁴. Καὶ ἰδὲ πῶς οὐδόπως ἐπιτίθενται, ἀλλὰ τὸν σέβονται ἐπὶ τινα χρόνον ἐξ αἰτίας τῆς συμφορᾶς· οὔτε τὸν διασύρουν, ἀλλὰ μετὰ τὸν χρόνον διότι τὰ δεσμὰ αὐτὸ προέτρεπον νὰ ὑποπευθῶνται· ἂν καὶ ἦσαν δέσμοι.

Ἄς ἐντροπεῦν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι λέγουσιν «Νὰ μὴ εὐεργετῆς τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὰς φυλακάς». Ἄς ἐντραπῶμεν τοὺς θαρσάλους· διότι δὲν ἐγνώριζον ποῖοι ἦσαν ἐκεῖνοι, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν συμφορὰν κατὰ πρώτον ἐμάνθανον ὅτι ἦσαν ἄνθρωποι· διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἐκρίναν ἀξιῶς τῆς φιλανθρωπίας.

Ἐπὶ πολὺ δὲ, λέγει, προσδοκῶντων αὐτῶν⁵· δηλαδή, «ὅτι ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐπερίμενον νὰ ἀποθάνῃ». Αὐτὸς δὲ καὶ ἐτίναξεν εἰς τὸ πῦρ τὸ θῆριον, καὶ εἵδειξε τὴν χεῖρα, ὅτι δὲν εἶχε πάθει τίποτε. Ὅταν εἶδον αὐτὸ καὶ ἔμειναν ἐκπληκτοὶ καὶ ἐθαύμασαν. Δὲν συνέβη δὲ ἀμέσως τὸ θαῦμα, ἀλλὰ ἐχρονотρίθησαν οἱ ἄνθρωποι, ὥστε νὰ μὴ θεωρηθῇ ὅτι εἶναι προῖον φαντασίας τοιοῦτοτρόπως δὲν ἦτο ἀπίστη, οὔτε ἦτο μαγεία.

Ἐν δὲ ταῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον ὑπῆρχε χωρία

2. Πρόκειται περὶ τῶν δεσποτῶν ἢ δεσποτῶν φιλοσόφων οἱ ὅποιοι εἶλεγον, ὅτι ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, ἀλλὰ δὲν μεριμνᾷ πλέον περὶ αὐτοῦ.

3. Οἱ ἑσθῆροι αὐτοὶ ἐπίστευον ὅτι ἡ Δίκη ἢ ὁπίοι «ζῆν οὐκ εἶασεν αὐτὸν» εἶναι ἡ θεὰ τῆς ἀνταποδοτικῆς δικαιοσύνης μὲ πολλὰ καὶ διαφορὰς μυθικὰς γενεολογίας (συγγένειά τῆς Διὸς καὶ τῆς Ἑμίρας κόρη τοῦ Χρόνου, τοῦ Κρόνου κ.λπ.). Ἀνυμνήθη ὑπὸ πολλῶν ποιητῶν, ἀπὸ τοῦ Ἡοίου, διὰ δὲ τοῦ ἀμαρῆς τῆς καὶ τὸς θεοὺς ἀναφέρει ὁ σοφὸς καὶ λόγιος τοῦ 2ου μ.Χ. αἰ. Ἀθήναιος.

τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι Ποπλίῳ⁴ ὅς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς φιλοφρόνως ἐξέτισε». Ὁρθῶς εἶπε τοιοῦτοτρόπως· διότι ἦτο χαρακτηριστικὸν μεγάλης καλωσύνης τὸ νὰ φιλοξενησῆ διακοσίους ἐξδομήκοντα ἀνθρώπους. Κατανόησε πόσον εἶναι τὸ κέρδος τῆς φιλοξενίας· ὄχι ἐπειδὴ ὑπῆρχεν ἀνάγκη, οὕτε χωρὶς τὴν θέλησίν του, ἀλλὰ ὡς ἂν εἶχε κέρδος, τρεῖς ἡμέρας τοὺς ἐφιλοξένησε. Διὰ τοῦτο καὶ εὐλόγως ἀμείβεται διὰ τὴν τόσον μεγάλην φιλοξενίαν, καὶ πολὺ περισσότερα (λαμβάνει) ἀπὸ ὅ,τι ἔδωκε· διότι θεραπεύει τὸν πατέρα του, ὁ ὁποῖος ἔπασχεν ἀπὸ δυσεντερίας· ὄχι δὲ μόνον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ πολλούς, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἀσθενεῖς, τοὺς ἀξιῶναι τῶν Ἰδιῶν (Ἰωρεῶν)⁵ τὸν ὁποῖον καὶ ἀνταμιδόντες, τοῦ προσέφερον ὡς δῶρον τιμᾶς καὶ ἀγαθᾶ. Αὐτὸ δὲ φανερώων, συμπληρῶναι· «Οἱ καὶ πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ἀνογομένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὴν χρείαν».

Δὲν ἔλαθε μισθόν, μὴ γένοιτο! ἀλλ' ἐκτελήρῶνται αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἔχει γραφῆ· «Ἄξιός ἐστις τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἔστιν»⁴. Αὐτοὶ δὲ οἱ ὅποιοι τοὺς ὑπεδέχθησαν τοιοῦτοτρόπως, εἶναι φανερόν ὅτι ἐδέχθησαν καὶ τὸ κήρυγμα· διότι δὲν θὰ ἔλεγε τόσα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ τριμήνου, ἂν δὲν ἐπίστευσαν αὐτοὶ πολὺ καὶ δὲν ἔδειξαν καρπούς· ὥστε εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ (κανεῖς) ἀπὸ αὐτὸ μεγάλην ἀπόδειξιν τοῦ πλήθους τῶν πιστευσάντων.

«Καὶ ἀνίχθημεν, λέγει, ἐν πλοία· Ἀλεξανδρίνω παρακειμενικῶτι ἐν τῇ νήσῳ, παρασημῶ Διοσκοῦροις». Ἰσως αὐτὸ εἶχεν γραφῆ εἰς αὐτὸ· τόσον ἦσαν

πλήρεις εἰδώλων⁵. Ἴδὲ ὅτι χρονοτριβοῦν, καὶ πάλιν εὐάζονται. «Τῷ δὲ Παύλῳ ἐπετράπη μένειν καθ' ἑαυτόν». Λοιπὸν, τόσον ἦτο σεβαστὸς ὁ Παῦλος, ὥστε καὶ ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι μόνος του. Καὶ οὐδὲν παράδοξον· διότι ἂν καὶ πρὸ αὐτοῦ τοῦ ἐφέρησαν μὲ φιλοφροσύνην, πολὺ περισσότερον τώρα.

«Καὶ ἐπιγενομένου, λέγει, Νότου, δευτεραῖοι ἤλθομεν εἰς Ποτιόλους, οὗ εὐρόντες ἀδελφούς, παρεκλήθημεν ἐπ' αὐτοῖς ἐπιμείναι ἡμέρας ἑπτὰ· καὶ οὕτως εἰς τὴν Ρώμην ἤλθομεν. Κάκειθεν οἱ ἀδελφοί, ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν ἄχρις Ἀππίου θόρου καὶ τριῶν Ταθερνῶν». Ὅτι ἐπειδὴ ἐφοβήθησαν τὸν κίνδυνον ἐξῆλθον, καὶ αὐτὰ (ἦσαν) ἄρκετὰ νὰ κάμουν ἐκείνους νὰ πεισοῦν. Ἴδὲ πῶς δὲν προσήγγισαν εἰς οὐδεμίαν πάλιν κατὰ τὴν διάρκειαν τόσον μεγάλου ταξιδίου, ἀλλ' εἰς νήσον, καὶ διῆλθον ὅλον τὸν χειμῶνα ταξιδεύοντες, καθ' ἕν χρόνον ἐκεῖνοι ὠδηγοῦντο εἰς τὴν πίστιν, οἱ συμπλέοντες ἕνωσιν.

«Ἐπετράπη, λέγει, μένειν καθ' ἑαυτόν σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ». Πολὺ εὐλόγως, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατόν μήτε ἐκεῖ νὰ ὑποστῆ αὐτὸς κάποια ἐπιβουλὴν διότι δὲν ἦτο δυνατόν εἰς τὸ ἔξῃς νὰ ἐπαναστατήσῃ. Ἐπομένως δὲν ἐφύλασσαν ἐκεῖνον, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ συμβῆ κάτι ἐκ τῶν δυσαρέστων· διότι δὲν ἦτο δυνατόν εἰς τὸ ἔξῃς, καὶ ἐπειδὴ ἦτο τόσον μεγάλη ἡ πόλις, καὶ ὑπῆρχεν ὁ βασιλεὺς (ἡ ἔκκλησις τοῦ Καίσαρος), καὶ ὑπῆρχεν ἡ ἐπιθυμία (πρὸς ἀνεξέτασιν), νὰ συμβῆ κάτι ἀντιθέτως πρὸς τὸ κανονικόν. Τοιοῦτοτρό-

5. Ἐπὶ τῆς πλώρης τοῦ πλοίου ἦτο ἀναγεγραμμένον τῶν Διοσκοῦρων τὸ σῆμα Οἱ Διδόκουροι Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴν μυθολογίαν ἦσαν προστάται τῶν θαλασσιῶν.

4. Ματθ. 10. 10.

πως πάντοτε τὰ πάντα ὑπὲρ ἡμῶν συμβαίνουν, ἐξ αἰτίας ἐκείνων οἱ ὅποιοι φαίνονται ὅτι εἶναι ἐναντίον μας· διότι ἦτο φύλαξ τοῦ Παύλου.

Καὶ ἀφοῦ συνεκάλεσε τοὺς προκρίτους τῶν Ἰουδαίων, συνομιλεῖ μὲ αὐτούς· αὐτοὶ καὶ ἀφοῦ ἔφερον τὰς ἀντιρρήσεις τῶν ἀναχωροῦν, καὶ ἀπὸ αὐτῶν κατηγοροῦνται, καὶ τίποτε δὲν τολμοῦν νὰ εἰπουν διότι εἰς τὸ ἐξῆς δὲν ἀντιθέτοντο εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν τὰ σχετικὰ μὲ ἐκεῖνον. Διότι αὐτὸ εἶναι ἀξίον θαυμασμοῦ, ὅτι ὅχι ἔνεκα ἐκείνων οἱ ὅποιοι φαίνονται ὅτι εἶναι δι' ἀσφάλειαν, ἀλλὰ διὰ τῶν ἀντιθέτων ὅλα ὑπὲρ ἡμῶν συμβαίνουν.

Καὶ διὰ τὰ μάθησις, πρὸς ἐξ ἑδῶ ἀκριβῶς. Διέταξε ὁ Φαραὼ νὰ ριφθοῦν εἰς τὸν ποταμὸν τὰ θρέφη ἂν δὲν ἐρρίπτοντο τὰ θρέφη, ἂν δὲν ἐγίνετο ἡ διαταγὴ τοῦ Φαραὼ, δὲν βὰ ἐσώζετο ὁ Μωϋσῆς, οὔτε βὰ ἀνετρέφετο εἰς τὰ ἀνάκτορα. Ὅταν ἐσώζετο, δὲν ἦτο εἰς τιμὴν ὅταν ἐγκατελείεσθαι, τότε εὔρεθη εἰς τιμὴν. Αὐτὸ δὲ ἔκαμεν ὁ Θεός, παρουσιάζων τὸ ἐπινοητικὸν καὶ ἐφευρετικὸν αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ).

Τὸν ἠπειλήσεν ὁ Ἰουδαίος, λέγων «Μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις;» καὶ αὐτὸ τὸν ὠφέλησεν. Ἐπομένως κατ' οἰκονομίαν συνέθη, ὥστε νὰ ἴδῃ αὐτὸς τὸ θραμα ἐκεῖνο εἰς τὴν ἔρημον, ὥστε νὰ συμπληρωθῇ ὁ πρέπων χρόνος, ὥστε αὐτὸς νὰ σχοληθῇ ἐπιμελῶς μὲ τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὴν ἔρημον, καὶ νὰ ζῆ μὲ ἀσφάλειαν. Καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐναντίον του ἐπιβουλὰς τῶν Ἰουδαίων τὸ αὐτὸ συμβαίνει· τότε γίνεται λαμπρότερος, ὅπως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἀαρῶν ἐπιανεστάτησεν ἐναντίον του, καὶ τὸν ἔκαμαν ἐπιφανέστερον· διότι ἀπ' ἐδῶ ἀκριβῶς κατασκευάζεται δι' αὐτὸν τὸ ἱερατικὸν ἔνδυμα, καὶ τὸ διάδημα παρέχεται, καὶ ὁ ὑπόλοιπος διάκονος τῆς στολῆς, ὥστε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ θαυμάζεται

ἀπὸ τὰ ἐλάσματα τοῦ χαλκοῦ. Γνωρίζετε ὅπως ἐποίησε τὴν ἱστορίαν· διὰ τοῦτο καὶ παραλείπω τὴν διήγησιν. Καὶ, ἂν θέλετε, πάλιν ἐξ ἀρχῆς ἂς παρουσιάσωμεν (= ἂς ἀφηγηθῶμεν) τὰ ἴδια.

Ὁ Κάνν ἐφώνευσεν τὸν ἀδελφόν του, ἀλλὰ τοιοῦτοτρόπως μᾶλλον τὸν ὠφέλησε· διότι ἄκουσε τί λέγει· «Φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρὸς με»· καὶ πάλιν εἰς ἄλλο σημεῖον. «Αἷματι», λέγει, «κρεῖττον λαλοῦντι παρὰ τὸν Ἀθελ»⁸. Τὸν ἀπῆλλαξεν ἀπὸ τὴν ἀθεσπαιότητα τοῦ μέλλοντος, ἠύξησε τὴν ἀμοιβὴν ἐμάσθωμεν ὅλοι τὴν ἀγάπην, τὴν ὅποιαν εἶχεν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτὸν. Διότι εἰς τί ἔχει ἀδικηθῆ, ἐπειδὴ ἀπέθανεν ἔνωρίς; Εἰς οὐδέν· διότι τί κερβίζου, εἰπέ μου, αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἀποθνήσκουν ἀργότερον; Τίποτε· διότι δὲν εὐρίσκειται ἡ εὐτυχία εἰς τὸ νὰ ζῆ κανεὶς πολλὰ ἢ ὀλίγα ἔτη, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ ἔχη χρησιμοποίησιν τὴν ζωὴν κατὰ τὸ πρέπον. Οἱ τρεῖς παῖδες ἐβρίθθησαν εἰς κάμινον, καὶ δι' αὐτὸ ἔχουν γίνε ἐπιφανέστεροι· ὁ Δαυὶλ εἰς λάκκον, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔγινε περίφημος.

γ'. Βλέπεις ὅτι πανταχοῦ οἱ πειρασμοὶ γεννοῦν μεγάλα ἀγαθὰ καὶ ἐδῶ, πολὺ περισσότερον θεσπαιὸς ἐκεῖ· εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ τῆς κακίας τὸ αὐτὸ συμβαίνει, ὅπως ἂν κάποιος, ἐνῶ ἔχει κόλαμον, ἀντιπαρετάσαστο πρὸς τὸ πῦρ· διότι ὁ τοιοῦτος νομίζει μὲν ὅτι κτυπᾷ τὸ πῦρ, τὸ κάνει δὲ περισσότερον λαμπρὸν, καὶ αὐτὸν (τὸν κόλαμον) καταστρέφει. Διότι τροφὴ γίνεται ἡ κακία καὶ θεμέλιον λαμπρότητος διὰ τὴν ἀρετὴν· διότι ὅταν ὁ Θεὸς χρησιμοποίησιν τὴν ἀδικίαν,

8. Ἡ περιγραφή τῆς ἱερατικῆς στολῆς τοῦ Ἀαρῶν ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐξοδὸν εἰς τὸ 28ον κεφάλαιον.

7. Γεν. 4, 10.

8. Ἐβρ. 12, 24.

εις περιπτώσιν ανάγκης, τὰ ἴδικά μας περισσώτερον λάμπουν. Πάλιν ὁ διάβολος, ὅταν δημιουργῇ κάτι τοιοῦτον, καθιστᾷ περιφημότερους αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ὑπομένουν.

Τι, λοιπόν, λέγει, εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἀδάμ δὲν συνέβη αὐτό, ἀλλὰ ἔγινε περισσώτερον ἐπανείδιστος; Μάλιστα μὲν καὶ ἐκεῖνον ὁ Θεὸς κατὰ τὸ ἀρμόζον τὸν μετεχειρίσθη, ἐάν δὲ κατὰ κάποιον τρόπον ἐπέστη κάτι, ὁ ἴδιος ἠδίκησε τὸν ἑαυτὸν του· διότι ἐκεῖνα μὲν τὰ ὅποια γίνονται εἰς θάρος μας ἀπὸ ἀλλοῦ, γίνονται αἷτια μεγάλων εἰς ἡμᾶς ἀγαθῶν, ὅσα δὲ ἐξ ἡμῶν τῶν ἰδίων, οὐδόλως. Διότι ἐπειδὴ ποναυμέν ὄταν ἀδικούμεθα ἀπὸ ἀλλοῦ, ἀπὸ τοῦ ἑαυτοῦς μας δὲ οὐδόλως, ἀποδεικνύει ὁ Θεὸς ὅτι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀδικεῖται ἀπὸ ἄλλου προκόπτει, ὁ ἀδικῶν δὲ τὸν ἑαυτὸν του θλάπτεται· καὶ πολὺ εὐλόγως, διὰ τὸ ὑποφέρωμεν μὲ γενναιοῦτητα μὲν ἐκεῖνο, τοῦτο δὲ ὅχι· ἄλλως τε ἐκεῖ τὸ πᾶν συνέβη διὰ τὸν Ἀδάμ. Διότι διατί ἔδωκε πίστιν εἰς τὴν γυναῖκα; διότι διατί ἐνῶ σὲ συμβούλευσε τὰ ἀντίθετα δὲν τὴν ἀπέκρουσε; Σὺ ὅπως δὴποτε ἔγινες αἷτιος, ἐπειδὴ, ἐάν ἦτο ὁ διάβολος, ἔπρεπε συμφώνως πρὸς αὐτὸ νὰ χάνωνται ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι πειράζονται· ἐάν δὲ δὲν χάνωνται, εἰς ἡμᾶς (ὁπάρχει) ἡ αἷτια. Ἀλλὰ ἔπρεπε, λέγει, ὅλοι ὅσοι δοκιμάζονται νὰ ἐπιτυγχάνουν, ἢ, ἐάν εἰς ἡμᾶς (ἦτο) ἡ αἷτια, ἔπρεπε καὶ χωρὶς τὴν ἐπέμβασιν τοῦ διαβόλου νὰ χάνωνται. Αὐτὸ καὶ γίνεται· καθ' ὅσον πολλοὶ καὶ χωρὶς τὸν διάβολον χάνονται· διότι θεαίως δὲν τὰ δημιουργεῖ ὅλα αὐτὰς, ἀλλὰ πολλὰ συμβαίνουν ἐξ αἷτίας μόνον τῆς νωθρότητός μας· ἐάν δὲ εἰς κάτι (εἶναι) καὶ ἐκεῖνος αἷτιος, ἐπειδὴ ἡμεῖς ἔδωσαμεν τὴν ἀρχὴν (= παρεχωρήσαμε τὸ δικαίωμα).

Διότι, εἰπέ μου, πότε ὁ διάβολος εἶχε δύναμιν

ἐπὶ τοῦ Ἰούδα; Ὅταν εἰσῆλθε, λέγει, εἰς αὐτὸν ὁ Σατανᾶς. Ἀλλ' ἄκουσε τὴν αἷτιαν, ὅτι «κλέπτης ἦν, καὶ τὰ θαλλόμενα ἐθάσταζεν». Ὁ ἴδιος τοῦ ἔδωσε τὴν ἀνεσιν τῆς εἰσόδου ἐπομένως δὲν κάμνει ὁ διάβολος τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ ἡμεῖς τὸν δεχόμεθα καὶ τὸν καλοῦμεν. Ἀλλὰ, ἐάν δὲν ὑπῆρχεν ἐκεῖνος, λέγει, δὲν θὰ ἦσαν μεγάλα τὰ θεινά· Ἀλλὰ ἐπρόκειτο νὰ μὴ εἶναι δι' ἡμᾶς ἡ τιμωρία θεκτικὴ ἐξιλώσεως· διότι τώρα μὲν, ἀγαπητέ, τὰ τῆς τιμωρίας δι' ἡμᾶς εἶναι ἡμιώτερα, ἐάν δὲ μόνον μας δημιουργῶμεν τὰ θεινά, ἀνυπόφορος θὰ ἦτο ἡ τιμωρία. Διότι εἰπέ μου, ἐάν εἰς αὐτά, εἰς τὰ ὅποια ἔσφαλεν ὁ Ἀδάμ, χωρὶς συμβουλήν ἔσφαλε, πῶς θὰ τὸν ἔσωζεν ἀπὸ τοῦ κινδύνου; Ἀλλὰ δὲν θὰ ἔσφαλε, λέγει. Ἀπὸ ποῦ μοῦ τὸ λέγεις αὐτό; Διότι ὁ τόσον νωθρὸς καὶ ἐπιπόλαιος καὶ ἔτοιμος πρὸς ἀπερισκεψίαν, ὥστε νὰ δεχθῇ τοιοῦτου εἴδους συμβουλήν, πολὺ περισσώτερον καὶ ἀνευ αὐτοῦ θὰ εἶχε γίνεῖ τοῦτο (ἀμαρτωλός). Πῶς διάβολος ἔρριψεν εἰς φθόνον τοὺς ἀδελφούς τοῦ Ἰωσήφ; Ἄν, λοιπόν, ἀγαπητοί, εἴμεθα προσεκτικοὶ καὶ ὁ διάβολος γίνεται δι' ἡμᾶς αἷτιος προκοπῆς· διότι εἰς τὴν ἔσφαμε τὸν Ἰώθ ἢ τόσον μεγάλη αὐτοῦ δολιότης;

Μὴ εἴπης, λέγει, αὐτό, ἀλλὰ ὁ ἀδύνατος θλάπτεται. Ἀλλὰ ὁ ἀδύνατος, καὶ ἂν δὲν ὑπάρχῃ διάβολος, θλάπτεται. Ἀλλὰ περισσώτερον, λέγει, μὲ τὴν ἐπίδρασιν ἐκεῖνου. Ἀλλὰ ὀλιγώτερον τιμωρεῖται, ὅταν ἀμαρτήσῃ μὲ τὴν ἐπίδρασιν ἐκεῖνου· διότι δὲν εἶναι δι' ὅλα τὰ ἀμαρτήματα αἱ ἴδιαι τιμωρία.

Ἄς μὴ ἐξασπατῶμεν τοὺς ἑαυτοῦς μας· δὲν εἶναι εἰς ἡμᾶς αἷτιος ὁ διάβολος, ἐάν προσέχωμεν ἐκεῖνος

μάς ἀφυπνίζει περισσότερο, ἐκεῖνος μάς ἐξεγείρει. Διότι εἰπέ μου, (κατὰ πρόωτον αὐτά ἀς ἐξετάσωμεν), ἄς μὴ ὑπάρχουν θηρία, ἄς μὴ ὑπάρχη ἀστάθεια ἀνέμων, οὔτε ἀσθένεια, οὔτε λύπαι, οὔτε θλίψεις, οὔτε κάτι ἄλλο ἐξ αὐτῶν τῶν τοιοῦτου εἶδους, τί δὲν θὰ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος; Περισσότερον χαίρεις παρά ἄνθρωπος, νομίζω, θὰ ἐγένετο, τρώγων καὶ μεθῶν καὶ μὴ ἐνοχλούμενος ἀπὸ τίποτε ἐξ αὐτῶν. Τώρα δὲ αἱ φροντίδες καὶ αἱ μέριμναι εἶναι γύμνασμα ἐγκαρτερήσεως καὶ σχολείον, καὶ ἀγωγή ἀρίστης παιδείας.

Ἐξέταξε δὲ καὶ διαφορετικῶς ἄς τρέφεται κάποιος εἰς ἀνάκτορα, χωρὶς νὰ λυπηθῆται, οὔτε νὰ φροντίζη, οὔτε νὰ μεριμνή, καὶ χωρὶς νὰ ἔχη αἰτίαν ὀργῆς, μήτε ἀποτυχίας, ἀλλὰ ἄλλα, ὅσα θὰ ἐπιθυμήσῃ, ἄς τὰ πράττῃ, καὶ ἄς ἐπιτυγχάνῃ, καὶ ἄς ἔχη δούλους νὰ ὑπακούουν· δὲν θὰ γίνῃ ὁ τοιοῦτος περισσότερο παράλογος ἀπὸ κάθε θηρίον;

Τώρα δὲ ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἀκόνη ἢ ὅποια μάς τροχίζει εἶναι αἱ δύσκολοι περιστάσεις, αἱ θλίψεις· δι' αὐτὰ οἱ πτωχοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι φρονιμώτεροι τῶν πλουσιῶν, ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι προσβάλλονται πανταχόθεν καὶ καταποντίζονται ἀπὸ πολλὰ κύματα. Καθ' ὅσον τὸ σῶμα μὲν τὸ νωθρὸν καὶ ἀκίνητον (εἶναι) ἀσθενικὸν καὶ ἀηδές, τὸ δὲ κινούμενον καὶ κοπιᾶζον καὶ ταλαιπωρούμενον εἶναι φρονιμώτερον καὶ περισσότερο ὑγιές· αὐτὸ δὲ θὰ συναντήσῃ κανεὶς καὶ εἰς τὴν περίπτωση τῆς ψυχῆς.

Καὶ ὁ οἶδημος ὅταν μὲν εἶναι ἀφημένος κάτω, καταστρέφεται, ὅταν δὲ χρησιμοποιηθῆται, λάμπει· καὶ ἡ ψυχὴ ὁμοίως κινουμένη (λάμπει)· κινήσεις δὲ τῆς ψυχῆς εἶναι αὐτὰ αἱ περιστάσεις. Καὶ αἱ τέχνη καταστρέφονται, ὅταν δὲν κινῆται ἡ ψυχὴ· κινεῖται δὲ, ὅταν δὲν εἶναι ἄλλα σωστά· διότι κινεῖται ἀπὸ τὰ ἀντίθε-

τα. Ἐάν δὲν ὑπῆρχον τὰ ἀντίθετα, δὲν θὰ ὑπῆρχε τὸ αἴτιον τῆς κινήσεως· ὅπως, ἐάν ἄλλα ἦσαν ὀρθῶς κατασκευασμένα, δὲν θὰ εὕρισκε (λόγον) ἡ τέχνη νὰ κινήται. Τοιοῦτοτρόπως καὶ (ἐάν ἄλλα ἦσαν εἰς ἡμᾶς συμφῶνως πρὸς τὴν διανοίαν μας, δὲν θὰ εὕρισκεν (αἰτίαν) ἡ ψυχὴ νὰ κινήται, ἐάν πανταχοῦ συνεκρατεῖτο, θὰ ἦτο ἀηδής.

Δὲν θλίψεις ὅτι παρακινούμεν καὶ τὰς τροφὰς νὰ μὴ κρατοῦν εἰς τὰς χεῖρας τὰ παιδιά συνεχῶς, ὥστε νὰ μὴ τὰ σινηθίζουσιν, μήτε νὰ τὰ καθιστοῦν διεφθαρμένα; Διὰ τοῦτο ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἀνατρέφονται ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν γονέων γίνονται ἀσθενέστερα, ἐπειδὴ ἡ φροντίς ἢ εἰς ἀκατάλληλον καιρὸν καὶ χωρὶς μέτρον καταστρέφει τὴν υἰεῖαν των. Καλὸν (εἶναι) καὶ ἡ λύπη ἐν μέτρῳ, καλὸν καὶ ἡ φροντίς, καλὸν καὶ ἡ πτωχεία· διότι μάς κάνουν βυνατοῦς καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ ἀντίθετα· διότι κάθε ἐν ἐξ αὐτῶν, ἐάν γίνεται χωρὶς μέτρον, καταστρέφει, καὶ τὸ μὲν δημιουργεῖ νωθρότητα, τὸ δὲ καταστρέφει.

Δὲν θλίψεις ὅτι καὶ τοὺς ἱδικοὺς τοῦ μαθητῆς ὁ Χριστὸς τοιοῦτοτρόπως τοὺς προτρέπει; Ἐάν δὲ ἐκεῖνοι εἶχον ἀνάγκην αὐτῶν, πολὺ περισσότερο ἡμεῖς. Ἐάν δὲ ἔχωμεν ἀνάγκην, ἄς μὴ ἀγανακτῶμεν, ἀλλὰ καὶ ἄς χαίρωμεν διὰ τὰς θλίψεις· διότι αὐτὰ τὰ φάρμακα εἶναι κατάλληλα διὰ τὰ τραύματά μας, τὰ μὲν πικρά, τὰ δὲ εὐχάριστα· ἕκαστον δὲ ἐξ αὐτῶν μόνον τοῦ θὰ ἦτο ἀχρηστον.

Ἄς ἔχωμεν εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν Θεὸν δι' ἄλλα αὐτὰ ἀνεξαιρέτως· διότι δὲν ἐπιτρέπει αὐτὰ νὰ γίνωνται τυχαίως, ἀλλὰ διὰ τὸ συμφέρον τῶν ψυχῶν μας. Δεικνύοντες, λοιπόν, τὴν εὐγνωμοσύνην μας, ἄς εὐχαριστοῦμεν, ἄς βοᾷζώμεν, ἄς ὑπομένωμεν μὲ γενναῖότητα, σκεπτόμενοι τὴν προσωρινότητα αὐτῶν, καὶ ἔ-

χοντες ἐστρατιμένην τὴν διάνοιάν μας πρὸς τὰ μέλλοντα, διὰ τὴν ὑποφέρωμεν εὐκόλως καὶ τὰ παρόντα, καὶ διὰ τὴν ἀξιωθώμεν νὰ ἐπιτόχωμεν καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Μονογενοῦς αὐτοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα φησὶ: Δόξα, δόναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΕ' (55).

(Πράξ. 28, 17 - 31).

Ἐγένετο δὲ μετὰ τρεῖς ἡμέρας συγκληθεῖσθαι τὸν Παῦλον τοὺς ἄντας τῶν Ἰουδαίων πρῶτους. Συνελθόντων δὲ αὐτῶν, εἶπε πρὸς αὐτούς: Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ, οὐδὲν ἐναντίον ποιῶσαι τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθνεσι τοῖς πατρίοις, ἐέμμιος ἐξ Ἱερουσαλῶν παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων ὅστινες ἀνακριναντές με ἐβούλοντο ἀπολῶσαι διὰ τὸ μνηστῆριον αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί. Ἀναλεγόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων, ἠναγκάσθην ἐπικαλέσασθαι Καίσαρα, εὖχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχω τι κατηγορήσαι. Διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρακάλεσα ἡμᾶς ἵεῖν καὶ προσλαλῆσαι ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ τὴν εὐσυν τούτῃ περιεμαίωσι¹.

α'. Ὁρθῶς πρῶττοι αὐτὸ καὶ κατὰ τὸ συμφέρον,

1. Πράξ. 28, 17 - 20.

συγκληθῶν τοὺς προκρίτους τῶν Ἰουδαίων εἰς συνουσίαν διότι ἤθελε νὰ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰς κατηγορίας τὸν ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους τὸν ἑαυτὸν τοῦ μὲν, διὰ τὴν μὴ τὸν κατηγοροῦν, καὶ αὐτὸ τοὺς θλάπτῃ, ἀκείνους δὲ, διὰ τὴν μὴ φανῆ ὅτι εἶναι τὸ πᾶν ἴδικόν τους (ἐξαρτᾶται τὸ πᾶν ἐξ αὐτῶν) διότι ἦτο φυσικὸν νὰ ἐπικρατήσῃ ἢ φήμῃ ὅτι παρεδόθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων αὐτὸ δὲ ἦτο ἀρκετὸν νὰ τοὺς πλῆξῃ.

Ἀμέσως, λοιπὸν, διὰ τοῦτο ἐτοιμάζεται, καὶ διὰ τὰ ἀφανῶντα τὸν ἑαυτὸν τοῦ τοιουτοτρόπως μὲ πραότητα ἀπολογεῖται. Ἰδὲ δὲ μὲ ποῖον τρόπον καὶ τὴν ἀπολογίαν ἐτοιμάζει, λέγων: Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ, οὐδὲν ἐναντίον ποιῶσαι τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθνεσι τοῖς πατρίοις, ἐέμμιος ἐξ Ἱερουσαλῶν παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων. Ἐπειτα, ἀφοῦ εἶπε τοιουτοτρόπως, ἐπειδὴ ἦτο φυσικὸν νὰ εἰπουν μερικοὶ ἀκραταὶ: Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ σὲ παραδώσουν ἄνευ λόγου; προσέθεσεν: Ὅστινες ἀνακριναντές με ἐβούλοντο ἀπολῶσαι ὡς ἐάν εἶλεγον: Ὁμολογοῦν οἱ ἀρχοντες τῶν Ῥωμαίων, οἱ ὅποιοι καὶ μὲ ἀνέκριναν, καὶ ἤθελον νὰ μὲ ἐλευθερώσουν. Πῶς, λοιπὸν, ἐν (τὸν) ἐλευθέρωσαν; Ἐναντιλογόντων Ἰουδαίων, λέγει.

Βλέπεις πῶς ἐλαττώνει τὰς ἀδικίας των; Διότι ἐάν ἤθελε νὰ τὰς ἀξήσῃ, ἦτο δυνατόν καὶ ὀρμητικώτερον νὰ συμπεριφερῆθῃ. Διὰ τούτου καὶ τοιουτοτρόπως αἰπῶν συνεπλήρωσεν ἠναγκάσθην ἐπικαλέσασθαι Καίσαρα ὥστε τὸ πᾶν εἶναι διὰ συγγνώμην. Ἐπειτα, διὰ τὴν μὴ εἶπῃ κάποιος: Ἐπὶ λοιπὸν; καὶ διὰ τὴν τὰς κατηγορήσῃς, τὸ ἔχεις πράξει αὐτό; διὰ τοῦ συμπεράσματος διορθῶνεται ἡ καιροφυλακτοῦσα ὑπόνοια καὶ λέγει: Ὅχι ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχω τι κατηγορήσαι ἠλιασῆ, ἐπεκαλέσθην τὸν Καίσαρα, ὄχι διὰ τὴν κατηγορήσω, ἀλλὰ διὰ τὴν διαφυγῶ τὸν κίνδυνον

διότι ἕνεκα ὧν εἶμαι δεμένος με αὐτὴν τὴν ἀλωσίδα». Τόσον ἀπέχω, λέγει, ἀπὸ τοῦ νὰ διακίμαι πρὸς ὑμᾶς ἐχθρικός, ὥστε καὶ εἶμαι δεμένος με ἀλωσίδα.

Τί, λοιπόν, (πράττουσιν) ἐκεῖνοι; Τοιοιτοτρόπως ὁπετάγησαν ἀπὸ τὴν ὀμίλιαν, ὥστε ὄχι μόνον ὑπὲρ τῶν ἑαυτῶν των, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ὁμογενῶν νὰ ἀπολογηθῶν διὰ τοῦτο, αὐτὸ δηλώνων, συμπληρώνει· «Οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν· Ἡμεῖς οὔτε γράμματα περὶ σοῦ ἐδεξάμεθα ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, οὐτε παραγενόμενός τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέ τι περὶ σοῦ πῶν ῥόν. Ἀξιῶμεν δὲ παρὰ σοῦ ἀκούσαι & φρονεῖς» περὶ μὲν γὰρ τῆς αἵρέσεως ταύτης γνωστών ἐστιν ἡμῖν ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγεται». Ὡς ἔάν εἰεγον «Ὅτε με ἐπιστολάς, ὅτε με ἀνθρώπους μᾶς ἐγνώρισαν κατὰ διὰ σὲ κακόν, ἀλλ' ὁμῶς θέλομεν νὰ ἀκούσαμεν ἀπὸ σέ».

Τοιοιτοτρόπως τὰ ἀπέριμπον ἐκ τῶν προτέρων, δεικνύοντες τὴν προσωπικὴν γνώμην, κα λέγουσιν· «Περὶ μὲν γὰρ τῆς αἵρέσεως ταύτης γνωστών ἐστιν ἡμῖν ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγεται». Δὲν εἶπον ὅτι «ἀντιλέγομεν», ἀλλ' «ἀντιλέγεται», ἐλευθερώνοντες τοὺς λαοὺς τῶν ἀπὸ τὴν κατηγορίαν.

«Ταξάμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέραν, ἦκον πρὸς αὐτόν εἰς τὴν ξενίαν πλείονες» οἷς ἐξετίθετο διαμαρτυρούμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, πείθων τε αὐτοὺς τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τε τοῦ νόμου Μωυσέως καὶ τῶν προφητῶν ἀπὸ πρῶτῃ ἕως ἑσπέρας. Καὶ οἱ μὲν ἐπειθόντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπίστους». Εἶθεσ πῶς δὲν ἀπαντῶ ἀμέσως, ἀλλὰ τοὺς καθορίζει ἡμέραν διὰ νὰ ἐλθουν καὶ νὰ ἀκούσων καὶ εἰς αὐτούς, ὅταν ἦλθον, ὡμίλει ἀπὸ τῶν Μωσαϊκῶν νόμων καὶ ἀπὸ τοὺς προφήτας.

«Καὶ οἱ μὲν ἐπειθόντο, οἱ δὲ ἠπίστους. Ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους, ἀπελύοντο, εἰπόντος τοῦ

Παύλου ρῆμα ἐν Καλῶς τὸ ἅγ. Πνεῦμα ἐλάλησε διὰ Ἡσαίου τοῦ Προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, λέγον· Πορεύεθι πρὸς τὸν λαόν ταῦτον, καὶ εἰπόν· Ἀκοῆ ἀκούσατε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ θλέποντες θλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε· ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμωσαν, μὴ ποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσων, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψων, καὶ ἰσώμεαι αὐτούς»². Ὅταν ἔφευγον, ἐνῶ αὐτοὶ ἀντετάσσοντο, τότε παρουσιάζει τὸν Ἡσαίαν, ὅχι ἐπειδὴ ἠθέλε νὰ τοὺς κατηγορήσῃ, ἀλλὰ νὰ τοὺς στηρίξῃ. Μὲ τὸ νὰ λέγῃ τί; «Ἀκοῆ ἀκούσατε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε». Βλέπετε πῶς τοὺς ἀπειτέρησε ἀπὸ κάθε συγγνώμην; ἂν θεθαίως δὲν τὰ ἀπειτρέφον αὐτά ἂν καὶ εἶχαν τὸν προφήτην ὁ ὁποῖος τὰ προεῖπεν ἀπὸ παλαιᾶν ἐποχῆν αὐτά. Μὲ τὸ νὰ εἰπῇ δὲ· «Ὁρθῶς», δεικνύει ὅτι καὶ δικαίως ἔχουν ἀποστερηθῆ· ὥστε ἔχει δοθῆ εἰς τὰ ἔθνη τὸ δικαίωμα νὰ γνωρίσων αὐτὸ τὸ μυστήριον. Τίποτε, λοιπόν, παράδοξον, ἔάν εἶχον ἀντίρρησιν ἀπὸ παλαιὰ αὐτὸ προσελέγετο.

Ἐπειτα πάλιν κινεῖ τὴν προθυμίαν τὴν προερχομένην ἀπὸ τὰ ἔθνη κατ' αὐτῶν, προσθέτων καὶ λέγων· Ἐγνωστόν ὄν ἔστω ὑμῖν ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τοῦτο τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ· αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται. Καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπήλθον οἱ Ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν. Ἐμείνει δὲ ὁ Παῦλος διετίαν ὅλην ἐν Ἰδίῳ μισθώματι, καὶ ἀπεβέγετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτόν, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάσης παρρησίας ἀκολούτως. Ἀ-

² Ἠσαίου 6, 9 - 10.

μήν». Ἐδῶ δεικνύει τὴν εἰς τὸ ἐξῆς ἐλευθερίαν του διότι κηρύττει ἀνεμποδίστως εἰς τὴν Ρώμην ὁ ἐμποδισθεὶς εἰς τὴν Ἰουδαίαν, καὶ ἔμεινε ἐπὶ δύο ἔτη ἐκεῖ διδάσκων.

¶ Ἄλλα ὡς ἴδωμεν ἐξ ἀρχῆς τὰ λεχθέντα. «Διὰ ταύτην οὖν, λέγει, τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς ἰδεῖν» δηλαδή, «διὰ τοῦτο ἠθέλησα, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατόν εἰς κάποιον νὰ κατηγορή καὶ νὰ ἀναφέρῃ αὐτὰ τὰ ὅποια ἔρχονται εἰς τὸν νοῦν του, ὅτι δηλ. ἀφοῦ διέφυγον τὰς χεῖρας ἐκείνων, βί' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἤλθον διότι δὲν ἤλθον προξενῶν κακὰ εἰς ἄλλους, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποφύγω ὁ ἴδιος τὰ κακὰ. Αὐτοὶ δὲ (εἶπον) πρὸς αὐτόν «Ἀξιοῦμεν ἀκοῦσαι παρὰ σοῦ ἃ φρονεῖς». Ἴδὲ ὅτι καὶ αὐτοὶ ἠπιώτερον ὁμιλοῦν. «Ἀξιοῦμεν», λέγει, καὶ θέλουσιν νὰ ἀπολογηθοῦν καὶ ὑπὲρ ἐκείνων διὰ τοῦτο καὶ ἤλθον, ἀφοῦ τοῦ ὄρισαν ἡμέραν. Αὐτὸ δὲ εἶναι ἀπόδειξις τοῦ ὅτι πολὺ κατηγοροῦν τοὺς ἑαυτοὺς των καὶ ὅτι δὲν ἔχουν θάρρος· διότι ἐάν εἶχον θάρρος, τοῦλάχιστον θὰ ἔπραττον αὐτὸ καὶ θὰ συνηθροίζοντο, ὥστε νὰ τὸν πάρουν μὲ τὸ μέρος των, τώρα δὲ ἐπειδὴ δὲν ἔχουν θάρρος, καὶ νὰ ἔλθουν ἐβίστασαν ἄλλως τε καὶ ἔνεκα τοῦ ὅτι παλλάκις ἐδοκίμασαν. Ἐδειξαν ὅτι δὲν εἶχον θάρρος. «Καὶ σὶ μὲν ἐπειθοντο τοῖς λεγομένοις, λέγει, οἱ δὲ ἠπίστου, καὶ ἀσύμφωνοι ὄντες ἀπελύοντα» δηλαδή, «μὴ ἔχοντες πίστιν ἔφυγον».

Ἴδὲ πῶς τώρα δὲν σχεδιάζουν ἐναντίον του ἐπιβουλὰς, ἀλλὰ εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ὅπου ἦσαν ὡς εἰς καταδυνάστειον. Ἔνεκα τοῦ, λοιπόν, σκοποῦ ἐτακτοποίησε κατ' οἰκονομίαν (ὁ Θεὸς) νὰ ἀπέλθῃ αὐτὸς ἐκεῖ, ἂν καὶ εἶπε· «Σπεῦσον, ἔξελθε ἐξ Ἱερουσαλήμ»³.

3. Πράξ. 22, 18

Διὰ νὰ φανερωθῇ καὶ ἡ κακία αὐτῶν, καὶ ἡ προφητεία τοῦ Χριστοῦ ἀληθής, ὅτι δὲν ἀνέχονται· καὶ διὰ νὰ μάθουν ἄλλοι ὅτι εἶναι ἔτοιμος νὰ πάθῃ, καὶ διὰ νὰ γίνῃ πρὸς παρηγορίαν τῶν ἐδρισκαμένων εἰς Ἰουδαίαν τὸ κατ' οἰκονομίαν τακτοποιούμενον καθ' ὅσον καὶ ἐκεῖ πολλὰ θεινὰ ὑπέστη. Ἐάν δὲ, κηρότων τὰ Ἰουδαϊκά, ὑπέφερον αὐτὰ, ἐάν ἀκήρυττε τὰ τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, πῶς θὰ τὸν ἠνείχοντο; Δὲν ἐγένετο ἀνεκτός ὅταν προσέφερε ἀγνιστικὰς θυσίας, καὶ πῶς θὰ ἦτο ἀνεκτός κηρύσσων;

Τὶ κατηγορεῖτε αἰς; τί ἠκούσατε; Τίποτε τοιοῦτου εἴδους δὲν εἶπεν ἀνευ αἰτίας. Ἐφανερώθη, καὶ ὁ λόγος τοῦς ἠρέθισεν. Εὐλόγως ἐπομένως εἰς τὰ ἔθνη ἀπενεμήθη ἡ σωτηρία, εὐλόγως ἐστάλη μακράν, μέλλων καὶ ἐκεῖ νὰ ὁμιλῇ εἰς τὰ ἔθνη. Πρόσεξε δὲ πρώτους καλεῖ τοὺς Ἰουδαίους, ἔπειτα, ἀφοῦ ἐφανερώσεν εἰς αὐτοὺς τὰ πράγματα, τότε ἔρχεται εἰς τοὺς ἔθνικούς.

Τὸ ὅτι εἶπε δὲ τοιοιουτρόπως, ὅτι «εἶπε τὸ Πνεῦμα», οὐδόλως εἶναι παράδοξον καθ' ὅσον ἀγγελοῦ λέγεται ὅτι λέγει ὅσα εἶπη ὁ Κύριος. «Καλῶς εἶπε, λέγει, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον» ἀλλ' ἐδῶ μὲν τοιοιουτρόπως, ἐκεῖ δὲ ὅχι. Ἄλλως τε ὅταν κάποιος διηγῆται περὶ τῶν ὅσων ἐλέγθησαν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου, δὲν λέγει· «Ὁρθῶς εἶπεν ὁ ἄγγελος», ἀλλὰ «ὀρθῶς εἶπεν ὁ Κύριος, ὀρθῶς εἶπε τὸ Πνεῦμα» ὡς ἐάν εἴη· «Δὲν ἀπιστεῖτε εἰς ἐμὲ, ἀλλὰ εἰς τὸ Πνεῦμα». Ἐπομένως ἐξ ἀρχῆς τοῦτο τὸ προεγνώριζεν ὁ Θεός.

Ὅτινες ἀνακρίναντές με, λέγει, ἐβούλοντο ἀπολύσαι· δηλαδή ἐπειδὴ δὲν εἶδον εἰς ἐμὲ τίποτε ἄξιον

4. Πράξ. 21, 28

καταδικής, ήθελαν να μέ ελευθερώσουν». Και ενώ ήτο πρόπον εκείνοι να τόν σώσουν, τόν παρέδωκαν εις τούς Ρωμαίους· και τότε ήτο ή αφρονία τής ελευθερίας, ώστε ούτε εκείνοι κατορθώσαν να τόν καταδικάσουν, αλλά τόν παρέδωκαν δέσμιον.

«Ήναγκάσθη, λέγει, επικαλέσασθαι Καίσαρα, ούχ ως του έθνους μου έχων τι κατηγορησαι· δηλαδή, νόχι διά να έμβάλω άλλους εις συμφοράς, αλλά διά να απαλλάξω τόν έαυτόν μου εκ τών κακών, έπραξα αυτό, και όχι εκουσίως, αλλά εξ ανάγκης». Παρατήρησε εγκυδοκία λόγων· δέν τούς αποξενώνει, αλλά τούς κάνει φίλους μέ τό να ειπή· «Του έθνους μου». Πάλιν δέ διαβίδει τήν διδασκαλίαν. Και δέν ειπεν· «δέν κατηγορώ», αλλά «δέν έχω κάτι να κατηγορήσω», αν και όπέστη τοιαύτα δεινά τοιοιτοτρόπως. Τίποτε, λοιπόν, εξ αυτών δέν λέγει, διά να μη κάμη τόν λόγον βαρετόν ούτε φαίνεται ότι κάμνει χόριν εις αυτούς. Και δι' αυτό δέν λέγει, αλλά ύπαινίσσεται μόνον, και αποσιωπώ· διότι αυτό ήτο έως τώρα τό άξιον ενδιαφέροντος, τό να δείξη ότι τόν παρέδωκαν δέσμιον εις τούς Ρωμαίους. Ένώ έπρεπε εκείνοι να καταδικάσουν, ενώ έπρεπε να κατηγορήσουν, περισσότερο απολογούνται· μέ δσα δέ κάμουν φανεράν τήν απολογίαν, κατηγορούν αυτούς.

«Γνωστόν έστιν ήμίν ότι πανταχοδ, λέγει, αντίλεγεταί». Αλλά εάν και αυτό συμβαίη, όμως και πιστεύεται πανταχοδ. «Οίς εξετίθετο, λέγει, από τε νόμου και προφητών». Ήδε πάλιν ότι όχι από θαύματα, αλλά από τόν νόμον και τούς προφήτας τούς φιμώνει, και ότι πανταχοδ αυτό πράττει· αν και θεθαίως ήτο δυνατόν και θαύματα να κάμη, αλλά δέν ήτο άκόμη, λοιπόν, πιστευτόν τό πράγμα διότι αυτό ήτο μέγα θαύμα, τό να όμιλή από τόν νόμον και τούς προφήτας.

«Επειτα, διά να μη νομίσης ότι είναι παράδοξον, τό να παραμεινουν αυτοί άπειθούτες, προσθέτει και προφητεϊαν, ή όποια λέγει· «Ακοή ακούσατε, και αύ μη συνήτε» περισσότερο, λέγει, τώρα, παρά τότε· «και όψεσθε, και αύ μη ίδητε» περισσότερο τώρα παρά τότε. Προς εκείνους έχων λεχθή αυτά, οι όποιοι δέν έπίστευσαν, τά όποια δέν είναι χαρακτηριστικά κατηγορούντος, αλλά ανατρέποντος τό σκάνδαλον.

«Γνωστόν οδν έστω ήμίν, λέγει, ότι τοίς έθνεσιν άπεστάλη τό σωτήριον του Θεου· αυτοί και ακούσονται». Διατι, λοιπόν, ουνομιλεις με ήμας; αυτά δέν τά αγνώριζες; Ναί, αλλά διά να πεισθούν απολογούμαι, και διά να μη δώσω εις κανένα άφορμήν.

«Εμεινε εέ ο Παύλος διετίαν ήλην, λέγει, διδάσκων μετά πάσης παρρησίας άκαλώτους. Όρθώς προσέθεσεν αυτό· διότι είναι δυνατόν να όμιλή με παρρησίαν, αλλά με έμπόδια. Τήν παρρησίαν, λοιπόν, του Παύλου, τίποτε δέν τήν έσταμάτησεν, αλλά και άνεμποδίστως έλεγεν.

«Εμεινε δε ο Παύλος διετίαν ήλην, λέγει, εν ιδίω μισθώματι· τόσοσν ήτο λιτός, μάλλον δε τόσοσν τόν διδάσκαλον του έμμεϊτο εις βλα, ώστε και τήν κατοικίαν ειχεν όχι από ξένους κόπους, αλλά από εκείνα τά όποια ο ίδιος ειργάζετο· διότι αυτό σημαίνει τό «εν ιδίω μισθώματι». «Οτι δε και ο Δεσπότης δέν ειχεν οίκιον, άκουε ότι ο ίδιος λέγει προς τόν ούχι· όρθως ειπόντα· «Ακολουθήσω σοι, όπου αν άπέρχη»· «Αί άλώπεκες φαλεός έχουσι, και τά πετεινά του οδρανού κατασκηνώσεις· ο δε Υίός του ανθρώπου ούκ έχει παύ τήν κεφαλήν κλίη»². Τοιοιτοτρό-

πως από τόν εαυτόν του εδίδαξε τὸ νὰ μὴ ἔχουν τίποτε, μῆτε νὰ προσηλώνονται πολὺ εἰς τὰς θιαστικές ἀνάγκας.

«Καὶ ἀπεδέχεται τοὺς εἰσπορευομένους, λέγει, πρὸς αὐτόν, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Ἰδὲ ὅτι τίποτε δὲν λέγει διὰ τὰ παρόντα, ἀλλὰ διὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Βλέπεις τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ; Μέχρι αὐτῶν φθάνει τὸν λόγον ὁ συγγραφεὺς, καὶ ἀφήνει διψῶντα τὸν ἀκροατὴν, ὥστε νὰ σκεφθῇ τὸ ὑπόλοιπον μόνος του. Αὐτὸ πράττειν καὶ οἱ ἕξω (ἔθνικοι)· διότι τὸ νὰ γνωρίζῃ (κάποιος) τὰ πάντα τὸν καθιστᾷ θραδύνοον καὶ χαλαρωμένον. Αὐτὸ δὲ πράττει, καὶ ὁποῖα τὰ μετὰ αὐτὰ δὲν λέγει, νομίζων ὅτι εἶναι περιττὸν αὐτὸ εἰς αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἀναγινώσκουν βίβλα ἔχουν συγγραφῇ καὶ οἱ ὅποιοι μαθαίνουν ἀπὸ αὐτὰ νὰ προσθέτουν εἰς τὸν λόγον· διότι ὁπωσδήποτε, ὅποια τὰ πρότερα, τοιαῦτα εἶχε καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὰ. Ἄκουε δὲ καὶ ποῖα μετὰ ταῦτα λέγει γράφων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους: «Ὡς ἂν πορευομαι εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς»⁸.

γ'. Βλέπεις πῶς προέβλεπε τὰ πάντα ἡ ἀγία καὶ θεία κεφαλὴ, ὁ ὑψηλότερος τῶν αὐρανῶν, ὁ ἔχων ψυχὴν ἢ ὅποια ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ τὰ πάντα μαζί, ὁ κατέχων τὰ πρωτεῖα Παῦλος; τοῦ ὁποίου διὰ τοὺς γνωρίζοντας καὶ μόνον τὸ ὄνομα εἶναι ἀρκετὸν πρὸς τὸν ὄνομα τῆς ψυχῆς πρὸς σωφροσύνην, πρὸς τὸ νὰ ἀπατινάξῃ κάθε ὕπνον. Τὸν ἐδέχθη ἡ Ῥώμη δέσμιον ἐρχόμενον ἀπὸ τὴν θάλασσαν, δικαιωθέντα ἀπὸ ναυάγιον, καὶ ἠλευθερώθη ἀπὸ τὸ ναυάγιον τῆς πλάνης. Διότι ὡς κάποιος βασιλεὺς ὁ ὅποιος ἐναυμάχησε καὶ ἐνί-

8. Ρωμ. 15, 24.

κησε, ἐβάδιζε ἐπὶ τῆς βασιλικωτέτης ἐκείνης πόλεως. Δι' αὐτὰ ἔγραφεν· «Ἐλεύσομαι καὶ συναπαύσομαι ὑμῖν ἐν πληρώματι εὐλογίας τοῦ Ἐοαγγελίου»⁹, καὶ πάλιν «Πορευομαι διακονήσων εἰς Ἱερουσαλήμ»¹⁰. Δηλαδή, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἔλεγεν· «Ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου παρεννόμη»¹¹.

Εὐρίσκετο, λοιπόν, πλησιέστερον εἰς τὸν στέφανον τὸν ἐδέχθη ἡ Ῥώμη δέσμιον, καὶ τὸν εἶδε νὰ ἔχη στεφανωθῇ καὶ νὰ ἔχη ἀναγνωρισθῇ. Ἐκεῖ «συναπαύσομαι ὑμῖν»¹⁰ εἶπε· ἐδῶ «πορευομαι διακονήσων εἰς Ἱερουσαλήμ»¹¹. Αὐτὸ δὲ ἦτο πάλιν ἀρχὴ τοῦ δρόμου, καὶ συνένεον θριάμβους μεθ' αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἦτο ἀτρόμητος (= ἀπτόητος).

Ἡ Κόρινθος τὸν ἐκράτησε δύο ἔτη, καὶ τρία ἡ Ἀσία, καὶ αὐτὴ ἕως τῆρας δύο, ὥστε διὰ δευτέραν φοράν ἐφθασεν, ὅποτε καὶ ἀπέθανε. «Ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογία, λέγει, οὐδεὶς μοι συμπαραγένητο»¹². Τοιοῦτοτρόπως τότε ἐσώθη, καὶ, ἀφοῦ ἐπλήρωσε διην τὴν οἰκουμένην διὰ τοῦ κηρύγματος, τοιοῦτοτρόπος ἀπέθανε.

Τι ἤθελες νὰ μάθῃς τὰ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ; Τοιοῦτου εἶδους εἶναι καὶ ἐκεῖνα· δεσμά, ταισπιωρία, ἀγῶνας, φυλακαὶ, ἐπιβουλαὶ, συκοφαντίαι, καθημερινὰ θάνατοι. Ἐπὶ μικρὸν τμήμα αὐτοῦ; Κατάλαβε ὅτι καὶ τὸ ὑπόλοιπον εἶναι τοιοῦτον. Ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὸν σάρανόν, ἔσου μέρος τῆς ἐξ' αὐτοῦ, τόσον εἶναι καὶ τὸ

7. Ρωμ. 15, 28, 32.

8. Αὐτοῦ. 25.

9. Πρὸς. 24, 17.

10. Ρωμ. 15, 32.

11. Αὐτοῦ. 25.

12. Β' Τιμοθ. 4, 18.

ἄλλο· διότι ἂν ἴδης ἕν τμήμα τοῦ οὐρανοῦ, ὅπου καὶ ἂν παρεῖθης, τοιοῦτον εἶς ἴδης καὶ τὸ ὑπόλοιπον· ἢ ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἂν ἴδης τὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου μερικῶς, καταλαβαίνεις ἀπὸ αὐτὰς ποῖος (εἶναι) ὁ ἥλιος, τοιοιουτρόπως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Παύλου. Εἶδες μερικῶς τὰς πράξεις του, εἶσαι τοιοῦτος εἶδους εἶναι, πλήρεις κινδύνων. Ἐκεῖνος ἦτο οὐρανός, ἔχων ἥλιον δικαιοσύνης, ὥστε ἦτο ὁ ἄνθρωπος καὶ καλύτερος τοῦ οὐρανοῦ.

Ἀσήμενον νομίζεις εἶναι αὐτό; Ἐγὼ θεθαίω δὲν νομίζω. Ὅταν εἴπης Ἀπόστολον, ἀμέσως εἶλοι αὐτὸν ἐννοοῦν ὅταν (εἴπης) θραππιστὴν, ἀμέσως τὸν Ἰωάννην. Μὲ τί νὰ συγκρίνη κανεὶς τὰ λόγια ἐκεῖνου; μὲ θάλασσαν, ἢ καὶ μὲ ὠκεανόν; Ἄλλὰ τίποτε δὲν εἶναι ὅμοιον. Πολὺ ὀφθονώτερον εἶναι τὰ ρεύματα αὐτοῦ, καθαρώτερα, θαυότερα, ὥστε δὲν θὰ σφάλῃ κάποιος ἐν εἰπῇ τὴν καρδίαν τοῦ Παύλου θάλασσαν καὶ οὐρανόν, τὸ μὲν (οὐρανόν) διὰ τὴν καθαρότητα, τὸ δὲ (θάλασσαν) διὰ τὴν θαύτητα. Θάλασσα εἶναι, ὅχι ὀδηγοῦσα τοὺς ταξιδεύοντας ἀπὸ πόλιν εἰς πόλιν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανόν· ἐάν κάποιος πλέῃ αὐτὴν τὴν θάλασσαν, θὰ πλεῖσθῃ μὲ εὐνοϊκῶν καιρῶν. Εἰς αὐτὴν τὴν θάλασσαν δὲν (ὑπάρχουν) ἄνεμοι, ἀλλὰ ἀντὶ ἀνέμων Πνεῦμα ἁγίον θεῖον συνοδεύει τὰς φυχὰς αἱ ὅσαι ταξιδεύουν· δὲν ὑπάρχουν ἐδῶ κύματα, δὲν ὑπάρχει σκόπελος, δὲν ὑπάρχουν θηρία· εἶς ἡσυχία. Ἡ θάλασσα εἶναι ἡμεωτέρα τοῦ λιμένος καὶ περισσότερο ἀσφαλῆς, χωρὶς νὰ ἔχη τίποτε ἀλμυρῶν, ἀλλὰ καθαρὰν πηγὴν καὶ τρέχουσαν γλυκὰ νάματα, περισσότερο λαμπρὰν ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ διαυγεστέραν· εἶναι θάλασσα, ἢ ὅποια δὲν ἔχει πολυτίμους λίθους, ὅτε πορφύραν τοιαύτην, ἀλλὰ ἀποκτήματα πολὺ καλύτερα ἀπὸ αὐτά.

Ἐκεῖνος ὁ ὅποιος θέλει εἰς αὐτὸ τὸ πέλαιος νὰ ρίψῃ τὸν ἑαυτὸν του, δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ καλυμνητάς, ὅτε εἰλαίου, ἀλλὰ πολλῆς φιλοσοφικῆς διαθέσεως· θὰ εὖρη εἰς αὐτὸ εἶς τὰ ἀγαθὰ τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὴν θασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ τοιοῦτος εἶδους καὶ θὰ ἠμπορέσῃ νὰ γίνῃ θασιλεύς, καὶ εἶλον τὸν κόσμον νὰ καταλάβῃ, καὶ νὰ εἶναι εἰς μεγίστην ἐκτίμησιν· αὐτὸς ὁ ὅποιος πλέει εἰς αὐτὴν τὴν θάλασσαν δὲν θὰ ὑποστῇ ποτὲ νοσήσιον, ἀλλὰ θὰ γνωρίζῃ τὰ πάντα καλῶς. Ἄλλὰ ὅπως ἀκριβῶς εἶποι δὲν ἔχουν πείραν αὐτῆς τῆς θαλάσσης πνίγονται, τοιοιουτρόπως θεθαίως καὶ ἐξῆ· αὐτὸ, λοιπόν, βφίστανται καὶ οἱ αἰρετικοί, οἱ ὅποιοι ἐπιχειροῦν τὰ ὑπὲρ τὴν βύναμίν των. Πρέπει θεθαίως, λοιπόν, νὰ γνωρίζωμεν τὸ θάθος, παρὰ νὰ ρισκοκινδυνεύωμεν. Ἄν πρόκειται νὰ πλέωμεν αὐτὸ τὸ πέλαιος, ἄς εἰμεθα καλῶς ὀπλισμένοι. «Οὐκ ἠδυνήθην ὑμῖν, λέγει, λαλῆσαι ὡς πνευματικοίς, ἀλλ' ὡς σαρκικοίς»¹³.

Οὐδεὶς ἀνυπόμονος ἄς μὴ πλέῃ αὐτὸ τὸ πέλαιος. Ἄς κατασκευάσωμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας πλοῖα, δηλαδὴ, βιασύνην, προθυμίαν, προσηυχίαν, διὰ νὰ διανύσωμεν τὸ πέλαιος μὲ ἡρεμίαν· καθ' ὅσον αὐτὸ τὸ ὕδωρ εἶναι ζῶν. Ὅπως ἐάν κάποιος λάθῃ στόμα πυρός, τοιοιουτρόπως ὁ Παῦλος ἐκεῖθι γνωρίζει, ἐνδυναμοῦται· ὅπως ἐάν κάποιος ἔχη μάχαιραν ὀξεῖαν, τοιοιουτρόπως ὁ τοιοῦτος πάλιν γίνεται ἀσυγκράτητος. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃ δὲ κάποιος τὰ τοῦ Παύλου ἔχει ἀνάγκη καθαρῶ θίου. Διὰ τοῦτο καὶ εἶπεν· «Γάλακτος ἐν χρεῖα κατέστητε. ἐπεὶ κωθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκουαῖς»¹⁴.

13. Α' Κορινθ. 3, 1.

14. Ἐβρ. 5, 12 - 11.

Διότι υπάρχει, υπάρχει ασθένεια τῆς ἀκοῆς. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ὁ στόμαχος δὲν θὰ ἐδέχεται ὑγιεινὰς τροφὰς καὶ δυσπέπτους, ἐάν ᾖτο ἀσθενής, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ψυχὴ, ἐάν ὑπερφηρανεύεται, ἐάν εὐρίσκεται εἰς ταραχὴν, ἐάν γίνεται χαλαρὰ καὶ ἀγαλλιωτος, δὲν θὰ δυνηθῆ νὰ δεχθῆ τὸν πνευματικὸν λόγον. "Ἄκουε τοὺς μαθητὰς νὰ λέγουν· «Σκληρὸς ἐστὶν ὁ λόγος οὗτος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκοῦειν;»¹⁵. "Ἄν δὲ εἶναι ἰσχυρὰ καὶ ὀγιῆς, ἅλα κατὰλληλα, ἅλα εὐκόλα, ὑψηλότερα (= ἀνωτέρω) γίνεται καὶ ἐλαφρότερα, περισσότερον ἀνυψώνεται καὶ σηκώνεται εἰς ὕψος.

Αὐτὰ, λοιπόν, γνωρίζοντας, ἅς κάνωμεν ὀγιή τὴν ψυχὴν, καὶ ἅς μνησθῶμεν τὸν Παῦλον, καὶ ἅς μνησθῶμεν ἐκεῖνην τὴν γενναίαν καὶ ἀδιάφθορον ψυχὴν, διὰ νὰ βιωθῶμεν, σφοδρὸν πορευόμεθα εἰς τὰ ἔχνη τῶν ὁσίων ὑπ' ἐκείνου ἔχουν βιωθῆ, νὰ διαπλευσώμεν τὸ πέλτασος τοῦ παρόντος θείου, καὶ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν ἡσυχον λιμένα, καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ ὅποια ἔχει ὑποσχεθῆ ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ζῶντας ἀξίως τοῦ Χριστοῦ νὰ ἐπιτύχωμεν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοφροσίναν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δόναμις, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

15. Ἰωάν. 8. 80.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΑΡΧΙΕΡΕΣΚΟΟΥ ΚΑΝΕ, ΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
(ΑΡΧΑΙΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ)

ΟΜΙΑΙΑ ΜΒ'. 42.

(Κεφ. 8, στίχ. 21.) — «Ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, ἔβητο ὁ Παῦλος ἐν τῷ Πνεύματι, θελήσων τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀγχαίαν, παρεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ, εἰπὼν οὖν μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ δεῖ με καὶ Ῥώμην ἰδεῖν. Ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων αὐτῷ, Τιμόθεον καὶ Ἐραστον, αὐτὸς ἐπέσχε χρόνον εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ταραχος οὐκ ὀλίγος περὶ τῆς ὁδοῦ.»

§. α'. Ἰκανῶς ἰνδιατερίσας τῇ πόλει, βούλεται μεταστῆναι πάλιν διὰ καὶ πῆμει τὸν Τιμόθεον καὶ τὸν Ἐραστον εἰς Μακεδονίαν, αὐτὸς δὲ μένει εἰς Ἐρεσον. Πῶς δὲ, εἰ ἀρχῆς ἐλόμενος εἰς Συρίαν ἀπελθεῖν, πάλιν εἰς Μακεδονίαν ὑποστρέφει; Δεικνύς ἐτι πάντα οὐκ οἰκεία δυνάμει ἔπραττεν. Ἦδη προφητεῖαι, λέγων· «Δεῖ με καὶ Ῥώμην ἰδεῖν.» Τοῦτο δὲ εἶπεν, ἵως παραμυθούμενος αὐτοῦς, ὡς οὐκ ἀπομένω, ἀλλ' ὡς πάλιν ἐγγυτέρω γινόμενος αὐτῶν, καὶ διανοσῶν τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν τῇ προφητείᾳ. Ἐντεῦθεν μοι δοκεῖ γράβειν Κορινθίοις ἀπὸ Ἐρέσου, καὶ λέγειν οὗτι «οὐ θέλω ὑμᾶς ἀνοσεῖν ὑπὲρ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ Ἀσίᾳ.» (Β'. Κορινθ. α'. 8.). Ἐπειδὴ γὰρ ἀπηγγέλλετο εἰς Κόρινθον ἀπελθεῖν, ἀπολογιστῆς, ἅτε βραδύνας, καὶ λέγει τὸν παρασμένον λοιπὸν, τὰ κατὰ Δημήτριον διηγούμενος· τοῦτον γὰρ αἰνέττεται, τάρταρον οὐκ ὀλίγον εἰπὼν περὶ τῆς ὁδοῦ γεγενῆσθαι. Πάλιν κίνδυνος, πάλιν ταραχος. Ὅμως τὴν εὐδοκίμησεν; Ἐγένετο σημεῖα διπλά, οἱ δὲ ἀντέλεγον. Οὕτω διὰ πάντων βραίνονται τὰ πράγματα. «Δημήτριος